Kerchnyák János

Ünnepnapok

Mihályfi Ákos dr.

ÜNNEPNAPOK

EGYHÁZI ÉS TÁRSADALMI BESZÉDEK

IRTA

MIHÁLYFI ÁKOS dr.

CISZT. R. ÁLDOZÓPAP,

EGYETEMI NY. R. TANÁR

Az esztergomi egyházi hatóság jóváhagyásával és a rendfőnök engedélyével.

BUDAPEST

A SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT BIZOMÁNYA.

1906.

STEPHANEUM NYOMDA R. T.
Budapest, VIII. ker., Szentkirályi-utca 28. szám.

Boldogult szüleim áldott emlékének.

Digitized by the Internet Archive
in 2025

https://archive.org/details/bwb_S0-AWY-572

I.

Ünnepnapok a templomban.

SZENT BESZÉD

FT. PERÉNYI KANDID CISZTERCI ÁLDOZÓPAP ÚJ MISÉJÉN A ZIRCI APÁTSÁG TEMPLOMÁBAN 1897. AUGUSZTUS 15-ÉN, NAGYBOLDOGASSZONY ÜNNEPÉN.

«Mária a legjobb részt választá,
mely nem vétetik el tőle.»
Lukács 10, 42.

Az Üdvözítőnek ezen szavait, melyeket Lázárnak nővéréhez intézett, az anyaszentegyház a mai ünnepen a boldogságos Szűzre alkalmazza: «Mária a legjobb részt választá magának, mely nem vétetik el tőle örökké.» Es valóban a mai ünnep oly fényesen bebizonyítja, hogy Mária a legjobb részt választotta, mely nem vétetik el tőle soha, a legjobb részt választotta nemcsak minden ember között, hanem minden angyal, szeráf és kérub, minden teremtmény között, mert a mai napon fölemeltetett a menny dicsőségébe szeplőtelen szűz testében, a mai napon nyerte el a mennyei boldogságban részét, mely felülmulja az angyalok, az összes szentek dicsőségét.

Fölemeltetett a mai napon a menny boldogságába, hogy ő legyen az angyalok királynéja, az apostolok királynéja, a vértanuk királynéja, a szüzek királynéja, mindenszentek királynéja: s amit mindez jelez, hogy az ő dicsősége, boldogsága legyen az Istené után a legnagyobb, mindent felülmuló.

Valóban «Mária a legjobb részt választá magának, mely nem vétetik el tőle örökké».

Azonban, ájtatos hallgatóim, Isten kinyilatkoztatásából tudjuk, hogy a mennyei boldogság a földi életnek és cselekedeteknek a jutalma, bére és koronája;[1] hogy a mennyei dicsőség fénye a földi élet prizmáján szűrődik át s ezért ha Máriának a menny boldogságában a legjobb rész jutott minden teremtett lény között, akkor bizonyos, hogy ő a földi életben is a legjobb részt választotta ki magának: mert a mennyei jutalom a földi életnek a visszhangja, a kifejlődése, a koronája.

Tekintsünk hát röviden, ájtatos hallgatóim, Mária földi életére, hogyan, miképen választotta ő a legjobb részt magának.

Ott látjuk a kisded ártatlan leányzót a jeruzsálemi templomban, amint leborulva imádkozik, egy eddig ismeretlen gondolat fogamzik meg lelkében, mely hallatlan népének történetében: ő az első leányzó, aki megfogadja Istennek, hogy férfiút ismerni nem fog, ő az első, aki Isten iránti szeretetből leteszi a szüzesség fogadalmát.[2]

Az emberek, ha hallották volna a leányzó szívének beszédét Istenéhez, ha hallották volna e fogadalmat, sajnálkozva tekintettek volna Dávid leá-

[1] Máté 16, 27; 2 Korint. 5, 10; 2 Timót. 4, 6.

[2] Lukács I, 34. v. ö. ehhez Knabenbauer, Commentarius in evang. sec. Lucam. 67. l.

nyára, hisz meg voltak arról győződve, hogy a legszerencsétlenebb lépésre határozta most el magát.

A zsidók ugyanis Istentől nyerték az igéretet, hogy az ő nemzetségükből fog születni a világ Megváltója.[1] S ezen igéret alapján minden zsidó asszony édes, boldogító reményt táplálhatott, szövögethetett, hogy az ő családjából fog születni az, ki után a népek sóvárognak, a nemzetek vágyódnak, ki üdvöt hoz a világra, csak egy volt kizárva ebből az édes reményből, a gyermektelen asszony, s ezért a zsidók ezt Isten átkának, büntetésének tekintették, s az ilyen asszony magát a legszerencsétlenebb teremtésnek tartotta.[2] S ime, nézzétek, itt van a zsidók nemzetségének egy sarja, mely Dávid törzséből fakadt, épen abból, melynek megigértetett, hogy belőle fog származni a Megváltó s ez a leányzó lemond a zsidó asszonyok legédesebb reményéről, lemond arról, hogy valaha a Messiás anyja lehessen, szüzességi fogadalmat tesz, s bár Mózes törvénye alapján kezét nyújtja rokonának, Józsefnek, de csakis azon föltétel alatt, hogy fogadalmát szentül megtartja.

S mégis, ájtatos hallgatóim, Mária a legjobb részt választá magának; ő, aki lemondott a zsidó nők reményéről, ő lett a Messiás anyja, ezt az ártatlan tiszta szüzet választotta ki az Úr, hogy méhébe fogadja szent Fiát; ő lett a legboldogabb anya, aki magát az

[1] I. Mózes 18, 18; 22, 18, 26, 4; 28, 14.

[2] V. ö. I. Kir. könyvének első fejezetét.

Istenfiát nevezhette gyermekének; ő lett a legtermékenyebb anya, aki Istenfiával minden igaz kereszténynek anyjává lett; ő, aki szüzességi fogadalmat tett s aki a legtisztább szűz maradt életében, ő az, akihez milliók és milliók évszázadokon és évezredeken keresztül mint jó és szerető anyjukhoz járulnak.

De menjünk tovább, nézzük, milyen volt az a legjobb rész, melyet Mária választott magának?

A próféták megjósolták, hogy a Messiás király leszen, kinek meghódolnak a föld végső határáig a nemzetek;[1] az angyal kijelentette Mária előtt, hogy gyermeke, kit méhében fogant, a Magasságbelinek, Istennek a Fia,[2] tehát, hogy az ő gyermeke a mindenható Isten, az ég és a föld Ura leszen.

Mi mást várhatott volna tehát Mária, ha földies gondolkozással néz a jövőbe, mint azt, hogy fényes palotában fogja megszülni gyermekét, akinek homlokát majd a világ legragyogóbb koronája fogja ékesíteni, aki előtt, mint egykor Salamon előtt, megjelennek a föld királyai és fejedelmei, hogy neki hódoljanak, hogy dicsőségét és bölcseségét megbámulják; várhatta volna, hogy őt is, a világ Urának és fejedelmének anyját mindenki tisztelettel veszi körül, hogy fiának dicsősége és nagysága fogja az anyai szív boldogságát is napról-napra növelni.

[1] V. Mózes 49, 10; 2-ik zsoltár; Zakariás 9, 9.

[2] Lukács 1, 35.

Várhatta volna mindezt, ha földies gondolkozással lett volna eltelve a szive, de Mária a legjobb részt választá magának: az Isten akaratának vetette magát alá teljesen: «Ime az Úr szolgálóleánya, legyen nekem a te igéd szerint»,[1] mondá az angyalnak!

S ugyan mi volt az Isten akarata?

Hogy fényes palota helyett Betlehemben egy rozzant istállóban szülje meg gyermekét, kinek bölcső gyanánt a barmok jászola szolgált.[2]

Hogy a föld fejedelmeinek hódolata helyett, saját szülőföldjének királya, Heródes, hóhérokat küldjön ki az ártatlan kisded ellen, kik elől csak futással mentette meg gyermeke életét.[3]

Hogy fény és pompa helyett Krisztussal 30 évig a legnagyobb szegénységben éljen Názáretben, hogy megérje és lássa azt, mint él fia jótevő, könyörületes lelkek alamizsnájából.

Mi volt az Isten akarata? Az, hogy fénylő korona helyett töviskoszorút helyezzenek Krisztus homlokára; hogy aranyjogar helyett nádszálat adjanak kezébe; hogy a nemzetek hódolata helyett saját népe kiáltsa: feszítsd meg, feszítsd meg őt.

Mi volt az Isten akarata? Az, hogy a legszentebb Istenfiának legtisztább anyja lássa, mint viszik fiát a vesztőhelyre, mint szegezik őt a keresztre; lássa őt meghalni a gyalázat fáján; lássa, mint dől át megholt fiának a szivét; az volt az Isten akarata, hogy

[1] Lukács 1, 38. [2] Lukács 2, 7. [3] Máté 2, 13—18.

amint Jézus Krisztus e földön mindeneknél többet szenvedett: úgy az ő legszentebb anyja is valóban a fájdalmas anya legyen, a vértanúk királynéja, Jézus Krisztussal együtt átszenvedjen minden kínt, megaláztatást és gyötrelmet, amit az emberek gonoszsága csak képes volt kigondolni.

És Mária a legjobb részt választá magának: Isten akaratában megnyugodott.

Megnyugodott a szegénységben s nem kérte mindenható Fiát, hogy a köveket változtassa kenyérré, hogy csodás szavával segítsen nehéz sorsukon — egyszer kérte Krisztustól, hogy csodát míveljen — ezt is mások érdekében tette;[1] maga számára nem kért semmit s Krisztus az ő szent anyjáért nem is művelt egyetlenegy csodát sem, hisz ismerte anyja szivét, tudta, hogy ő a legjobb részt választá magának: az Isten akaratában való föltétlen megnyugvást.

Megnyugodott abban is, hogy szent fiának s vele ő neki is oly sokat, oly kimondhatatlanul borzasztót kell szenvednie; nem kérte, hogy egy sóhajával hívja segélyül az angyalok légióit, pedig Mária is tudta, hogy ezt megteheti az ő szent Fia; odaállott ő is a kereszt alá, átszenvedte ő is a világtörténelemnek legmegrázóbb tragédiáját, átszenvedte kétségbeesés és zúgolódás nélkül, átszenvedte Isten akaratában megnyugodva.

[1] János 2, 3 sk.

Valóban a legjobb részt választá magának: Krisztussal volt szegény, Krisztussal nélkülözött, Krisztussal szenvedett s ez által Krisztushoz lett napról-napra hasonlóbb, növekedett az erényben, szentségben és érdemben; a legjobb részt választá magának, mely nem vétetik el tőle örökké, mert szenvedései és áldozata folytán résztvett az emberi nem megváltásának dicső munkájában: ő is szenvedett miérettünk s szenvedésével kieszközölte, hogy a bűnösök menedéke, a szomorúak vigasztalója, a keresztények segítsége legyen, hogy ő legyen az irgalom anyja, a malaszt csatornája, hogy az üdvösség kegyelmeit — mint a szentatyák mondják — Krisztus érdemeiért, de Mária útján nyerje el szivünk: «Minden jóság teljességét — mondja szent Bernát — Máriában halmozta össze, hogy minden reménységünk, minden kegyelmünk, minden üdvünk tőle áradjon szét, aki gyönyörűséggel teljes.»[1]

Igen, a legjobb részt választotta magának: mert a nehéz, szegény, szenvedésekkel és küzdelmekkel telt élet által résztvett az emberi nem megváltásának és üdvözítésének legmagasztosabb munkájában.

Azonban tulajdonkép mégis csak a mai ünnepen értjük meg egész valóságában e szavakat: Mária a legjobb részt választá magának; a mai napon, amikor is Isten végtelen kegyelme őt fölemelte testével és lelkével a menny boldogságába.

[1] In nativ. B. Mariae Vig. n. 6.

A legjobb részt választá, mert míg a többi halandók teste elporlad, elpusztul és csak az utolsó itélet napján fog föltámadni: a boldogságos Szűz legtisztább testét Isten megóvta az elrothadástól és elpusztulástól, a szűz Anya lelke halála után testével ismét egyesült s a test is a menny dicsőségébe emeltetett.[1]

De a legjobb részt választá magának azért is, mert a menny boldogságából a legnagyobb jutott neki osztályrészül.

Nemcsak azt tanítják a szentatyák, hogy a szűz Mária nyerte el a mennyben Isten után a legnagyobb boldogságot, hanem azt is tanítják, hogy az ő dicsősége és boldogsága nagyobb, mint az összes angyaloké és szenteké.

Különben ezen nem csodálkozhatunk. Földi életében ő volt a legnagyobb, legszorosabb viszonyban Istenhez, a legnagyobb méltóságban s ennek teljesen megfelelt.

Ő volt a leghasonlóbb Krisztushoz, ő szenvedett e földön legtöbbet, ő szerette e földön legjobban Istent és az embereket, mert értettük föláldozta saját gyermekét: már pedig a menny boldogságának aranysugarai a földi élet szenvedéséből, áldozataiból, szeretetműveiből szövődnek.

Most ott az Isten trónja mellett, körülvéve az angyaloktól és szentektől, leírhatatlan dicsőségében

[1] V. ö. Hurter. Theolog. dogm. Compend. II., nr. 664.

ragyogva, maga Mária mondja nekünk: «Igen, én választottam a legjobb részt magamnak».

***

Ájtatos hallgatóim, a mai ünnep magasztosságát és fényét emeli az, hogy egy fiatal pap ma mutatja be előttünk első szentmiseáldozatát. Az én föladatomat pedig ez a körülmény rendkívül megkönnyíti: az első mise alkalmából szokás elmondani a népnek, mi a pap hivatása, mi a pap föladata; szokás az ifjú papot is szívhez szóló szavakkal buzdítani, hogy hivatását méltóan betölteni igyekezzék.

Mindkét föladatnak tulajdonképen már megfeleltem: ti hívek, akarjátok tudni, mi a pap föladata, élete, pályafutása, életének vége? elmondtam már, a boldogságos Szűzéhez teljesen hasonló; s te, ifjú paptestvérem, várod, hogy föllelkesítselek hivatásod teljesítésére?... nézd Mária életét, azt tanulmányozd, az tanít meg téged arra, hogyan teljesítsed magasztos hivatásodat.

Igen, ájtatos hallgatóim, a pap élettörténetének a boldogságos Szűz élettörténetéhez kell hasonlónak lennie: hasonló a hivatásuk, hasonló az életcéljuk, kell tehát, hogy hasonló legyen a sorsuk, pályafutásuk, életüknek a vége is.

Amint Mária a legjobb részt választá magának: úgy ezt a papról is elmondhatjuk: a katholikus pap is a legjobb részt választá magának.

A pap, mikor az Úr szentélyébe lépett, Krisztust

választotta magáénak: a legjobb részt, mert ugyan ki vetekedhetnék Krisztussal? kit lehetne összehasonlítani ő vele? a legjobb részt választá magának, mert Krisztus maga a mindenható, minden irgalomnak, kegyelemnek a forrása, a békesség atyja, a szeretet Istene. Ez a Krisztus egészen és teljesen a papé, az ő arája, az ő öröksége, az ő hatalma, az ő dicsősége.

A pap hivatása, hogy ezt a Krisztust az ő szent teste és vére útján a mindennapi szentmisében a mennyei Atyának föláldozza s ezáltal őt az egész emberiség nevében imádja, neki hálát adjon, őt az emberiség bűneiért kiengesztelje, az emberek számára áldást és malasztot esdekeljen le.

A pap hivatása, hogy ennek a Krisztusnak a testét és a vérét az Oltáriszentségben, szellemét, szeretetét és malasztját a többi szentségekben a híveknek nyujtsa.

A pap hivatása, hogy ennek a Krisztusnak a szavát, igéjét és tanítását őrizze és védje, hirdesse és tanítsa, a hivek szivébe bevésse.

A pap hivatása, hogy Krisztusnak misztikus testét, az egyházat, a híveket — mert szent Pál apostol tanítja, hogy mi mindnyájan a Krisztus testének tagjai vagyunk [1] — szivének szeretetével vegye körül, őket gondozza, nekik és érettük áldozza föl életét.

S ebből láthatjátok, ájtatos hallgatóim azt is,

[1] 1. Korinth. 12, 12—20.

miért kívánja az egyház papjaitól, hogy mikor az Úr szolgálatába lépnek, szent esküvel, örök fogadalommal mondjanak le a családi életről. Azért, mert a pap szivében Krisztusnak kell helyet foglalnia s ez a Krisztus oly nagy, oly végtelen, hogy betölti annak a szivnek minden részecskéjét, lefoglalja minden érzelmét; azért kívánja, hogy a pap szivének minden szeretetét Krisztus tagjaira áldozza, hogy míg a családos ember családja tagjaiért él, dolgozik, fárad, szenved, aggódik és imádkozik: addig a pap a Krisztus tagjaiért, a hivekért, a szegényekért, az árvákért, a gyermekekért, a betegekért, mindazokért, kik Krisztust éhezik, kikhez Krisztusnak joga van, dolgozzék, fáradjon, szenvedjen és imádkozzék.

S ime ily módon beteljesül a papnál is, ami a boldogságos Szűzzel történt; lemondott arról, hogy gyermeknek legyen anyja, s anyja lett a Messiásnak, szerető anyja millió és millió kereszténynek.

A pap is lemondva a családi életről, lelki atyja lesz a hiveknek, a szegényeknek, a szenvedőknek, a szomorúaknak, hogy Krisztus szeretetének melegét mindenkivel éreztesse.

Azonban nem hallgathatom el azt sem, hogy a pap pályafutása, élettörténete, sorsa a többiekben is hasonló a boldogságos Szűzéhez.

Krisztust örökölte? — akkor örökölte a töviskoronát is, örökölte a keresztet, a keserűség kelyhét, a megaláztatást, az üldözést, a szenvedést, az áldozattal telt életet is. Mert e földön Krisztustól mindezt

elválasztani nem lehet. Krisztus országa nem e földről való s az egyház mint eretnekeket elitélte azokat, akik tanították, hogy valaha Krisztus e földön nagy békesség és boldogság között fog uralkodni.

A dicsőség, a boldogság csak Krisztus országában kezdődik s ez a mennyekben van: itt a földön a keresztútja vár azokra, kik Krisztust követik.

Igen, a keresztút minden keservén és szenvedésén át kell mennie Krisztus igaz papjának. Ha hivatását pontosan akarja teljesíteni, papi esküjét megtartani, az állása követelte erényeket gyakorolni: akkor keresztre kell feszítenie testét, meg kell tagadnia romlott természetének vágyait, ki kell ürítenie a lelki szenvedések, küzdelmek és kisértések keserűséggel telt kelyhét. De ez csak kezdete a pap keresztútjának. Amíg a világ állani fog, mindig lesznek Krisztusnak ádáz ellenségei, akik ő ellene, az ő országa, az ő hivei ellen törnek; akik Krisztust bántalmazzák és gyalázzák, akik, amennyire rajtuk áll, ismét szeretnék Krisztust keresztrefeszíteni. Az Úr Jézus Krisztusnak persze már nem árthatnak, azonban támadásaik érik a pap szivét, aki e földön Krisztusnak őre, védője, helyettese: s nincs égetőbb kín egy buzgó pap szivére, mint látni és érezni, hogyan bántalmazzák, üldözik az emberek a legszentebbet.

És bármily paradoxonnak tünjék föl, én mégis feléd kiáltom, szeretett ifjú paptársam, hogy a legjobb részt választottad magadnak, mikor elfogadtad Krisztussal az ő kelyhét, keresztjét és töviskoronáját;

légy állhatatos a kereszt útján, szenvedj Krisztussal: minél több üldözés, gúny, keserűség, kisértés és küzdelem lesz a részed vele és ő érette, annál méltóbb papja lész annak, akinek e földön tövisből volt a koronája, durva keresztből királyi trónusa és aki tanítványainak csak ezt írta elő: «Aki tanítványom akar lenni, vegye magára keresztjét és kövessen engem».[1]

Minél többet szenvedsz e földön: annál jobban fogsz megfelelni hivatásodnak, mint *áldozópap;* mert akkor az oltárnál bemutatott áldozattal kapcsolódik és egyesül szived-lelkednek áldozata a népért, az emberiségért s így annál tökéletesebben fogsz résztvenni az emberiség megváltásában. Így lész te is a bűnösök menedéke, a szomorúak vigasztalója, az erőtlenek gyámola, a keresztények segítsége, így lesz a te földi életed megszántva a szenvedések ekéjével, áldást és malasztot termő magadra és embertársaidra nézve; így lesz a te szived is megtisztulva a küzdelmek tüzében, napról-napra hasonlóbb Krisztuséhoz, már pedig te jól tudod, hogy ez a hasonlatosság a mennyei boldogságra való kiválasztás legbiztosabb jele.[2]

S valóban maga az Úr mondotta tanítványainak: «Ahol én vagyok, ott lesz az én szolgám is»;[3] ő maga igérte meg, hogy aki ő érette lemond a világról és őt követi: azt százszorosan fogja megjutal-

[1] Máté 16, 24. [2] Rómaiak. 8, 29—30. [3] János 12, 26.

mazni;[1] s ezért az Úr isteni igérete alapján remélheti a buzgó, jámbor pap, hogy minél kietlenebb volt földi élete, annál nagyobb lesz mennyei boldogsága; minél több áldozatot hozott a földön, annál több örömet tart fönn számára az Úr; minél nagyobb volt a lemondása, szenvedése, annál fényesebb lesz mennyei koronája.

***

Befejezésül hozzád fordulok, szeretett testvérem és paptársam. Állj az Úr oltárához, mutasd be első szent áldozatodat. De mondd el lelkedben: Ime az Úr szolgája, legyen nekem a te igéd szerint!

Igen, hallgass az Úr szavára, hozd meg szivedlelked nagy áldozatát, légy készen Krisztusért minden küzdelemre, fáradságra, áldozatra és szenvedésre, fogd meg a kelyhet s ne bocsásd el azt soha többé, tekints a keresztre, mely az oltáron előtted áll s arról ne vedd le soha tekintetedet: ez a kehely s ez a kereszt legyenek életed forrásai, ezekből szívj magadba áldozatkészséget, erőt, buzgóságot, minél nagyobb, lángolóbb szeretetet, hogy így papi életed áldást hozzon a rendre, mely kebelébe fogadott, áldást szerető anyádra s testvéreidre, kik beleegyeztek, hogy magadat Isten szolgálatára szenteld; áldást a hivőkre, a keresztény népre, s mindenekfölött áldást önmagadra, hogy amint ma, úgy halálod napján is bátran és bizalommal elmondhassad: A legjobb részt választám, mely nem vétetik el tőlem örökké. Amen.

[1] Máté 19, 29.

SZENT BESZÉD

A CISZTERCI REND NYOLCSZÁZADOS EMLÉKÜNNEPE ALKALMÁBÓL
A ZIRCI APÁTSÁG TEMPLOMÁBAN 1898. ÁPRILIS 30-ÁN.

«Renovabitur ut aquilae iuventus tua.»

(Zsoltár, 102, 5.)

A HÁLAADÁS ez áhitatos óráiban, midőn lelkem elmerül a nyolcszázados mult dicsőséggel és küzdelmekkel, nagysággal és hanyatlással váltakozó képein, önkéntelenül is a jövő ismeretlen homályába tekint, keresi, kutatja, hogyan törhetné át a jövőt eltakaró leplet; látva a rend multját, óhajtja megismerni, lesz-e s minő lesz jövője? Vajjon ez a nyolcszázados mult emlékünnepe záróköve-e a mi történetünknek, melyre ezután csak az enyészet mohája fog lerakódni? vagy talán nyolc századon keresztül faragott alapköve egy tán ezredekkel dacoló épületnek? vajjon ez a mi ünnepségünk a nyugalomra készülő fáradtnak esti imája-e? vagy pedig az üdítő álomból fölébredt élni vágyó ifjúnak tettekre buzdító reggeli fohásza? vajjon ez a jubileum az alkonyatnak utóljára fölvillanó fénye-e, melyre az éj sötétje következik? vagy pedig egy szép jövőnek hajnalhasadása?

Ez a gondolat annál inkább belopódzhatott lelkembe, minél jobban szemeim elé tárulnak e napok-

ban a rend multjának lapjai, melyek kezdetben nagy, kimagasló dicsőségről szólnak ugyan, de később, századokon át, csak a pusztulást, régi dicsőség romjait tüntetik föl.

Mert, ájtatos hallgatóim, amiket a megelőző napokban e szószékről a leghivatottabb ajkak nektek e rend történetéről, fényéről, dicsőségéről és nagyságáról oly lelkesedéssel elmondottak,[1] azok mind igaz történeti tények, lélekemelő mozzanatok; azonban hozzá kell adnom — a történeti igazság kívánja ezt — az a nagy dicsőség, mely a rendet körülragyogta, a nyolcszázados multnak csak rövid időtartamára terjed ki. A XI. század végén tünt föl a ciszterciek rendje az egyház egén, hogy a XII. és XIII. századokban mint vakító fényű üstökös ragyogjon Európa fölött, de azután ez az üstökös szétfoszlott, a fény megtörött, a sugarak elhalványultak s a XIV. századtól a XIX. század közepéig ebből az egykoron fényes üstökösből, melyet pápák és császárok csodáltak, melynek sugaraiban népek és nemzetek fürödtek, alig észrevehető foszlányok maradtak meg az egyház egén.

Mintegy ötven év óta, mintha megelevenedett volna újra a rend, oly örvendetes változás nyomait vehetjük észre történetében. Az egyes apátságok lakói szaporodnak, új apátságok és rendházak keletkeznek, a rend munkaköre mindjobban kiszélesül

[1] E beszéd az ünnepélyes Triduum befejező beszéde volt.

és többoldalú lesz, a rend mind több és több életjelt ad magáról s ez az ünnepély, melyet nyolcszázados fönnállása emlékére rendez, azt mutatja, hogy ifjú életerő s lelkesedés hatja át az egész rend organizmusát.

De vajjon mindez nem végső föllángolása-e a hamu alá temetett parázsnak a nyolcszázados emlékezet szellőjére? vagy valóban a megifjodás tüze, egy újabb jövőnek a záloga?

Nekem, ájtatos hallgatóim, erős a hitem, hogy ez a nyolcszázados jubileum nem alkonyatsugár, hanem hajnalhasadás, hogy a ciszterci rend épen a legújabb időkben ismét rálépett arra az ösvényre, melyen a XII. és XIII. századokban a kereszténységre annyi áldást hozott, magának pedig annyi elévülhetetlen érdemet szerzett.

Oh, engedjétek meg, hogy kimagyarázzam, honnét merítem e hitet, e meggyőződést; engedjétek meg, hogy tulajdonképen ne is hozzátok, hanem rendtársaimhoz s főleg rendünk ifjú növendékeihez intézzem szavaimat; hogy a multak megszivlelése után a rend jövőjére irányítsam figyelmüket.

Igen, szeretett rendtársaim, beszédemnek az a célja, hogy rendünk jövője iránt reményt és lelkesedést keltsek szivetekben; hogy a nyolcszázados mult emlékünnepe egy dicső jövőnek legyen a kezdete. Merengjünk el a mult fényén, de ne mint a roskatag öreg tétlenül és tehetetlenül álmodozik ifjúsága letünt, soha vissza nem térő napjairól; hanem

merengjünk el a multból felénk sugárzó dicsőségen, mint az életerőtől duzzadó ifjú csüng ábrándképein, hogy azoknak megvalósítására fordítsa minden erejét és tehetségét.

***

Rendünk alig született, már is nagy volt, rohamosan elterjedt, működési körében óriási erőt és tevékenységet fejtett ki, csakhamar egész Európára hatást gyakorolt; magára vonta a pápák és fejedelmek figyelmét, kiérdemelte az urak s a jobbágyok ragaszkodását és rokonszenvét.

Mi volt e hatásnak az oka? a forrása? Kettős volt ez: az egyik a rend szervezete, a másik a társadalom betegsége, melynek épen a mi rendünk jött alkalmas időben gyógyítására.

A rend szervezete a szerzetesi életnek új formát adott a középponti kormányzattal. Az egyes apátságok fölött az atya-apát állott, ki az új rajokat kibocsátotta; neki joga volt vizitálni, látogatni a kolostorokat, megvizsgálni, vajjon a szabályokat megtartják-e, a rendi szellemet megőrzik-e, hivatásukat teljesítik-e az egyes apátságokban a szerzetesek. Az egész rend feje a citeauxi apát volt, ki évenként egyetemes gyűlésekre hívta össze a rend összes apátjait, ezeken a gyűléseken az atya-apátok előadták a vizitációkon szerzett tapasztalataikat; a buzgókat kitüntették, a lanyhákat, hanyagokat megfenyítették, ezekből az egyetemes gyűlésekből új

meg új lelkesedést, erőt, irányítást, tekintélyt vittek magukkal az egyes apátok otthonukba. Fölösleges talán rámutatni arra, mily üdvös és áldásos ez a középponti kormányzat, ebben mennyi egyesítő erő és tekintély rejlik. Elég lesz csak fölemlítenem, hogy minden, a ciszterciek után keletkezett szerzetesrend a ciszterciek által teremtett alapra helyezkedett, valamennyien a középponti kormányzat elvét fogadták el, s a szerzetesrendek története fényes bizonyítéka annak, hogy azok a rendek fejtettek ki legáldásosabb működést, azok őrizték meg legjobban alapítóik szellemét, melyekben legcélszerűbben sikerült ezt a középponti kormányzatot megvalósítani.

De — mint említém — a rend szervezetén kívül rohamosan naggyá tette azt az akkori társadalom betegsége, melyre gyógyító balzsam volt ez a fehérkámzsás szerzetes-sereg egyik kezében a kereszttel, másikban a földmívelés eszközeivel. Így ment a szerzet egyik országból a másikba, mindenütt meghódítva a földet, vele a föld lakóinak szivét is.

Nem mondom, hogy tudatával birtak őseink a nagy civilizatórius hatásnak, mely működésükben rejlett; sőt meg vagyok arról győződve, hogy erre ők nem is gondoltak. Szükségből, a létföntartás szükségéből tettek így. Hogy a rendszabályokat eredeti szigorúságukban minél tökéletesebben megtartsák, elvonultak az emberlakta vidékekről, a legvadabb tájakat keresték föl, rengeteg erdőkben mély völgy-

katlanokat, mocsaras pusztaságokat, itt azután távol a világtól zengték az Úr dicséretét, szentelték meg lelküket természetfölötti erényes élettel, de egyszersmind az őket környező vad természetet is megtörték s azt szent céljaik szolgálatára kényszerítették. Mondom, mindezt a szerzetesi létföntartás céljából cselekedték, de minő civilizatórius hatása volt mindennek a XII. század kóborló, elégedetlen s a földmívelést nem ismerő vagy teljesen elhanyagoló népére! A társadalmi konszolidáció egyik leghathatósabb tényezőjévé lett ez a Citeaux rengetegéből kirajzó szerzetes-sereg. S a rendnek ezen áldásos hatását érezték a fejedelmek, a hercegek, grófok, érezte maga az egész társadalom. Miként a beteg egész bizodalommal megy orvosához, úgy sietett a XII. század beteges társadalma a ciszterci szerzetesekhez. A fejedelmek szives örömmel adtak nekik földeket, birtokokat, a nép pedig sietett megtelepedni kolostoraik körül: gazdagok és szegények örültek, ha gyermekeik fölvehették a rend mindenütt tisztelt öltönyét.

Ime, ez volt a rend nagyságának a titka, ugyanitt, ezen két forrás elapadásában kell keresnünk a rend gyors hanyatlásának és több mint négyszázados elsatnyult tengődésének magyarázatát.

Igaz, hogy a rend a középponti kormányzat elvét tette működésének alapjává; igaz, hogy ebből merítette kezdetben erejét és tekintélyét, de a középponti kormányzat szálai csak lazán voltak össze-

szőve, úgy hogy azokat a viszonyok megváltozása csakhamar szétszakította. Még pedig maga a rohamos fejlődés, a rend nagy elterjedése lett ennek a jövő viszonyaival nem számoló s csak kezdetlegesen megalkotott középponti kormányzatnak a megsemmisítője. Egy-egy atya-apátság, például a clairvauxi több mint 70 új kolostort, apátságot alapított. Hogyan látogathatta volna meg mindezeket az atya-apát? Ezenkívül az egyetemes káptalanok eleinte rendesen voltak megtarhatók és gyakorolhatták is üdvös, egységesítő hatásukat a rendre, de mikor már 700 apátság emelkedett az Északi-Tenger partjaitól Erdély bérces völgyeiig, Szicilia mocsaras partjaiig, akkor már ez az egyetemes káptalan csak névleges hatalom volt. Elment a gyűlésekre az az apát, aki akart, sőt sokszor aki akart sem mehetett el, a nagy távolság, a háborús viszonyok, a közlekedés kezdetleges berendezése miatt. Így az egyes apátságok mindjobban elszakadtak a középpont éltető, egyesítő szellemétől és tekintélyétől, megszünt a rend organizmusában a vérkeringés, az egyes tagoknak összeköttetése a szívvel, beállt a hanyatlás, a megdermedés, a pusztulás.

De ez csak a rend belélete, azonban kiapadt a másik forrás is, a rend külső tevékenysége, mely eredetileg neki oly nagy tekintélyt szerzett, részint megszünt, részint Európa népei között fölöslegessé vált.

Az első cisterciek verejtékes munkával kiirtották a rengetegeket, fölszárították a mocsarakat, sza-

bályozták a vadvizeket, munkájuk nyomán virágzó kultura támadt, kolostoraik környékét, mely előbb kietlen, terméketlen volt, paradicsommá változtatta a szerzetesek imádsággal megszentelt munkája.

Ez imponált a kóborló, folyton portyázó népnek: ez a nyugodtan dolgozó szerzetes-sereg, ez imponált a népnek, látva, hogyan változik át a vadon, a mocsár, a sivatag termékeny, áldástosztó földdé.

A népet vonzotta ez a szokatlan látvány a ciszterci kolostorok közelébe, hatott a szerzetesek életmódja reá s utánzásra ösztönözte.

Majd beállott a fordulat. A nép megtanulta ciszterciektől a földmívelés szeretetét és gyakorlatát s mikor már megtanulta, többé nem szorult reájuk, többé nem imponáltak a népnek.

Másrészt meg a szerzetesek is, miután őseik verejtékes munkája dúsan termő földeket s a kolostoroknak gazdagságot hagyott örökségül, miután nem volt már szükség a megfeszített munkára, abbahagyták az általánosan kötelező kézimunkát.

Így szünt meg a ciszterciek hatása a társadalomra, ennek következtében kolostoraik népteleneklé váltak, népszerűségük eloszlott, működésük mindjobban összezsugorodott, egy-egy apátság falai közé rejtőzött, a világ alig vett róluk többé tudomást.

Itt-ott egyik-másik kolostorban kiváló apátok, jámbor szerzetesek ki-kitünnek s fényt árasztanak a környékre, de maga az egész rend egyház- és világtörténelmi jelentőséggel többé nem birt soha.

A XVII. század végén kisérleteket tettek Franciaországban a rend újjászervezésére. Visszatérni az ős-eredeti fegyelemhez, szervezethez és foglalkozáshoz, volt Rancé apátnak a jelszava, aki a trappisták megalapítója. A trappisták reformált ciszterciek; visszaállitották az eredeti középponti kormányzatot, visszatértek a rend ős-foglalkozásához. S valóban a trappista-kongregáció ismét új életet hozott a rendbe, fölvillanyozta ennek már-már megdermedt organizmusát: ismét új kolostorok keletkeztek, a rend tagjainak száma főleg a XIX. század elejétől kezdve megtízszereződött. Mindazonáltal a trappisták — bármily áldásosan működjenek is — Európában nagyobb hatást gyakorolni nem tudnak, míg Afrikában, a francia és angol gyarmatokon, Boszniában s az oceáni szigeteken megbecsülhetetlen az a szolgálat, melyet a trappisták a keresztény civilizációnak tesznek.

Igen, mert ennek a rendnek eredeti szervezetében a vadon kell, a mocsaras és erdős rengeteg, a kultura és civilizáció hiánya, hogy ott megtörje a vadságot, a kulturának előőrse legyen. Ott él és virágzik, Európa kulturállamaiban elsatnyul, a civilizált népek között mély gyökeret verni nem tud.

Ezen az alapon tehát, melyen a trappisták rendünk újjászervezéséhez fogtak, Európában a rendet régi nagyságának magaslatára emelni nem lehet. Itt — a magas kultura és civilizáció közepette — más működési térre kell a rendnek lépnie, ha a társadalomra hatni

s a rendi szervezetben nyugvó összes erőket az emberiség boldogítására teljesen kiaknázni akarja.

Ma a kultura magas fokán álló nemzetek többé nem arra szorulnak, hogy a kultura elemeire tanítsák őket, hanem igenis azt várják az emberi nem irgalmas szamaritánusaitól, a szerzetesrendektől, hogy a kultura okozta sebeket igyekezzenek önfeláldozó szeretettel gyógyítani és enyhíteni. A nagyarányú, az emberek összes lelki bajait orvosló lelkipásztorkodás, az irgalmasság testi cselekedeteinek gyakorlása, az iskolák, nevelés és a tudomány mívelése a hit világa mellett: ezek azon társadalmi föladatok, melyek Európában a szerzetesrendekre várnak. Amely szerzet ezen föladatok egyikét vagy másikát, vagy ezek közül többet is felölel, ezeket a rendi szervezetbe beolvasztja, az engedelmesség által egyesített erőkkel az isteni malaszt és jámbor élet által megszentelt, önfeláldozásra lelkesített szerzetesekkel igyekszik megoldani: az a szerzet a civilizáció legmagasabb fokán álló népek között és országokban is kimagaslik, tágas körre hatást gyakorol, áldást áraszt a társadalomra.

Hálát adok az isteni Gondviselésnek, hogy erre az útra vezette a mi rendünket is; hálát adok neki, hogy épen a ciszterci rend magyar ágát választotta ki, hogy általa az egész rendnek kijelölje az irányt, amelyben korunknak haladnia kell, ha régi nagyságának és dicsőségének magaslatára akar emelkedni.

E század elején ugyanis, mikor az összes cisz-

terci kolostorok az egyes apátságok körül fekvő kisebb plébániák gondozásán kívül semmi nagyobb működési körrel nem birtak, visszaállíttatva a rend hazánkban, főhivatás gyanánt az ifjúság nevelését nyerte az apostoli királytól. Azóta e hivatás köre mindjobban bővült s ma már a magyarországi ciszterci rend működésének gerincét az ifjúság nevelése, a tudományok mívelése képezi. S ime ez a hivatás lett a rend élesztője, ennek folytán a rend tagjai szaporodtak s folyton szaporodnak, a rend hatása mind szélesebb körökben gyűrűdzik, a rend működését érzi, becsüli az egész művelt magyar társadalom, észrevette s többször méltányolta az ország kormánya, sőt apostoli királya is. Bátran merem mondani, mert igazságot mondok, hogy hazánkban volt ugyan a rendnek a XII. és XIII. századokban több kolostora, apátsága, mint jelenleg, de a tisztelet, a közbecsülés azon magaslatára, melyen ma áll, a multban sohasem emelkedett.

Sőt — az Úrban dicsekszem, miként szent Pál — ma az egész világ ciszterci apátságai között a tagok számát, a tagok műveltségét és tudományos képzettségét, a rend működési körét tekintve, az első helyen áll a négy egyesített magyar apátság.

De, hogy tovább menjek, örömmel láttam a külföldön is, ahol a ciszterci kolostorok újabb időkben működési körükbe vonták az iskolát, a nevelést, a tudományok mívelését: ott az egyes apátságok szemmellátható lag újra föllendülnek, mind több és

több tagot nyernek, tekintélyük, befolyásuk a környező társadalomra gyarapszik.

Megvan tehát a fejlődés egyik biztos alapja: a korunk viszonyai között alkalmas működési kör, az iskolák, a nevelés, a tudomány mívelése, de megvan, föléledt századunk második felében a rendi élet másik föntartó eleme is, az egyesítő kapocs, mely éltet, erőt ad, mely a rendi szellemet táplálja, a fegyelmet megszilárdítja, az erőket összekötve, azokat hatványozza. Az eddig izoláltan álló rendi apátságok ismét visszatértek a rend charta charitatisában kifejtett szervezethez; közös fő alatt egyetemes káptalanokat tartanak, az összetartozás szálait helyreállítják, hogy a régi ciszterciek szelleme föléledjen, kifejlődjék, gyökereket verjen ismét a rend összes apátságainak talaján minden egyes rendtagnak a szivében.

***

Ezért merek a dicső mult után reménnyel és bizalommal tekinteni az ismeretlen jövő felé: ezért merem állítani, hogy ünnepségünk nemcsak a multnak szól, hanem a jövőnek is; hogy ez nemcsak hálaadás, hanem új életre való buzdítás is; nemcsak az ősök emlékének ünneplése, hanem az ő szellemüknek a fölidézése, visszatérése is.

Igen, szeretett rendtársaim, nem kell semmi más rendünk jövőjének, nagyságának biztosítására, csak az, hogy a XII. és XIII. századbeli ciszterciek szel-

leme föllobogjon az új ösvényeken haladó unokák szivében. A jövőnek le vannak rakva az alapjai, a nagyságnak el vannak már hintve csirái; a rend megtalálta a neki való működés teret, visszaállította az egységesítő kapcsot: most csak tőlünk függ, hogy atyáink szellemében építsünk ez alapokon, őseink szellemével ápoljuk e csirákat.

Ha mi is úgy tiszteljük a boldogságos Szüzet, rendünk patrónáját, mint őseink, akik kiérdemelték a Mária lovagjai dicső cimét; ha az Oltáriszentség kultuszában mi is oly buzgók leszünk, mint rendünk egyik ékessége, szent Juliána volt; ha Krisztus Urunk szeretete a mi szivünket is úgy hevíti, mint szent Bernátot hevítette; ha Krisztus helytartójának, a pápának és a pápaságnak mi is oly odaadó védői leszünk, mint a XII. századbeli őseink, kiket III. Sándor pápa Péter hajója horgonyának nevezett; ha az lesz jelszavunk minden működésünkben, ami őseinké volt, hogy mindenben az Isten dicsőíttessék; ha a mi életünknek is az lesz legnagyobb dicsérete, amit krónikáink szent apátainkról, szent Alberikról és szent Istvánról följegyeznek, hogy a rendszabályokat és a rendtársakat szerették; ha minden cisztercinek csak egy ambiciója lesz, ha mindnyájan csak egy nemes versengést ismernek, miként az ős Citeaux és Clairvaux szerzetesei, minél magasabb fokra jutni a keresztény lemondás, önmegtagadás, jámborság és életszentség magaslatán — mondom, ha ez a szellem fermentálja meg az egész rendet, ha ezzel a szellem-

mel töltjük be hivatásunkat — akkor, szeretett rendtársaim, miként őseink a vadonokban, mi a civilizált világ közepette, az iskolákban s a tudomány csarnokaiban fogunk csodákat művelni, akkor a XX. század ismét látni fogja a ciszterci rend régi nagyságát és dicsőségét. Sőt már látom ennek az új tavasznak első virágait, a fölkelő új napnak első sugarait, látom ez ünnepségnek megható imáiban, könyörgéseiben és áldozataiban.

Lépjünk tehát, szeretett testvéreim, lépjünk hálás, de egyszersmind lelkesedő szívvel is az Úr oltárához. Mondjuk el a hálaadó imát, a Te Deum laudamus-t a sok kegyelemért, melyekben az Úr a lefolyt nyolc század alatt rendünket részesíté, de a hálaadó imának utolsó akkordjait váltsa föl egy szívvel, egy lélekkel hangoztatott igéretünk, fogadalmunk, eskünk égbetörő hangja, hogy a rend fölvirágzásáért nagyságáért, jövőjéért fogunk élni és dolgozni. A jövőnek — mint kimutattam — le vannak már rakva biztos alapjai, a nagyságnak már el vannak hintve csirái, most csak tőlünk függ és utódainktól, hogy ez alapokon tovább építsünk, hogy a már fejlődésnek indult csirákat gondosan ápoljuk, az ősök szellemében, atyáink lelkületével. S hogy mi ezt megtesszük, itt e szentélyben, az Isten szine előtt, nyolcszázados multunk emlékünnepén igérjük, fogadjuk, erre esküszünk. Amen.

SZENT BESZÉD

1900. DEC. 7-ÉN A BUDAPESTI KÁRMELITÁK TEMPLOMÁBAN BOLDOG DÉNES ÉS REDEMPTUS KÁRMELITA VÉRTANUK TISZTELETÉRE TARTOTT TRIDUUM ELSŐ NAPJÁN.

«Ez a nap, melyet az Úr szerzett;
örvendezzünk és vigadjunk azon.»
117. Zsoltár 24.

Mindnyájatok előtt ismeretes, hogy a jelen esztendő, melynek már alkonya felé közeledünk, különös jelentőséget nyert az által, hogy egy egész századnak, a XIX-ik századnak képezi határát, zárókövét. Még nagyobb jelentőséget nyert ez esztendő akkoron, midőn dicsőségesen uralkodó pápánk, XIII. Leó ezt az évszázadot záró esztendőt szent évnek, jubileumi esztendőnek avatta föl Krisztustó nyert hatalmánál fogva. S ugyan miáltal tette Krisztus helytartója szentté ez esztendőt? Különösen ké ténykedése által, melyek mindegyike azon a hatalmon alapszik, amelyet akkor nyert, mikor Krisztus átadta Péternek és az ő utódainak, a római pápáknak a mennyország kulcsait. Először is ezekkel a kulcsokkal nemcsak kinyitotta, hanem kitárta a mennyei kincsek, malasztok és kegyelmek tárházának a kapuit az emberiség előtt, sokkal nagyobb mértékben, mint ezt az egyház a rendes időkben tenni szokta. Hogy megszentelje az esztendőt, nagy jubileumi búcsut hirdetett, amely teljes bűnbocsána-

tot, malasztok és kegyelmek bőségét adja mindazoknak, akik elzarándokolnak az örök városba, melynek szent templomai fölött ez évben az ég, a mennyország jobban nyitva-tárva van, mint máskor. Ki tudná megbecsülni, mennyi malasztot, áldást és a megszentelés mennyi kegyelmét vitték szerte-széjjel a világba azok a százezrek és százezrek, akik ebben az esztendőben a világ minden részéből fölkeresték Rómát, hogy a szent esztendő áldásaiban részesüljenek.

Ime, ájtatos hallgatóim, ez egyik jelentősége a szent évnek; szent ez az év, mert ebben többen és nagyobb mértékben részesülhettek a megszentelés kegyelmeiben, mint máskor: jobban ki van nyitva az ég, hogy bővebben hulljon alá az emberekre Isten irgalmának és szeretetének éltető sugára.

De van még egy másik ok is, melynél fogva kiérdemli az esztendő a szent nevet. Krisztus helytartója, hogy minél dicsőbbé, emlékezetesebbé és szentebbé tegye ez esztendőt: összehalmozta, erre az esztendőre tartogatta a szentté és boldoggá avatásoknak egész sorozatát. Szent tehát ez az esztendő, mert szenteket és boldogokat adott az egyháznak, többet mint máskor évtizedek. Igen, az egyház feje a Szentlélekisten által megvilágított szemeivel, melyeket csalóka árnyék meg nem téveszthet a hit birodalmában, mondom, ezekkel az Isten kegyelmével megvilágított szemekkel betekintett a mennyek országába s minthogy látott ott többeket, püspökö-

ket és papokat, szerzeteseket és apácákat, világi férfiakat és nőket a Szentháromságisten által kitüntetve különös fénnyel és boldogsággal, a Szentháromság-Isten által a szentség glóriájával megkoronázva — elrendelte (mert ebben áll a boldoggá- és szenttéavatás), hogy azokat, akiket a Szentháromságisten így kitüntetett, tüntesse ki az egyház is, akiket az Isten megkoronázott, azoknak adja meg az egyház is a szentség glóriáját, akiket az Isten a mennyország trónusaira helyezett, azokat tegye föl az egyház is az ő oltáraira, akiket maga a Szentháromságisten különös tiszteletben részesít, azoknak adja meg az egyház is e földön a nekik méltó tiszteletet.

A kármeliták tiszteletreméltó rendjét is nagy kitüntetés érte; a szent év reájuk is nagy áldást hozott, két vértanu kármelitát, Dénest és Redemptust e szent évben junius 10-én avatott az egyház boldogokká.

Mi is azért gyülekeztünk itt össze, ájtatos hallgatóim, hogy az egyház e két boldoggá avatott vértanúját ünnepeljük s nekem jutott az a föladat, hogy ez ünneplésre a ti sziveteket előkészítsem, fölhangoljam, e boldog vértanúk iránt bennetek érdeklődést kelteni, lelkesedést gyújtani igyekezzem. Mit tehetnék én jobbat ez okból, mint hogy egyrészt rámutatok az ő hősies önfeláldozásukra, törhetetlen állhatatosságukra, mindent legyőző szeretetükre; másrészt rámutatok arra a fényre, dicsőségre és

boldogságra, mely a vértanúság nyomán fakadt s osztályrészük most már az egész örökkévalóságon át. Én azt hiszem, ha megcsodáljuk az ő heroizmusukat, ha ámulattal megtekintjük a boldogság tengerét, mely őket körülveszi: ez fogja az igazi ünnepi hangulatot lelkünkben fölkelteni, amely önkéntelenül bennünket a boldog vértanúk erényeinek utánzására fog buzdítani.

Ime, ájtatos hallgatóim, ezekben jeleztem a három gondolatot, melyeket ez ünnepélyes órában röviden megvilágítani óhajtok. Vajha a Szentlélek kegyelme adna oly erőt az én szavaimnak, hogy azok behatolnának szivetek mélyébe s ott zúgnának, hangoznának mindaddig, amíg éltetek nem ad reájuk kielégítő visszhangot.

I.

Ájtatos hallgatóim! 1638-ban a portugál kormány indiai gyarmatának Goa fővárosából követséget küldött Szumatra-szigetére, hogy annak új mohamedán fejedelmével békét és barátságot kössön. A követség feje a kármeliták goai főnökétől azt a kegyet kérte, hogy Dénes atyát magával vihesse. Dénes még csak három év óta volt szerzetes. Azelőtt, mint tengerésztiszt kiváló tudománya, szakismeretei, vitézsége és erényei folytán a legmagasabb tiszti rangra és méltóságra emelkedett, ő azonban, hogy teljesen Istennek szolgálhasson, 35 éves korában lemondott a

világ minden kitüntetéséről s 1635-ben beállott a sarutlan kármeliták rendjébe, s alig hogy három év mulva pappá szentelték, elüljárója rendeletére a követség kiséretében látjuk Szumatra-szigetére indulni. Mellé adták kisérőül a jámbor Redemptus testvért, aki azelőtt a goai kolostor kapusa és sekrestyése volt.

Megérkezik a küldöttség a szigetre, de a mohamedán fejedelem izzó gyülölettel eltelve a keresztény portugálok iránt, a követséget ravaszul körülvéteti, elfogatja, bilincsekre vereti.

S ezzel megkezdődik a húsz napig tartó mártiromság, amely a borzalomnak és a fenségnek vegyüléke. A kínok és a gyötrelmek borzalommal töltik el az ember szivét, de a hősiesség, a türelem, az Istenhez való törhetetlen ragaszkodás a kínzatások közepette a fenség glóriájával aranyozza be e rémes jeleneteket. Valóban itt látjuk, hogyan aljasulhat az ember ördöggé, de viszont hogyan magasztosulhat föl a gyenge ember mennyei alakká, emberfölötti lénnyé. Ha nézzük a hóhérokat, a vad kegyetlenség, szivtelenség és izzó gyülölet pokoli szenvedélyeitől lángolva, mint kínozzák boldog vértanúinkat, mint gyönyörködnek szenvedéseikben, milyen kéjelgéssel nézik vonaglásaikat, valóban megrémülünk, hogy ennyire aljasulhat, ennyire démonhoz hasonlóvá sülyedhet az ember!... De viszont, ájtatos hallgatóim, ha szemléljük mártirjainkat minden kín és gyötrelem között angyali türelemmel,

ha halljuk őket kínzatásaik közepette is Istent dicsőíteni, ha halljuk ünnepélyes nyilatkozataikat: inkább százszor meghalunk, de Krisztust nem tagadjuk meg; ha látjuk őket boldogan, Istent dicsőítve, ellenségeikért imádkozva ott a hóhérok karjai közt meghalni; oh, ájtatos hallgatóim, ez a látvány fölemeli a lelket, mert ez megvilágítja, mire képes Isten malasztjával a gyenge ember. Igen, amint a szenvedélyeknek rabjává vált ember levetkőzi emberi természetét s nemcsak az állatig, hanem a sátánig sülyed alá: úgy az ember az Isten malasztjával képes saját természetét fölülmulva, az emberfölötti nagyság és erény magaslatára emelkedni.

Nem részletezem előttetek, ájtatos hallgatóim, a kínzatások, megaláztatások és kisértések rémes sorozatát, mellyel húsz napon át boldogainkat megfélemlíteni, megtántorítani, hitük megtagadására birni akarták. Amit az ördög gonoszsága csak kitalálhat, amivel emberi szívnek és testnek fájdalmat okozhatnak, azt mind megpróbálták e vad mohamedánok a mi martirjainkon. Éheztették őket, ütötték-verték, gúnyolták-piszkolták, majd meg sátáni gonoszsággal fényes igéreteket tettek nekik: ha megtagadják hitüket, kapnak nagy méltóságot, feleséget, pompás palotát; mikor mindez nem használt, mikor minderre a kínzatásra ép úgy, mint a csábos igéretekre folyton csak ezt a feleletet kapták: Inkább ezerszer meghalunk, mintsem Jézust megtagadjuk — a felbőszült mohamedán fejedelem elrendelte a

kegyetlen kivégzést. Hatvan keresztényből állott a kivégzendők serege. A vesztőhelyre érve, egy hirnök még egyszer kihirdette a király parancsát: aki mohamedán lesz, gazdagsággal és tisztelettel halmoztatik el, aki pedig ellenszegül, az kegyetlen halállal fog meghalni. A mi boldog Dénesünk szent lelkesedéssel buzdítja most társait a kitartásra. Mindnyájan letérdelnek — egy sem tagadja meg Krisztust — s megkezdődik a rémes mészárlás. Először nyilakkal lövöldöznek a hitvallókra, majd lándzsákkal szurkálják őket, végre mérgezett gyilokkal adják meg nekik a halálos döfést — ők pedig Jézus és Mária nevét hangoztatva halnak meg.

Valóban, ájtatos hallgatóim, az Úr Jézus mondja: Annál nagyobb szeretettel nem bir senki, mintha valaki barátjáért adja életét...[1] Ez a szeretetnek a forráspontja, ez annak a magaslata, ez annak a megdicsőülése, mikor valaki életét adja Istenért, Krisztusért, mikor az ember elvisel minden kínt, gyötrelmet, szenvedést, magát a halált Krisztusért, amelyektől megszabadulhatott volna, ha elhagyja, ha megtagadja őt. Ez az igazi szeretetnek, ez az igazi hűségnek, ez a kipróbált ragaszkodásnak a heroizmusa, amely csodálattal, ámulattal tölt el bennünket, amely tiszteletet, magasztalást kelt föl bennünk e hősök, e boldogok iránt.

[1] János 15, 13.

II.

Igen, ájtatos hallgatóim, ez a hűség, ez a szeretet meg is nyeri jutalmát. És ez a jutalom isteni, amelyről nekünk csak halovány sejtelmünk lehet; hisz szent Pál apostol világosan mondja Izaiás próféta után: «Szem nem látta, fül nem hallotta, emberi szív fölfogni nem képes azt a boldogságot, melyet az Isten készített az őt szeretőknek».[1]

Igen, emberi szív fölfogni nem képes azt a boldogságot, melyet Isten készített boldog Dénesnek és Redemptusnak, ezeknek a szerény, de hős szerzeteseknek, akik szerették az Istent vérük hullásáig, szerették az Istent a szenvedésben, a halálban is. Te mindenható Isten, aki egy gondolatoddal teremtetted a csillagok milliárdjait, hogyan jutalmazod az ilyen szeretetet?

Hogyan? Hát, ájtatos hallgatóim, a hóhér keze még ott volt a rángatózó tetem nyakán, még nem törölte le a bakó a párolgó vért a tőrről, melyet boldogaink szivébe szúrt: azon pillanatban, melyben kilehelték lelküket, megnyílt előttük a mennyország és a két hős szerzetest s velük a többi mártirokat a szentek és angyalok dicsőséget zengő karai fogadták — és fejükre tétetett a drágakövekkel kirakott mennyei korona, annyi drágakő, ahány kínt és gyötrelmet Krisztusért a földön elviseltek és ragyogni

[1] I. Korint. 2, 9.

fognak fényben és boldogságban, miként az ég csillagai[1] és szenvedés és bánat nem éri többet őket, mert maga az Úr törölte le szemeikről a könyeket,[2] és maga az Isten saját boldogságának patakjával itatja őket... s mulnak évek, mulnak századok, keletkeznek új világok: de ők nem változnak — fény, boldogság, dicsőség, ragyogás az ő osztályrészük örökön örökké. De mit mondjak tovább... ki lehet-e merni a tengert, meg lehet-e olvasni az ég csillagait? le lehet-e írni az Isten szentjeinek boldogságát? Hisz «szem nem látta, fül nem hallotta, emberi szív fölfogni nem képes, azt a boldogságot, amit Isten készített az őt szeretőknek».

Azonban Isten az ő szentjeit nemcsak a mennyek hazájában akarja boldogítani, hanem itt a földön is, ahol a szenvedés útján a szentség magaslatára emelkedtek, tiszteletben akarja őket tartani. S íme, ez a tisztelet most az idén, ebben a szent évben osztályrésze lett e két boldog vértanúnak is. Krisztus helytartója, kinek szabad betekintése van a mennyországba, hisz a kezeiben vannak annak kulcsai, Dénest és Redemptust a boldogok sorába iktatta. Minő tisztelet ez is, minő méltóság, minő kitüntetés! Ehhez nem hasonlítható semmi földi nagyság, földi korona és jutalom.

Leírhatatlanul magasztos, megragadó, a világ minden szemkápráztató ünnepségét fölülmuló az a

[1] I. Korint. 15, 40—42. [2] Jelenések könyve 21, 4.

szertartás, amely a szentté- és boldoggáavatással van kapcsolatban. Szertartásának minden fényét, művészetének minden szépségét, imádságának minden áhitatát, hierarchiájának minden pompáját összehalmozza az egyház, hogy a szenteket és a boldogokat méltóan ünnepelje és megtisztelje.

A szent Péter templomának órási kupolája fényárban úszik ilyen alkalomkor, — a pápai főoltár fölött fehér lepel borítja a képet — a főoltár köré gyülekezik a világ legelőkelőbb társasága: bíbornokok, érsekek és püspökök hosszú sorozata; én magam szerencsés voltam láthatni egy ilyen szertartást, melyen legalább 12 bíbornok és 60—70 érsek és püspök volt jelen a világ minden részéből, minden szerzetesrendnek a képviselete, a pápai udvarnál levő külföldi fejedelmek követei, az olasz és külföldi arisztokráczia kiváló tagjai, mind a legnagyobb díszben s az óriási templomot betöltő papok és hívek serege. Egyszerre néma csend lesz; harsány hangon fölolvassák a pápai bullát, melyben Krisztus helytartója boldog Dénes és Redemptus tiszteletét elrendeli; a fehér lepel lehull s az oltár fölött fényár özönében felénk ragyog a két boldog kármelita képe, a sokaság térdre hull: a bíbornokok, az érsekek, a püspökök, a herczegek és grófok, a világ nagyurai egyesülve az ájtatos néppel együtt rebegik: Orate pro nobis — könyörögjetek érettünk! Majd egy bíbornok az oltárhoz lép, hogy az új boldogok tiszteletére elmondja az első misét, a tömjén-

füst felhői közt megcsendül a magasból a pápai énekkar dallama is — mintha csak az angyalok kórusának volna a visszhangja. Mindez nem elég. Krisztus helytartója, az egyház feje leszáll trónusáról, lejő palotájából s leborul ott az oltár fölött függő kép előtt, hogy ő is bemutassa az új boldogok előtt hódolatát. Valóban, mikor az ember mindezt látja, úgy tünik föl, mintha a Péter-templom kupolája fölött egy pillanatra megnyilnék maga a mennyország, s abból glóriától körülsugározva az új boldogok tekintenének alá a kupola alatt térdrehullt, s az ő dicsőségüket zengő nagy sokaságra, a kardinálisok- és püspököktől körülvett pápára, aki a mennyország kulcsaival kinyitotta az eget, hogy az Isten szentjeit a világnak bemutassa.

S e naptól kezdve e két szerzetest tisztelni fogja az egész világ: az oltárokon ragyoghat képük, a szentmisét elmondhatják tiszteletükre, a hivők imádkozhatnak hozzájuk, s az ő tiszteletük nem szorítkozik csak Portugáliára, őket tiszteli minden katholikus, ezt a két sarútlan kármelitát, akik közül az egyik portás volt, tiszteli a pápa, az érsekek, a püspökök, a királyok, ahol csak katholikusok vannak Indiában épen úgy, mint Franciaországban, a magyarok közt ép úgy, mint Afrika partjain — s ez a tisztelet nem szünik meg soha e földön; elmulhatnak a most élő összes nemzetek, megváltozhatik a földön az országok ábrázatja: de ezt a két boldog szerzetest tisztelni fogják mindig, s mikor már talán nem is fog

létezni az a nép, amelyből a két boldog származott, mikor már rég elfeledték azt a nyelvet, amelyen a két boldog beszélt: még akkor is lesznek ezrek és százezrek, akik áhitattal fordulnak hozzájuk: Boldog Dénes és boldog Redemptus, könyörögjetek érettünk!

III.

Azonban, ájtatos hallgatóim, ne elégedjünk meg e dicsőség, e fénysugár szemléletével, hanem jusson eszünkbe a nagy egyházatyának, szent Ágostonnak az intelme, mellyel ő egy hasonló ünnep alkalmával buzdította hallgatóit. «Csak azok ünneplik meg igazában — így szólott szent Ágoston[1] — a szent vértanúk ünnepi örömeit, akik a szent vértanúk példáját követik. Mert a vértanúk ünnepei buzdítások a vértanúságra, hogy ne rösteljük azt utánozni, amit örömmel ünnepelünk.»

Hallottátok, ájtatos keresztények, hallottátok szent Ágoston mondását? Csak akkor ünnepeljük igazán a vértanúkat, ha követjük az ő példájukat, s az ilyen ünnepek, mint a mai is, fölszólítás, buzdítás, lelkesítés a vértanúságra, hogy amit örömmel ünnepelünk, azt megtenni, azt utánozni se rösteljük.

Azonban mondani fogjátok: mit is beszélek? ki hallott ilyen beszédet? Mondani fogjátok: bizonyára megzavart engem ez az ünnepi fény, elragadott a

[1] Sermo 47. De sanctis.

lelkesedés, a szónoki hév és most már túlzó, badar dolgokat beszélek itt össze-vissza, érthetetleneket mondok; mert a vértanúságra buzdítalak benneteket, azt mondom, hogy utánozzátok a vértanúkat. Ki hallott ilyet! Hol van itt a vértanúságra alkalom? Hisz nem üldöznek bennünket; sőt akkor is, ha üldöznének, nem vakmerőség-e a gyenge, gyarló embereket a vértanúságra buzdítani?...

Pedig, ájtatos hallgatóim, mégis így van a dolog. Nem ragadott el engem a lelkesedés, a szónoki páthosz nem vitt túlzásokba; hanem igenis megragadott az igazság ereje, hogy mint az Isten igéje hirdetőjének kötelessége, az egész valót föltárjam előttetek, leplezetlenül elmondjam a tiszta igazságot. Mert van vértanúság vérontás nélkül is; van vértanúság külső üldözők nélkül is; van vértanúságra alkalom ma is, nálunk is, mindnyájunknak, s erre kell benneteket buzdítanom. Hisz az egész keresztény élet, ha az igazán keresztény, mi más, mint csendes vértanúság; maga Krisztus Urunk hangoztatja: Aki tanítványom akar lenni, vegye magára keresztjét és kövessen engem.[1] A keresztviselés, a kereszthordozás ez a vértanúság útja; aki keresztjét békében, türelemmel és Isten akaratában megnyugodva, sőt nemcsak türelemmel és megnyugodva, hanem Istenért készséggel és örömmel viseli: az követi a vértanúkat, az utánozza őket. S ugyan kinek nincs keresztje?

[1] Máté 16, 14.

Mutassatok egyet nekem, akinek az Isteni Gondviselés nem rendelt, nem adott volna keresztet? Mutassatok egy ilyet, ha találtok. Mindnyájunknak megvan a maga keresztje: egyiknek a betegsége, másiknak a szegénysége, ennek durva a férje, annak szivtelen a felesége, az egyiknek rosszak a gyermekei, a másik szenved a rossz szomszédoktól, az egyik elveszti vagyonát, a másik jó hírnevét, az egyiket kigúnyolják, a másikat üldözik... és ha más keresztünk nem volna, itt van a mi testünk az ő vágyaival, a mi vérünk az ő szenvedélyével, a mi szivünk az ő vad indulataival: ha ezeket nap-nap után meg nem tagadjuk s így a csendes vértanúságot nem gyakoroljuk, igazi keresztények, jámbor, istenfélő emberek nem is lehetünk.

Az élet csapásai- és szenvedéseiben, mindennemű, kicsi és nagy megpróbáltatásaiban türelem, Isten akaratában megnyugvás, sőt nagylelkűség és készség; másrészt pedig érzékeink, testünk és szivünk vágyainak folytonos fékezése és megtagadása: ime ez a csendes vértanúság útja, amelyre e magasztos ünnepen benneteket buzdítanom szent kötelességem.

És erre a buzdításra szükségünk van, ájtatos hallgatóim, minél gyakrabban és minél nyomatékosabban. Mert az a hősi szellem, mely a vértanúknak erőt adott és lelkesedést, kiveszőfélben van társadalmunkból.

Türelem, Isten akaratában való hősies meg-

nyugvás, Istenért és Krisztusért csendes, megadó, készséges szenvedés, önmegtagadó élet hol van, hol található a mai világban?

Keresztény türelem ma már ismeretlen. Szenvedni nem tudunk, nem akarunk. Az önmegtagadás előttünk kinai szó, melynek jelentését nem értjük. Hisz azt susogja még a levegő is körülöttünk, hogy élvezet és gazdagság, a szív minden vágyának kielégítése: ez a boldogság.

Innét van aztán az a sok elégedetlenség a világban, az a sötét osztálygyülölet és kaján irigység a szivekben; innét a vad kétségbeesés és őrjöngés a nyomorban és szenvedésben; innét az istenkáromlások és az Isten ellen való zúgolódások napról-napra növekvő moraja; innét az ijesztő mértékben szaporodó öngyilkosságok; mert nem tudunk, nem akarunk szenvedni; nem tudjuk, nem akarjuk a keresztet hordozni; nem tudunk, nem akarunk a vértanúk útján járni.

***

Oh, ti dicső boldogok, Dénes és Redemptus, kiknek tiszteletére ide összegyülekeztünk, tekintsetek le mireánk, ne csak mireánk, hanem erre az egész vidékre, erre a nagy városra, melyben a ti szent rendetek temploma és kolostora a ti dicsőségteket fogja hirdetni és ápolni mindenkoron; tekintsetek le e nagy városra és esdekeljétek ki számára Isten trónjánál a nagy kegyelmet: az igazi keresztény szel-

lemet. Hogy azok a százezrek, kik e város tömkelegében laknak és keresztényeknek vallják magukat: igazi keresztények is legyenek. Tudjanak Krisztusért tűrni és szenvedni, tudjanak Isten akaratában megnyugodni, legyen akaratuk és legyen erejük a reájuk mért keresztet békességes megadásban hordozni egészen a sírig. Oh igen, ti boldog vértanúk, Dénes és Redemptus, ne hagyjátok el a ti rendtársaitokat, hanem inkább álljatok be ő közéjük, legyetek az ő segítőik; amiért ők itt e földön buzgalommal fáradoznak: ugyanazért legyetek ti közbenjárók ott az égben, az Isten trónusánál: hogy a keresztény szellem, Krisztus és a kereszt szeretete megerősödjék e nagy városban a keresztény hivek szivében. Amen.

SZENT BESZÉD

A BUDAVÁRI KORONÁZÓ MÁTYÁS-TEMPLOMBAN SZILVESZTER ESTÉJÉN, 1900. DECZEMBER 31-ÉN.

«Aki hisz énbennem, annak örök élete vagyon.»

(Ján, 6, 47.)

Ritkán van az Isten igéjének hirdetője olyan kedvező helyzetben, minőt ez az ünnepélyes és magasztos óra nyujt. Most nincs szükség hosszas bevezetésre, amelyben a szónok a hallgatókban érdeklődést s az ünnepnek megfelelő hangulatot igyekszik kelteni. Erre, mondom, nincs szükség: mert Szilveszter-estéjén s főleg egy ilyen Szilveszter-estén, mint a mai, a keresztény hivek úgyis már csordultig telt szívvel jönnek a templomba; úgy hogy nekem nincs is más föladatom, mint hogy nevet adjak annak az ünnepélyes borongó hangulatnak, mely mindnyájatok lelkét betölti, nincs más föladatom, mint hogy szivetek érzelmeinek rezgését fölfogjam, tovább adjam, szóval is kifejezzem.

Egy évnek és egy évszázadnak a temetésére jöttünk ide össze, ájtatos hallgatóim s ti most azt vártok tőlem, hogy elmondjam a gyászbeszédet, a bucsuztatót az 1900-ik évtől épúgy, mint a XIX-ik századtól.

Vétenék ez ünnepélyes óra magasztos hangulata

ellen, ha hosszas bevezetéssel untatnálak benneteket. Búcsuzzunk el tehát, búcsuzzunk el mint keresztények az 1900-ik évtől ép úgy, mint a XIX-ik századtól. Ime! halljátok búcsuztatómat.

I.

Letünt ismét egy esztendő. Elmult örökre, vissza nem tér soha. Vele együtt annyi reményünk, vágyunk, óhajunk semmisült meg örökre!

Minden Szilveszter-este fájó s borus gondolatokat támaszt a lélekben. A pusztulást, az elmulást, mindennek végét juttatja eszünkbe.

Leperegnek a mi életünk évei is, úgy mint az egyes évek napjai, s egyszer csak eljön a mi életünk Szilveszter-estéje is, eljön a pusztulás, az elmulás, a vég, a halál. Mindez eljön bizonyosan, okvetetlenül.

A Szilveszter-este borongós hangulata szomorú dolgokat susog lelkünknek. Fiatalság, szépség, életerő, egészség, mindez mulandó, elpusztul, elvész — ezt susogja a Szilveszter-este. Hatalom, dicsőség, nagyság, élvezet és öröm, mindez véget ér — ezt susogja a Szilveszter-este. Bárki légy is, bármily fiatal, bármily hatalmas, gazdag és rettegett: eljön reád nézve is az elmúlás, az enyészet, a pusztulás, a halál, eljön a te életed Szilveszter-estéje is.

A Szilveszter-éjszaka sötét lepellel vonja be a jövőt; az ember lelke mintha a kripták fojtó légkö-

rében járna: mindenütt csak pusztulást lát s a halálmadár szárnyainak felénk közeledő lomha, de rémes csattogását hallja. Nyomasztó köd gyanánt ereszkedik lelkünkre az elmúlás gondolata...

De ezen a ködön átszivárog egy fénysugár, mely mind ragyogóbb szinekben szürődik felénk, hogy lelkünk borongó érzését fölemelő reménnyel vegyítse. Míg az élet mulandóságáról merengve elmélkedünk, kigyúl lelkünk előtt a mérhetetlen, az el nem muló, a meg nem szünő örökkévalóságnak hajnalcsillaga, hogy a fájó érzés nyomán egy másikat fakasszon, fölemelő, remény-nyujtó, lelket megnyugtató érzelmet, melyet az örökkévalóság hite gyújt meg az ember szivében. Igen, a Szilveszter-este a mulandóságot és az örökkévalóságot, a földi élet végét és az örök élet kezdetét juttatja eszünkbe.

Mert minél jobban elmerülünk a vég, a pusztulás, az enyészet, a halál komor gondolatainak sötétében: annál nagyobb erővel tiltakozik valami bennünk az ellen, hogy elpusztuljunk, elenyésszünk, meghaljunk teljesen. *Non omnis moriar!* Nem halok meg egészen: ezt kiáltja nekünk is valami benső hang, mely áttör az enyészet, a pusztulás sűrű ködén, hogy betöltse a lelkünket reménnyel. Nem halok meg egészen! Nem, ez nem lehet, érzem, tudom, hogy nem halhatok meg egészen. Ez a tudat belénk van oltva, ez velünk születik — ez az Isten csókja a lélekre, a halhatatlanság hite, meggyőződése.

Próbálták az emberek szivéből ezt a hitet ki-

tépni tudósok és bölcselők, akik magukkal és másokkal el akarták hitetni, hogy a halállal vége mindennek, hogy amint elrohad az összekorhadt fa, amint elpusztul az összeesett állat, úgy az ember is teljesen megsemmisül a halál után.

De kudarcot vallott a tudósok erőlködése. Elkábított ugyan sokakat, az emberiség többségét azonban meggyőzni nem tudta, sőt mondhatnám, annál görcsösebben ragaszkodnak az örökkévalóság hitéhez, minél durvábban támadta ezt a materialisták bölcseleti iskolája. Sőt az emberek egy részét idegessé tette ez a támadás; nemcsak hogy nem hitték el, hogy a halállal vége van mindennek, ellenkezőleg már e földön föl akarták lebbenteni az örök életet takaró fátyolt. Így jött létre a spiritizmus, mint reakció a materializmusra, ami csak azt mutatja, hogy az örök élet hitét a megtévedt emberek sem akarják eldobni maguktól.

De rossz helyre menekülnek ezek a szerencsétlenek! Nem akarnak örökre meghalni, elenyészni, megsemmisülni — de rossz helyen keresik a fölvilágosítást, biztatást és reményt a túlvilági életről. Elhagyják a lidérctüzet — de kergetik a délibábot. A materializmus durva hazugságától a spiritizmus csillogó, csalfa kelepcéjébe menekülnek.

Csalódnak ezek is, áitatos hallgatóim, csalódnak keservesen. Mert a spiritizmus ugyan rámutat a túlvilági életre, de hazug világításban mutatja be a rejtelmes jövőt, mely a halál után reánk szakad. Az

egész spiritizmus minden káprázatos jelenésével és tüneményével vagy önámítás és csalódás, vagy, ami még rosszabb, a gonosz szellem hazug csalása, hogy a hiszékeny embert megtévessze.

A túlvilági életről, az örökkévalóság birodalmáról van nekünk, ájtatos hallgatóim, nemcsak megbízható, hanem teljesen hiteles, mindenben kimerítően tájékoztató fölvilágosításunk. Ezt az mondotta el nekünk, az nyilatkoztatta ki előttünk, aki az égből származik, aki az örökkévalóság birodalmának örök-től fogva lakója, aki az idők teljében megjelent a földön, mint az Isten küldötte, mint az Isten fia, aki meghalt és alászállott a poklokra és dicsőségesen föltámadott halottaiból, aki tehát bejárta a halál birodalmát, a túlvilág minden rejtekeit s aki szent és igaz, akinek nincs érdekében, hogy megcsalja és rászedje az embereket, aki istenségének tudatában mondhatta: Én vagyok az út, az igazság, az élet[1] — s másutt: Az ég és a föld elmulnak, de az én igéim el nem mulnak.[2]

Ez a Jézus Krisztus, ájtatos hallgatóim, ez megfelel világosan és teljesen, biztosan és határozottan a mi szivünk sejtelmes kérdéseire: mi vár reánk a halál után? S ebből a feleletből látjuk, hogy a spiritizmus fölidézett szellemei, akikben oly sokan botorul összes hitüket és reményüket vetik, nem mások, mint a gonosz szellem incselkedései és hazug-

[1] János 14, 6. [2] Márk 13, 31.

ságai, mert mást mondanak ezek a szellemek és mást mond az a Krisztus a túlvilágról, akiről a mennyei Atya így nyilatkozott: «Ez az én szerelmes Fiam, kiben nekem kedvem telik: őt hallgassátok».[1]

Igen, ájtatos hallgatóim, őt hallgassuk; ő nem csal meg bennünket, nem hizeleg nekünk, nem rejt el előttünk a túlvilágból semmit: mindent elmond, ami a siron túl reánk várakozik, a halál után lesz örökségünk.

Az ember halála után — ezt tanítja Krisztus — a lélek az Isten itélőszéke elé kerül, hogy számot adjon földi életéről, minden cselekedetéről, szivének minden vágyáról, tetteinek minden szándékáról. És a mindenható, igazságos Isten, aszerint, amint az ember a földön élt, határoz a lélek jövő sorsa fölött. A gonoszok is örökké fognak élni, meg a jámborok, a szentek is: azok a kárhozatban, ezek a menny boldogságában nyerik meg jutalmukat. Azokról is, akik sem a gonoszok, sem a szentek kategóriájába nem tartoznak, szól a Krisztus kinyilatkoztatása. Ezek a tisztítótűzben tisztulnak meg annyira, hogy a menny boldogságára méltók lehessenek.

De még ezzel nincs vége a túlvilágról adott kinyilatkoztatásnak. El fog jönni a test föltámadása is, a végső ítélet, a teljes igazságszolgáltatás nagy napja, amikoron az egész ember az egész világ előtt fogja elvenni örök jutalmát, vagy örök büntetését.

[1] Máté 17, 5.

«Ég és föld elmulnak, de az én szavaim el nem mulnak»,[1] történhetik bármi, de a Krisztus szavai igazak maradnak: ott a túlvilágon van mennyország, boldogság helye, van tisztító tűz, mely a mennyországra előkészit és van pokol, mely rémes büntetés a megátalkodott gonoszságért, amelyet a Szentírás második halálnak, örök halálnak szokott nevezni. Oh ájtatos hallgatóim, ez volna a rettenetes itt a földön meghalni s a másvilágon a kárhozat, az örök halál örvényében veszni el! Ez rettenetes volna, ha a síron túl még nagyobb pusztulás várna a lélekre, mint aminőt a halál véghezvisz a testen! Ez rettenetes volna, ha a földi halállal az örök halál kétségbeejtő sötétje borulna reánk!

De ime, halljátok, mit mond Krisztus! «Aki hisz énbennem, annak örök élete vagyon.»[2] Hallottátok, megszabadulhattok az örök haláltól, amelytől annyira fél és remeg az ember egész lénye, megszabadulhattok ettől, ha hisztek Krisztusban. «Aki hisz énbennem, annak örök élete vagyon.» De hát mit tesz, hinni Krisztusban?

Elfogadni eszünkkel és szivünkkel mindazt, amit ő tanított; cselekedni, amit ő parancsolt; kerülni, amit ő megtiltott, amitől bennünket óvott — de ez még nem elég. A szív mélységes hitével elhinni azt, hogy ő az Istenfia, a világ Megváltója s ép ezért őt imádni, minden reményünket belé-

[1] Lukács 21, 33. [2] János 6, 47.

helyezni, őt szeretni mindenekfölött, őt helyezni mindenekfölé, hozzá ragaszkodni törhetetlenül, tőle el nem szakadni a világon semmiért, érte, ha kell, készségesen föláldozni mindent: ez teszi hinni Krisztusban. S aki így hisz Krisztusban, az nem hal meg, hanem annak örök élete vagyon; annak nem kell félnie a sírtól, a haláltól, az élet Szilveszter-estéjétől, mert a sír homályát az örök élet fénye, a halál borzalmát a mennyei boldogság öröme, a Szilveszter-este sötétségét az örök élet újévi ragyogása váltja föl. «Aki hisz énbennem, az nem hal meg, hanem annak örök élete vagyon.»

Oh, ájtatos hallgatóim, ennek az örök életnek a fényessége dereng felénk most is, mikor e letűnt esztendő temetésénél állunk. Elmulunk mi is, miként minden itt e földön: erő, szépség, nagyság, öröm és élvezet — csak a Krisztus hite ne muljon el szívünkből, csak Krisztushoz ragaszkodjunk, csak őt szeressük, csak ő benne bízzunk: akkor a földi mulandóság dacára is élni fogunk örökké; akkor megtalálja szívünk egykoron, ami után annyira vágyódik, az igaz, soha el nem muló boldogságot.

II.

Azonban, ájtatos hallgatóim, nem felelnék meg teljesen e magasztos órában hivatásomnak, ha e lemuló esztendőt csak önmagában tekinteném. Ez az esztendő s így vele együtt ez a Szilveszter-est külö-

nös jelentőséget nyert azáltal, hogy egy egész századnak, a XIX-ik századnak képezi határát és zárókövét. Igen, ez a Szilveszter-est nem egyszerűen egy esztendőnek, hanem egy egész évszázadnak az utolsó sóhajtása s midőn mi itt összejöttünk, nemcsak ettől az esztendőtől, hanem ettől az egész századtól, a XIX. századtól veszünk búcsut!

Hogyan temessük el ezt a századot — minő érzelmekkel vegyünk tőle búcsut — minő reményekkel tekintsünk a XX-ik század hajnalába? ime, ájtatos hallgatóim, ezek a kérdések önkénytelenül fakadnak lelkünkben, ezekre feleljünk egy-két szóval ebben az ünnepélyes órában.

Ájtatos hallgatóim, én nem hiszem, hogy volna e földkerekségen ember, aki a XIX-ik századot jobban ismerné, annak törekvéseit, küzdelmeit és hullámzásait jobban meg tudná ítélni és méltányolni, mint az a 91 éves aggastyán Rómában, Krisztus helytartója: XIII. Leó. Hisz ő úgyszólván átélte az egész századot kezdetétől végig s oly helyzetekben volt, hogy betekinthette az egész század folyását és hullámzását. Mint pápai nuncius, majd mint püspök, érsek, bíbornok s most már több mint 20 év óta mint az egyház feje olyan magaslatokra emelkedett, amelyekről beláthatta a század összes hullámzását, meghallhatta minden vágyát és törekvését, érezhette e század minden érlüktetését.

És ez a nagy pápa, ez, aki teljesen a XIX-ik századé, nagyszerű temetést rendezett ennek az alá-

hanyatló századnak, amely amíg egyrészt bámulatba ejti az egész világot, másrészt mindeneknél erőteljesebben jellemzi e letünő századot.

A XIX-ik századot általában a fölvilágosodás, a haladás, a tudomány századának szokták nevezni, s valóban ez egy század oly óriási fejlődést mutat föl a tudományok és a találmányok történetében — csak a vasutra, távirásra, villamosságra és telefonra gondoljunk — amely az egész emberiség összes viszonyain többet alakított, mint azelőtt egy évezred. Mégis nem szabatos és helyes a XIX-ik század jellemzése, ha ezt a fölvilágosodás, a haladás, a tudomány századának nevezzük. Abból a temetési gyászpompából, mellyel XIII. Leó pápa e század elhaló sóhaját kiséri, inkább az tünik ki, hogy a XIX-ik századot a *bűn* századának kell nevezni.

Volt azelőtt is bűn, vétkeztek azelőtt is az emberek, de ájtatos hallgatóim, ilyen arcátlanul, ennyi szemérmetlenséggel, ennyi penitenciátlansággal, ilyen nyilvánosan, a bűnnel így kérkedve és dicsekedve, a bűnt ennyire fölmagasztalva és dicsőítve, ilyen széles körben, oly korán, gyermekkorban kezdve nem vétkeztek az emberek soha, mint ennek a fölvilágosultnak hirdetett XIX-ik században. Mintha csak a fölvilágosodás abból állott volna, hogy az emberek szivéből kitépte a szégyenérzetet, arcukról letörölte a szégyenpírt, szemükből kiszárította a bánat könyeit.

Mindezt látta az egyház kormányán ülő aggastyán s nemes lelkületével elrendelte, hogy a XIX. század utolsó esztendeje a bűnbánat éve legyen, jubileumi búcsut hirdetett, amelyben a hivők milliói igaz bűnbánattal és jócselekedetekkel igyekezzenek kiengesztelni Istent e század bűneiért, botrányaiért és égbekiáltó gonoszságaiért.

De nemcsak ezt látta a bölcs pápa, sasszemeivel végig tekintve e századon, látta azt is, hogy a XIX. századnak legnagyobb bűne volt a lázadás Krisztus ellen, az elszakadás Krisztustól. A fölvilágosult, a gőgjében elbizakodott századnak nem volt szüksége Krisztusra, emancipálta magát tőle, trónjától megfosztotta, istenségét megtagadta. A tudomány emberei kezdték ezt az istenkáromlást, hogy Krisztus csak közönséges ember volt, folytatták a művészek, betetőzték a közélet vezetői, s rémes pusztulás követte munkájokat: az emberiség széles rétegeiben megingatták vagy megsemmisítették a Krisztusba vetett hitet, úgy hogy a XIX-ik századot fájdalommal nemcsak a bűn, hanem a Krisztustagadás századának is kell neveznünk.

És XIII. Leó pápa hogyan búcsuztatja el ezt a századot? Elrendelte, hogy ez a szerencsétlen század, mely annyiszor visszhangzott a Krisztustagadás szörnyű káromlásától, a Krisztus dicsőítésével haljon meg, utolsó sóhaja Krisztus imádása legyen, elhaló tekintete a föld kerekségén az összes templomokban kitett Oltáriszentségre essék s az isteni

irgalomnak és szeretetnek e nagy szentsége vesse fényét az elhaló századra: míg a hívek milliói ott a szentség körül térdepelve Krisztus imádásával és dicsőítésével üdvözöljék a XX-ik század hajnalát.

***

Midőn azonban e nagy pápa ily megragadóan búcsuzik el a letünő századtól, ily fölemelő szertartással igyekszik kiengesztelni Istent a XIX-ik század botlásaiért, bűneiért és tévedéseiért: egyszersmind rámutat a jelre, melyet a XX-ik századnak követnie kell, ha azt akarja, hogy visszatérjen a lelkiismeretek nyugalma, a szivek békéje, a lelkek megelégedése, a családok boldogsága, a társadalmak és államok szilárdsága, melyektől mindtől megfosztotta az a ragyogó, fölvilágosult, saját nagyságától megrészegült, bűnös XIX-ik század; igen, rámutat az egyház feje a XX-ik század jelére: *In hoc signo vinces!* Ebben a jelben fogsz győzni.

S ez a jel micsoda? Mi volna más, ájtatos hallgatóim, mint a legméltóságosabb Oltáriszentség, melyről elrendelte a pápa, hogy a világ minden templomában éjfélkor, a XX-ik század kezdetén kitétessék nyilvános imádás végett az oltárokra, hogy az Oltáriszentség imádásával, Krisztus dicsőítésével hasadjon meg a XX-ik század.

Oh igen, ájtatos hallgatóim, egy egész század szomorú tapasztalatai s a Szentlélek megvilágító ke-

gyelme adták a pápának ezt az eszmét, hogy a XX-ik századot az Oltáriszentségnek s ez által Krisztusnak szentelje.

A XIX-ik század elszakadt Krisztustól s ezért volt oly szerencsétlen, elégedetlen és boldogtalan; minden fénye, ragyogása és dicsősége csak a benső nyomorát takargatta, ezért ingott meg a XIX-ik században minden: az egyesek lelkének egyensúlya, a családok békéje, a társadalom nyugalma, az államok biztonsága, ezért okoztak annyi gondot és aggodalmat a társadalmi forrongások, a nagy tömegek folyton növekvő elégedetlensége, amely mindent fölforgatással fenyegetett, ezért, mert Krisztus eltünt a szivekből, családokból, társadalmakból és államokból.

Térjen vissza a XX-ik század ő hozzá, hogy ismét Krisztus uralkodjék a szivek és elmék fölött, Krisztus uralkodjék a családokban, Krisztus uralkodjék a közéletben, a társadalomban, az államban egyaránt.

S ez a trónjára visszahelyezett Krisztus adja vissza, amit a XIX-ik század az emberiségtől elrabolt: adja vissza az elméknek a hit boldogító fényét, a szíveknek a keresztény életből fakadó megnyugvást és békét, adja vissza a családoknak a hűség és szeretet szent melegét, adja vissza a társadalomnak az erkölcsökön és Istenfélelmen alapuló biztonságot és nyugalmat, az államoknak a Krisztus tekintélyén nyugvó tekintélyt, melyet az alattvalók tiszteljenek és

megbecsüljenek úgy, hogy megadják az Istennek, ami az Istené, s az államnak is, ami az államé.

Ezt óhajtja XIII. Leó pápa, midőn a XX-ik századot az Oltáriszentséggel köszönti. Mit adhatnék ehhez hozzá, mi mást, mint a mindnyájunk szivéből fakadó kivánságot: Úgy legyen. Amen.

SZENT BESZÉD

A SZENT CSALÁD ÜNNEPÉN (VIZKERESZT UTÁNI III-IK VASÁRNAPON) A BUDAPESTI SZENT-SZIV INTÉZETBEN, 1901. JAN. 27-ÉN.

Könnyű és mégis nehéz föladatra vállalkoztam, hogy a szent Család ünnepének jelentőségéről önökhöz egy-két szót intézzek. Könnyű ez a feladat, ha tekintem a mai ünnep színgazdag pompáját; könnyű, ha tekintem az önök buzgóságát és jámbor áhitatát.

A szent Család ünnepe a kereszténység legmagasztosabb ideáljainak együttes bemutatása, összefoglalása mindazon kincseknek, melyeknek a megtestesülés által részeseivé lettünk. Hogy ne volna könnyű és édes az isteni szeretet, mindenhatóság és kegyelem ezen egybefoglalt remekműveiről beszélni, mikor egyenként is, akár szent Józsefről, akár a szeplőtelen Szűzről, az ő lelkük szépségéről, erényeik illatáról, boldogságuk nagyságáról, dicsőségük fényéről nincs az a beszédes ajk, mely eleget tudna szólani? És Jézus Krisztusról? Ő róla maga a Szentlélek ihlette evangelista mondja, hogy az ő isteni személye mélységes titkait, ha kimerítően leírni akarnánk, az egész föld nem volna elégséges a

könyvek befogadására,[1] melyek Krisztus nagyságát és dicsőségét hirdetnék... És ime, most mindháromnak együttes ünnepét üljük; hogyne volna édes és könnyű a dicsőítés himnuszát ez ünnepen elmondani! Mikor e szentbeszédre készültem, úgy éreztem magamat, mint mikor napsugáros tavaszon virágfödte rétre visz utunk, ahol ezer szín és illat mosolyg felénk, ahol kedvünkre fűzhetjük a csokrot, ahol azt sem tudjuk, melyik virágkehely felé nyúljunk, mindegyik oly hivogatóan integet felénk, ahol szeretnénk összeszedni valamennyit, hogy mindegyiknek illatával s bűvös szinpompájával beteljék lelkünk.

De könnyű az én föladatom, tekintve az önök áhitatát és buzgó lelkesedését. Hisz önök előtt, ájtatos hallgatóim, akik mindnyájan oly buzgó tisztelői szent Józsefnek, oly lelkes leányai Máriának, az egek áldott Királynőjének, oly hű szolgálói a mi édes Üdvözítőnknek, Jézus Krisztusnak, önök előtt csak említeni kell a szent Családot s a lelkesedés tüze gyúl ki szemeikben, az öröm pírja ragyog föl arcukon; csak említeni kell a szent Családot és megdobban szivük és rezgésbe jön érzelemviláguk minden hulláma; igen, az ilyen magasztos ünnepen csak egykét szóra van szüksége a szónoknak, hogy az ilyen buzgó, áhitatos hallgatóság szívvilágában azt a tüneményt hozza létre, amit az erdőben látunk, mikor annak szélét a szellő megérinti, egyik lomb a másik-

[1] János, 21, 25.

nak adja át a szellő susogását, s ez mindjobban erősödve hullámzik tovább, hogy megmozgasson minden ágat-bokrot, hangra keltsen minden levél-lombot, mígnem az egész erdő zúgása-búgása ünnepélyes összhangba vegyülve lesz a felelet a szellő érintésére. Igen, így van ez önöknél is az ilyen magasztos ünnepen: elég itt egy-két szó, hogy feldobogjon szivük, s lelkük összes érzelmei az áhitat magasztos harmóniájában olvadjanak össze.

És mégis, kedves hallgatóim, bármily könnyű és édes e szép ünnepen önökhöz szólani: van e föladatnak némi nehézsége is. Nekem a *szent Családról* kell ma önökhöz szólanom. Nem az egyes szent személyekről, hanem magáról a szent Családról: mintegy a csoportképen nem az egyes alakokat, hanem magát a csoportot kell megmagyaráznom: nem a szent József, nem szűz Mária, nem is az édes Jézus szeretetreméltó személyével, hanem a szent Családdal, mint ilyennel kell ma foglalkoznunk, még pedig oly módon, amely az önök lelkesedésének és buzgóságának irányt adjon, azt üdvös elhatározásokra érlelje.

Ime, kedves hallgatóim, őszintén föltártam önök előtt a nehézséget is, mellyel meg kell küzdenem, feltártam azért, hogy egy sóhajjal, egy imával a Szentlélek-Úristenhez forduljanak érettem, hogy az ő kegyelmével megerősítve és megvilágítva, eltaláljam a hangot, mely méltó ez ünnephez, mely szivüket legjobban megérinti, hogy el tudjam mondani azt,

amit maga Isten akar kifejezni, elmondani a szent Család ünnepe által mindnyájunknak.

Ájtatos hallgatóim! A szent Családról nem szólhatunk anélkül, hogy ennek megalakulása, kezdete, eredete ne jusson eszünkbe. Minő kezdet, eredet, minő családalakulás, családalapítás ez! Minden gyökere ennek a családnak az égből nyúlik alá, minden szálat, mely e három szent személyt, Józsefet, Máriát és Jézust egy családdá fűzi össze, minden egyes szálat maga a mindenható Szentlélekisten szőtte, hozta létre. Ezt közelebbről kell megvilágítanunk, mert a szent Családról csak így alkothatunk magunknak méltó fogalmat. A szent Család a Szentlélekisten műve: e család alapításának minden egyes részlete az Isten mindenhatóságának csodás beavatkozásával jött létre. Ime a részletek! Máriát, az ájtatos názárethi leányzót, a Szentlélek kegyelme arra az elhatározásra birja, hogy a jeruzsálemi templom szentélyében lemondjon a családalapítás lehetőségéről is; hogy Isten iránt való szeretetből szivét teljesen az Úrnak szentelje az örök szüzesség fogadalma által és így Mária lemond a zsidó nők édes álmairól, arról a reménységről, mely Ábrahám minden leányának szivét megdobogtatta, mikor jegyesének nyujtotta kezét, hogy talán az ő nemzetségéből fog származni Az, akiben megáldatnak az összes nemzetek... Lemondott e reményről Mária: inkább akart szűz szívvel szolgálni Istennek, mintsem abban reménykedni, hogy talán ő lesz a Messiás

anyja. Lemondott, de az Úr megtekinté az ő szolgálóleányának alázatosságát — és épen őt szemelte ki, hogy legyen a világ Megváltójának anyjává. De lássuk csak, hogyan fűzi tovább a Szentlélek-Úristen a szálakat, melyek a szent Családot voltak hivatva alapítani.

Midőn Mária serdült hajadon lesz, a jeruzsálemi templomból, melynek szentélyében gyermekéveit átélte és szivét egészen Istennek szentelte, haza megy a szülői házba, Názárethbe. De ime, most azt látja, hogy a Mózes szent törvénye értelmében férjhez kell mennie, kezét kell nyujtania legközelebbi rokonának, a szintén Dávid nemzetségéből származó Józsefnek. Mert a Mózes szent törvénye úgy rendelé, hogy a mely családban csak leánygyermek van, ez örökölje az ősi birtokot, melynek mindig a családban kellett maradnia, s melyet máskor a fiúgyermekek örököltek, de azon föltétel alatt, hogy a legközelebbi rokonhoz megy nőül.

Mitévő legyen? Az a Szentlélek-Úristen, aki az ő sugallataival és gondviselésével ezen dilemma elé vitte, megadta neki a helyes kibontakozás útját is. Kezét nyujtja Józsefnek, de csak a kezét: a szivét az örök szüzesség fogadalma Istenhez csatolja felbonthatatlanul; jegyese lesz Józsefnek, de marad szűz-jegyese az égnek örökre.

Most az ég szűz-jegyesének hajlékában angyal jelenik meg s kijelenti neki, hogy ő talált kegyelmet Istennél Juda leányai között; őt választotta ki az Úr,

hogy anyjává legyen annak, akit Dávid trónjára ültet, s akinek uralma nem fog látni véget; őt választotta ki az Úr, hogy legyen az asszonyok legáldottabbja, legyen a Messiás anyja... Mária megremeg az angyal szavaira, de nem vállalkozik e nagy méltóságra sem, mely után évezredeken át vágyódott nemzetségének minden asszonya; nem vállalkozik rá, míg az angyal meg nem magyarázza, mert inkább lemond arról, hogy a Messiás anyja legyen, mintsem hogy hűtlen legyen szent fogadalmához: «Hogyan történik ez — mondja az angyalnak — mert férfiút nem ismerek».[1] De az angyal eloszlatja a szűz aggodalmát, elmondja neki a mélységes nagy titkot: hogy ez a Messiás nem más, mint az Istenfia s ez a mindenható Isten csodás módon száll alá a szűz keblébe, hogy ott testet véve magára, e szűz leányzónak váljék gyermekévé... Most meghajtja a fejét a názárethi Szűz: «Ime, az Isten szolgálóleánya, legyen nekem a Te igéd szerint...»[2] s az ég megnyilik, s az Isten legszentebb fiának lesz anyjává Mária.

József szűz jegyese keblén hordozza már az Isten szent Fiát, és most Józsefet szállja meg a kétség, vajjon merészkedjék-e házába vinni arájját, akivel magának a Magasságbelinek vannak csodás tervei. Ennek is angyal jelenik meg, eloszlatja kétségét, megmagyarázza a nagy titkot, hogy az ő

[1] Lukács, 1, 34. [2] Lukács, 1, 38.

jegyese a Megváltó anyja, neki pedig joga lesz ennek a Megváltónak nevet adni — amely jog a zsidóknál az atyát illette meg — és Jézusnak fogod őt nevezni;[1] tehát atyai joga lesz neki a születendő gyermekhez: a világ Megváltójának lesz törvényszerű nevelőatyja.

Az angyal szavára elvezeti házába Máriát, de csakhamar elhagyják Názárethet, hogy Bethlehembe siessenek, mert népszámlálást rendelt el a római császár,[2] melyen ki-ki ősi származása helyén tartozik jelentkezni. Bethlehemben már nem találnak szállást sehol, meghúzódnak egy istállóban, s itt születik meg a világ Megváltója,[3] ki előtt leborulnak Mária és József, míg a távolban az égből alászállott angyalok éneke hangzik, kik a pásztoroknak hirdetik a nagy örömet, mely a világot érte.[4]

Ime, kedves hallgatóim, ez a szent Család eredete: rámutattam a szálakra, melyek Jézust, Máriát és Józsefet összefűzték, hogy a szent Családot alkossák. Látjuk, hogy ezek az összefűző szálak az égből származnak, a Szentlélek és az isteni mindenhatóság csodáiból szövődtek, angyalok által jutottak e földre; látjuk, hogy a szent Család eredetében minden isteni csodás közreműködésen alapszik: Mária eljegyzése, az ő szűz-anyasága, József családfői joga, Jézus születése: a Család minden része csodán alapszik, Isten mindenhatóságán és bölcseségén.

[1] Máté, 1, 19–21. [2] Lukács, 2, 1—5. [3] Lukács, 2, 7. [4] Lukács, 2, 9—13.

Igen ám, de hát akkor hogyan történhetett az, hogy Bethlehemben egy istállóban született meg az Úr Jézus Krisztus? S neki bölcsője sem volt, csak a kemény jászol? Vánkosa sem volt más, csak a zizegő szalma? Micsoda ellenmondás ez? Egy oly családot, melynek összekötő szálait az Isten mindenhatósága fűzi, — egy oly családot, melynek angyalok állanak szolgálatában, csak nem hagyhat el Isten épen akkor, a mikor a család gyermeke születik? — Nem is hagyta el; hisz említettem, hogy a közel mezőségen ott énekelte a kis Jézus bölcsődalát az égből alászállott angyalsereg; sőt hogyha az égboltra rátekintünk, ott is látjuk, hogy egy fényes csillag gyúlt ki, hogy megvigye a Krisztus születése hirét kelet bölcseinek;[1] nem hagyta tehát el az Isten, az ég, az angyalsereg ezt a szent Családot! De hát akkor miért születik Jézus az istállóban? Adhatok én ehhez még más kérdéseket is: Miért születik egy szegény családból, amelynek a feje egyszerű ácsmester? Miért marad ez a család mindig szegény? Miért kell Józsefnek és Máriának, sőt később velük együtt magának Jézusnak is kezük munkájával megkeresni kenyerüket? Hát nem kellene egy ilyen családot, amelyet az Isten csodás mindenhatósága hozott létre, oly fénynek és pompának körülvennie, amelyhez hasonlítva Salamon dicsősége és gazdagsága csak elenyésző árnyék és

[1] Máté, 2, 2.

semmiség? Hát nem szőhettek volna az angyalok napsugárból takarót és csillagfényből vánkosokat a kisded Jézus számára? Hát a mennyország királynéjának nem hozhattak volna az egek drágaköveiből koronát? És az Istenfia nevelő-atyja lábaihoz nem rakhatták volna le a föld minden kincsét, hogy Jézus Krisztust, az ég és a föld urát körülvegye az a fény, az a pompa, az a dicsőség, ami őt megilleti?... Mindezt megtehették volna, meg is tették volna szívesörömest az angyalok, ha nem lett volna más magának Jézus Krisztusnak az akarata. Ő akarta így, hogy a szent Család a szegénység egyszerűségében és alázatosságában éljen. És ez, ájtatos hallgatóim, a szent Család csoportképén a háttér megvilágítása, a jellemző satirozás, mely az egész csoportot kidomborítja: *a szegénység alázatossága.* Sem az égben, sem a földön nincs, ami szentebb, nagyobb és kedvesebb volna Isten előtt, mint e szent Család tagjai, és mégis szegénység és alázatosság az ő részük. Minő tanítás ez nekünk, kedves hallgatóim, akik a fény és a külső ragyogás, a fülben csillogó gyémánt és a selyem suhogása szerint szoktuk megbecsülni az embereket! Minő tanítás ez nekünk, akik a gazdagságban és előkelőségben mintegy a kiválasztottak tulajdonságait véljük fölismerni! Oh, kedves hallgatóim, szeretném, ha mélyen szivükbe tudnám vésni ezt a képet, ezt a jelenetet: a szent Család szegénységét és alázatosságát! Annak a szent Családnak a szegénységét, amely az Isten előtt legnagyobb, leg-

dicsőbb volt, azét, amely a legelőkelőbb volt, hisz az égből vette eredetét, hisz az Isten mindenhatósága fűzte össze e családot! Igen, ha mélyen a szivükbe vésődnék ez a kép, ebből láthatnák azt is, hogy a gazdagság, a fény, a pompa, mindez az Isten szemében semmi: mert ha ez volna valami az Isten előtt, hát nemcsak fölruházta, hanem elhalmozta volna vele a szent Családot; hogy az Isten előtt nagygyá, kedvessé sem rang, sem gazdagság, sem fény nem tehet bennünket; hogy a szegénység elnyűtt köntösében valaki kedvesebb lehet Isten előtt, mint egy másik a puha bársonyban; hogy a kunyhó lakója nagyobb lehet Isten előtt, mint a márványpalota tulajdonosa. Igen, ez megtanítaná önöket arra, hogy ne a külső után itéljenek, hogy a földi fényben, rangban, nagyságban soha el ne bizakodjanak, hogy a szegénység kopott ruháját, melyet a szent Család ünneplő gyanánt viselt, melyet megtisztelt és megszentelt, soha meg ne vessék.

De, ájtatos hallgatóim, nézzünk ismét a szent Családra, erre a Szentlélek alkotta csoportképre, keressük azokat a vonásokat, melyek ezt a Családot minden földi család felé emelik: hisz a Szentlélekisten alkotásának remeknek, nagynak, csodásnak, isteninek kell lennie! Miben nyilvánul hát a szent Család nagysága, csodás volta? Fényben és gazdagságban nem, ezt már láttuk; sőt a szent Család életviszonyai oly szegényesek és egyszerűek, hogy ezt alig tudjuk felfogni és megérteni. Miben nyilvánul

tehát a szent Család nagysága? Talán nagy tettekben? Talán a szent Család tagjai csodákat míveltek, melyekkel bámulatba ejtették a világot?

Igaz, hogy a boldogságos Szűz magasztalja az Urat, aki nagyot tett vele,[1] de szűz Mária nem mívelt semmi nagy, föltünő, rendkívüli dolgot; nem mívelt ő egyetlenegy csodát sem földi életében; igaz, hogy szent Józsefet is az Úr angyalai vezették útjaiban,[2] de ő sem mívelt semmi föltünő, nagy dolgot földi életében; igaz, hogy Jézus Krisztusnak kezében volt a mindenható hatalma, hogy ő már gyermekkorában rendelkezhetett volna az ég és a föld minden titokzatos erőivel, hogy ő már gyermekkorában mívelhetett volna dolgokat, melyek fölött bámult volna az egész világ, de ő róla sem olvasunk semmi föltünőt, semmi rendkívülit, amíg e Család körébe tartozott; harminc évig élt a názárethi családi házban, s ez időből az evangelium egyetlenegy föltünő vagy csodás cselekedetéről sem tesz említést, csak azt mondja róla, hogy engedelmes vala.[3]

És mégis, kedves hallgatóim, ez a Jézus Krisztus a názárethi házban elvonultan élve s engedelmeskedve Máriának és Józsefnek, ép oly szent és kedves és nagy volt az Isten előtt, mint mikor nyilvános életében vakító fényű csodáival bizonyította be istenségét, de szűz Mária és szent József is, bár egész életükben nem míveltek semmi rendkívülit, Isten

[1] Lukács, 1, 49. [2] Máté, 1, 20; 2, 13, 19. [3] Lukács, 2, 51.

előtt a legkedvesebbek és legszentebbek minden teremtett lény között: és pedig nemcsak a méltóság miatt, melyre az Isten kegyelme őket kiválasztotta, hogy az egyik az ő legszentebb fiának anyja, a másik nevelő-atyja legyen, hanem az ő személyes erényeik és érdemeik miatt, melyek folytán ezen magas méltóságnak meg is feleltek. És így az a názárethi család, amelynek élettörténetében — hacsak az Isten és az angyalok csodásan bele nem avatkoztak — semmi föltünőt nem látunk, Isten előtt dicsőbb, nagyobb mindennél a világon.

Mi teszi tehát ezt a családot olyan naggyá és dicsővé Isten előtt? Az, kedves hallgatóim, amit mi alig veszünk észre, ami pedig Isten előtt a nagyság, a szentség, a dicsőség egyetlen életerős gyökere, egyetlen szilárd alapja, ez van meg a szent Családban oly tökéletességben, oly tisztaságban, oly önzetlenségben, amint az egyebütt emberi szívben föl nem található; ez teszi a szent Család szegénységét mennyei dicsőségtől ragyogóvá, ez aranyozza be a mindennapi élet szürkeségét, ez vonja be a köznapi cselekedetek apró-cseprő dolgait az örök érdemek zománcával, ez kölcsönöz a szent Család egyhangú, csendes folyású életének leírhatatlan varázst és magasztosságot. És ez — kedves hallgatóim — nem más, mint az Isten akaratában a teljes megnyugvás, Isten akarata előtt föltétlen és készséges meghódolás, a szív akaratának az Isten akaratával való teljes és tökéletes összhangja és megegyezése. Minél jobban

simul a mi akaratunk az Istenéhez, minél készségesebb a mi meghódolásunk Isten akarata előtt, minél jobban beolvad a mi akaratunk az Istenébe, annál jobban közeledünk Istenhez, a valódi érdemhez, az igazi szentséghez, a soha nem muló dicsőséghez. És ha valaki már elérte azt a magaslatot, hogy ő neki már nincs más akarata, mint az Isten akarata, hogy ő már mást sem gondolni, sem érezni, sem tenni nem tud, csak amit az Isten tőle akar, ez elérte a szentség, a nagyság, a dicsőség legmagasabb fokát, ha különben szegény, elhagyatott koldus, ha semmi különöset nem is mívelt életében.

Minthogy pedig a szent Családot teljesen az Isten akarata hozta létre: úgy teljesen és egyedül az Isten akarata éltette és vezérelte, minthogy ebben a Családban más akarat, törekvés, irányzat nem volt, csak az Isten akarata; ezért volt ez Isten előtt a legdicsőbb, a legszentebb, a legnagyobb; mert bár egyszerűségben, alázatos szegénységben és elvonultságban élt ez a szent Család: de mindezen átragyogott a legnagyobb szentség örök glóriája: az Isten akaratával tökéletes összhang és megegyezés.

***

Ajtatos hallgatóim. Nincs már sok mondanivalóm. Egy-két szóval befejezhetem beszédemet. Igaz, hogy beszédem elején azt mondottam, hogy a szent Családról elmélkedve, annyi illatos virág kínálkozik, hogy az ember valamennyit szeretné

csokorba kötni: én mégis csak egy virágszálat adok önöknek emlékül a szent Család kertjéből, de ez valamennyinek pompáját és illatát magában rejti. Ezt a virágot ápolják, ennek az illatát szívják magukba itt e szent falak között, hogy egykor kimenve a világba, ezzel hintsék be családjaik légkörét. Ez a virág, amely a szent Család dicsőségkoszorújában ragyog, ez az Isten akaratának készséges, lelkiismeretes, hű, állhatatos teljesítése. Ez az egyedüli, amely igaz nagyságot ád a családoknak és valódi békét, ez az, amely Isten szeretetét és örök jutalmát kiérdemli. Amen.

SZENT BESZÉD

A BUDAPESTI KÁRMELITA TEMPLOMBAN SZENT TERÉZIA NAPJÁN,
1901. OKTÓBER 15-ÉN.

«Az Isten temploma vagytok és az Isten Lelke lakik bennetek.»
I. Korinth. 3, 16.

Valóban zavarban vagyok, hogy ezen a szent napon és itt ezen a szent helyen a mai ünnepeknek melyikéről szóljak hozzátok. A mai *ünnepeknek* mondom: mert ma itt e szent helyen két nevezetes, magasztos, lélekemelő ünnep vagyon, mindegyik megérdemelné, hogy róla beszéljünk, egyiket sem lehet hallgatással mellőznünk. Az egyik, az első, e helynek legsajátosabb ünnepe, ennek a templomnak fölszentelési emlékünnepe. Még előttünk áll tisztán az a felejthetetlen jelenet, mikor ezelőtt két évvel ide, a külváros félrevezető helyére irányult az egész főváros figyelme és tekintete. Mikor az ország méltóságai, miniszterei, nagy urai fényes, ragyogó ruhákban siettek ide, hogy fogadják itt az apostoli királyt, aki országos gondjai közt is tudott magának szakítani annyi időt arra, hogy a fővárosának kültelkén épült templom fölszentelésén résztvegyen. És láttuk akkor itt e szentélyben az apostoli királyt, a püspökök és az ország bíboros hercegprimása környezetében, láttuk őket, mint osztoznak a kültelkek lakóinak örömében,

kiknek templomot emelt egy szerény szerzetes buzgósága. Igen, ennek a templom-fölszentelésnek emlékünnepét üljük, amely magában is nagy, nevezetes, magasztos ünnep, amint mindenegyes templom, magábanvéve is az emberekre nézve kiváló fontossággal bir.

De ugyancsak a mai napon egy másik ünnep is van, mely már nem a ti kizárólagos ünnepetek, hanem az egész katholikus egyház ünnepe: egy szent apácának, a kármelitarendű szent Teréziának emlékünnepe, akit életének szentsége, buzgóságának lángja, az isteni titkok ismeretének mélysége, a malaszttal megerősített akarat csodálatos ereje az egyház legkiválóbb szentjeinek sorába emelt. Igen, e szent szűznek dicséretét hangoztatják ma az egész föld kerekségén, hogyan hallgathatnánk tehát mi, itt, ebben a templomban róla, ahol ugyanaz a rend működik, amely szent Teréziát adta az egyháznak, és amely rendnek szent Terézia szerzett soha el nem muló fényt és dicsőséget.

Igazat mondtam tehát, hogy zavarban vagyok, melyik ünnepről beszéljek: a templom ünnepéről vagy szent Terézia dicsőségéről; lehetetlen hallgatnom arról, nem szabad mellőznöm ezt. Szólani fogok tehát mind a kettőről. Ha nem is lesz olyan nagy az összefüggés beszédem két része között, ezzel nem törődöm; csak a Szentlélek-Úristen arra adjon nekem kegyelmet, hogy mind a két ünnep jelentőségét elmondhassam nektek úgy, amint óhajtom és akarom,

hogy mindnyájatokat meggyőzzelek a templom nagy jelentőségéről, de viszont hogy mindnyájatokban a tisztelet érzelmét keltsem föl szent Terézia iránt is.

I.

Először is tehát azt óhajtom nektek megmagyarázni, áitatos hallgatóim, hogy mi a templom?

Látjátok mindnyájan, hogy a templom már kívülről is elüt minden más épülettől; olyan alakja van, hogy már messziről is mindenki megismerheti, hogy ez templom. Azért van ez így, hogy a templom már kívülről is, már messziről is hozzánk szóljon, bennünket tanítson. Igen, áit. hallgatóim, minden templom egy-egy kőbe vésett prédikáció, egy-egy márványból kifaragott intelem, hogy az embereket kívülről is és már messziről figyelmeztesse Istenre, az örökkévalóságra, a lélek üdvének munkálására. Ezt a három nagy igazságot hirdeti a templom már messziről; ez a három igazság szól hozzánk a templom karcsú tornyáról, magas, égbetörő tetőzetéről; ezt a három igazságot hangoztatja a templom ércnyelve is, a harang, valahányszor csengő hangja felénk zúg a messzeségből. Van Isten az égben, akinek mindnyájan szolgálni tartozunk, ezt hirdeti a templom; de hirdeti azt is, hogy nekünk meg halhatatlan lelkünk van, melynek üdvéről tartozunk gondoskodni; hogy az ember rendeltetése nemcsak abból áll, hogy itt e földön küzdjön, éljen, meghaljon és elpusztuljon, miként

az állat, hanem hogy oda a magasba, az Istenhez föl-jutni igyekezzék.

Ó, mily üdvös dolog ez a figyelmeztetés, ez a tanítás már magában is! főleg az ilyen nagy városban, ahol oly könnyen elfelejt az ember mindent, Istent, lelket és az örökkévalóságot! ahol minden csak a testet juttatja eszünkbe, minden csak a föld porához köt le bennünket, ahol az Istenre nem emlékeztet semmi, épen semmi; igen, itt a nagyvárosokban a kémények és gyárak zakatolásai, a vasutak, a paloták, az utcák zaja, a bérházak nyomorúságai között oly jól esik a léleknek a magas toronyról feléje ragyogó kereszt, amely fölfelé mutat, amely reményt önt belénk, az élet küzdelmeiben elfáradt embert Istenre és az örökkévalóságra emlékezteti. Már csak ezért magáért kellene a nagyvárosokban, mindenegyes városrészben templomokat emelni, hogy az embereket figyelmeztessék Istenre, lélekre és az örökkévalóságra! Kevesebb lenne akkor az önmagával s az élettel meghasonlott, kétségbeesett ember: mert a templomok minden szónál hangosabban hirdetik az igazságos Isten létét, az örökkévalóságot s ezzel kapcsolatban a lélek örök üdvösségének gondozását.

De a templom nemcsak azért van építve, hogy azt kívülről nézzük, hanem hogy abba be is lépjünk; és ha bemegyünk a templomba, ha megismerkedünk annak belsejével, céljaival, berendezésével, akkor látjuk, hogy a templom belseje még hango-

sabban, még fényesebben, még szívhezszólóbban szól hozzánk Istenről, az örökkévalóságról és ezzel kapcsolatban a lélek üdvének gondozásáról.

Az Istenről elsősorban: hisz a templom először is arra való, hogy ott Istent méltóan imádjuk, dicsőítsük, tiszteljük; de ez nem elég; erre a célra szolgált a zsidók temploma is, erre szolgálnak az eretnekek templomai is; a katholikus templom azonban több ez valóban az Isten háza a szó szoros értelmében; az Isten háza, amelyben nap-nap után az oltáron a szentmisében maga az Istenfia, Jézus Krisztus érettünk a mennyei Atyához könyörög, magát érettünk föláldozza; sőt ezzel sem elégedve meg, az Oltáriszentségben templomainkban szállást vett magának, trónusát felütötte, hogy jelen legyen közöttünk valóságosan, látható alakban, éjjel és nappal szünetlenül. Igen, áitatos hallgatóim, minden katholikus templom egy-egy darab földre bocsájtott mennyország, ahol a seregek Ura és Istene, az ég és föld Teremtője, az emberiség Üdvözítője és Megváltója van jelen végtelen jóságával és irgalmával, hogy meghallgassa könyörgéseinket, fohászainkat, imádságainkat, hogy könnyítsen szenvedéseinken, hogy megvigasztaljon keserveinkben, hogy erőt öntsön elcsüggedt lelkünkbe, hogy reménnyel és malaszttal töltse be szivünket. Minő gondolat ez! minő édes, vigasztaló tudat ez! a legszegényebb koldus is, a mindenkitől elhagyatott, kitaszított szegény is odamehet a világ Megváltójának trónusához, szólhat hozzá, előadhatja kérését,

könyörgését minden ceremónia nélkül, a templom nyitva áll mindenkinek s a templom Isten háza, annak oltárán Krisztus van jelen, akinek irgalmas Szive tárva van mindenki előtt.

Igaz, hogy az Isten mindentudó, mindent lát és mindent hall, ő meghallja az imádságot, ha az kis szobánk homályában tör is elő szivünkből, de ő jól tudta az ember gyarlóságát, hogy az ember korlátolt látkörével nagyon messzinek találja a földtől az eget, az Isten trónusát, ezért az Úr Jézus ide jött közénk lakni, hogy lássuk, tapasztaljuk, érezzük, hogy ő nincs messze tőlünk, itt van közelünkben s azért van itt a szentség leple alatt, hogy bennünket meghallgasson, megerősítsen, megvigasztaljon.

A templom tehát, ájtatos keresztények, az Isten háza, az ő palotája, amely nyitva áll minden ember, szegény és gazdag előtt egyaránt. De tudjátok-e, ájtatos hallgatóim, hogy mi következik ebből, micsoda kötelességünk van az Isten háza iránt? Az első kötelességünk az, hogy a templom valóban legyen méltó isten-háza, hogy az szép legyen és ragyogó, hogy ne sajnáljunk mi arra semmi áldozatot, hogy az Isten házát minél fényesebbé tegyük. Így fogták föl a régi keresztények a templom eszméjét, ha végigmegyünk a régi katholikus országokon, Olasz-, Francia-, Spanyol- és Németországban, ott látjuk igazán, hogy a régi nemzedékek akartak és tudtak méltó palotákat emelni az Istennek. Amit az emberek művészete, alkotó ereje nagyot, dicsőt, fényeset tudott művelni,

azt mind a templomokra pazarolták. Az utcák azokban a régi városokban szűkek voltak, a lakóházak szegényesek; de a templomok kiragyogtak, kimagaslottak a városok falai közül, hogy márványboltozataikkal, századokon át faragott köveikkel a messze távolba hirdessék, hogy itt az Isten lakása van. Persze, manapság megfordított világot élünk; vannak szép városok, szép utcák, szép paloták, s ezekre elpazarolunk milliókat, de a templomokra nem jutnak, csak fillérek. Ez különbözteti meg a régi keresztény világot a maitól. Régente minden városnak legszebb, legnagyobbszerű, legfényesebb épülete volt a templom, ez volt a város középpontja, ebbe hordták össze az emberek kincseiket, művészetüket, lángeszük alkotásait: a mai városokban mindenre van pénz, kincs, művészet, csak a templomra jut kevés.

De nem folytatom tovább ezt a gondolatot, nem, azért sem, mert ti, tudom, ájtatos keresztények, e tekintetben inkább dicséretet, mint megszólást érdemeltek; hisz ennek a templomnak minden köve a keresztény hivek áldozatkészségéből jött létre. Hanem inkább szólok arról a másik kötelességről, mellyel az Isten lakóháza iránt tartozunk, mely nyitva áll mindnyájunk előtt egyaránt. Miért áll nyitva? hogy bemenjünk; miért van itt jelen az oltárokon a szentségben a mi Üdvözítőnk? hogy őt meglátogassuk; jelen van, hogy bennünket meghallgasson; kihallgatást ád nekünk, minő hálátlanság volna az, ha mi őt egész nap ott magára hagynók. Azért van ott

jelen, hogy hozzá meneküljünk, ha a kisértések megtámadnának, ha a bűn üldözőbe vesz bennünket, ha nehéz a szivünk, ha a szenvedések lesujtanak, ha a keserűség elönti lelkünket, ha nem találunk sehol segítséget és vigaszt, itt önála megtaláljuk, csak jöjjünk ide a templomba, boruljunk le s öntsük ki előtte szivünket-lelkünket teljesen.

A templom az Isten háza, de a mi üdvösségünk hajléka is. A templomban jelen van az Isten, de érettünk van jelen, a mi üdvösségünkért. A templomnak minden köve, minden része, a templomban végbemenő minden cselekmény, szertartás, ének, szó, beszéd mind-mind arra int, tanít bennünket, hogy a lelkünk üdvét el ne hanyagoljuk, hogy a túlvilági életre gondoljunk, hogy az örökkévalóságra előkészüljünk. Sőt itt a templomban meg is találjuk mindazt, amire szükségünk van, hogy üdvözöljünk, a templom nemcsak rámutat az égre, hanem szárnyakat is ád a léleknek, hogy az ég felé szállhasson; nemcsak emlékeztet az örökkévalóságra, hanem arra bennünket elő is készít. Itt vannak a szentségek, itt hangzik el az Isten igéje itt van a szentmise az élőkért és a holtakért, mindent itt találhatunk, ami bennünket az örökkévalóságra vezet.

Ime, ájtatos hallgatóim, ez a katholikus templom: a mi Istenünk földi palotája, a mi üdvösségünk tárháza, kincsesbányája; ez az a mennyei létra, amelyet Jákob pátriárka látott álmában, melyen angyalok szálltak alá az égből s szálltak ismét oda föl.

Igen, a katholikus templom ez a mennyei létra, melyen Krisztus, az Istenfia, az égből hozzánk alászáll: de viszont, amelyen mi is föl az égbe, az örökkévalóság honába emelkedhetünk.

II.

Templomról szólva, eszembe jut szent Pál apostolnak szava: *ti vagytok az Isten temploma*;[1] minden keresztény, az apostol tanítása szerint az Istennek egy-egy élő temploma, melyet a keresztségben és a bérmálásban az Istennek szenteltek, melyben a megszentelő malaszt fényáradatától körülvéve, maga a Szentlélekisten lakozik.

Minden keresztény az Isten egy-egy élő temploma. De milyen különbség van ezen templomok között, akár csak az anyagból épült templomokat tekintsük. Láthatunk tiszta márványból készült, fényben ragyogó templomokat, belsejükben minden arany, drágakő, csillogó ragyogás — és láthatunk kívül-belül düledező, elhagyatott istenházakat is, melyekben piszok, szemét, rongyok között lakozik a mi Urunk, talán jobban megalázva, mint mikor a betlehemi istállóban megszületett és a barmok jászolában talált nyugvóhelyet.

Ilyen különbségek vannak az Isten élő templomai, a keresztények között is. Vannak itt is romok,

[1] I. Korint 3, 16.

piszkos istállók, szemetes oduk, düledező kunyhók, roskatag házak, de vannak dicső paloták, fölséges dómok, igazi remekművek, Istennek méltó hajlékai is az emberek között. Egy ilyen fölséges élő Isten háza, az a szent szűz, akinek ma emlékünnepét üli az egyház, szent Terézia, a kármelita-rendnek kiváló dísze, akinek dicséretét hangoztatja a mai napon az egész katholikus egyház.

A XVI. században Spanyolországban élt, kolostora mélyébe zárkózva ez a szent szűz, de erényeinek illata, buzgóságának lángja, istenes tudományának világossága szétáradt hazájának határain túl, az egész keresztény világban. Kolostorába zárkózva, míg egyrészt imádságának állhatatosságával, önmegtagadásainak, önuralmának nagyságával, a szenvedéseknek nemcsak türelmes elviselésével, hanem megfoghatatlan szeretetével lelkét a tökéletesség legmagasabb fokára emelte: másrészt lángoló buzgóságával kolostora határain túl is intett, buzdított, vezetett, irányított, az egész kármelitarend újjászervezésének, újjáélesztésének volt szellemi intézője; irásaiban pedig a keresztény bölcseség, az emberi lélek, az isteni dolgok, a mélységes hittitkok világos ismerete oly fényben áradnak elénk, hogy őt méltán az egyház doktoraival egy sorban lehet említeni.

Szivének minden érzelme, akaratának minden vágya, gondolatának minden megvillanása ment az önzés, az önszeretet salakjától: mindez tisztán és teljesen Isten dicsőítésére irányul. Imádságában ép

úgy, mint minden munkájában, szenvedéseiben ép úgy, mint buzdításaiban és írásaiban mindenütt csak az Istent keresi. Önmagáról teljesen lemondva, megfeledkezve, önmagának teljesen meghalva, egyedül Istenért élt ez a dicső, szent apáca. Ó, igen, ezt a szent Teréziát azokhoz a fönséges dómokhoz hasonlíthatom, melyeket a fehér márványból úgy faragott ki a művészek keze, hogy minden legkisebb részecske az egésszel összhangban remek művészet, az Isten hangos dicsőítése legyen. Ilyen remek temploma volt szent Terézia is az Úrnak, kiben minden: a szív, a lélek, az ész, a gondolat, az imádság, a munka, a szenvedés, mind-mind a magasba tört az Isten dicsőítésére.

Azonban, ájtatos hallgatóim, hogy a templomról vett hasonlatnál maradjak, egy remek székesegyház, egy fölséges dóm fölépítése nem egyszerű, nem könnyű munka. Sok gondba kerül a terv megkészítése, sok verejtékes munkába a kövek kifaragása, nagy kitartást kíván az egyes részeknek a terv szerint való összeállítása, sőt életveszéllyel kapcsolatos a szédítő magas oszlopokon, boltozatokon, tornyokon a munka. Az ilyen magasztos nagy templomok köveit, faragványait, művészi alkotásait a fáradtság verejtéke, az önmegtagadás, erőfeszítés, a halálos veszedelem, az aggodalom, de egyszersmind az akarat kitartó vasereje fűzte össze.

Ne gondoljátok, hogy ez máskép van az Isten dicső élő templomainál, a szenteknél. Ne gondoljá-

tok, hogy egyesek szenteknek születnek, mások meg bűnösöknek; ne gondoljátok, hogy azok a szentek fáradság, szenvedés, küzdés, gyötrődés és kisértések harca nélkül csak amúgy könnyedén jutottak el a szentség ama magaslatára, melyen csodálva bámuljuk őket. Ó, nem így van a dolog, ájtatos hallgatóim!

Terézia sem volt szent már születésénél; sőt épen azt olvassuk életrajzában, hogy fiatal leánykorában nagy hajlandósága volt a hiuságra, a ruházatban való tetszelgésre és fényűzésre, regényes históriák olvasására, s épen ezért adta őt atyja egy kolostorba nevelés végett, hogy e könnyelmű és veszélyes hajlamairól leszokjék. S mikor azután az Isten kegyelme megtérítette lelkét s apácává lett, hogy teljesen Istennek szentelje életét — ne gondoljátok, hogy e perctől kezdve nyugodt, csendes, zavartalan volt az ő élete. Nem, a szentség magaslatára csak sok küzdés és szenvedés árán emelkedett; először éveken át betegség gyötörte, majd évtizedeken át a lelki küzdelmek, szárazság, kisértések kohójában kellett az ő lelkéről leolvadnia minden salaknak, hogy a nemes arany a maga tisztaságában ragyoghasson. De megvolt a kitartás, az akarat állhatatossága: semmi nem tántorította őt el többé elhatározásától, hogy teljesen Istennek éljen, sem megpróbáltatás, sem szenvedés, sem kisértés; sőt mindez csak szorosabban fűzte őt égi Jegyeséhez, s így lett az egykori hiú, öntetszelgő, regényes hajlamú leányból az Istent önzetlenül szerető, Istenért mindenről lemondó, Istenért mindent örröm-

mel elszenvedő, szivének minden dobbanásával Istenért élő apáca; így lett belőle dicső szent, ki most a menny boldogságában dicsőíti az egész örökkévalóságon át azt a mindenható Istent, kit a földön annyira szeretett s kiért annyit szenvedett. Ime, ájtatos hallgatóim, ez a szent Terézia életútjának, az ő szentségének egy-két igaz vonásából összeállított rajza; így készült el az Istennek az az élő temploma, kinek dicsőítésére ma ide összegyülekeztünk.

***

Ajtatos hallgatóim! egy-két szóval befejezhetem már úgyis hosszúra nyúlt beszédemet. Az Isten templomairól szólottam: erről a kőből épült szép templomról, melyben oly sok lelki vigaszban részesültök, s arról a dicső élő Isten templomáról, kinek fénye a magas égből felénk ragyog, szent Teréziáról. Legyen a beszédem befejezése is a templomokról véve.

A templomot, mint tudjátok, építik kőből, márványból, téglából; de ugyanezen anyagokból építik a hiúság palotáit is, építenek a bűnnek, a csábításnak, a léhaságnak, a szenvedélyeknek is hajlékot. Így van ez az ember szivével is: ezt lehet tenni az Isten méltó, dicső, ragyogó templomával; de lehet az ember szivét a bűn tanyájává, az ördög hajlékává is lealacsonyítani. S ez tőlünk függ, ájtatos keresztények, hogy mivé faragjuk a mi szivünket: az Isten templomává, vagy az ördög hajlékává. Itt látjuk szent Teréziánál, hogy mire képes az ember az Isten

malasztjával: mily dicső, mily remek, mily fölséges hajlékává válhatik Istennek az emberi szív! Ó, tudom, hogy ti mindnyájan az Istennek óhajtjátok szentelni a sziveteket, mindnyájan neki akartok méltó hajlékot emelni lelketekben. Hát forduljatok most buzgó szívvel szent Teréziához, kérjétek az ő hathatós közbenjárását Istennél, hogy ti is méltó templomai lehessetek mindig az Úrnak. Amen.

ESKETÉSI BESZÉD

BOHUNICZKY MALVIN ÉS WINDISCH IMRE ESKÜVŐJÉN KALOCSÁN,
AZ ISKOLANÉNÉK TEMPLOMÁBAN, 1902. JANUÁR 16-ÁN.

Valahányszor esküvő alkalmával látom azt az örömtől és reménytől áradozó boldogságot, mely két egymásra talált és egymással összeforró szívből kisugárzik — az ó-szövetség ihletett költeménye, az Énekek éneke jut az eszembe. Ebben a remek költeményben Salamon, a költő-király, Isten szeretetét az emberek iránt akarta hévvel, költői lélekkel, mintegy az emberek előtt megérzékítve lefesteni. De hát hogyan lehetne az embernek csak halvány fogalmat alkotni is arról a szeretetről, amellyel Isten az ő kiválasztott népe iránt viseltetett? Van-e az emberi élet viszonyaiban és vonatkozásaiban valami, ami némi visszfénye, sugara, képe, szimboluma lehet ezen szeretetnek? Salamon, a prófétai költő talált egy ilyen viszonyt: a jegyesek égő, tiszta, egymásért élő szerelmét, ezt tette költeményének alapjául, ennek a képlete, a jegyesek szerelmének allegóriája fátyolán át mutatott rá arra a szeretetre, mellyel Isten az emberek iránt viseltetik.

De jött azután az idők telje, mikor az emberi-

ség az Isten szeretetét már jobban megismerhette, nem az allegória fátyolán, az ihletett költemény képletein át, hanem a maga valóságában, tiszta fényében, teljes ragyogásában. Megjelent Krisztus Urunk e földön: az ő személye, élete, halála mutatta meg nekünk igazán, hogy szerette Isten a világot, az emberiséget.

És csodálatos! Míg az ó-szövetségben a jegyesek szerelme volt szimboluma az Isten szeretetének az emberek iránt: az új-szövetségben, a nagy apostol szent Pál, Krisztus szeretetét az egyház iránt állítja követendő példa, ideál, eszmény gyanánt a házasok elé.[1]

Amilyen a Krisztus viszonya egyházához, olyan legyen a férfi viszonya feleségéhez: szeressétek feleségeiteket, miként Krisztus szerette egyházát — mondja a férfiaknak; legyetek férjeiteknek alárendelve, miként az egyház van alárendelve Krisztusnak — mondja az apostol a nőknek.[2] Tehát úgy legyetek összeforrva egymással, úgy szeressétek egymást, oly viszonyban legyetek egymással: aminőben Krisztus és az ő egyháza van, ez szent Pál apostol tanításának lényege a keresztény házasságról. Dicső tanítás, magasztos, lélekemelő, méltó a nagy apostolhoz, méltó a házasság nagy szentségéhez is.

Ebben az ünnepélyes pillanatban, mikor mint az egyháznak igénytelen szolgája tanúja leszek két

[1] Efez. 5, 25. [2] Efez. 5, 22—25.

szív összeforrásának a szentségben: nem tehetek jobbat, mintha őket a nagy apostol eme magasztos tanítására emlékeztetem.

Igen, szeretetteim, kik itt álltok most, hogy előttem, mint az Isten szolgája előtt elmondjátok hűségeskütöket, a holtomiglant-holtodiglant: ti most oly viszonyba léptek egymáshoz, aminő Krisztus és az ő egyháza között vagyon.

Ez a viszony pedig először is szent, természetfölötti, az Isten malasztjában született és abban él. Ilyennek kell lennie a keresztény házasságnak is. Keresztény férfi és keresztény nő között csak azon életközösségi viszony állhat fönn, amelyben a két szivet az Isten forrasztja össze szentségi kegyelmével, amelyben a frigyet az Isten pecsételi meg a szentség pecsétjével, amelyre az Isten adja áldását és malasztját. Jaj annak, aki ezt a pecsétet feltörni, aki ezt az Isten által összeforrasztott két szivet szétválasztani akarná!

Olyan viszonyban léptek egymáshoz, aminőben Krisztus van az ő egyházához. Ez a tiszta, önzetlen, önfeláldozó, örökké tartó, soha meg nem fogyatkozó szeretet és odaadás viszonya. Hogyan szerette Krisztus az ő Egyházát! ezé volt szive minden dobbanása, ezért ontotta vérét a keresztfán, ezért adta életét! Hogyan szereti Krisztus az ő egyházát! Nemcsak a dicsőségben, a fényben ragyogó egyházat, hanem a megalázott, a szenvedő, az üldözött, minden külső fénytől megfosztott egyházát egyformán szereti örök,

végtelen szeretettel: a katakombák mélyébe rejtett, a börtönökbe falazott egyházát, a megalázott, mártirvértől pirosló egyházát ép úgy szerette, mint a márványbazilikákban arany és tömjénfüsttel neki áldozó egyházat.

De viszont ez az egyház is törhetetlen hűséggel, ragaszkodással, engedelmességgel és szeretettel van Krisztus iránt, nemcsak a mennyei dicsőségben uralkodó Krisztus iránt, hanem a megostorozott, tövissel megkoszorúzott, a keresztrefeszített, szenvedő Krisztus iránt; nemcsak a dicsőség útján, hanem a kereszt úton is az egyház mindig az ő jegyesére, Krisztusra tekint. Megkisérlették őt eltántorítani Krisztustól börtönnel, kínzással, megvesztegetéssel, csábítással, de a börtönök mélye csak ragaszkodását mélyítette, a máglyák lángja csak szeretetét tüzelte jobban, a császárok és királyok csábítása a hűségben erősítette meg jobban.

Ime, ilyen szeretetet, hűséget és odaadást kíván az apostol a keresztény házasoktól: szeretetet, hűséget, odaadást mindenkor, minden körülmény között jó és balsorsban egyaránt, az ifjúság virágzásában és az aggkor fonnyadásában, örömben, fájdalomban egyaránt.

S hogy ezt annál biztosabban megtehesse a gyenge ember, Krisztus Urunk a házasságot szentséggé emelte, hogy necsak a szerelem tüze, hanem az Isten szentségének az ereje is összeforrassza a két egymást szerető szivet, s így ezek összeforrasztva

maradjanak akkor is, mikor a szerelem tüze már ellángolt, elhamvadt, — hogy akkor is megértsék, becsüljék, segítsék egymást, gyengédséggel, türelemmel, áldozatkész odaadással viseltessenek egymás iránt, mikor már a test szépségének bűvös, vonzó ereje is megszünt.

Szentséggé avatta, hogy így a családnak s vele az egész emberi társadalomnak rendíthetetlenül biztos alapokat adjon, amelyeket szentségtörés nélkül megingatni, megbolygatni nem szabad. Szentséggé emelve a házasságot, azt felbonthatatlanná tette: így biztosítva a férfit a nő hűségéről, a nőt védve a férfi önkényével szemben, a családot megóva a szétzüllés veszélyeitől.

Ime, ez a nagy szentség forrasztotta most össze itt a ti sziveteket is. Ez a szentség kisér most erejével, áldásával, malasztjával benneteket az élet útjaira. Magatokkal viszitek a Krisztus irgalmát, szeretetét, kegyelmét. Ne feledkezzetek meg soha arról, hogy maga Jézus Krisztus forrasztotta össze sziveteket — ha ebben a forradásban valaha bármi fájdalmat éreznétek, — ehhez a Krisztushoz forduljatok: ő, és egyedül csak ő képes összeforrasztott sziveteknek megadni, megóvni, visszaadni a békét, a boldogságot.

Ez a szentség tüzében összeforrt szeretet, amely önmagáról lemond, hogy a másikat boldogítsa; ez a szeretet, amely kész minden áldozatra, amely nem a külső szépséghez, fényhez tapad, amely akkor is

lángol, amikor ez elhervadt; amely hű a szerencsében, de a szerencsétlenségben is, amelyet nem ingat meg semmi, amely tart örökké: ez a szeretet kapcsoljon össze most benneteket is; amely nem a test szeretete csupán, hanem leginkább a léleké, amely emberek testében és szivében fakadt ugyan, de amelyet az Isten szentsége fölemel, megnemesít, emberfölöttivé és természetfölöttivé tesz. Ez a szeretet, amely nemcsak a földi, hanem az örök életre is kihat, nemcsak a test, hanem a lélek üdvét is kölcsönösen gondozza, amely nem fogyatkozik meg, nem hül ki soha, hanem tart a sírig, tart örökké: ez a szeretet kapcsoljon össze most benneteket: az Ur Jézus Krisztusnak áldása legyen mai lépésteken. Amen.

SZENT BESZÉD

JÉZUS SZENT SZIVE ÜNNEPÉN A SZENT SZIVRŐL NEVEZETT KOLOSTOR TEMPLOMÁBAN, 1902. JÚNIUS 6.

Krisztus jegyese, az egyház, az Isten mindenhatóságának ezen remekműve a természetfölötti világrendben, sokban hasonló az Isten mindenhatóságának egy másik szintén bámulatos alkotásához, a nagy természethez.

Ha végigtekintünk a földön, a természet világában egy kedves jelenség köti le figyelmünket. A lombos erdők, az égbetörő fasorok, a gyümölcsösök, az aranykalászos vetések és a zöld rétségek mellett ott látjuk mindenütt a természet díszét, koszorúját, a virágokat.

Amint a napsugár széthinti fényét a földre, kicsalja a virágot is a föld kebeléből, kicsalja mindenütt az erdőben, a dombon, a réten; minden időszakban új és új virág tünik elénk: tavasszal a hóvirág, ezt követi a szerény ibolya, majd kibontja kelyhét a selymes liliom, ezt követi a ragyogó rózsa, a pompás tulipán, az illatos szegfű; mindegyiknek megvan a maga kedvessége, illata, pompája; mindegyiknek a maga talaja, évszaka. Az egyik az árnyékban, a

másik a napsugárban; az egyik a szikes földben, a másik a homokban vagy a nedves anyagban díszlik, tenyészik, pompázik legjobban.

Ép így megvan mindegyiknek hódoló udvara, az emberek egyik csoportja az ibolyát, a másik a rózsát kedveli leginkább, az egyik előtt a narancsvirág-koszorú, a másik előtt a nefelejts-csokor a legkedvesebb; az egyik a narcissz illatában, a másik a kamélia illatnélküli szépségében talál gyönyörűséget, élvezetet.

Nem szükségesek ezek a virágok az élethez, megélhetne az ember virágpompa és virágillat nélkül is, de ugyebár, kedves hallgatóim, olyan szintelen, olyan szürke, olyan szomorú, olyan kietlen volna az élet virág nélkül?

Az Úristen jóságos, mindenható keze rávarrta ezt a virágdíszt a földre, hogy változatos szinpompájával, illatával, szépségével a hétköznapi életet bearanyozza, munkánkat megédesítse, lelkünket felüdítse és megvigasztalja. Ez a virág rendeltetése a földön s nem adhatunk elég hálát a Teremtőnek a virágdíszért, mellyel a természetet oly gazdagon fölékesítette.

A természetfölötti világrendben, ájtatos hallgatóim, az egyház az Isten kertje, csodálatos alkotás: Krisztus keresztjével fölszántva, vérével megöntözve, a hét szentség csatornáival, a szentmise örökös kegyelemharmatjával, a Szentlélek malasztjainak éltető sugaraival folyton táplálva, öntözve és éltetve. És ime, ebben a csodálatos kertben is nemcsak az élet-

fentartására szükséges dolgok teremnek meg; nemcsak az élet fájának a gyümölcse, amelyből aki eszik, annak örök élete vagyon; nemcsak a szentségek és a hitágazatok szőlőtőkéinek nemes gerezdjei, nemcsak az evangéliumi jó fának gyümölcsei, melyeket az ítéletkor az angyalok fognak összeszedni, hogy bevigyék a mennyei lakomára, hanem virágokat is találunk ebben a kertben épenúgy, mint a nagy természet ölén. És ezek a virágok az Isten kertjében, az egyházban, a különböző ájtatosságok.

Nem szükségesek ezek okvetetlenül a természetfölötti élethez, nem tartoznak a hit nélkülözhetetlen igazságai közé, amint a földön is elég volna a gyümölcs- és tüzifa, elég a vetés és a gyógyfű; de mi volna az élet virág nélkül minden vetésével, rétjével és erdejével?...

Az egyházban is elég volna az életre, az üdvösségre a szentmise, a hét szentség, a Krisztus kinyilatkoztatása, melyet apostolaira hagyott, de az Isten nagy szeretete többet tett érettünk, mint amennyire okvetetlenül szükségünk van. A keresztutat, amelyen járnunk kell, fölékesítette virágokkal; az üdv csatornái mellé s a hit lombos fái alá virágszőnyeget hintett el, hogy a virág illata és szépsége feledtesse velünk a fáradságot, az út göröngyeit, a munka nehézségét, hogy a virág szépsége és illata csalogassa lelkünket oda azokra a magaslatokra, melyeken békét, megnyugvást, üdvöt találunk.

És milyen gazdag virágdíszben pompázik ez az

Isten-kertje, mennyi ájtatosság díszlik benne: a keresztút-ájtatosság, a skapuláré, az olvasó, a szent vértársulat, szent Antal kenyere, a szent család, Jézus szent gyermekségének társulata, a lurdi szűz, a Mária-kongregációk, ki tudná fölsorolni egyszerre, hamarosan valamennyit?

És, ájtatos hallgatóim, ez mind virág; egyik sem szükséges, de mindegyik szép, megvan mindegyiknek a maga pompája, szine, illata, a maga sajátos bája és kedvessége.

És csodálatosan termékeny ez a kert; az egyszer kinyilt virág nem hervad el többé, de az időjárás változásával, új korszakkal új, eddig nem ismert virágok nyilnak ki, amelyek, amint növelik a kert szépségét, úgy új vonzóerőt is gyakorolnak a hivők seregére.

Ime, ezelőtt kétszáz évvel is fakadt egy új virág az Isten kertjében, egy francia apáca-kolostor falai között. Eleinte csak kevesen vették észre ezt a csodás virágot, sokan nem is biztak hozzá, sőt voltak olyanok, kik gyomnak nézték és kitépni akarták; de amint az Isten természetfölötti napja, a Szentlélek kegyelme mind jobban és jobban ráhintette sugarait e virágra, amint kibontotta teljesen kelyhét s ragyogó szépségét kitárta: megihlette, illatával meghódította, szépségével lebilincselte a hivők egész világát. És ma teljes pompájában áll előttünk; úgy látszik, ez az ő évszaka, s úgy látszik, a mai kor emberei izlésének, vágyának, óhajának ez a legmegfelelőbb, a legszim-

patikusabb, a legvonzóbb. Ez a virág a szent Szív-ájtatosság.

A különböző ájtatosságok között ma mindenesetre a legnépszerűbb, a legelterjedtebb, a legáltalánosabb a szent Szív ájtatosság.

Vannak ájtatosságok, melyek inkább a szegényeket vonzzák, mások az ifjakat; egyesek a nőknek, mások inkább a férfiaknak rokonszenvesek — ezekkel is úgy vagyunk, mint a virágokkal — vannak ájtatosságok, melyek inkább csak a kolostorok falai közé valók; vannak a bűnösöknek, vannak a jámboroknak, vannak a szenteknek megfelelő ájtatosságok. De a szent Szív-ájtatosság meghódított úgyszólván mindenkit: ifjút és öreget, szegényt és gazdagot, bűnöst és jámbort egyaránt; a szent Szív képeit a templomokból elvitték a kunyhókba, meg a palotákba; és alig van ma katholikus ember, akinek a kezében még ne lett volna a szent Szív képe, aki ezt e képet áhitattal ne nézte volna, aki ehhez reménynyet, bizalommal, megnyugvással ne tekintett volna föl. Sőt a szent Szív ájtatosságát bevitték a törvényhozás termeibe is, képviselők és államférfiak, Ecuador köztársaság, Franciaország és Tirol törvényhozó testületei a szent Szív tiszteletéről törvényeket hoztak, országaikat ünnepélyesen a szent Szívnek ajánlták föl.

Nem hagytuk el a többi, régi ájtatosságokat sem, de ezt különösen megkedveltük — gyakoroljuk a többieket is az egyházi év bizonyos szakaiban s éle-

tünknek egyes fázisaiban — ezt az ájtatosságot állandó gyakorlatba vettük.

A természetben vannak egyes idény-virágok, télen a kamélia, kora tavasszal az ibolya, később a rózsa, a szegfű, a rezeda; vannak szimbolikus virágok, sőt vannak virágok, melyek néha jelszavakat képviselnek, pártokat jelentenek, s ha kitűzik a gomblyukba a fehér vagy vörös szegfűt, ezzel politikai hitvallást gyakorolnak.

Ilyen virág, ájtatos hallgatóim, a szent Szív-ájtatosság a természetfölötti világrendben. Ez idényvirág: a modern kor ájtatossága; ez szimbolum, ez jelszó korunkban. S ez az oka a szent Szív ájtatosság nagy népszerűségének, kedveltségének, elterjedésének a katholikus világban, de egyszersmind ez az oka annak a megvetésnek, gyülöletnek és becsmérelésnek, mellyel hitünk ellenségei ezt az ájtatosságot illetik.

Ájtatos hallgatóim, nincs arra semmi szükség, hogy én önök előtt a szent Szív-ájtatosságnak akár keletkezését, akár mivoltát és lényegét megmagyarázzam és elmondjam, hogy a szent Szív ájtatosságának egyik tárgya az Üdvözítő testi szive, amely a vérkeringésnek középpontja, a fizikai életnek mozgatója, másik tárgya az Üdvözítő szive szimbolikus értelemben, t. i. az ő szeretete;[1] nincs arra semmi

[1] V. ö. Noldin: A Jézus szent Szivének tisztelete. Ford. Lessenyey Ferenc.

szükség, hogy a boldog apáca látomásait ismertessem, melyekben az Üdvözítő ezen alázatos lélek előtt kitárta szeretetének csodás misztériumait; nincs szükség arra, hogy szóljak az igéretekről, melyekkel az édes Jézus a szent Szív tisztelőinek annyi testi és lelki kincset, boldogságot és üdvöt helyezett kilátásba; mondom, minderre nincs szükség, mert mindezt önök már százszor és százszor olvasták, hallották, ezekről beszélnek önöknek itt e kolostor falai, mindezzel telítve van itt a levegő. Engedjék meg inkább, hogy gyarló szavaimmal arra mutassak rá, miért lett oly népszerű ez az ájtatosság épen korunkban? miért gyakorol reánk olyan vonzó erőt? miért lett szimboluma, jelszava korunkban a hivő világnak?

Ájtatos hallgatóim, egy nagyon is szomorú tényállás tünik azoknak szemébe, akik az emberiség életét, hullámzását, küzdését, irányzatát kissé magasabbról szemlélik. Megdöbbenve ismerik el bölcselők, tudósok és államférfiak, hogy az emberiség beteg, nagyon beteg, s ez a betegség mind rohamosabban terjed, mind nagyobb és nagyobb mértékben pusztít.

Sajnos azonban, a betegség forrását csak kevesen ismerik föl, s ezért oly nehéz a gyógyítás. Az emberiség betegségének forrása a szív, ájtatos hallgatóim; beteg az emberek szive, az egyeseké és a nagy tömegeké; innét a világ békétlensége, nyugtalansága, bizonytalanság és ingadozás mindenütt, kezdve a családtól, föl az államig.

Más mindenünk van nagyobb bőségben, mint valaha; annyi aranya, ezüstje sohasem volt a világnak, mint ma; a tudomány, a művészet valóságos csodákat mívelnek az ember kényelmére; van élvezet, mulatság, fény, pompa, gyönyör annyi változatban, oly dús választékban, mint nem volt soha: és mégis nincs megelégedés, nincs béke, nincs nyugalom a földön az emberek között. Miért? hol a baj? A szívben, az beteg.

De hát hogyan lehet beteg a szív? Ezt meg kell önöknek magyaráznom, ájtatos hallgatóim, mert ez az élet sok talányát megfejti önök előtt, másrészt ez mutat rá a szent Szív tiszteletének kellően föl nem becsülhető áldásaira.

A szív élete, ájtatos hallgatóim, a szeretetben nyilatkozik meg. A szeretet a szívnek levegője, táplálója, éltetője, mindene. A szív egészsége, békéje, boldogsága attól függ, igaz, egészséges szeretet lakozik-e benne. Mert a szeretet az ember szivében lehet élet vagy halál, áldás vagy átok, aszerint, amint ez a szeretet megtalálja igazi útját, célját, kielégítő tárgyát vagy sem. És hogy mindjárt kimondjam, az embert az Isten nagyra teremtette, szivet adott neki s ebbe oltotta a szeretetet, de úgy alkotta ezt a szivet, hogy szeretetét semmi ki ne elégíthesse, csakis maga a végtelen, a kimondhatatlan jóság, a leírhatatlan szépség, az elképzelhetetlen boldogság, maga az Isten.

Az Isten az emberi szivekre nézve a központi

vonzóerő: ide kell, effelé kell vonzódnia minden szívnek, őfelé kell irányulnia minden szeretetnek, hogy az ember szive nyugodt, boldog lehessen.

A szívbe oltott szeretetvágy olyan, mint a vizek vonzódása az óceán, a tenger felé. A patakok, a hegyi források vizei mind a tenger felé vonzódnak, futnak, sietnek az óceán felé, s amelyiknek nem vágják el útját, az tisztán és vigan folyik bércek, bokrok, völgyek között, habjaival megérinti ezt is, azt is, de tova siet, folyton-folyton, amíg el nem merülhet az óceán mérhetetlen tömegében. És az ilyen pataknak a vize, amely a tengerbe siet, tiszta marad és átlátszó; míg ellenben amelyik víz nem talál medret, utat a tenger felé, az megáll és eliszaposodik, beszívja magába a sarat, föloldja az agyagot, amelyet érint, elveszti üdeségét, átlátszó tisztaságát, állott víz, posvány lesz belőle: mert megállt, mert nem sietett célpontja, a tenger felé.

Ez, ájtatos hallgatóim, az emberi szivek törvénye is. Szeretni, ez a mi lelkünk vágya, törekvése, élete, boldogsága; de ennek a szeretetnek messze, messze van a célpontja, ahol megállhat, megnyugodhat; a mi szeretetünket teljesen csakis a mindenható Isten elégítheti ki. Utána kell tehát törnie a szívnek, miként a patak vize tör a tenger után hegyen-völgyön, sziklán, s ha kell, a föld rétegein is keresztül.

Addig nemes ez a szeretet az ember szivében, addig tiszta, erős és egészséges, amíg benne van ez az Isten után való vágy, hajlam, vonzódás, törekvés.

Amint ez kiveszett belőle, megáll a teremtményeknél s, mihelyt megáll, olyan lesz mint az állóvíz, magába szívja a sarat, az anyagot — szóval posvány lesz.

És lássák, kedves hallgatóim, ebben van a mi korunknak nagy betegsége, hogy az emberek szívének szeretete elvesztette ezt az erőt, ezt a vonzalmat a végtelen Isten után. Megáll mindjárt, amint kipattant a szívből, megáll a legelső teremtménynél és lesz belőle posvány. Elvesztette a szeretet vonzódását az Isten után, s így lett belőle önzés, ami az igazi szeretetnek mérge, halála, veszte. Nem tudunk szeretni: ez az emberiség betegsége; nincs igazi szeretet a földön: ez minden társadalmi ziláltságnak és békétlenségnek a forrása. Mindenütt csak önzést találunk, az egyesekben, a családokban, a társadalomban, az államban és ez az, ami minden kultura, tudomány és műveltség mellett boldogtalanná tette a népeket.

Honnét van az érzékiségnek az a piszkos vízözöne, a testnek az a bálvány-kultusza, amely ma már úgyszólván mindent: irodalmat, művészetet, szinházat, utcát, szalont lefoglalt? Mert az emberi szív szeretete megállt, megakadt a legelső teremtménynél.

Honnét magyarázhatók azok a folyton szaporodó, raffinirozott gonoszsággal kieszelt nagy bűntények, melyeknek szálai sokszor a legelőkelőbb társadalmi köröket is átfonják? Honnét van az iparnak és a kereskedelemnek az az óriási pangása, amely

ólomsúllyal nehezedik egész Európára? honnét a kapitalizmus és a pauperizmus magyarázata? honnét az a nagy bizonytalanság az államokban és társadalmakban? miért veszik körül az országokat ágyú-erdők és katonák milliói? miért kell úgyszólván minden vagyonát a népeknek katonaságra és emberirtó bombák, ágyúk, dinamit-golyók beszerzésére fordítani? mi hozta létre s mi növeli a szocialisták és anarchisták táborát, melytől remegnek a koronás fők, s mellyel szemben tehetetlenek az államok?

Mindezt, ájtatos hallgatóim, a szív szeretetének megromlása idézte elő; mindez az önzés eredménye. A szív az élet forrása, a szeretet az ember életének hatalmas mozgatója. De ennek a szeretetnek meghatározott útja, iránya van: az Isten felé; ha letér ez útról, olyan lesz, mint a rohanó gyorsvonat, mely előtt fölszaggatták a sineket; olyan lesz mint a légi útjából kiütött meteor, mely őrülten rohan és mindent, ami útjába esik, összezúz. Aki tud jól szeretni, az maga is boldog és boldogságot, békét, melegedést áraszt maga körül, de akinél a szeretet megtéved, ez átokká lesz önmagára és embertársaira egyaránt.

Ilyen a modern társadalom is, kedves hallgatóim, megtévedt szeretetében; olyanok vagyunk, mint a pályájukból kivert üstökösök, hogy összezúzunk mindent, önmagunkkal együtt. A szivünk szeretni akar kimondhatatlanul, őrülten, de nem tudja, mit szeressen, elvesztette útját, irányát s az Istent

illető szeretettel szeretjük minmagunkat, a húst, a vért, az állatot, a pénzt, a sarat; meg vagyunk keresztelve, de bálványimádók lettünk, keringünk mint az őrült dervisek önmagunk körül — ez a modern világ betegsége, nyomora, boldogtalansága a maga teljes valójában.

De ím, ájtatos hallgatóim, most fény tárul föl előttünk, most látjuk igazán a mi Üdvözítőnknek jóságos gondviselését, amely ebben a nagy szívbetegségben szenvedő emberiségnek odanyujtja az orvosló balzsamot.

Felénk nyujtja, megmutatja nekünk, odaadja nekünk saját szivét, hogy ezt nézzük, hogy ezt tanulmányozzuk, hogy ennek a melegénél gyógyítsuk meg a mi sziveinket.

Most, ebben a korban, mikor az önzés elérte tetőpontját, mikor a szív már teljesen megromlott, mikor már az egész emberiség rémülve látja saját nagy betegségét, de nem ismeri föl annak sem forrását, sem gyógyszerét: most tárja föl az Üdvözítő a világnak az ő szent Szivének misztériumait.

Es a világot először meglepi, majd elragadja a hivők seregét ez a kinyilatkoztatás. Egy új világ tárul föl előttünk, szemeinkről lehullik a hályog: csodákat látunk, melyeket sejtettünk, melyekről álmodoztunk, de melyeknek nevet adni nem tudtunk. Vágyaink, álmaink, ábrándjaink ime beteljesülve jelennek meg előttünk, de szebben, ragyogóbban, tisztábban, mint álmainkban láttuk. Szivet és szeretetet:

minden ember vágyának, álmának, ábrándjának tárgyát nyujtja felénk az Üdvözítő. De minő szivet, minő szeretetet! A sziv és annak szeretete volt minden bűnünk, bajunk, szerencsétlenségünk forrása: most Krisztus Urunk az ő szivét és az ő szeretetét nyujtja felénk, hogy gyógyulást, békét és üdvöt találjunk.

Ime, Jézusnak a szeretettől lángoló Szive! Szeret, sőt a szeretettől lángol! Szereti a teremtményeket, szereti az embereket, de szeretetéhez nem vegyül önzés; szeret tettekben, szeret önfeláldozón, szeret a megaláztatásban, szeret a szenvedésben, szeret a halálban; szeret minden embert: szereti az édesanyját, a szeplőtelen Szűzanyát, de szereti halálos ellenségeit is, kik őt keresztre feszítik; szereti a szűz apostolt Jánost, de szereti a bűnbánó Magdolnát is; szereti barátját Lázárt, de szereti a latort is, aki vele együtt keresztre feszíttetett; szeret minden embert, de szeretetét egyik sem foglalhatja le magának teljesen, kizárólag; szeretete az emberek iránt visszaverődése, reflexfénye annak a szeretetnek, amellyel a mennyei Atya iránt viseltetik. Igaz, ez csak reflexfénye a mennyei Atya szeretetének, de ez a fényvisszaverődés oly erős, hogy őt harmincháromévi megalázódásra, a keresztútra, a Golgota gyötrelmeire bírta rá; hogy ez adta neki az isteni gondolatot az Oltáriszentség alapitására, hogy a szentmisében és a szentségben ennek a szeretetnek folyton kitörő lángjánál fölmelegedhessék fagyos szivünk és megdermedt lelkületünk; visszaverődése az Isten szeretetében

nek, de ép azért oly tiszta, oly erős, oly önzetlen, oly áldozatkész, oly hatalmas, változatlan és örök!

Ó, ájtatos hallgatóim, az emberek óhajtoznak, áhitoznak szeretet után, de már megundorodtak sokan az önző szeretet posványos vizeitől; friss, tiszta forrásvíz után áhitoznak. Ime ez ömlik a Jézus legszentebb Szivéből: tiszta, éltető forrásvíz, átlátszó, mint a kristály, üdítő, szomjat csillapító. «Aki iszik abból a vízből, melyet én adok inni neki, nem szomjuhozik örökké»[1] — mondja maga az édes Üdvözítő.

Gyüljünk mi is ide, ehhez a forráshoz, ájtatos hallgatóim, gyöngyöző kristályvizével üdítsük föl tikkadt ajkainkat, szívjuk magunkba a Jézus Szivéből patakzó vizét a szeretetnek; szívjunk magunkba igaz, nemes, önzetlen szeretetet ebből az isteni szívből.

Szívjuk magunkba ezt a szeretetet, hogy mi is tudjunk ismét szeretni nagyon, lángolón, önzetlenül, önfeláldozón, szeretni úgy, amint Isten óhajtja, akarja, hogy az emberi szív szeressen. Hogy a szivünk szeretete egyenesen és teljesen, minden erejével és fényével magára Istenre irányuljon s őróla visszasugározva, visszaverődve éreztesse jótékony fényét a szülőkkel, testvérekkel, a jegyessel, a hitvessel, a rokonnal, a szegénnyel, jóbaráttal, ellenséggel, hitsorsossal és hitetlennel, minden felebarátunkkal.

[1] János 4, 13.

Minél erősebb, nemesebb, tisztább lesz szeretetünk Isten iránt, annál erősebb lesz ennek visszasugárzása az emberekre is, annál önzetlenebb, annál önfeláldozóbb, annál áldozatkészebb lesz szeretetünk embertársaink iránt is. Nagy igazság van abban, ájtatos hallgatóim, hogy embertársainkat annál jobban tudjuk szeretni, minél inkább származik ez a szeretet az Isten szeretetéből.

A legönfeláldozóbb az a szülői szeretet, amellyel az anya Istenért és Istenben szereti a gyermekét; a legengedelmesebb az a gyermeki szeretet, amely Istenben és Istenért szereti szülőjét; a legtisztább, a legideálisabb az a jegyesi szeretet, amely az Istenben és Istenért szereti jegyesét; a leghűségesebb az a hitvesi szeretet, amely Istenben leli forrását; a legönfeláldozóbb az a felebaráti szeretet, amely Isten szeretetéből fakad. Az Isten szeretete megtisztítja szivünk érzelmeit minden salaktól, az önzés penészétől, az érzékiség rozsdájától, visszaadja a szeretetnek igazi lángját, tüzét, erejét, hatalmát.

Szeressetek, de az Istenben szeressetek, az Istenért szeressetek, és megváltozik a világ, a jégkéreg megolvad ennek a szeretetnek a tüzétől, a bűn meghátrál, az erény ismét virágozni fog, béke, nyugalom, megelégedés tér vissza a szivekbe, családokba, társadalomba és államba!

Törvényekkel nem fogjátok megakadályozni a bűntetteket, katonákkal nem fogjátok megvédeni a társadalmat, odadobott alamizsnákkal nem fogjátok

megszüntetni a szegények nyomorát, filozofiátokkal és műveltségtekkel nem fogjátok boldoggá tenni az embereket: ide önzetlenség kell és áldozat, amely az igaz szeretetből fakad. A szent Szív ájtatossága ép ezért, bátran merem mondani, korunkban nagyobb jelentőséggel bir minden állami és társadalmi védekezésnél; a kulturának és civilizációnak jobb őre a katonák szuronyainál, mert ez az ájtatosság a betegség gyökeréhez vezet és azt gyógyítja: az emberi szivet s annak megromlott szeretetét.

Ezért kell ezt az ájtatosságot fölkarolni, ápolni, gyakorolni, terjeszteni; ezért kell a szent Szív-ájtatosságot jelszavunkká tenni — ez a mi szivárványunk, amíg ez ragyog az égen, nem leszen vízözön, ez a mi jelünk: ebben győzni fogunk.

Nagy Konstantinnak a keresztet, nekünk szivét mutatja az Üdvözítő: In hoc signo vinces! Ebben a jelben győzni fogsz!

A pogányvilágot a kereszt térítette meg, a modern világot Krisztus szive fogja a pogányságból visszavezetni a hithez, az üdvösséghez.

Ép ezért én kimondhatatlanul boldognak érzem magamat, hogy Magyarország fővárosában láthatom ezt a kolostort, ezt az intézetet: a szent Szív tiszteletének ezt a fellegvárát.

Hálásak lehetünk az isteni Gondviselés iránt, hogy a szent Szív leányait hozzánk is elküldötte, akik egész életüket arra szentelik, hogy a szent Szív szeretetében neveljék növendékeiket. Ó, ájtatos

hallgatóim, ez az intézet hazánkra nézve egy új élet, egy új korszak hajnalhasadását jelenti.

Hisz kezdettől fogva úgy volt és úgy van ma is, hogy az emberiség sorsa a nők szivéhez van kötve, amint egész történetünknek a szerencsétlen Éva és a szeplőtelen Szűzanya a középpontja. Ha a nők szive is megromol, ha az ő szeretetüket is az önzés vagy az érzékiség rozsdája vonja be, ha nem lesznek többé keresztény anyák, hű hitvesek, önfeláldozó apácák, mi lesz az egyházból szeretett hazánkban?

Ezért mondom, hogy áldás forrása ez az intézet drága hazánkra, mert igazi keresztény nőket akar nevelni a szent Szív jelszavával, a szent Szív oltalma alatt; nőket, akiknek helyén legyen a szivük, akik tudjanak szeretni lángolón, önfeláldozón, természetfölötti módon, ezt a szeretetet Krisztustól tanulva.

Ó isteni Szív! köszönet a te jóságodért, hogy ezt az oázist ide telepítetted e nagy város sivatagjának szélére! védd, oltalmazd, erősítsd a te kegyelmeddel, a te áldásoddal ezt az intézetet. Légy vigasza, öröme e jámbor apácáknak, akik a te zászlódra, a szent Szívre esküdtek hűséget; adj nekik erőt, hogy ezt a hűségesküt szivük utolsó dobbanásáig szentül megtartsák; adj nekik buzgóságot, lelkesedést, kitartást, hogy nagy munkájukat, az igazi katholikus leánynevelést sikerrel, eredménnyel folytathassák!

De áldd meg, ó jóságos isteni Szív, e zárda növendékeit is; tedd tanulékonnyá szivüket, hogy

megtanuljanak téged szeretni mindenek fölött és hogy tőled megtanulják, mikép kell szeretni embertársaikat is, hogy azoknak s önmaguknak a földi és örök boldogságot megszerezzék.

De áldd meg, ó jóságos isteni Szív, mindazokat is, akik ez intézet jótevői, barátai, pártfogói: hisz ők is mind ez intézetben, e kolostorban téged szeretnek, téged tisztelnek, a te áldásodért jönnek ide.

Ó igen, édes Jézusom szent Szive, még tovább megyek, ez ünnepen, e szent napon, áldásodat kérem hazámra, népemre: áldj meg minket, áldj meg bőségesen minket, magyarokat. És talán nem leszek nagyon vakmerő, ha a te szent szined elé járulva merészlik ajkaim azt mondani, hogy nekünk magyaroknak egy különös jogcímünk van a te szived áldásaira.

Nekünk a természet — pedig ez is a te alkotásod — sokat adott a szívből. Míg egyes népfajoknál inkább az ész az uralkodó, nálunk a szív vezet; ezért tudunk mi annyira lelkesülni, mint talán egyetlenegy nép sem a földön.

Nagy szivet adtál nekünk, Uram; igaz, hogy ezzel a szívvel visszaéltünk, annál nagyobb most a mi nyomorunk, annál nagyobb a mi betegségünk, mert ez a nagy szív romlott meg. Sőt még azt is merem mondani, hogy az igaz hittől elszakadt honfitársainkat is nem annyira az ész tévedése, mint inkább a szív botlása vitte a szakadásra.

A protestáns vallást nem a meggyőződés ter-

jesztette el hazánkban, hanem a hamis ideálok szeretete, egy hamis útra tért nemzeti lelkesedés. És azoknál is, akik az egyházban maradtak és akik mégsem élnek az egyház szelleme, törvényei, parancsai szerint, sőt akik elvakultságukban a te egyházadat folyton bántják és támadják: azoknál is inkább a szívben van a hiba; nem annyira téged akarnak bántani, mint inkább túlzó lelkesedéssel, szeretettel vesznek körül hamis ideálokat, melyektől a rajongással szeretett haza boldogulását várják.

De ha ez a nagy szívvel megáldott nép meggyógyulna szívsebéből, ha te, isteni Szív, csodás szeretetteddel ennek a népnek szivében ismét lángra gyujtanád az igazi Isten- s felebaráti szeretetet: ez a nép lenne ismét a te egyházadnak egyik legszebb éke, egyik legnagyobb erőssége.

Amint az volt a multban is, mikor a török azzal fenyegetődzött, hogy ledönti egyházadat Európában: a magyarok szive fogta föl a török csapásait, a magyarok szív-vére óvta meg egyházadat.

Ó gyógyíts meg minket, isteni Szív! hogy az egész magyar nép szivével, lelkesedésével, szeretetével szolgáljon neked, dicsőítsen téged. Amen.

ÜNNEPI SZENT BESZÉD

A SZÉKESFEHÉRVÁRI CISZTERCI RENDI KATH. FŐGIMNÁZIUM MÁRIA KONGREGÁCIÓJA ELSŐ FELVÉTELI ÜNNEPÉN AZ INTÉZET TEMPLOMÁBAN 1903. GYÜMÖLCSOLTÓ-BOLDOGASSZONY NAPJÁN.

Rügyfakasztó, virágbontó, napsugaras tavasz pompájába esik a boldogságos Szűznek mai ünnepe, melyet őseink Gyümölcsoltó Boldogasszonynak neveztek el. Most ugyanis, mikor a napsugár új életre kelti a természetet, folyik a fák, a virágok megnemesítése az oltás útján, s ezen külsőségből vették őseink a mai ünnep poétikus elnevezését. Es mégis alig lehetett volna a mai ünnep mély titkát jellegzetesebben kifejezni. Mert valóban gyümölcsoltás történt a mai napon az emberiség kertjében is. Az égből hajolt alá a mindenható kertész és a Szűz méhébe oltotta az isteni oltóágat, Jézus Krisztust, hogy ez megnemesítse az emberiség vad fáját. A mai ünnep az emberiség történetének fordulópontja, egy új, jobb, nemesebb korszaknak hajnalhasadása. A mai nappal vette kezdetét az ember megnemesítése, átalakítása.

Miként a nemes oltvány új életet önt a vad csemetébe, átjárja annak minden sejtjét, magához hasonítja annak minden erejét, olyannyira, hogy

más lesz a rügy, a bimbó, a levél, a virág, a gyümölcs a beojtott fán, minden átalakul, üdébb, szebb, szabályosabb, izletesebb lesz — így tett Krisztus is az emberiséggel.

Ebbe az elvadult, elkorhadt fába új életet öntött; átjárta szellemének, kegyelmének, igazságának erejével az emberiség minden sejtjét: az egyes ember értelmét, szivét, akaratát, a családot, a társadalmat, az államokat, a népeket — s egymás után fakadtak az új rügyek, bimbók, levelek, nyiltak ki az új virágok, értek meg az új gyümölcsök az emberiség fáján. És minő óriási az ellentét, a különbség a vadfa és a beojtott fa gyümölcse között. Minő a különbség a pogány ember, a pogány család, a pogány állam, a pogány társadalom, a pogány művészet, a pogány tudomány — és a keresztény ember, keresztény család, keresztény állam, keresztény társadalom, keresztény művészet, keresztény tudomány között! Minő átalakitást vitt véghez ez az ojtóág, melyet a Boldogasszony a mai napon vett szivébe a Szentlélek kegyelméből!

A pogány kor nevelt héroszokat, de a keresztény kor nevelt szenteket. A pogány kor nagyjait legjobb csak a távolból szemlélni, mihelyt közel megyünk hozzájuk, meglátjuk a cseréplábakat, a bíborköpenyen a rongyokat, egy-egy kiváló tulajdonságuk mellett az óriási hibákat, bűnöket, erkölcsi tévedéseket. Míg a Krisztus szentjeihez bátran közeledhetünk, minél jobban megismerjük őket, annál szebbek, ragyogób-

bak, kedvesebbek lesznek előttünk. Minő törpe alakká lesz egy Pharao, egy Augustus, egy Julius Caesar, Szent István, Szent Lajos, Szent László mellett! Egy Cleopatra szent Ágnes és szent Erzsébet mellett!

Ott vannak a pogányfa gyümölcsei, a rabszolgák, az emberi méltóságuktól megfosztott nők, ott vannak a vézna, beteges gyermekek, akiket kidobtak a házból, mint kidobják a törött cserepet; ott vannak a szegények, a betegek, a nyomorultak, akiket a pogány társadalom, mint kellemetlen nyügöt igyekezett lerázni magáról.

Míg itt a Krisztussal beojtott fa gyümölcsei a keresztény nő, hitves, anya megbecsülve, a házasság szentségének glóriájával körülvéve, a férfiúval egyenrangban — a gyermek a keresztény társadalom szemefénye; a betegnek, a nyomorultnak, kinek a pogány mérget adott vagy tőrt nyujtott, hogy szivébe döfje, a szerető irgalmasság igyekszik sorsát enyhíteni; abból a lenből, melyből valaha a rabszolgaostort fonták, ma az irgalmas apácák fátyolát szövik és az olajat, mellyel a gladiátorok edzették karjaikat, az irgalmas szamaritánus a beteg sebeire önti.

A tirannizmust, a rabszolgaságot, a páriák osztályozását fölváltotta a Krisztus által proklamált szabadság, egyenlőség, testvériség, amely lassanként ledöntötte a pogány társadalom és állam korlátait, összetörte vas-bilincseit — és megteremtette azt a kulturát és civilizációt, amelyet ma mindnyájan

élvezünk, de amelynek igazi eredetét oly kevesen ismerik.

Ott vannak a pyramisok, a Caracalla fürdője, a Colosseum, az Amphitheatrumok, a Circusok, a pogány művészetnek nagyszerű emlékei, de minden kődarabhoz a megalázott rabszolgák jajszava, könye, átka, vére tapad. És itt vannak a keresztény művészet remekei, a fölséges dómok, melyeken évszázadokon át egy-egy ország művész- és munkás-serege lelkesedésből dolgozott, melyeknek köveit, márványlapjait szeretet és hála csiszolta ki, melynek égbetörő oszlopai az építők lelkületének megkövesült visszhangjai. Ott van a pogány kor tudománya, bölcsészete, a nagy Plato, Aristoteles, a nagy Seneca, a nagy Cicero — mind megannyi nem tud annyit az ember életének céljáról, rendeltetéséről, hivatásáról, az ember igazi boldogságáról, mint a kis katekizmust jól tudó iskolásgyermek!

Kedves hallgatóim!

A pogány művészetnek egyik legszebb remeke a Vatikán muzeumában őrzött Laokoon-csoportozat, de ez egyszersmind a pogányság legjellegzetesebb szimboluma. Ez a remek márványcsoportozat elénk tárja a pogány világot a maga valójában. Hatalmas, szép, erős, izmos, küzd minden izmának megfeszítésével; de hiába, a kigyó mind erősebben és erősebben szorítja össze, vége van, nincs remény, nincs szabadulás: a végső kétségbeesés megrendítő néma fájdalma tükröződik vissza erről a szoborról.

A keresztény kornak is van egy szimboluma: a keresztre feszített Krisztus, aki haldokolva is megnyugvással így szól: Atyám! a te kezeidbe ajánlom lelkemet.

Ime, kedves hallgatóim, ez a két kép két világot tár elénk. A pogány világot, amely minden nagysága és ereje mellett is boldogtalan, reménytelen volt és kétségbeesetten omlott össze és a keresztény világot, amelybe reményt, megnyugvást Krisztus hozott, hitet, amely még a halálban is reményt talál, mert egy jobb jövőnek, az örökkévalóságnak hajnalát látja benne.

Igaz való tehát, hogy új élet kezdete ez a mai ünnep, a Gyümölcsoltó Boldogasszony napja az emberiség történetében.

De új élet, új korszak hajnala ez a mai nap önökre nézve is, kedves ifjak!

Gyümölcsoltás lesz ma itt is, önök a csemeték és a Boldogasszony hajol le önökhöz, hogy szivükbe ojtsa méhének áldott gyümölcsét, Jézus Krisztust. És ha ez az ojtvány szivükben megered — önöket is meg fogja nemesíteni kegyelmével, erejével, igazságával.

Mert ez a Krisztus nem gyengült meg, ereje nem fogyott el: ma is az, aki volt 2000 évvel ezelőtt.

És ha mégis azt látjuk, hogy ma kisebb a hatása Krisztusnak az emberek egy részére, mint azelőtt volt, ennek nem Krisztus az oka, hanem az, hogy az emberek szivében nem fogamzott meg az ojtás. Már

pedig lehet a legnemesebb az ojtóág, ha a vadfa nem forr vele össze, nem lesz nemesítés.

Így van a dolog Krisztussal is. Ha össze nem forr vele a szivünk, akkor nem érezzük az ő erejét. Össze kell forrni az embernek Krisztussal, csak akkor lesz igazán christianus, egy élő ág a Krisztus szőlőtövén, egy élő tag a Krisztus testén: de akkor azután lüktetni is fog benne a Krisztus szelleme, kegyelmének és igazságának ereje.

A mai korban ez a legnagyobb baja az úgynevezett intelligens, tanult emberek egy nagy részének, hogy szivük nem forrt össze Krisztussal. Megvannak ugyan keresztelve, de a Krisztus ojtóága csak külsőleg van a lelkükhöz illesztve, a sejt nem ért a sejthez, a lélek a lélekhez, a szív a szívhez, ezért nincs is reájuk Krisztusnak hatása. És ez az oka annak, hogy erkölcseik oly lazák, akaraterejük oly gyenge, hogy minden szenvedély és indulat legyőzi őket, hogy életükben nincs béke, megelégedés; ez az oka annak, hogy már-már visszatérnek a pogány kor erkölcseivel annak életuntsága, pesszimizmusa, sivársága, boldogtalansága, mert megsokasodtak körünkben a megkeresztelt pogányok.

Ezt nem akarják önök, ifjú barátaim, és jól teszik Önök nem akarnak megkeresztelt pogányok lenni, hanem valóban christianusok, Krisztust össze akarják forrasztani szivükkel, hogy az ő kegyelme, ereje, igazsága vezesse, éltesse önöket.

És jó helyre mentek, midőn a Boldogasszonyt

keresték föl, midőn a Mária-kongregációba kérik fölvételüket. Mert a Boldogasszony tudja legjobban szivükbe ojtani Krisztust és a Mária-kongregáció a legjobb viasz, a legjobb háncs az ojtóág és a csemete összekötésére, hogy ez a kettő összeforrjon, sejt a sejttel, szív a szívvel, a nemes ojtvány éltesse a vad csemetét, Krisztus uralkodjék az ifjú szivén. Mert a Mária-kongregációnak tulajdonképen ez a végső célja, a Szűz Mária tisztelete által összeforrasztani az emberi szivet Krisztussal. Igen, mélyen tisztelt közönség, minthogy most alakul meg itt e tanintézet falai között a Mária-kongregáció, szükségesnek tartom a nagy közönséget is fölvilágosítani annak mivoltáról, lényegéről, céljáról, eszközeiről.

Ne gondolják, hogy ez a Mária-kongregáció, melybe gyermekeik a mai napon szent lelkesedéssel belépnek, valami idegenszerű újítás akar lenni; ne gondolják, hogy ez valami pietisztikus vagy szentimentális ájtatoskodásnak a melegágya, amely túlzókat, rajongókat nevel, avagy a világi ifjúságot papi és szerzetesi életmód korlátjai közé akarja szorítani. Ez távol áll a Mária-kongregációtól.

A Mária-kongregáció nem akar nevelni szerzeteseket avagy papokat az önök gyermekeiből, de rajongókat sem avagy beteges érzelgőket, hanem igenis nevelni akar igazi katholikus férfiakat.

Semmi egyebet nem akar, csak az igazi keresztény életre akarja gyakorlatilag öntudatosan rávezetni őket. Hogy a Krisztus vallása legyen az ő éltető

elemük, legyen világító fáklyájuk, legyen mozgató erejük. Hogy egészen katholikusok legyenek, a szivükben, az eszükben, az életükben. Necsak a templomban, hanem az iskolában is, otthon és künn a világban. És majd akkor is, ha az egyetemre mennek, ha a hivatalokba lépnek, ha családot alapítanak — mindig és mindenütt Krisztus uralkodjék bennük, az ő parancsai legyenek legfőbb törvényeik — ezek vezessék őket tisztán és sértetlenül a világ csábításain és kisértésein keresztül.

Természetesen, ez a Mária-kongregáció buzdítja őket az imádságra, különféle ájtatosságokra, gyónásra és áldozásra, de mindennek az a célja, hogy legyen erejük keresztény módon élni, a keresztény erényeket gyakorolni, a bűnt kerülni. Igen, a Mária-kongregáció arra akarja őket megtanítani, hogy öntudatosan, meggyőződésből legyenek vallásos emberek, hithű katholikusok, akiknél a vallásosság nem üres szentimentalizmus, nem templomba zárt valami, hanem szivből fakadó meggyőződés, amely a templomba is elvezet bennünket, az oltárhoz is, a szentségekhez is, amely imádságra is késztet, de amely velünk van akkor is, mikor kimegyünk a templomból, velünk az utcán, a társaságban, a jóbarátok között, velünk az élet veszélyeiben, küzdelmeiben és kisértéseiben, amely erőt ád nekünk állásunk kötelességeinek pontos teljesítésére, a szív bünös indulatainak és szenvedélyeinek leküzdésére, az igazi engedelmesség, alázatosság és tisztaság gyakorlására,

az élet csapásainak elviselésére, amely egy szóval lelkünknek erőt, nyugalmat és békét ád az életben és halálban egyaránt.

Ezt akarja a Mária-kongregáció és semmit mást és ezért állítja az ifjúság elé ideál-eszménykép gyanánt a Szeplőtelen Boldogasszonyt, az egész kereszténység ideálját; ezért nem kíván a kongreganistától semmi más igéretet, mint azt, ami minden katholikus embernek szent kötelessége, hogy egész életén át a Szeplőtelen Boldogasszonynak és az ő szent Fiának hű gyermeke, hű szolgája legyen.

De épen ezért örüljenek a szülők és nevelők, hogy gyermekeik és növendékeik körében megalakult ez az áldásthozó Mária-kongregáció. Mert kevesbedni fog gondjuk és aggodalmuk az ifjúság jövőjét illetőleg. A Mária-kongregáció ugyanis életerős, egészséges ifjúságnak a fellegvára. Ez jellemeket nevel és erős akaratú ifjúságot, amely nem inog meg, mint a nádszál, minden szellő fuvalmára, hanem az élet ingoványai között is megtalálja az elvek gránit-köveit, amelyeken biztosan megállhat.

Ez erényes és tisztaszivű ifjúságot nevel, amelynek arcáról nem hervasztja le az érzékiség tüze az ártatlanság virágát már bimbó korában. Ez vallásos ifjúságot nevel, amely akkor sem feledkezik meg Istenről, imádságról, templomról, szentségekről, mikor lerázta magáról az iskola porát.

Ez ifjúságot nevel, amely tud lelkesedni eszményekért, amely tud uralkodni önmagán, amely hű

kötelességeinek teljesítésében — következésképen amely az élet minden viszonya között megállja helyét, megőrzi lelke egyensúlyát, szivének békéjét és nyugalmát.

Örüljenek tehát a szülők és a nevelők, mert ez a Mária-kongregáció megóvja az ifjúságot attól a veszélytől, amely, sajnos, manapság már oly széles körben kerítette hatalmába az intelligens ifjúságot. Megóvja attól, hogy ne legyenek már életüknek legszebb éveiben blazirt, életunt, korán megöregedett, elfonnyadt, kiélt, világfájdalommal és elégedetlenséggel telt emberek, hanem egészséges életkedvvel és életerővel telt ifjak, akik bátran, elégedetten és lelkesen tekintenek az életben reájuk váró föladatok és küzdelmek elé.

Igen, kedves ifjak, a Mária-kongregáció mindezt önökben is művelni fogja — de csak egy föltétel alatt, ha igazi kongreganisták lesznek.

Ha nemcsak külsőleg lesznek a Mária-kongregáció tagjai, hanem valóban igyekeznek szűz Mária szellemét lelkükbe fölszívni. Mert önök a mai naptól kezdve fölfogadott gyermekei, föleskü dött lovagjai és katonái lesznek a boldogságos Szűznek. Tehát kell, hogy ő legyen önök előtt az ideál, az eszménykép, akit csodálnak, akiért lelkesednek, akit szeretnek, akit utánozni, követni igyekeznek.

A Boldogasszony a kongreganista eszményképe. De ez a Boldogasszony a Szeplőtelen Szűz, Immaculata; reá alkalmazza az Egyház az Írás szavait:

«Macula non est in te.» Aki tehát őt akarja utánozni, követni, annak nem szabad szeretnie a maculát, a lélek szennyét, a vétket, a bűnt; annak arra kell törekednie, hogy az ő élete is minél tisztább, minél macula nélkül valóbb legyen.

Ez a kongreganista első erénye: a szív tisztasága.

De ez a Boldogasszony nemcsak Szeplőtelen, hanem malaszttal teljes Szűz is! A malaszt az Isten természetfölötti kegyelme, amely nélkül az ember Isten előtt nem lehet kedves. Malaszt nélkül nem is igen lehet erény, de ha van is, a malaszt nélküli erény és tisztaság olyan mint a szem, amely elvesztette világát, olyan mint a virág, amelynek nincs illata, olyan mint a téli napsugár, melynek nincs melege.

A kongreganistának arra kell törekednie, hogy az Isten malasztját biztosítsa magának, hogy az Isten malasztja járja át szivét s tegye illatossá erényét, fénylővé tisztaságát, kedvessé ártatlanságát. Ezért kell szeretnie és buzgón gyakorolnia az imádságot, ezért kell gyakran járulnia a szentségekhez, mert a szentségek és az imádság az isteni malaszt csatornái.

De a kongreganista eszményképe, a Boldogasszony, egyszersmind az Úrnak alázatos szolgáló leánya, aki engedelmességgel hajolt meg mindig Isten akarata előtt és azt a legtökéletesebben igyekezett teljesíteni.

Ime, ifjú barátaim, az alázatos engedelmesség a

kongreganista harmadik főerénye — engedelmeskedni a szülőknek, a tanároknak, pontosan teljesíteni tanulói kötelességeiket, mert ez az Isten akarata, enélkül nem lehetnek igazi gyermekei az alázatos Szűzanyának sem.

Sőt engedjék meg, ifjú barátaim, hogy épen itt figyelmeztessem önöket arra a rendkívüli felelősségre, mely önökre, mint a Mária-kongregáció megalapítóira háramlik. Önöktől függ ennek a kongregációnak sorsa, jövője, önök fogják a kongregációnak a jó hirnevet megszerezni ebben a városban és ebben az intézetben — vagy pedig azt diszkreditálni fogják. És pedig elsősorban az által, ha az ép most említett alázatos engedelmességet gyakorolják vagy sem. Mert ha a szülők és a tanárok látni fogják, hogy a kongreganisták a legszorgalmasabbak, a legengedelmesebbek, minden tekintetben a legkiválóbbak — ez fogja a kongregációnak az általános elismerést és tiszteletet kivívni.

Míg ha az ellenkező történnék — amitől az Isten óvjon — ha elhanyagolnák kötelességeiket, tanulmányaikat, esetleg magát a kongregációt érhetné a vád, hogy ez vonja el önöket hivatásos kötelességeik teljesítésétől. Ezért, ifjú barátaim, ma, midőn a kongregációba lépnek, egyszersmind az az ünnepélyes elhatározás is járja át lelkűket, hogy igyekezni fognak mindig a legelsők között lenni az iskolában és a legjobbak között lenni a szülői házban.

A kongreganista eszményképe a Boldogasszony,

aki nemcsak a Szeplőtelen Szűz, nemcsak az Ur alázatos szolgáló leánya, hanem egyszersmind Jézus Krisztusnak áldott anyja!

Az anyai szeretet mindig a legnagyobb, a legáldozatkészebb e földön, olyannyira, hogy még az Isten is a Szentírásban, hogy szeretetének nagyságát irántunk feltüntesse — az anya szeretetéhez hasonlítja ezt.

De minő szeretet lángolhatott azon anyának szivében, aki az asszonyok legszentebbje és legtökéletesebbje volt! És minő szeretet egy oly gyermek iránt, akit az égből nyert szivébe, akiben egyszersmind Megváltóját, Üdvözítőjét, Istenét tisztelte!

Ha valaha e földön két szív össze volt forrva a szeretet által elválaszthatatlanul: úgy ez a boldogságos Szűzanya szive volt az ő legszentebb fiával, Jézus Krisztuséval.

Es ép azért is eszményképe ő a kongreganistáknak; hisz a kongregációnak is az a végső célja, hogy az önök szivét összeforrassza Krisztussal; hogy Krisztus legyen az önök mestere, vezére, élete, hogy szivük egész szeretetével szeressék Krisztust és mindazt, ami Krisztusé: az ő egyházát, az ő tanítását, az ő kinyilatkoztatását — hogy valóban christianus-ok legyenek, necsak a templomban, hanem künn az életben is — egy szóval, hogy a Krisztus, mint ojtóág megfogamzék lelkükben, hogy a mai gyümölcsojtás sikerüljön, hogy ezek a beojtott csemeték megteremjék a legnemesebb gyümölcsöket:

a Krisztus szellemétől áthatott, kegyelmétől megszentelt keresztény életet és halált.

***

De be kell fejeznem beszédemet. A kongreganista eszményképének, a Boldogasszonynak még egy tulajdonságáról kell megemlékeznem. A Boldogasszony a magyarok Patrónája. Az a szent király, akinek hamvai épen ebben az ős városban lettek eltemetve, hazáját, nemzetét ajánlotta föl az ég királynéjának, aki elfogadta ezt a homágiumot, pártfogásába vette a kis magyar népet, óvta századokon át — viszont a magyar, ebben a pártfogásban bizva és csak a Szűz Mária jobbágyának ismerve el magát, védte meg nemzeti önállóságát, függetlenségét minden hatalommal szemben.

Kedves ifjak, midőn önök a Mária-kongregációba lépnek, tulajdonképen az első magyar szent király, Szent István végrendeletét teljesítik. Önök is beállanak a Mária jobbágyai közé, miként Szent Istvánt követve, ezt tették Szent László, Nagy Lajos és a Hunyadiak. Fölujítják magukban dicső őseink szellemét, amely a magyar népet évszázadokon át a kereszténység védőbástyájává avatta. Hazaszeretetüket, magyar szellemüket jobban nem is bizonyíthatnák be, mint azáltal, ha a legdicsőbb, a legnagyobb magyarok példáját követik. Hazánknak és népünknek nagyobb szolgálatot nem tehetnek, mint ha az ősi magyar szellemet igyekeznek újra fölvirágoztatni.

Oh, meg vagyok arról győződve, hogy mai napon onnét a magasból nemcsak a Boldogasszony, hanem a magyar szentek is örömmel és vigaszszal tekintenek le ide, erre a városra, Szent István sírhalmára, amelyen ezer év multán is a régi magyar szellem üde virága nyilik ki a Mária-kongregáció megalakulása által. És ahány szent és boldog a magyar hazából a mennyei királynét csak körülveszi, az mind önökre kér ma áldást, kegyelmet, malasztot, hogy, amit megkezdenek, abban kitartók, állhatatosak maradjanak mind halálig. Amen.

ÜNNEPI BESZÉD

SZENT ISTVÁN MAGYARORSZÁG ELSŐ APOSTOLI KIRÁLYÁNAK ÜNNEPÉN A BUDAVÁRI KORONÁZÓ TEMPLOMBAN 1903. AUG. 20-ÁN.

Ha végigtekintek ez ősi egyház boltívein és faragványain, elmult századoknak dicsősége ragyog felém. Látom az Anjouk fényes udvarát e szentély oszlopai között, majd a dicső Hollós Mátyást, körülvéve a vajdáktól, bánoktól, olasz tudósoktól és művészektől, látom őket megjelenni a templomban, mikor harci dicsőségért fordulnak az egek Urához, vagy hálaéneket zengnek kivivott győzelmek után;[1] feltünnek lelkem előtt a királykoronázás magasztos szertartásai, melyeknek e templom falai tanúi valának, — s mindeme pompa, ragyogás azt a síremléket is bearanyozza fényével, melyet egyik dicső Arpádházi ősének tetemei fölé emelt apostoli királyunk. És így ez ősi egyház szines ablakain át az Árpádok, az Anjouk, a Hunyadiak nagysággal, dicsőséggel, fénynyel telt korszakainak emléke szürődik felénk. Ki ne volna meghatva oly helyen, hol minden kő, mint új

[1] Dr. Nemes Antal, A Nagyboldogasszonyról nevezett budavári főtemplom története és leírása. Budapest, 1893. 56—57. ll.

életre kelt regős, népünk dicsőségéről, vitézeink hős tetteiről, királyaink hatalmáról, nemzetünk nagyságáról beszél?

Lelkem meghatottságát növeli az, ha e szentegyház multról beszélő falairól letekintek a szentélybe s a templom hajójába. Itt látom az ország főpapjait és főurait, a kormány tagjait, a király zászlósait és tanácsosait, az ország sorsának intézőit, főrendeket és képviselőket, az egyetemek tudós testületeit, a hadsereg vitéz tábornokait, a főváros vezetőit, az ország legelőkelőbb méltóságait, akik körmenetben, tisztelettel körülvéve kisérték ez ősi egyházba azt a szekrényt, amelyben szent István összeaszott, de el nem porladt áldott Jobbja van elhelyezve; hogy az egész ország, az egész nemzet nevében lerójják előtte az áhitatos hála és köszönet adóját.

De nemcsak meghatottságot, hanem édes, boldogító érzést is fakaszt lelkemben ez a jelenet, melyet évről-évre ismétlődni látunk. Ez a jelenet hazánk, népünk, nemzetünk jövő nagyságát, hatalmát, dicsőségét hirdeti.

Mert, ájtatos hallgatóim, ez a szent István Jobbja, melyet mi tisztelettel, áhitattal veszünk körül, nemcsak ereklye, hanem szimbolum is, nemcsak szimbolum, hanem védőkar is a nemzetre, ha küzd ellenséggel; ez a szent István Jobbja reánk nézve élő hatalom, éltető forrás, legyőzhetetlen erő, — amely fölemel a csüggedésből, megerősit, ha ingado-

zunk, utat mutat, ha tétovázunk, szivünket hittel, lelkesedéssel, reménnyel tölti el.

Ép ezért mondom bátran, amíg a nemzet megbecsüli e szent Jobbot, amíg így járul e szent ereklyéhez, szimbolumhoz, éltető forráshoz, élő hatalomhoz: addig a nemzet jövőjét, nagyságát biztosítva látom.

És ez oly kimondhatatlanul boldogító érzés a hazát szerető szívnek: fényes jövő hajnalsugarait, egy nagy hatalmas Magyarország körvonalait látni! Oly édes azt tudni, hogy a magyar nemzet nem hasonlít a sir szélén álló megtört aggastyánhoz, aki csak a multak emlékein mereng, hanem életerős férfiú, aki erőtől duzzadva lelkesedéssel tekint a jövőbe s arra gondol, miként fogja szivének ábrándjait megvalósítani.

És meg fogja valósítani, ha azon az úton halad, melyet e szent Jobb neki kijelölt. A magyar nemzet története nem záródott le; hazánk dicsőségének napja még nincs lenyugvóban, Magyarország még nem érte el nagyságának tetőpontját, de azon az úton haladva eléri, melyet a szent Jobb neki kijelölt.

Igaz, kicsi nép vagyunk, s a magas Kárpátoktól Adriáig terjedő szép ország kis terület a nagy impériumok mellett, de az is igaz, hogy a nemzetek és országok nagyságát nem az embertömegek, nem a terület négyzetkilométerjeinek százezrei alkotják. A nemzetek nagyságának titka másban áll. Minden

népnek, nemzetnek megvan a Gondviselés által kijelölt útja, s meg vannak neki adva a sajátos tulajdonságok, melyek őt a Gondviselés által eléje tűzött föladat megoldására alkalmassá teszik. Ha ápolja, fejleszti, kiaknázza ezeket a tulajdonságokat, ha a Gondviselés jelölte úton halad, még ha maroknyi nép volt is, a nagyság fénysugarával övezve magaslik ki a néptömegek óceánjából.

Hivatkozhatnám az asszirok, a kaldok, a perzsák nagy birodalmaira, a macedón impériumra, melyek egymásután rövid egy-kétszáz évi fönnállás után összedőltek, megsemmisültek; hivatkozhatnám a kis Hellászra és Izrael országára, hogy nem az embermilliók teszik nagygyá a népeket, nem a nagy területek biztosítják fönnállásukat. De minek hivatkozzunk mindezekre; aki a világtörténelem csodás lapjait olvassa, aki látja a népek, a nemzetek küzdelmeit, vergődéseit, aki látja elpusztulni a legerősebbeket, összeomlani a leghatalmasabbakat s egyszerre kimagaslani és évezredekig fönnállani a látszólag gyengéket, aki a történelmet a hivő ember filozófiájával szemléli és bírálja el: az más következtetésre nem juthat.

Ahelyett tehát, hogy példákkal akarnám igazolni ezt a történelem tanulságaiból merített, megdönthetetlen igazságot, nézzük inkább, ájtatos hallgatóim, mi lehet a magyar nép számára kijelölt út, mely a nagyság örök magaslataira vezet? melyek azok a tulajdonságok, amelyeket ennek a népnek sajátos

talentum gyanánt adott az isteni Gondviselés, amelyeknek kamatoztatása által valóban nagy volt a multban s nagygyá lehet a jövőben nemzetünk?

Mi volt az isteni Gondviselés terve a magyarral, mikor ez a hármas bérctől s négy folyótól határolt Pannóniát elfoglalta s hazájává tette?

A történelem folyama világosan megmutatja. Pannónia volt folyóival és rónaságaival a természetes összekötő vonal Kelet és Nyugat között. Itt oly népnek kellett megerősödnie, amely föl tudja tartóztatni Batu khán csordáit és Szolimán hadait egyaránt, melyek veszélyeztették Nyugat kereszténységét. Ez az ország természetes fekvésénél fogva védőbástyája Nyugatnak: ezt oly nemzetnek kellett elfoglalnia, a mely elég erős és hivatott a keresztény kultura és civilizáció megvédésére a tatár és török ellen. Erre a föladatra választotta ki és nevelte az isteni Gondviselés a multban a magyar népet. És fölruházta azokkal a sajátos tulajdonságokkal, amelyek alkalmassá tették, hogy előőrse legyen a kereszténységnek. Szivébe oltotta ennek a földnek, melyet a magyar hazájává tett, rajongó szeretetét. Soha költő egy egész nemzet lelkületét, szivverését találóbban nem fejezte ki, mint Vörösmarty a magyarét:

A nagy világon e kivül
Nincsen számodra hely
Áldjon vagy verjen sors keze,
Itt élned s halnod kell.

A madár a fészkét, az anya gyermekét, a férfi

hitvesét nem szeretheti jobban, mint a magyar szerette mindig hazáját.

Mióta konszolidált királyság lett, hódítások után nem áhitozott soha, de a magas bércektől s folyóktól határolt hazájából sem engedett soha. Jöhetett az ellenség, pusztíthatta városait, földúlhatta falvait, leölhette harcosait, fogságra hurcolhatta rabláncon gyermekeit — az történt itt is, amit Tertullián mond az őskeresztényekről, hogy a vértanúk véréből fakadt a keresztények serege; a magyar újra és újra föléledt, minden csapás után számban, erőben hatalmasabban támadt életre. Más nép annyi támadás, zaklatás, pusztítás és rombolás után vándorbotot fogott volna, hogy új hazát keressen magának, amint ezt a népvándorlás története is mutatja; a magyart ide ehhez a földhöz láncolta Isten gondviselése a hazaszeretet minden áldozatra kész erejével.

A föld azonban a hazának csak teste, a lélek, mely ennek életet ád, a nemzet alkotmánya. És a magyar nép rajongó hazaszeretete amint földjét, úgy karolta át mindig alkotmányát is, amely valóban gondviselésszerűleg nyerte szent Istvántól szervezetét, amelyben oly csodálatos merészséggel, de egyszersmind oly csodálatos erővel egyesül a király tekintélye a nemzet szabadságával és amely alkotmány hivatva volt egyrészről megőrizni a nemzet függetlenségét, másrészt a király tekintélyével összeforrasztani a nemzet minden erejét, minden hatalmát. Es ép azért, mert a magyar oly rajongással

szerette mindig hazáját, vált második természetévé a hűség királyához és alkotmányos szabadságának szeretete.

Az ily tulajdonságokban nevelt népet átjárta az evangélium kovásza egészen, aminek örök tanúi őseink buzgalma és az egész világ által megbámult erkölcsi tisztasága.[1]

De az isteni Gondviselés tovább ment, szent István áldott Jobbja által a kereszténységet összeforrasztotta a magyar alkotmánnyal. Szent István a koronát a kereszténység fejétől kérte; a koronán, a magyar alkotmány pecsétjén, kereszt ragyog; a kereszténység sarkalatos parancsait szent István és utódai a magyar törvénykönyvbe iktatták; a nemzet alkotmányát a király vallásos esküje védi — egyszóval amint a király személyének, úgy a nemzet alkotmányának és törvényeinek a kereszténység kölcsönzött magasabb erőt és tekintélyt.

És ez az erő, ez a tekintély volt az, mely a magyar királyságot annyi századon át annyi veszély, küzdelem és ellenség között sértetlenül megóvta és épségben fönntartotta. Míg körülötte impériumok bomlottak szét, királyságok támadtak és szüntek meg, császári koronák kerültek régiség gyanánt muzeumokba: szent István koronája ma is a magyar nemzet szent palládiuma.

[1] V. ö. Békefi R. dr. Vallásos és erkölcsi élet Magyarországon az Árpádházi királyok korában. (Katholikus Szemle X. kötet. 1896.)

De im, ezekben rejlik egyszersmind a magyar nemzet nagyságának titka. Akkor volt a magyar mindig legnagyobb, mikor ezen istenadta tulajdonságait harmonikus egységben ápolta s fejlesztette: a hazaszeretetet, a királyhűséget, a keresztény szellemet. Ez a magyar nemzet nagyságának titka a multban; ez illesztette szent István, szent László, Nagy Lajos és Mátyás király nevét a világtörténelem nagyjai közé. Hunyadi János, aki mint hazafi és hitvalló vezette seregét az ozman ellen, Zrinyi Miklós hősi halálával és az életünket és vérünket kiáltó országgyűlés: ezek a magyarság tipusai, a magyar nagyságának egész világ által bámult héroszai.

Igen, ez volt a multban a magyar nagyságának titka, de vajjon a jelen s a jövő nem vezethetik-e a nemzetet más útakon is a nagyság ormaira?

Oh, ájtatos hallgatóim, óvakodjunk, hogy a jelen külső fénye el ne homályositsa itéletünket. A technika, tudomány, művészet, ipar és kereskedelem bámulatos föllendülése meg ne szédítsen bennünket. Mindaz a haladás, amit hazánk a jelenben fölmutat, örömmel töltheti el keblünket, de mindez Magyarországot naggyá nem teheti.

Ezerkilencszázban a párisi világkiállításon résztvett hazánk is. A tudomány, a művészet, a technika, a földmivelés, az ipar, a kereskedelem csarnokaiban a világnépek versenyében ott volt Magyarország is. Nem vallottunk kiállításunkkal szégyent, de nem

keltettünk feltünést sem, sőt aki elfogulatlanul járta végig a világverseny e csarnokait, kénytelen volt beismerni, hogy a nagy nemzetekkel e tereken nem versenyezhetünk, velük szemben eltörpülünk, mellettük kimagaslani nem fogunk soha. De volt ott a világkiállításon a magyaroknak egy csarnoka, amelyet nemcsak meglátott, hanem meg is bámult, dicsért, magasztalt a világ. A külföld összes lapjai elragadtatással és magasztalással írtak történelmi kiállításunkról, a nagy nemzetek fiai meghatottan járták be ennek termeit, amelyek megismertették a külfölddel azt a kis nemzetet, mely kilencszáz éven át megőrizte, fejlesztette s ma is ápolja ősi szellemét, amellyel a hazáért, a hitért, a királyért kész volt életét adni, vérét ontani. Ime, ájtatos hallgatóim, a nagyvilág is észrevette, kiemelte, kitüntette, ebben a kis nemzetben azt, ami őt valóban naggyá teheti.

Ezen az úton kell haladnunk a jövőben is. Mert a mi missiónk még nem fejeződött be. Istentől adott tulajdonságainkkal nagy föladat vár reánk a jövőben is. Amint a multban a kereszténység bástyája voltunk itt a Keleten, s ez által lett naggyá nemzetünk: úgy most és a jövőben a kereszténység szellem végvárának kell lennie e népnek az Európában terjedő vallástalan áramlatokkal szemben; a dinasztikus hűség és az alkotmányos hazaszeretet példaképének a hazátlan, trónt és oltárt ostromló áramlatokkal szemben — és akkor ismét nagy, hatalmas lesz

Magyarország. Ezek a mi ősi tulajdonságaink, ezek az anyajegyek a magyar nemzet testén, ezek Magyarország nagyságának csirái, jövőjének szikla-alapjai. Amíg ezeket ápoljuk, ezekhez ragaszkodunk, addig előre megyünk, a nagyság útján vagyunk; de amint ezek az anyajegyek letörlődnek a nemzet testéről, alábanyatlik ereje, szétbomlik egysége, megszünik ellenállóképessége. Igen, ájtatos hallgatóim, csak addig nem fogunk elsülyedni a bennünket körülvevő népek óceánjában, amíg ezekhez az ősi tulajdonságokhoz ragaszkodunk, amelyek amint ezer éven át megóvták hazánkat, megmentették alkotmányunkat: úgy a jövőben is egyedül képesek a népek versenyében, a nemzetiségek világháborújában hazánkat és koronánkat megőrizni. Mert, ájtatos hallgatóim, ez a népek között dúló világháború megőrli, elsodorja, széttiporja a kicsinyeket, ebből a háborúból győztesen csak a nagyok kerülnek ki, csak azok a népek, amelyek bármi módon kimagaslanak a többiek fölött. Nekünk, ájtatos hallgatóim, az isteni Gondviselés kijelölte az utat, az irányt, amelyen haladva ezt tehetjük: nem az anyagi téren, nem a nyers erőkkel, hanem eszményi, ideális téren lehetünk kimagaslók a népek világversenyében s ez által biztosíthatjuk jövőnket a legnagyobb nép-kolosszusokkal szemben is; mert egy ideális törekvésű nép, bármily kicsi legyen is, miként Dávid a Góliátot, fogja megtörni, legyőzni a nyers erőt.

Beszédem elején, ájtatos hallgatóim, hazánk

jövendő nagyságának zálogát láttam abban, hogy ti, a nemzet sorsának intézői, szent kegyelettel ápoljátok szent István emlékét. De most, beszédem végén egy-két sötét felhőre is rá kell mutatnom, melyek a jövő nagyság hajnalpirkadását elfödik. Mert sajnos, olyan jelenségeket is látunk e hazában, melyek azt mutatják, hogy a magyarság gyökerét, a nagyság csiráit féreg támadta meg. Hisz, amire a magyar sohasem gondolt, ime napjainkban a kivándorlás terjed rohamosan; ami a magyaroknál sohasem fordult elő, ma királysértési perek vannak napirenden, és nemcsak azt látjuk, hogy keresztény magyarok ezrei tagadják meg a kereszténységet, de nyilvánosan már arról is esik szó hazánkban, ugyan miért legyen Magyarország keresztény ország?

Ezeket a felhőket látva, hozzátok fordulok, kik a nemzet sorsát intézitek, hozzátok fordulok a hazaszeretet szabadságával, erejével és bátorságával; a hős Matthatias szavait intézem hozzátok: «Adjátok élteteket atyáitok testamentumáért; emlékezzetek meg az atyák tetteiről, melyeket cselekedtek az ő idejükben s nagy dicsőséget nyertek és örök nevet».[1]

Igen, ájtatos hallgatóim, amire a nemzet ezeréves története megtanított benneteket, amit az egész világ ítélete nektek mond, amire ez a szent Jobb óva int és figyelmeztet évenkint benneteket: az ősök

[1] I. Macchab. II., 50—51.

útján, az ő szellemükben vezessétek, irányítsátok, kormányozzátok a népet, hogy eltünjenek ezek a sötét felhők, s a hazaszeretet, királyhűség és keresztény szellem nevelje ismét naggyá e népet — és akkor ti is «nagy dicsőséget nyertek és örök nevet». Amen.

ESKETÉSI BESZÉD

FELSŐEÖRI PAAL ANNA ÉS MIHÁLYFI JÓZSEF DR. ESKÜVŐJÉN 1903. OKTÓBER 3-ÁN A DOMBOVÁRI TEMPLOMBAN.

A BRETON partokon minden év tavaszán mozgalmas élet nyilvánul. A partra siet a sziget aprajanagyja, nők és gyermekek, hogy búcsut vegyenek a halászbárkákba szálló férfiaktól. Ezek ugyanis kora tavasszal kiindulnak a nagy tengerre és csak késő ősszel térnek vissza otthonukba. Ezért nehéz a búcsuzás, és akárhány lánynak és asszonynak elfogja szivét az aggodalom, mikor a szeretett férj, jegyes, gyermek beleszáll az ingó sajkába s búcsut vesznek hosszú időre, talán örökre. Mert mély az a tenger és telve veszéllyel; útközben hányszor érheti őket vihar, szélvész; ki tudja, nem törik-e össze hajójuk valamely zátonyon, nem ütődik-e valamely kiálló sziklába ködös reggeleken, sötét éjtszakákon? A hajósok ugyan bátor szívvel, telve reménnyel és bizalommal indulnak útnak, de a parton állók, amíg csak el nem tünnek szemeik elől, az aggodalmas szív nehéz búcsuzásával lobogtatják kendőiket a távozók után.

Ez a jelenet jut most eszembe, ez ünnepélyes

pillanatban. Mert most is, itt előttünk két fiatal száll be egy sajkába, hogy együtt evezzenek ki az élet tengerére, együtt evezzenek át e tengeren, a túlsó partra, az örökkévalóság honába. Itt áll már a sajka útrakészen; ott áll a sajka ormán a férfi, bátran tekint a jövőbe, telve élet és munkakedvvel; örömmel és édes szerelemmel lép melléje a nő, bizalommal teszi kezébe sorsát, jövőjét, boldogságát.

És itt a parton összegyült mindkettőnek egész rokonsága, mindazok, a kik ez ifjú párt szeretik, eljöttek mind, hogy jókívánataikkal, áldásukkal, imájukkal kisérjék őket, és valamennyinek szivét-lelkét csak egy érzelem járja át: adja Isten, hogy boldogok legyetek; adja Isten, hogy hajótörést ne szenvedjetek... Sőt meg vagyok győződve arról, hogy itt e templom magasában még a túlvilágról is egy szerető atya és anya lelke is megjelent s ezek is azt susogják: adja Isten, hogy boldogok legyetek; adja Isten, hogy hajótörést ne szenvedjetek...

Igaz, hogy most derült az égbolt, sima a tenger, öröm és élvezet lesz azon evezni ez ifjú párnak, de nem marad ez mindig így. Majd jönnek a felhők, viharok, orkánok, elsötétül, elhomályosul minden; zúgni fog a tenger, inogni a sajka; szirtek és zátonyok között dobálja azt a hullám, adja Isten, hogy hajótörést ne szenvedjetek...

A házasság az a sajka, melybe a nő és a férfi száll, hogy együtt evezzenek át az élet tengerén.

De ugy-e bár kedveseim, egy sajka oly kicsi, oly

törékeny, oly gyarló alkotmány a nagy tenger viharaival, hullámaival, szirtjeivel szemben?

Bizony gyarló az emberi kéz alkotta sajka; gyarló, gyönge az a házassági kötelék, amelynek csak emberi tekintélye van. Világosan mutatja ezt a pogány világ házasságainak szomorú története, amelyek emberi szenvedélyeken alapultak és emberi szenvedélyeken törtek is össze.

Az emberiség Megváltója, Jézus Krisztus, segítségére jött a gyarló embernek. Szentségének kegyelmével, erejével, hatalmával vonta be a házasság sajkáját; szentséggé tette a házassági frigyet. És ily módon ami azelőtt törékeny volt, most törhetetlen; ami azelőtt gyenge volt, kiszolgáltatva az ember szenvedélyeinek és indulatainak, most természetfölötti erővel győzedelmeskedik minden nehézség fölött, ami azelőtt emberi szeszélytől függve mulékony volt és fölbontható, azt Krisztus az ő törvényével örök érvényüvé és fölbonthatatlanná tette.

És ez oly biztató, oly megnyugtató, oly reménytadó a keresztény házasságban, hogy ebben van valami, ami nem emberi, hanem emberfölötti, isteni erő, isteni tekintély. Mert az emberi, édeseim, elmulik, szétfoszlik; elmulik a szépség, az ifjú báj, elmulnak a szívnek is erős szenvedélyei, elmulnak az édes örömek is, és ha csak ezekre épülne a házasság frigye, az is szétfoszlana, elfonnyadna, miként a virág ősszel, ha már nem éri napsugár. De megmarad a keresztény házasságban mindig az, ami

nem emberi, megmarad az isteni tekintély, a szentség ereje, mely fölbonthatatlan; megmarad az Isten kegyelme, malasztja, amely a házastársakkal van a viharban is, akkor is, mikor már beköszönt az ősz, a tél, mikor kihül a szív forró szenvedélye; megmarad az az Isten igéretén alapuló remény, hogy ezzel a Krisztus alkotta sajkával elérik a házastársak az örök boldogság révpartját, amely kárpótol minden küzdelemért, csalódásért, szenvedésért egyaránt. De viszont, aki merészli, vagy csak megkisérti is elhagyni ezt a sajkát, az az Isten rendelése ellen lázad föl, Krisztus törvényét sérti meg, Krisztus szentségét tépi szét — következésképen a Mindenható haragját, átkát, büntetését hívja ki maga ellen.

Ime, kedveseim, leírtam előttetek egy-két gyarló szóval ennek a sajkának berendezését, amelybe most kezet adva egymásnak beszállni fogtok, hogy egész a sírig, az örökkévalóság révpartjáig együtt evezzetek. Ne féljetek semmitől, ez a sajka biztos, ez nem fog elsülyedni soha. Jöhetnek viharok, tombolhat a tenger, elsötétülhet az égbolt, zúghatnak a habok, ne féljetek, ezt a sajkát Krisztus mindenható keze készítette, sőt ebben a sajkában veletek lesz mindig maga Krisztus is; és az a hajó, amelyen Krisztus is jelen van, sem el nem sülyedhet, sem hajótörést nem szenvedhet. Lépjetek hát e sajkába, örömmel és hálatelt szívvel; kifeszítve a vitorla, rajta a jelszó: holtomiglan, holtodiglan, az legyőz minden nehézséget, átszel minden vihart, átsiklik minden záto-

nyon. Lépjetek e sajkába, hangoztassátok ti is egy szívvel, egy lélekkel a vitorlára írt jelszavat: Együtt élünk, együtt szenvedünk, együtt örülünk, együtt dolgozunk; a mi sorsunk össze van forrva: az én boldogságom a te boldogságod, a te örömed az én örömöm; a te fájdalmad és keserűséged az enyém is — holtomiglan, holtodiglan.

Együtt élünk, de úgy, hogy összeforrjon ez a két szív és ez a két lélek egészen, hogy egy szív, egy lélek legyünk: egy legyen a vágyunk, egy a gondolatunk, egy a célunk — holtomiglan, holtodiglan.

Egymásé leszünk teljesen: átadjuk egymásnak egész életünk boldogságát, minden álmát, minden reményét, minden ábrándját, átadjuk egyiket a másiknak, tőle várva mindennek megvalósitását holtomiglan, holtodiglan.

Igen, ezt fogjátok most elmondani itt az oltárnál, az Isten szine előtt és én, mint Krisztusnak helyettese, meghallgatom a ti eskütöket, s az ő szent áldásával fogom azt megpecsételni.

De még egyet óhajtok mondani. Szeretett testvérem! a te menyasszonyod óhaja volt, hogy esküvőtök szombaton, a boldogságos Szűz tiszteletére szentelt napon történjék meg. Ez örömmel töltè el szivemet, mert annak bizonysága, hogy a boldogságos Szűz oltalma mellett akar elindulni a te oldaladon az élet tengerére. A középkor himnuszai szűz Máriát a tenger csillagának mondják. Kisérjen hát

benneteket ez a tenger csillaga éltetek útján; törje át szelid fényével a ködöt, a homályt, ha ez meglepne benneteket, ragyogja be szelid fényével élteteket, mutassa meg nektek mindig az utat, amely a földi és földöntúli boldogsághoz vezet. Amen.

ALKALMI SZENTBESZÉD

A CISZTERCI REND SZÉKESFEHÉRVÁRI TEMPLOMÁBAN A FŐGIMNÁZIUMI IFJUSÁG MÁRIA-KONGREGÁCIÓJÁNAK TAGFELVÉTELI ÜNNEPÉN, 1905. DECEMBER HÓ 8-ÁN.

Valami különös, mélységes hatással vannak az egyház nagy ünnepei a keresztény szivekre. Nagy ünnepeken bizonyos ihlettség szállja meg az ember lelkét, bensőséges áhitat fogja el a szivet, az ember érzi a természetfölöttinek, magának Istennek a közelségét, érzi a vallásosságnak megnyugtató, fölemelő, mindennel kibékítő erejét és vigaszát: mindez összevegyülve alkotja az ünnepi hangulatot, mely a keresztények szivét-lelkét nagy ünnepeken egészen betölti.

Ilyen nagy ünnep a mai nap is, melyen az anyaszentegyház elénk állítja a Szeplőtelent, fején a csillagokból font koszorúval, vállain a napsugárból szőtt palásttal; elénk állítja a Szeplőtelent, nemcsak hogy az ő dicsőségének szemléletében merüljünk el, hanem hogy az ő napsugártól, csillagfénytől körülfolyt alakjában fölismerjük a valódi emberi ideált, fölismerjük az ember eszményét, akiben Isten mindenhatósága megmutatta, hogy minőnek teremtette ő egykoron az embert. A Szeplőtelenben látjuk

valójában, mi az Isten képére és hasonlatosságára teremtett ember.

Sajnos, az ember saját kezével tette egykor tönkre az Isten remekét, az Isten képéből és hasonlatosságából torzképek váltak, de im, a megváltás hajnalán Isten mindenhatósága megteremtette a második ideális embert, a Szeplőtelent, akit nem csábított el a sátán, hanem itt ragyog előttünk örökké, mint az ember eszményképe, ideálja. És mintha a mai napon az Isten mindenhatósága szétvonná a mennyeknek függönyét, felénk tárja a Szeplőtelennek napfény sugározta alakját s rámutatva, így szól az egész emberiséghez: ide nézzetek, ez a ti ideáltok!

És mi mindnyájan, kikben keresztény hit honol, áhitatos szívvel és szent meghatottsággal tekintünk föl a csillagokból, az egekből felénk sugárzó szeplőtelen Szűzre s maga ez a tekintet áhitattal, édes reménnyel és vigasszal tölti el szivünket.

De növeli a mai ünnep magasztos hangulatát egy más körülmény is. Az t. i., hogy a mai napon tartják az egész katholikus világban tagfölvételi ünnepélyüket a Mária-kongregációk. Amely ünnepély nem más, mint felelet az Isten szavára, mellyel a mai napon hozzánk szól: ide nézzetek a Szeplőtelenre, ez a ti ideáltok! Mint mikor a bércek között megdördül a menny, százszorosan visszhangzik a mennydörgés: úgy a mai ünnepen is ezer meg ezer ifjú ajkáról a világ minden táján visszhangzik a felelet az Isten szavára: látjuk Uram és megértettük

igéretedet, látjuk ideálunkat, és ime, most követésére indulunk.

Igen, ezer meg ezer ifjú és leány áll ma oda a Szeplőtelen elé, akiben fölismerték az ember tökéletes ideálját s akinek ma ünnepélyesen megigérik, hogy életüknek az lesz ezután legszentebb törekvése, hogy ennek az ideálnak vonásait minél tökéletesebben megörökítsék saját lelkükben.

Ó boldog ifjak, akik megtaláltátok az ifjú hevének, lelkesedésének, szeretetének, törekvéseinek legméltóbb tárgyát, akik megtaláltátok a tökéletes emberi ideált.

De boldogok lehettek ti is, szülők, akik látjátok, hogy gyermekeitek a Szeplőtelenben keresik és találják ideáljukat. És boldog intézet, amelynek tagjai egymást arra buzdítják, hogy a Szeplőtelen követésére induljanak - lehet-e ennél nagyobb biztosítéka egy intézetnek arról, hogy a növendékek szivébe vetett mag csakugyan jó talajra hullott?

És annál inkább boldogoknak magasztalom mindazokat, akik a Mária-kongregációval vannak összefűzve, minél szomorúbban látjuk és tapasztaljuk, hogy az ifjúságnak s vele együtt az egész emberiségnek nagy része hamis bálványokat csinált magának, hamis ideálok után rohan.

Az emberiség nagy része elvesztette szeme elől az ember igazi tipusát, valódi ideálját. És most lázasan keresik tudósok, bölcselők, írók, költők ezt az elvesztett ideált s vele együtt a boldogság elvesztett

paradicsomát. Mert tagadhatatlan, hogy ez a kettő összefügg: az ember csak annyiban éri el faji tökéletességét és ezzel a földön az igazi boldogságot, amennyiben valódi eszményképét igyekezett megközelíteni, saját életében megvalósítani.

Keresik tehát, miként mondám, lázas szenvedéllyel az elvesztett emberi ideált. És időről-időre fölhangzik egy-egy előkelő tudós, lángeszű művész, vagy költő kiáltása: heuréka, megtaláltam az ember valódi eszményképét! És elénk állítja egyik az állatot, a majmot, másik a vadnépeket, ismét egy másik a pogány héroszokat — Zola az elállatiasodott embert, Nietzsche az Istent tagadó, önmagát istenítő «Übermenschet», az igazi démont, mint az ember valódi ideálját.

Nem volna még nagy baj egyes embereknek tévedése, de ezek a fölfedezések mély barázdákat vágnak az egész emberiség életében. Mert ezeket a fölfedezett emberi ideálokat fölkapja a tudomány, a művészet, a szinház, az irodalom, fölkapják a pedagógusok és hirdetik az akadémiáktól kezdve a falusi népiskolákig, fölkapja a sajtó és a tudományos munkáktól kezdve le a krajcáros ujságokig mindenütt csak ezen új ideálok magasztalását olvashatjuk. És ily módon az új ideálok szerint alakul át a nevelés, a népek szelleme, gondolatvilága, az emberek erkölcsisége, alakul ki az egyesek életfilozófiája és élete. Mert amilyen az ideál, amely után tör az ember, amelyben saját tökéletességét látja, olyan lesz lassan-

ként maga az ember is: az ideálnak vonásai csakhamar visszatükröződnek az ő életében is. És, kedves hallgatóim, ha megnézzük az emberiség művelődéstörténetének egyes korszakait és a jelen társadalomnak egyes rétegeit: egész világosan láthatjuk, hogy ezek az állatban, azok a pogányokban, amazok a félvadakban, ezek meg a démonokban keresték és találták az ember ideálját.

De azután azt is tapasztaljuk, hogy ezen hamis ideálok nyomán jár nemcsak az erkölcsi elzüllés, hanem az elégedetlenség is, a lelkek háborgása, a szellemek forrongása, a pesszimizmus, a cinizmus, az életmegvetés, és ez nem csoda, mert miként fenntebb mondottam, a boldogság paradicsomába csak az igazi, valódi ideál vezetheti az embert.

Es ezért magasztallak titeket boldogoknak, kedves ifjak, mert a ti szemeteket nem vakította el a megtévesztő lidércfény, ti megláttátok az Isten által felétek mutatott valódi emberi ideált, a Szeplőtelent, sőt nemcsak hogy fölismertétek, hanem szent lelkesedéssel összeálltok, hogy egyesülve a kongregáció kötelékében ezen tökéletes emberi ideál után induljatok.

Csak menjetek bátran és bizton előre, ne féljetek, ami előttetek lobog, az nem délibáb, hanem az igazságnak fénye, amely elvezet benneteket biztosan oda, ahova a modern világ az ő bálványaival, hamis ideáljával nem találja meg az utat: a lélek békéjének, boldogságának valódi paradicsomába. Ha a Szeplő-

telen után indultok, a helyes uton vagytok, amely a boldogság magaslataira vezet.

Mert a Szeplőtelen az ideális ember, abban a legmagasabb eszményi tökéletességben, aminőnek Isten kezdetben remekművét, az embert megalkotta. Mert az ember a teremtéskor nemcsak az egész teremtés koronája, hanem a Teremtő mindenhatóságának legnagyobb csodája és remeke volt. Mi az ember? A teste olyan, mint az állaté, a lelke pedig szellem, hasonló az Istenhez. Óriási művészet kellett ahhoz, ezt a két, egymással ellentétes állagot úgy egyesíteni, hogy egyik a másiknak kárára ne legyen, hanem egymást támogassák, harmonikus egységbe olvadjanak össze, ne legyen se állat, se tiszta szellem, hanem igazi ember; a teste hű szolgája legyen lelkének, a lelke pedig szolgáljon Istenének. Ezt a művészi ecsetvonást akkor vitte végbe a Teremtő remekművén, amikor a megteremtett emberre rálehelte malasztját, kegyelmét, amely az embernek könnyűvé tette azt a föladatot, hogy a test a léleknek szolgáljon, a lélek pedig Isten szolgálatában keresse boldogságát. Ezzel lett kész a műremek; az Isten malasztjával lett az ember igazi, tökéletes ember, úgy, amint Isten gondviselésének jelen rendjében az embert alkotni akarta. A malaszttal fölruházott ember felel meg annak az eszménynek, mely a teremtéskor Isten előtt lebegett. Tehát az ember ideálja a malaszttal telt ember.

Mikor az ember elbukott, kezdte letörölni ön-

magáról ezt a legjellegzetesebb vonást és a remekmű csakhamar torzképpé változott. Az ember bukásával, a bűnnel, kezdődik az ember tragikuma. A test és a lélek között, az állat és a szellem között az Isten malasztja tartotta fönn az egyensúlyt; amint megszünt és amily mértékben megszünt a malaszt hatása az emberre, úgy és oly mértékben megkezdődött a a lélek forradalma Isten ellen, az élethalál-harc a test és a lélek, az állat és a szellem között: és az Isten remekműve, az ember torzalakká változott.

Az ember igazi tipusa, ideálja a bűnnel elveszett; vele együtt elveszett békéje, megelégedettsége, boldogsága is. Innét van a boldogtalanságnak az a rémes, szivet rázó moraja, mely a pogány korból felénk hangzik! innét van az a ki-kitörő vágyakozás, sóhajtozás egy jobb kor, egy szabadító, egy megváltó után, amely nemcsak a zsidó próféták ajkairól, hanem a pogány költők lantjáról is felénk cseng, felénk hangzik.

És ez a jobb kor eljött az idők teljében. A világ Megváltója kereszthalálával visszaszerezte az ember számára az Isten malasztját és igy megadta az embernek a képességet, hogy az eltorzított isteni képmást lelkében restaurálja, hogy a test és lélek között megzavart harmonikus egység, összhang és egyensúly ismét helyreálljon.

Ime tehát az ember igazi tipusát itt kell keresnünk a megváltott emberek között. Minél nagyobb mértékben részesült egy ember a megváltás kegyel-

meiben, annál tökéletesebben találjuk benne kifejezve az ember igazi tipusát, valódi ideálját.

És épen ezért az emberiség legnagyobb eszménye, a legtökéletesebb ember, következésképen a legszebb és a legboldogabb ember — az Immaculata, a Szeplőtelen! Mert ő részesült a megváltás kegyelmeiben minden ember között nemcsak a legnagyobb bőségben, hanem a legkiváltságosabb módon is; míg a többi ember Isten malasztját a szülőktől örökölt eredeti bűn letörlésére nyeri meg legelőször, ő elnyerte Isten szeretetének ezt a természetfölötti pecsétjét, még mielőtt az eredendő bűn érinthette volna lelkét: az isteni kegyelem teljében fogantatott, az isteni kegyelem teljében született, az isteni kegyelem teljében élte át egész életét. Hozzá nem férkőzhetett soha a bűnnek még árnyéka sem; a harmoniát a test és a lélek, a lélek és az Isten között nem zavarta meg soha semmi az ő életében. Fogantatása pillanatától egész haláláig élete a legtökéletesebb megvalósítása volt annak az eszménynek, amely Isten előtt lebegett, amikor a teremtés koronája gyanánt megalkotta az embert. Ő, az Immaculata a teremtés koronája, az Isten mindenhatóságának remekműve. Őt oda lehet állítani minden korban, minden népnek, minden társadalomnak, minden kulturának emberi ideál gyanánt, mert ő benne valósult meg a legtökéletesebben az ember eszménye, mely Istent vezette, mikor az embert teremtette.

És ime, kedves ifjak, a Mária-kongregáció is ezt

teszi: a szeplőtelen szent Szüzet állítja elétek követendő ideál gyanánt; hisz a Mária-kongregációnak az a legfőbb célja, hogy tagjait a boldogságos Szűz erényeinek követésére buzdítsa, serkentse.

Nézzetek hát, kedves ifjak, erre az eszményképre. Látjátok, hogy szeplőtelen! Ha tehát őt akarjátok követni, nektek is arra kell törekednetek, hogy minél tisztább, ragyogóbb, minél szeplőtelenebb legyen a szivetek, legyen életetek. A lélek szeplője, szennyfoltja a bűn! Aki tehát Máriát választotta eszményképül, annak a bűn ellen kell fölvennie a harcot, annak a bűnt kell kerülnie, a bűnt kell leküzdenie.

De ez hogyan lehetséges? Leküzdeni a bűnt, kerülni a bűnt, mikor az minden sarokról felénk kandikál, mikor az mindenütt körülvesz, ámitgat, csalogat, kisért bennünket? Hogyan lehetséges leküzdeni a bűnt? mikor ennek csiráját magunkban hordozzuk?

Biz ez nehéz és bátran merem nektek mondani, hogy még nem találtak ki olyan filozofiát és nem is fognak kitalálni soha, olyan tudományt, olyan műveltséget, amely képes volna bennünket megóvni a bűntől teljesen, amely elég erőt adna nekünk arra, hogy a test és a lélek között föntartsuk a teljes harmóniát.

Nem elég ide a tudomány, a műveltség, a filozofia: ide malaszt szükséges, Istennek természetfölötti kegyelme, segítsége.

Nézzetek csak ismét a Szeplőtelenre! Miért szeplőtelen? Mert az Isten malasztjával teljes: napsugárból van szőve a ruhája, ez a napsugár az Isten malasztja, amelyen át nem hatolhatott a bűn sötétsége.

A Mária-kongregáció egész szervezete arra irányul, hogy benneteket az Isten malasztjának megbecsülésére, megóvására, öregbítésére serkentsen, buzdítson. Ezért vezet benneteket az imádság buzgó gyakorlására, a szentségek gyakori vételére, ezért tanít benneteket alázatosságra, önmegtagadásra, a hitből fakadó erényekre: mert mindez mindjobban és jobban elmeríti lelketeket az Isten malasztjának fénytengerében, hogy így a ti lelketeket is a malaszt napsugara fonja körül; az a sugár, amelyen megtörik a bűnnek csábos kisértése; az a sugár, amely a testet készséges szolgájává teszi a léleknek; az a sugár, amely a léleknek szárnyakat ád, hogy felküzdje magát az erény legszédítőbb magaslataira; az a sugár, amely nem lévén más mint az Isten szeretetének csókja, a lélekbe önti a békét, a megelégedést, a boldogságot, melyet nem vehet el tőle sem küzdelem, sem szenvedés, sem halál; sőt ellenkezőleg, amely még a halál keserűségét is az örök boldogság hitével és reménységével édesíti meg.

Ez lesz tehát a ti részetek, ha a Mária-kongregációhoz hivek maradtok, ha éltetek utain mindig a Szeplőtelen ideálja lebeg szemeitek előtt és ti mindig csak azt a fényt követitek, amely a Szeplőtelenről sugárzik felétek.

Ne is tántorítson el benneteket ettől az ideáltól soha semmi. Lehet, hogy látni fogtok csillagokat, fénylő üstökösöket, vakító meteorokat — de ne feledjétek el, hogy ti kongreganisták, sasfiak vagytok, ti magába a napba nézhettek — ti csak a Szeplőtelenre tekintsetek, csak a napsugárban fürödjetek; az Isten malasztjának ebből a sugárból font palástját semmi földi biborért föl ne cseréljétek, a szív tisztaságát semmiért oda ne adjátok; ne tartóztasson föl benneteket semmi, menjetek csak mindig a Szeplőtelen után, majd akkor is, ha kiléptek az élet útjaira, akárhova, akármilyen állásra, méltóságra vezessen benneteket a Gondviselés: mindenütt és mindig a Szeplőtelent kövessétek a szív tisztaságának, az Isten malasztjával való megőrzésében — és én biztosítlak benneteket, ha az élet útjain őt követitek, ő, a Szeplőtelen, ott lesz veletek mindig, hatalmas pártfogásával, erejével, vigaszával; ott lesz veletek a halál órájában is, és mikor átléptek az örökkévalóság küszöbén, ő fog benneteket bevezetni a boldogság honába, hogy az Isten szeretetében örökké boldogok legyetek. Amen.

A KATHOLIKUS TÁRSADALOMRÓL.

A BUDAPESTI KATHOLIKUS KÖR ADVENTI FELOLVASÓ ESTÉJÉN,
1893. DECEMBER 13-ÁN.

Mélyen tisztelt közönség! A katholikus egyháznak van egy dogmája, mely próbakövét képezi a vallásos életnek. Ez a megigazulásról, az isteni malaszt és az emberi szabadakarat viszonyáról szóló tan. A katholikus egyház tanítása szerint, hogy egy öntudatával már biró ember megigazuljon, üdvözüljön, két föltétel szükséges: az egyik az Isten malasztja, a másik az ember közreműködése. E kettőnek egybe kell folynia, hogy katholikus értelemben erényről, jócselekedetről, megigazulásról szó lehessen. Akármelyik hiányzik, akár az Isten malasztja, akár az ember közreműködése, megigazulás nem jön létre. Isten az embert szabadnak teremtette s ép ezért az ember szabadakaratát malasztjával nem kényszeríti. Itt lehet tehát a malaszt, de ha a szabad ember nem akarja fölhasználni, nem nyul utána, nem merül el benne: nincs megigazulás. De másrészt Isten természetfölötti üdvöt tűzött az ember elé, s ép ezért az ember akarata ennek elérésére Isten malasztja nélkül nem elégséges.

Amint a Megváltó Istenember volt s a megváltás tényét Istenember végezte: úgy ezen megváltásban az egyes felnőtt emberek is csak isteni és emberi közreműködéssel részesülhetnek. Isteni a malaszt, emberi a mi szabadakaratú közreműködésünk. Csalódik az, aki mindent Istentől vár, de csalódik az is, aki csak saját erejére támaszkodik. «Aki teremtett téged a te közreműködésed nélkül — mondja szent Ágoston — nem üdvözít téged a te közreműködésed nélkül.» Isten nélkül nem üdvözülhetünk, de Isten sem üdvözít bennünket saját közreműködésünk nélkül.

Ez a tan, mélyen tisztelt közönség, alkotja a vallásos élet próbakövét, ez határozza meg annak irányát, az ettől való eltérés jobbra vagy balra, a vallásos életben egy-egy veszélyes útnak a kezdete.

Boldogság, keresztény erény, üdvösség nem lehetséges Isten malasztja nélkül. Aki tehát boldog akar lenni, keresztény erényt akar gyakorolni, üdvözülni akar: annak az Isten malasztját, segítségét kell megszereznie, maga számára biztosítania. Hogyan lehet az Isten malasztját megszerezni? Az imádság, a szentmise és a szentségek által. Ezeknek fölhasználása nélkül tehát boldogság, keresztény erény, üdvösség nem létezik.

De mindez csak az egyik faktor, a másik az ember szabadakaratú közreműködése. Az ima, a szentségek megszerzik az isteni malasztot, ez a malaszt erőt ad a cselekvésre, de maga nem cselekszik,

a cselekvés a malaszt által megerősített szabadakaraté. Nem elég tehát imádkozni, templomba járni, a szentségekhez járulni, hanem az ily módon megerősített léleknek tennie is kell, kerülni a bűnt, gyakorolni a keresztény jócselekedeteket.

Ha az ember csak az első faktorra, csak az isteni malasztra támaszkodik, tehát ha csak imádkozik, csak a templomba jár: vallásos élete a pietizmus bélyegét viseli magán. Ha pedig ellenkezőleg az első faktort elhanyagolja s azt hiszi, hogy saját erejéből, imádság és malaszt nélkül is képes lesz erényes életet élni, boldogulni: életén a racionalizmus uralkodik. Helytelen uton jár, aki csak az imádságban bizik; de helytelen uton jár az is, aki csak saját erejére támaszkodik. A pietisztikus és racionalisztikus szélsőségek között van a katholikus tan, mely az isteni és emberi elemet, a malasztot és szabadakaratot, mindegyiket értéke szerint becsüli, mindegyiknek az őt megillető helyet adja az ember vallásos életében.

Amit itt nagy vonásokban az egyes emberek megszenteléséről mondottam, ugyanaz áll, mélyen tisztelt közönség, az egyes emberek összeségéről, a társadalomról is. Katholikus társadalom, társadalmi élet csak ott lehetséges, ahol az ezen társadalmat alkotó elemek, tehát a közönség nagy többsége úgy az isteni, mint az emberi faktort, úgy a malasztot, mint a szabadakaratú cselekvést fölhasználja a társadalom javára. Ahol akár az egyiket, akár a másí-

kat elhanyagolják, ott a katholikus társadalom vagy pietisztikus, vagy racionalisztikus szinezetű, nem egészséges, hanem gyenge, beteges. Ahol pl. a társadalom akcióját csak a templomra, imádságra, vallásos társulatokra, a jámborság gyakorlására és nyilvánítására fordítja: ott virágzik ugyan a katholikus élet a templom falai között, de künn a világban, politikában, mint erőtlen, elvész. Ahol meg ellenkezőleg a a társadalmi akciót csak az emberi faktorra szorítják: ott a katholikus társadalom élete erőltetett dolog. Egyesek nagy erővel, lelkesedéssel összehozzák a tömeget, azt pillanatokra galvanizálják, sokat föltesznek, megvalósítani alig tudnak valamit. Hiányzik az alap, mely a társadalmi akciónak erőt adna: az isteni elem.

Amint az egyes ember megszentelésénél malaszt és szabadakarat, tehát ima és cselekvés szükséges: úgy a társadalomnak is katholikus jelleget csak e kettő adhat: malaszt és szabadakarat, tehát ima és cselekvés. A katholikus társadalmi akciónak ezt a két faktort kell szem előtt tartania, akár az egyiket, akár a másikat hanyagolja el, nem ér célt, hiába fárad, katholikus társadalom nem jő létre.

Engedje meg a mélyen tisztelt közönség, hogy ezen most vázolt elveket egyes országok katholikus társadalmának jellemzésével jobban kidomborítsam. Nagyrészt személyes tapasztalatok, vagy az illető országokban levő papismerőseim, vagy pártatlan írók után fogom megtenni e jellemzést. De természe-

tesen, midőn egész országok társadalmáról csak az általánosan jellemző tulajdonokat akarom feltüntetni, ezen jellemzéssel egyesekről nem szólok, csakis a többség irányát törekszem vázolni.

Tekintsük tehát először az olasz és francia katholikus társadalmat, ezután a magyart, végül a németet. Ez a három csoport három határozottan megkülönböztethető irányt képvisel.

Ha az olasz és francia katholikus társadalmat tekintjük — ez mint társadalom inkább csak az Isten malasztjára látszik támaszkodni — az emberi közreműködést többé-kevésbbé elhanyagolja. Francia- és Olaszországban a katholikus társadalom ájtatos és buzgó. Mindkét országban rendkivül el vannak terjedve az úgynevezett ájtatos, vallásos társulatok és konfraternitások: alig van templom, plébánia, melyben több ilyen társulat ne léteznék. Az olvasó-, a skapuláré-, a szent Szív-, az imaapostolság társulatai (de ki tudná valamennyit fölsorolni, az egymástól különböző vallásos társulatok száma majdnem eléri a százat, egy-egynek nem ritkán 2—3 ezer fiókja van) száz meg százezer taggal birnak úgy az arisztokrácia, mint az intelligencia és köznép soraiból. És ezen vallásos társulatok mindegyikének vannak külön ünnepei, prédikációi, processziói, közös gyónási és áldozási napjai, közös ima-órái, melyekre a társulati tagok a társulat templomában összesereglenek. Castellamare városban Sorrent közelében és Majlandban magam is szemtanúja voltam ilyen val-

lásos összejövetelnek és épüléssel láttam, mint kisérték előkelő hölgyek, rendjeles férfiak mély áhitattal, fáklyával kezükben az Oltáriszentséget processzióban körülvivő papot.

Közös ima, közös áldozás, közös ájtatosság van tehát mindkét országban elég, melyek a katholikusokat összehozzák a templom szentélyében. Gyakoriak ezen országokban a missiók, a lelkigyakorlatok férfiak és nők számára. A szerzetesélet, a kontempláció, a keresztény miszticizmus itt kedvező talajra talál. Nagy számmal vannak férfi- és nő-kongregációk, melyek szigorú fegyelemmel birnak s ima, elmélkedés és egyéb ájtatossági gyakorlatok által a lélek minél nagyobb megszentelését célozzák. És ezen szerzetesrendek, női-kongregációk, amint magából a katholikus társadalomból fejlődtek ki, úgy azzal szorosan össze is forrottak; hisz alig van katholikus család, mely egyik vagy másik szerzetnek, kongregációnak tagot ne adott volna.

Mindezzel kapcsolatban van a hivők áldozatkészsége minden oly dologban, mely Isten dicsőségére vonatkozik. Templomok építésére, diszítésére, missiókra az olasz és főleg a francia katholikusok milliókat áldoznak évenként.

De ha tekintjük a katholikus társadalmat a templomon kívül, ezt Olasz- és Franciaországban gyengének, erőtlennek találjuk. Katholikus körök, kaszinók, társasegyletek, melyek a világban is összehoznák a hivőket, csak elvétve akadnak; a politikai

élet terén csak itt-ott szólal föl egy-egy katholikus, künn a világban a katholikusok között nincs összetartás, tömörülés, nincs erő, tehát nincs is eredmény. És innét van, hogy ebben a két katholikus országban, melyekben annyi ima száll az ég felé, annyi jámbor szív dobog, annyi önfeláldozás, annyi heroikus keresztény erény virul: mégis a politikában, az országkormányban, a katholikus elveket egymásután szorítja háttérbe a felülkerekedett, tömörült s ezért kisebbsége dacára is erősebb forradalmi, szabadkőmíves és antiklerikális elem.

Nézzünk most, mélyen tisztelt közönség, hazánk katholikus társadalmára. Az olasz és francia a katholikus társadalom alkotó elemeinek elsejére, a malasztra, az imádságra fekteti a fősúlyt s így bizonyos tekintetben pietisztikus; a magyar meg a második alkotó elemet, az emberit becsüli többre, s ezért a magyar katholikus társadalom bizonyos értelemben racionalisztikus.

Ha a magyar katholikusok társadalmi törekvéseit szemléljük, ezek azt a benyomást gyakorolják reánk, hogy a magyar katholikus társadalom túlságosan bízik saját erejében. Katholikus köröket! kaszinókat! katholikus nagygyűléseket! katholikus autonómiát! ezek a kiáltások hangzanak szünetlenül a magyar katholikus társadalom ajkairól és pedig oly mély meggyőződéssel hangzanak, mintha ezeknek megvalósulása a magyar katholikus társadalmat teljesen újjá alkothatná.

Aki azonban, mélyen tisztelt közönség, kissé mélyebben tekinti a katholikus társadalom lényegét, ezen vérmes reményeket nem táplálhatja. A katholikus társadalom hasonló a villanytelephez. Ezen két elem van, melyeket össze kell kötni, s csak akkor indul meg a villanyfolyam. A katholikus társadalmi élet ez a villanyfolyam: a két elem, mely ezt fejleszti, az isteni segítség és az emberi cselekvés. Mi az utóbbira fektettük eddig a fősúlyt.

Nálunk maga a társadalom zöme az első elemet kellően nem becsüli. A közös ima, a szentségekhez való gyakori járulás, a missiók, a lelkigyakorlatok, a vallásos társulatok a mi társadalmunk talaján még nagyon is gyenge, satnya növények.

Statisztikai adatokkal tudnám kimutatni, hogy nálunk egész egyházmegyékben nincs egy év alatt annyi áldozó, mint egy-egy nagyobb olasz vagy francia plébánián. Ott alig van templom, melyben mindennap ne akadna egy-két gyónó és áldozó, nálunk a falusi plébániák legnagyobb részében — leszámítva a husvéti és ádventi időszakot — ritkaság a gyónó, az áldozó.

Míg Olasz- és Franciaországban, amint már említettem, a szentmisén kívül számos templomi ájtatosság tartatik, nálunk egy-két városi templomot s zárdát kivéve, az ilyen ájtatosságok általában úgyszólván ismeretlenek.

Vannak ugyan nálunk is vallásos konfraternitások, társulatok, de ezek alighogy tengődnek. Egy-két

arisztokrata hölgy, apácák, kispapok, zárdában levő lánykák és egy-két ájtatos parasztanyóka, de ezek is elenyésző csekély számban, képviselik nálunk e társulatokat.

A középosztály, az úgynevezett intelligencia hölgyei úgyszólván nem is ismerik ezeket. Még kevésbbé a férfiak. Míg az előbb említett országokban több százezer taggal birnak a szent olvasó, a szent Szív, a skapuláré, az imaapostolság társulatai: nálunk, biztosan merem állítani, alig egy-két ezer tagot számlálnak.

Amint csekély a részvét a vallásos társulatok iránt, ép úgy csekély nálunk az áldozatkészség vallási dolgokban. A mult év elején, Ő szentsége jubileuma idején egy francia provinciális város katholikus újsága jutott kezeim közé. Az az egy újság 16.000 frank Péter-fillért gyüjtött össze már akkor. Nálunk az összes katholikus újságok nem tudtak ennyit összegyüjteni. A Jézus szent gyermeksége cimű társulat céljaira, missiók segélyezésére nálunk az egész országban 6—7 ezer forint gyűl össze évenként, míg Franciaország egy-egy egyházmegyéje 30—40 sőt 100 ezer frankot áldoz e célra.

De ne menjünk ilyen messze. Itt van a fővárosban a szent Szív temploma, melyet közadakozásból akartak fölépíteni, de tulajdonképen csak egy-két áldozatkész mágnás és főpap adakozásából épült föl. Itt van a terybe vett lazarista templom. Hónapok óta folyik a gyüjtés. És a gyüjtött összeg alig 18.000

forint, melyből 16.000-et egy nagylelkű ismeretlen adott.

De menjünk tovább. Vallásos konferenciák, lelki gyakorlatok művelt férfiak és nők számára, nálunk ismeretlen, idegenszerű dolgok. Magam tudok esetet, midőn itt a fővárosban megkisérlett ilynemű konferenciák nem sikerültek, mert alig akadt egy-két résztvevő.

A szerzetesi élet eszméjével sem tud a mi társadalmunk megbarátkozni. Ennek legszembeszökőbb bizonyítékai az apáca-zárdák. Tiszteli ugyan a magyar katholikus társadalom is az apácákat — ki ne tisztelné őket? — szivesen bizza rájuk a lányok nevelését, kórházak gondozását: de mindemellett is magától az apáca-élettől, mint idegenszerűtől idegenkedik, sőt irtózik. Innét van, hogy főleg a magyar intelligencia köréből csak elvétve lép egy-egy leány a zárdába, holott a legnagyobb rész ott nevelkedett. Innét van, hogy a szülők a legnagyobb szerencsétlenségnek, csapásnak tartják, ha leányuk esetleg apáca akar lenni s elkövetnek mindent, hogy őt még jogtalanul is visszatartsák e lépéstől.

Szóval, a magyar katholikus társadalomról, mint általánosan jellemző vonást emelhetjük ki, hogy az Isten malasztjára, a katholikus élet isteni elemére kevés súlyt fektet; saját erejére támaszkodik, abban túlságosan bizik.

És ezért, bár nagy az érdeklődés a katholikus

ügyek iránt, csekély az eredmény, mit e téren fölmutathatunk. Lelkesülni, demonstrálni a katholikus ügyek és érdekek mellett tudunk, telve vagyunk jó szándékkal, lelkes elhatározások nálunk könnyen fakadnak; de ez a lelkesedés (nem az egyesekben, hanem a tömegben) nagyon gyakran csak föllobbanó szalmatűz — ez a jó szándék gyenge a cselekvésre — az üdvös határozatok többnyire csak papiroson maradnak.

És mi ennek az oka? Azt hiszem, mélyen tisztelt közönség, a megelőzőkben erre már rámutattam. Az, hogy önmagunkban bizunk, vagyis jobban mondva, többet bizunk magunkban, mint az Isten segítségében, malasztjában; azt hisszük, ha elhatározunk valamit, azt végre is hajtjuk. Pedig az eredmény épen az ellenkezőt mutatja.

Úgy tűnik föl előttem a dolog, mintha a magyar katholikus társadalomra túlságos befolyást gyakorolna a protestánsok példája. Látjuk, hogy azok tömör sorokban együtt állanak mindig, valahányszor vallásuk érdekeiről van szó, még azok is közöttük, akik tán nem mondhatók mélyen vallásos embereknek. Azt hisszük tán, hogy ez nekünk is fog sikerülni, egyedül az emberi faktorok fölhasználásával, amint a protestánsok is csak az emberi faktorokat használják e célra? Ez csalódás volna. A katholikus vallás nem emberi találmány, ez Isten által kinyilatkoztatott, természetfölötti vallás. Epen azért, hogy ennek érdekében tömörüljenek, társadalmilag összetartsa-

nak, ezt védjék a hivek; erre nem elégséges az emberi faktor fölhasználása, egyletek, gyűlések, újságok, pártok stb., erre szükséges az isteni malaszt segítsége, megvilágítása, szükséges, hogy az Isten kegyelme melegítse a sziveket. Pillanatokra, rövid időkre lehet tán katholikus akciókat létrehozni egyedül emberi faktorokkal, tartósan ez lehetetlen.

De nézzük most a német katholikus társadalmat. A német katholikusok a modern társadalmi átalakulásban saját társadalmukba be tudták oltani az igazi katholikus szellemet, mely Istenre és az emberre, a malasztra és az emberi cselekvésre támaszkodik. Ők mind a két tényezőt kellően becsülik és fölhasználják. A német katholikus társadalom ereje a templom szentélyében gyökeredzik, forrását a szív jámborsága, imádság és szentségek képezik. A német katholikusoknak most már sírban nyugvó vezére, Windthorst, minden katholikus nagygyűlésen nyiltan bevallotta, hogy az ő erejük az imádság s ezért mindig imádságra buzdította a katholikusokat. Ami a gyónók és áldozók számát illeti, a német katholikusok nem állanak az olaszok és franciák után, sőt bizonyos tekintetben ezeket felülmulják, t. i. a középosztály, az intelligencia férfiainak vallásossága által. Az épen nem ritkaság Németországban, hogy képviselők, ügyvédek, orvosok, állami hivatalnokok gyakran járulnak a szent gyónáshoz és áldozáshoz. A vallásos társulatok Németország katholikus vidékeit, plébániáit ép úgy behálózzák, mint ezt a fran-

cia és olasz katholikusokról mondottuk. S ha nincs is annyiféle vallásos társulat a németeknél, mint a franciáknál: de a meglevők mélyebben s nagyobb terjedelemben ágaznak el a társadalom minden rétegében.

S minthogy Olaszországról fönntebb személyes tapasztalataimra hivatkoztam, engedje meg a mélyen tisztelt közönség, hogy németországi tapasztalataimból is fölemlítsek egy esetet. Két éve Würzburgban szent Kilián napján megilletődve láttam a német nép mély vallásosságának megnyilatkozását. Előkelő urak és hölgyek, feltünően sok katona, a köznép szent olvasóval kezükben mentek föl a regényes fekvésű Käppele-hez, útközben a kalvária stációi előtt imádkoztak, fönn a kápolnában a szent gyónáshoz és áldozáshoz járultak. S el merem mondani, hogy a szív mély áhitatát az ember arcán és egész külsején ily tisztán és meghatóan visszatükrözni még sehol sem láttam.

És ez nem sporadikus tünet, ez a mély vallásosság a német katholikus vidékeken általános.

De a német társadalom nemcsak imádkozik, nemcsak az Isten malasztjára támaszkodik, hanem társadalmilag cselekszik is. És ez az a jegy, mely lényegesen megkülönbözteti az olasz és francia katholikus társadalomtól. A német társadalom megszerzi az erőt a vallásos jámborságban, az Isten malasztját az imádságban: ezt az erőt a társadalmi téren összegezi, tömöríti és így cselekvésre képesíti. A német

katholikus társadalom egyleti szervezete bámulatos. Csak egy-két adatot említek föl. Németországban van 10 katholikus parasztegylet, melyek kevés hiján 100.000 taggal birnak, önálló parasztgazdákból. Az iparosok számára 610 katholikus legényegylet van 80.000 tényleges taggal. A katholikus inas- és mesteregyletek számát nem ismerem, de egy megbizható forrás szerint az ezen egyletek tagjainak száma közel van a százezerhez.

A katholikus egyetemi hallgatóknak 41 egyletük van 1300 tényleges taggal. A katholikus ügyvédek egylete nem rég alakult, ma már 300 tagja van. Katholikus iskolákat támogató egyesület van kettő: a Canisius-Verein 120.000 taggal bir; a Verein der christl. Mütter 100.000 taggal. A Bonnban létező, jó könyvek terjesztésére alakult társulatnak 48.000 tagja van.

Minden katholikus városban van katholikus kör, kaszinó, olvasó-egylet. A legtöbben van diszes katholikus egyleti ház, mely a templom után a katholikusok találkozó helye a világban s melyben az egyes katholikus társulatok és egyletek gyüléseiket, ünnepélyeiket szokták tartani.

És minő eredményt látunk a német katholikusoknál? Azt, mélyen tisztelt közönség, hogy ezen túlnyomóan protestáns államban a birodalmi gyülés legerősebb pártja a katholikus Centrum-párt; azt, hogy a katholikusok kitartó küzdelme a vas-kancellárt lépésről-lépesre visszaszorította a kulturharc

küzdőteréről; azt, hogy az iskolákra szabad befolyást nyert a katholicizmus, sőt nem alaptalan a remény, hogy a felekezetnélküli iskola a német birodalomban nemsokára romba dől; azt, hogy egyik győzelmet a másik után vivják ki a katholikusok egyházuk, vallásuk érdekében; azt, hogy amire ezelőtt tíz esztendővel alig lehetett gondolni, csak egy-két hete a birodalmi gyűlés nagy többsége elfogadta a jezsuiták visszahivására vonatkozó javaslatot.

Ime a katholikus társadalom ereje, ha az az isteni és emberi tényezőket kellően becsüli és fölhasználja.

***

Engedje meg a mélyen tisztelt közönség, hogy még röviden vázoljam az ezen összehasonlításból önként folyó következményeket.

Mi magyar katholikusok a katholikus köröktől, kaszinóktól, egyletektől, társulatoktól, főleg pedig a kath. autonomiától várjuk az üdvöt katholikus társadalmunk számára. De mindez csak emberi faktor, emberi tényező. Ezeknek szilárd alapot, termékenységet, életerőt csak a másik faktor, az Isten malasztja és segitsége adhat. Ép ezért társadalmi akciónkban erre a másik faktorra is nagy súlyt kell helyeznünk.

Alapitsunk katholikus köröket, kaszinókat, egyleteket, támogassuk ezeket: ez jó, helyes, szükséges; de ép igy szükséges az is, hogy pártoljuk a vallásos társulatokat is, melyek az imádság és szentségek

által természetfölötti erőt, kegyelmet, lelkesedést önthetnek a társadalom nagy rétegeibe.

Tömörítsük, hozzuk össze a katholikusokat a világban: ez jó, helyes, szükséges; de tömörítsük őket az Úr szentélyében is, az oltár körül, az Úr asztalánál, hogy onnét hozzanak természetfölötti vallásosságot ide ki a világba. Tartsunk katholikus gyűléseket: ez jó, helyes, szükséges; de tartsunk, tartassunk nép-missiókat is a templomokban: ezek fognak igazi erőt adni a katholikus gyűléseknek. Ha meglesz a katholikus nagygyűlés Budapesten, ez sok jót fog eredményezni, az bizonyos; de ha előtte vagy utána Budapest összes templomaiban nép-missió is tartatnék: ez a kettő, a gyűlés és a missió, hozná létre csak igazán azt az eredményt, mely után annyira áhitozunk: a főváros katholikus társadalmának pezsgő életre ébredését.

Ne legyünk pietisták, de ne legyünk racionalisták sem; legyünk igazi katholikusok társadalmunkban is. Ne hagyatkozzunk egyedül Istenre, de ne is bizzunk egyedül saját erőnkben. Egyesítsük ezt a két elemet, az emberit és istenit, amint ezt egyesítve látjuk vallásunk alapítójában, Jézus Krisztusban, az Istenemberben: akkor lesz igazi katholikus társadalmunk is.

Befejezésül egy-két szót óhajtok különösen a mélyen tisztelt hölgyközönséghez intézni.

A katholikus társadalmi élet terén jelentékeny szerep vár a katholikus hölgyekre is. A társadalmi

működés külső szervezésében a férfiaké az elsőség; a katholikus társadalom alapjainak, a természetfölötti erőnek és kegyelemnek megszerzésében a nők járjanak elől jó példával. Ők olthatják be legjobban gyermekeik szivébe az imádság szeretetét; ők lehetnek a vallásos társulatok buzgó pártfogói és terjesztői; ők vonzhatják jó példájukkal a férfiakat is a templomba, a gyónáshoz, az Úr asztalához... És ha mást nem tehetnének is, imádkozhatnak sokat és buzgón. És higyjék el, ezzel az imádsággal, ott a templom rejtekében, távol a világtól, az Isten szine előtt, ezzel az imádsággal a katholikus társadalmi akciót segítik győzelemre. Egy-egy új csoport imádkozó, gyónó, áldozó van legalább is annyi hatással a katholikus társadalom fölébresztésére, mint egy-egy új katholikus kaszinó létesítése.

És ha majd lesznek százezrek és milliók, akik imádkoznak a magyar katholikus egyház ügyeiért és ha ezek a százezrek és milliók megacélozva az imádságban lelküket, kilépnek a világba, hogy a társadalmi téren is képviseljék vallásukat: akkor meglesz a katholikus társadalom hazánkban is.

A HITÉLETRŐL.

ELŐADÁS A BUDAPESTI KATHOLIKUS KÖR FELOLVASÓ ESTÉJÉN,
1896. MÁRCIUS 13-ÁN.

Zuzmarás, fagyos téli idő volt, midőn e kör tisztelt alelnökének fölhivására elhatároztam, hogy e megtisztelő helyen a hitéletről tartok fölolvasást. A fagyos téli hideg eszembe hozta, hogy korunk irányzata, társadalmunk légköre a vallásos szivre nézve szintén hideg és fagyasztó. De amint az embernek jól esik csipős téli időben átfázott, megdermedt tagjait fölmelengetni a kandalló vigan lobogó tüzénél: úgy a vallásos szív is örül, ha ebben a vallásilag hideg, fagyasztó korban néha közel juthat a vallásosság tűzhelyéhez s annak jótékony lángjánál kissé fölmelegedhetik. Ezért határoztam el, hogy a hitéletről tartok fölolvasást; a hitéletről, mely a vallásosság tűzhelye, központja, lényege.

A hitélet, mint a szó is mutatja, jelzi az élet irányát. Élet a hitből, élet a hitben: ez a hitélet. Amint a madár a levegőben, a hal a vízben: úgy a hitéletet élő a hitben él.

A hit az ő életének föntartó, éltető levegője; cselekedeteinek irányítója. Aki hitéletet él, annak

életére a hit nyomja rá bélyegét, oly módon, hogy életében visszasugárzik, visszatükröződik hite is. Életében mondom és nem egyedül imádságaiban — a hitélet ugyanis nem szorul a templom szűk falai közé, ezt nem lehet eltenni vagy elővenni az imádságos könyvvel; ez kiséri az embert mindenhova, hogy mindenütt éltesse üdvös befolyásával.

A hitélet az ember egész életét átfonja, mint a folyondár a tölgyet; egész életét irányítja, mint a kormányos a hajót; egész életét bearanyozza, besugározza, mint a delelő nap fénye az egész vidéket. Már most az a kérdés, mi ennek az egész hitéletnek a gyökere? Mikor és mily körülmények között van a vallásnak oly ereje, mely az ember egész életét, minden cselekedetét képes befolyásolni, irányítani?

A hitéletnek gyökere, alapja, de egyszersmind éltetője és föntartója a túlvilágba vetett hit, az örök élet hite.

Ha ez a hit kivész a szívből, elveszett a vallásosság is. Amily mértékben gyengül a túlvilág hite: oly mértékben fogy az ember vallásossága is. Amily mértékben erősbödik a szívben a túlvilág hite, oly mértékben növekszik a vallásosság is.

És ha ez a hit, a túlvilág, az örök élet hite, annyira gyökeret vert az ember szivében, annyira bevésődött lelkébe, hogy azt semmi más befolyás nem tudja elhomályosítani: akkor megvan a vallásnak az a csodás ereje, melyről szólottunk, akkor az élet minden viszonyában a vallás lesz életünk

irányítója, következésképen akkor élünk igazán a hitből, élünk hitéletet. S ez egész természetes is, mert a vallás minden tanítása, minden mozzanata koncentrálva van a túlvilág, az örök élet hitében. Az Isten kinyilatkoztatása, Krisztus Urunk megtestesülése, keserves kinszenvedése és halála, az általa alapított egyház, a szentségek, a hit összes dogmái, parancsai, a bűn tilalma, az imádság gyakorlata, mindez csak a túlvilági hit fényében nyer igazi értelmet és valóságot.

De, mélyen tisztelt közönség, nem minden keresztény, nem is minden úgynevezett jámbor, vallásos ember él igazi hitéletet. Mert sokaknál a túlvilági hit, az örök élet hite benn van ugyan a szívben, de hasonló a hamu alatt rejtőző s már-már kialvó parázshoz; míg azoknál, akik igazi hitéletet élnek, ez a túlvilágba vetett hit élénken égő, lobogó fáklya, mely folyton kiséri őket, odavilágit életük útjának minden részére, fényét rálöveli minden cselekedetükre; következésképen ők az élet minden mozzanatát, örömét, fájdalmát, munkáját, szenvedését, fölemelő és lesujtó viszonyait e túlvilági élet fényében látják, értik és méltányolják.

Egész természetes, hogy eme fény mellett a földi élet egészen más szinben tünik föl; itt dombo rodik csak ki igazán a földi élet minden apró részletének nagy fontossága; itt tünik csak valóban föl a földi élet magasztossága, igazi szépsége, az ember méltósága, nemes rendeltetése.

Az Alpok csúcsán a napkelte valami varázsló tündéries látvány; mikor a napsugarak elöntik, bearanyozzák a hóval fedett hegyormokat, a virágos völgyeket, a hegyek zöld erdeit; az ember akkor látja a természet egész szépségét; az előbb még sötét körvonalakból kibontakoznak a hegyek, völgyek, folyók, a félelmet keltő mélységek és a bámulatba ejtő magasságok; szint, fényt, pompát nyer minden: a hó, a szikla, a fa, a virág, a völgyek templomtornyai, a hegyekről lezuhanó patakok; a hegyvidék szépségét csak a napsugárban láthatjuk: a köd, a homály, az éj sötéte csak komor körvonalakat tüntet föl. Ilyen, mélyen tisztelt közönség, a vallás is; csak ha az örök élet hitének napja ragyog, sugárzik be életünkbe, csak akkor tudjuk teljesen fölfogni, megismerni az emberi életnek, annak viszonyainak nagyságát, jelentőségét, szépségét; különben csak a ködben, a homályban tapogatódzunk; látjuk a körvonalakat, érezzük is, hogy ezek valami nagy, valami jelentőséges dolgok — de nem látjuk egész világosan, nem értjük, nem fogjuk föl egész tisztán.

Engedje meg a mélyen tisztelt közönség, hogy mai előadásomban ennek a túlvilági hitnek azzal a fényével, mely a hitéletet élők szivében ragyog, rávilágítsak az emberi élet egyes körülményeire; hogy így, amennyire ez előadás keretei megengedik, némi bepillantást nyerjünk a hitélet misztériumaiba, örömeibe, vigaszaiba.

Álljunk meg, mélyen tisztelt közönség, egy pilla-

natra itt a hitélet magaslatán, miként az Alpok csúcsán a vándor, tekintsünk szét, mielőtt a részleteket szemügyre vennők, igyekezzünk általános benyomást szerezni.

Alattunk a rémületes mélység, melybe minden pillanatban lezuhanhatunk; fölöttünk, de közelünkben a fénylő égbolt az ő varázsával. Ilyen az összbenyomás a hitélet terén a túlvilági hit fénye mellett.

«Akik jót cselekedtek — mondja az Üdvözítő — az örök boldogságba fognak menni; akik pedig rosszat cselekedtek, menni fognak az örök kárhozatba.»

Ime, itt a szédítő mélység, mely megremegtet; itt a magas ég közelsége, mely reménnyel tölt el. Lezuhanhatunk az örvénybe, a kárhozatba, de fölemelkedhetünk az egekbe is; örökségünk lehet az örök kárhozat, de örökségünk lehet az örök boldogság is. Tőlünk függ mindkettő. Ha nem vigyázunk, lebukunk az örvénybe, de ha bátran előretörünk, fölmehetünk az egekbe. Üdvös félelem és tettre buzdító remény; vigyázat és bátorság az első benyomások, melyeket a hitélet magaslatán a túlvilági hit fénye mellett nyerünk. Most már vegyük szemügyre a részleteket is.

Kezdjük a földi élet leggyakoribb tüneténél: a fájdalomnál, a szenvedésnél. A születés és a halál után ez a legemberibb dolog: mert nincs ember, aki valaha fájdalmat, szenvedést ne érezne, sőt az emberiség nagyobb felének életútját egészen be-

borítja a szenvedés, a fájdalom kínzó tövise. Biz ez komor, elszomorító, lesujtó látvány. De tekintsünk csak a túlvilági hit fényében: mi másnak tünik föl minden, mennyi vigasztalót, fölemelőt, megnyugtatót találunk magában a szenvedésben is!

A kinyilatkoztatás tanítja, hogy egykor megdicsőülnek azok, akik Krisztussal szenvednek; hogy minden türelemmel, Isten akaratában való megnyugvással elviselt kín, gyötrelem, szenvedés ott a túlvilágon egykor jutalmat nyer, még pedig úgy a szenvedés, mint a türelem és megnyugvás arányában. Mi más mindjárt e hit világa mellett a fájdalom! A szenvedő keserű, sós könyeit e hit világa mellett örökké ragyogó gyémántokká látja kristályozódni, melyekkel Isten egykor ékíteni fogja a fejére teendő mennyei koronát; a szivéből feltörő sóhaj, a lelkét elborító szomorúság e hit fényén áttörve, a vigasz szivárványát tükrözi vissza: hisz mindezért jutalmat fog nyerni; minél élesebb a fájdalom, minél nagyobb a megnyugvás: annál nagyobb lesz Isten jutalma; arcának vonásain ott van ugyan a fájdalom redője, ott vannak a szenvedés szántotta barázdák, de a túlvilági hitnek ez a fénye a megnyugvás szelidségével, sőt glóriájával hinti be a szenvedő arcát.

Sőt, mélyen tisztelt közönség, ez a hit lehet oly ragyogó, oly élénk, oly lángoló, hogy a szenvedésben csak a megdicsőülést, a fájdalomban csak az azt követő égi boldogságot veszi észre a lélek s ez őt arra készteti, hogy a szenvedést nemcsak megnyug-

vással, hanem örömmel viselje el; mi több, hogy Istentől kérje a szenvedést, amint erre számos példát mutat a szentek élete.

De menjünk tovább. Tekintsük a mindennapi életet. Itt látjuk a munka ezer nemét és változatát; az emberek nyüzsgő tömegét, mindenki fárad, dolgozik. De miért? A legtöbb, hogy megélhessen, hogy kenyere legyen, hogy családját eltarthassa; mások hírnévért, dicsőségért, mely haláluk után szétfoszlik, eltünik. Kevesen vannak nagyon az emberiség milliói között az úgynevezett halhatatlanok; kevesen, akik olyat tudnak alkotni, ami századokon, ezredeken keresztül hirdeti nevüket.

Nézzük azonban a hitéletet élők fáklyafényénél, melyet a túlvilági hit gyújtott meg, az emberi munkát, dolgot és foglalkozást. Mi más szinben tünik föl most minden; az emberi munka igazi értékét, nagyságát, szépségét csak most látjuk valóban!

Ez a túlvilági hit arra tanítja őket, hogy Isten nem a külső eredményt, nem a munka külső szépségét, hanem a szív szándékát tekinti, hogy Isten minden munkánkért, minden fáradozásunkért, ha ezt neki fölajánljuk s az ő kegyelmében élve végezzük, meg fog jutalmazni. Ime ez a hit a legjelentéktelenebb dologra, munkára is az örökkévalóság, a halhatatlanság bélyegét nyomja rá; a legközönségesebb munkát is fölemeli — a kenyérkeresés, a megélhetés szűk köréből és megdicsőíti. Aki az Isten malasztjában él s napi foglalkozásait Istennek ajánlja föl,

amint ezt a hitéletet élők tenni szokták: minden legkisebb munkáját is az örökkévalóság zománcával vonja be s nemcsak halhatatlan nevet szerez magának, hanem munkájának igazi jutalmát is ott a túlvilágon remélheti.

Szépen szimbolizálja ezt a hitet egyik egyházi költő, aki az őrangyalt kezében könyvvel rajzolja: ebbe a könyvbe jegyzi föl az angyal az Istennek fölajánlott munkát; minden betűt, amit a tudós leír; minden öltést, amit a nő a varrásán végez; minden fejszecsapást, minden kalapácsütést, mellyel a munkás kenyerét szerzi. S így lehet, hogy ott a túlvilágon az a munka nyer dicsőséget, jutalmat, amit itt a földön lenéztünk, megvetettünk, kicsinek, jelentéktelennek tartottunk. Lehet, hogy egy jámbor varróleány jutalmat nyer minden öltésért, melyet Istennek fölajánlva, nap-nap után reggeltől estig végezett, míg a földön halhatatlannak tartott alkotásokat, mint értéktelen semmiséget Isten nem fogja jutalomra méltónak tartani. Mert Isten a szív szándékát nézi s eszerint jutalmaz.

Sokan vannak, akik telve jószándékkal, buzgósággal, szeretnének minél több jót, nagyot, nemeset művelni, létesíteni, de erre nincs alkalmuk, tehetségük, s emiatt szomorkodnak.

A hitéletet élőt ily szomorúság nem bánthatja. Ő tudja jól, hogy Isten nem a külsőt, hanem a szív szándékát nézi és jutalmazza; tudja jól, hogy ha egész életében semmi mást nem tehet, mint kisded

háztartásában, szerény állásában végzi, de Istennek fölajánlva napi teendőit: ezzel nagyot alkot, maradandót, örökkévalót létesít, melynek dicsőségét és jutalmát akkor is fogja élvezni, mikor már a földi dicsőség és hatalom alkotásai rég megsemmisültek.

De nézzük most más oldalról az életet. Akárhova tekintünk, mindenütt nyomor, szenvedés tárul elénk, mely irgalmat, segélyt, vigaszt kér tőlünk. S tényleg, az emberi szívbe beoltott jó érzés megkönyörül a szenvedőn; igyekszik, ahol csak teheti, enyhíteni a fájdalmat, eloszlatni a nyomort. Ez a természetes jó érzés és részvét kifolyása, melyet a kereszténység magasztos tana — sokakban öntudatlanul is — fejlesztett, melynek gyakorlását a modern civilizáció is hatalmasan segíti, melyhez azonban nem egyszer a hiúság, a kérkedés is járul.

Tekintsük azonban azoknak a jótékonyságát, akik a hitből élnek, akiknek cselekedeteit a túlvilági hit szelíd fénye világítja meg. Az Üdvözítő az utolsó ítéletet lerajzolva, azt mondotta: hogy az örök életbe azok mennek be, akik a földön irgalmasságot gyakoroltak; akik az éhezőnek ételt adtak, a szomjúhozóknak italt adtak, a mezitelent fölruházták, a betegeket ápolták, a szomorúakat megvigasztalták és így tovább. Sőt tovább ment és azt mondotta, hogy Ő úgy veszi mindazt, amit a földön embertársainkkal tettünk, mintha vele tettük volna, s eszerint fog megjutalmazni; ha tehát az éhezőnek ételt adtunk, úgy veszi, mintha Ő, az Üdvözítő, jött volna éhezve

hozzánk; ha a beteget ápoljuk, úgy veszi, mintha Őt ápoltuk volna és így tovább.

Csak most, e fény világa mellett tünik föl az emberi irgalmasság és jócselekedet egész nagysága. Amit szenvedő embertársunkkal teszünk, azt az isteni Megváltóval tesszük. Minő gondolat ez! Minő ösztönzés a legnemesebb, a legönfeláldozóbb jótékonyságra!

Egyszer egyik kórházban fiatal apáca ragályos, iszonyatot keltő beteget ápolt oly gyengédséggel, oly szeretettel, hogy az orvos nem állhatta meg, hogy meg ne kérdezze tőle: hogy lehet az, hogy nem undorodik ettől a betegtől? Az apáca szeliden felelte: ha csak természetes szemeimmel nézek rá, én is undorodom, de a hit világa mellett Üdvözítőmet látom, őt ápolom benne.

Igen, a hit világa mellett megérthetjük a betegápoló apácák önfeláldozását, akik ifjúságukat, az élet kényelmét és örömeit föláldozzák, hogy folyton betegek, haldoklók körül gyakorolják az irgalmasság cselekedeteit s szívják magukba a halál öldöklő lehelletét; megérthetjük azt az emberfölötti erőt, mellyel tőlük egészen idegen, ragályos betegeket oly szeretettel ápolnak, mint az anya gyermekét; e hit világa mellett megérthetjük a misszionáriusok önfeláldozását, kik elhagyva barátaikat, hazájukat, idegen földekre, vad népek közé mennek, megérthetjük a keresztény felebaráti szeretetnek minden heroizmusát.

Ha, mélyen tisztelt közönség, az emberek szívéhez tudnánk férkőzni s érzelmeiket, vágyaikat, kívánságaikat elleshetnők: azt találnók, hogy a legtöbb ember szive odatapad a földhöz, az anyaghoz, a vagyonhoz, a földi élvezetekhez ép úgy, mint a vas a mágneshez. Ezekben keresi boldogságát, ezeket kergeti s ép azért érzi magát szerencsétlennek, mert nem tapadhat ezekhez még jobban, nem birhatja ezeket oly mértékben, mint kielégithetetlen vágya óhajtja.

S a vagyonnak, a mammonnak, az anyagnak ez a határtalan szeretete lehúzza őket a földre, le a sárba; megakadályozza a lelket magasratörő röptében.

Az emberi életet, mélyen tisztelt közönség, a léghajóséhoz hasonlítjuk. A léggömb a földi élet, ezen kell fölszállnia a léleknek a magasba, az egekbe. Mily nehéz, lomha a léggömb járása, még a legkedvezőbb légköri viszonyok mellett is, ha túl van terhelve, nehéz, súlyos anyaggal. Mit tesz ilyenkor a léghajós? Kiveti a teher egyrészét, kivet sokat, kidobja a legsúlyosabb tárgyakat; csak a legszükségesebbet tartja meg; másrészt megtölti a gömböt azt földuzzasztó gázzal s ime a léggömb vígan emelkedik a magasba. Az emberi élet szárnyalását, röpülését az ég felé lassítja, akadályozza az anyag, a gazdagság, a földi élvezet. Sőt ha ez túlságosan nehezedik a lélekre, ahelyett, hogy a magasba emelkednék, lehull a posványba, fertőbe s mint szerencsét-

lenül járt léghajós, ott vesz el. De akiknek szivét a túlvilági hit világítja meg, azok könnyen segítenek magukon. Kidobják a léggömbből a fölösleges súlyt, anyagot; vagyonuk egy részét a szegényeknek adják; az élvezetek nagy részéről önként lemondanak, másrészt fölhasználják mindazon eszközöket, melyek könnyítik a lélek röptét a magasba, az imádságot, szentségeket, a vallásosság élesztő, fejlesztő elemeit s ime, a léggömb vigan s egyenesen száll föl a magasba.

Sőt, mélyen tisztelt közönség, vannak merészek, hasonlók vakmerő léghajósokhoz, ezek kidobnak minden súlyt, minden terhet, minden anyagot a léghajóból; földuzzasztják a gömböt, amennyire csak feszereje engedi, mert villámsebességgel, szédítő gyorsasággal akarnak fölszállni a magasba.

Nézzük azokat a szigorú szerzetrendeket, melyekben ma is nem egy gazdag grófi, hercegi család ivadékát találjuk, mi mást tettek ezek, mint kidobtak a léggömb sajkájából minden földi terhet s elmerítették lelküket a vallásosság légkörébe, hogy így annál biztosabban emelkedhessenek föl a magasba.

Daróccal cserélték föl a selyemruhát, téglával kirakott cellával a márványpalotákat, a bűnbánat eszközeivel, az önsanyargatás lassú martiriumával a földi élvezeteket. Egész életük imádság, elmélkedés és a szentségek misztériumaiba való mélyedés.

Őrülteknek, balgáknak tartják őket az emberek, de mit törődnek ők az emberek ítéletével, mikor már oly közel érzik magukat az egekhez?

Forduljunk most, mélyen tisztelt közönség, egy szomorú, lesujtó látványhoz, menjünk be egy családba, ahol egyik szeretett családtag a keserű halálharcot vívja.

A hit világa nélkül ez az óra a legrettenetesebb a haldoklóra s környezetére egyaránt: arra a megsemmisülés, erre az örökre való megválás őrületes gondolata nehezedik ólomsúllyal! Itt nincs, nem lehet vigasz; itt a fájdalom csak a kétségbeesésben nyilatkozhatik meg.

Mi más a halál szomorú és keserű órája azoknál, akik hitből élnek, akiknek életét a túlvilági élet fénye világítja meg. A haldoklónak nehéz, keserves ugyan az elválás, de nem reménytelen; tudja, hogy nem semmisül meg, hanem az örökkévalóságba megy át.

Erre készül elő; az imádsággal és a szentségekkel biztosítja magának az Úr kegyelmét s elválva övéitől, a viszontlátás reményében bucsúzik el tőlük. Sőt akiknél ez a hit nagy, lángoló volt egész életükben: akik ebben a hitben a hosszú élet lefolyása alatt munkájukat Istenért végezve, azt örökbecsűvé tették; a akik felebaráti szeretet gyakorlása által Krisztust mintegy maguk iránt lekötelezték, akik a földi szenvedésekből örök érdemeket gyüjtöttek: ezek a halál gyötrelmei között is annyi vigaszt, annyi reményt találnak, hogy egészen átszellemülve, boldogan, mosolyogva, örömmel halnak meg, amint ezt a vértanúk s annyi szent történeté-

ben olvashatjuk; néha itt-ott egy-egy igazán jámbor ember halálánál tapasztalhatjuk is.

De térjünk vissza az özvegyekhez, az árvákhoz, a gyászolókhoz. Mennyi vigasszal enyhíti bánatukat a túlvilág hite! Az a jó anya, gyermek, hitves, kit a temetőbe kisérnek, nem veszett el reájuk örökre, nem hagyta el őket teljesen; nem szakadt meg köztük a viszony egészen. Az ő lelke él ott a túlvilágon s tán már a boldogságban, honnét szeretteinek őrző angyala, segítője lesz; ha pedig még nem jutott a boldogság helyére: ők, a visszamaradtak imáikkal, jócselekedeteikkel ostromolhatják érte Isten irgalmas szivét. S ha ki-ki járnak a temető sírhalmához, nem puszta emlékhez mennek ők; a hideg márványra omló könnyeiken átsugárzik a viszontlátás reménye is; a temető nem a megsemmisülés helye, hanem a föltámadás előcsarnoka a hivő lelke előtt.

Láttuk az emberi élet egyes viszonyait a túlvilági hit világításában; láttuk mint aranyozza be e hit az élet mozzanatait, minő fölemelő, megnemesítő hatással van azokra, akiknek szivében élénken lángol. Vessünk most egy pillantást az emberi életre, mikor nem világítja meg azt a túlvilági hit csodás, szelid fénye.

A szenvedés, a nyomor a túlvilági hit fénye nélkül rettenetes, kétségbeejtő, elviselhetetlen; a legnagyobb rossz, amit csak elképzelhetünk. S ezért az ember, ha szivében nem lángol többé a túlvilági

hit, kész föláldozni erényt, becsületet, csakhogy a nyomortól, szenvedéstől megszabaduljon. S ha ez mégis rászakad, súlya alatt letörik, leroskad, kétségbeesik, megőrül, vagy az öngyilkosságban keres menedéket. Az őrültek és öngyilkosok számának ijesztő mérvű szaporodása korunkban, szomorú jele annak, hogy a túlvilági hit fénye már nagyon sokak szivéből kialudt egészen.

Tekintsünk a munkára, dologra, melyet a túlvilági hit fölemel, megszentel, megdicsőít, de mely e hit fénye nélkül terhes, keserű és lealázó. Honnét származik a munka kerülése, a munkásnép elégedetlensége, a pauperizmus, a szocializmus réme? Jól megmondja egy szociálista: «Elvettétek tőlünk az eget, a túlvilág hitét — adjátok hát ide a földet, ennek örömeit, élvezetét és gazdagságát».

De innét, a túlvilági hit kialvásából származik a nagyok, a gazdagok, a hatalmasok önzése, szívtelensége és zsarnoksága is. Ők már nem látják a szegényben, a nyomorgóban Krisztus képét visszatükröződni, hanem csak önző érdekeik eszközének tekintik őket, akit kizsákmányolhatnak teljesen.

Innét, a túlvilági hit kialvásából származik a pénz, az anyag, a földi élvezetek őrült szeretete, rémületes hajszolása. Ez természetes is. A túlvilágban nem hisz, ott nem vár semmit: de nem is fél semmitől; mindent a földön akar élvezni — élvezni mindenáron. Az élet rövid, a szív vágyai pedig nagyok: összes törekvését tehát arra fordítja, hogy

minél többet élvezzen a földön. Nem retten vissza semmitől, nem a bűntől, nem az aljasságtól. Hasonló az ilyen ember a kiéhezett állathoz, mely ketrecéből kiszabadulva, mindennek neki esik, hogy éhségét csillapítsa. Az igazi bête humaine áll előttünk egész iszonyatosságában. A legtöbb bűnt, égbekiáltó igazságtalanságot, másokat letipró zsarnokságot, az emberi méltóságot lealacsonyító gonoszságot az okból követik el az emberek: pénzhez vagy élvezethez akarnak jutni.

De az emberi szivet a föld összes élvezete sem tudná kielégíteni; sőt minél többet merít ezekből, annál égetőbb lesz a szomjúsága, annál több után vágyakozik; másrészt pedig az emberiség nagyobb fele a pénz, a vagyon, az élvezetek arányi részét szerezheti meg magának. S innét származik a társadalom azon rétegeinek napról-napra fokozódó elégedetlensége, boldogtalansága, melyekből a túlvilági hit teljesen kiveszett; legyenek ezek akár gazdagok, akár szegények.

Oh igen, mélyen tisztelt közönség, a túlvilági hit fénye nélkül az ember élete a földön nagyon sivár és örömtelen. A bolognai temető árkádai alatt egy síremlék ragadta meg figyelmemet. A márvány egy nőt ábrázol kibontott, kuszált hajjal, kezeit tördelve, révedező tekintettel, kétségbeesve, vigasztalanul gyászolót. Az alak fölé e szavak vannak bevésve a sírkőbe: Vita brevis, gaudia parva. Rövid az élet, kicsinyek örömei.

Ez a síremlék plasztikusan s találóan ábrázolja a földi életet a túlvilági hit fénye és reménye nélkül.

Irtózatosan rövid az ember élete; kétségbeejtő titok, megfejthetetlen talány, hogy az emberi ész, mely a napok, csillagok titkait kifürkészi, a természet erőit hatalmába hajtja, az örök igazságok mélyébe behatol, 30—40—50 év mulva, amely idő az emberi észre nézve csak egy-egy lobbanás, egyszerre a szív elzsirosodása, vagy a légcső, a tüdő bacillusai miatt, megszünjék, megsemmisüljön teljesen, egészen. Az érthető, hogy a test elhal, megmered, elporlad; de érthetetlen, hogy az ész is megsemmisüljön.

Tán még megfejthetetlenebb, még kétségbeejtőbb, hogy annak a szívnek, melynek minden vágya, törekvése, óhaja öntudatlanul is elárulja, hogy az örök, a halhatatlan, a végtelen tudja csak kielégíteni, ne legyen más sorsa, mint egy-két kicsinyes, gyerekes öröm, élvezet után, melyet annyi küzdés és szenvedés árán szerez meg, a kialvás, a megsemmisülés. A földi örömök és élvezetek az emberi szívre nézve csak olyanok, mint a felnőttre nézve a gyermek játékai és örömei; gaudia parva, kicsinyes, gyermekes örömök biz ezek: a halál percében látja s érzi ezt az ember igazán, s ezért oly rettenetes a halál a túlvilági hit fénye nélkül...

Oh igen, mélyen tisztelt közönség, a földi életnek csak a túlvilági hit adja meg az igazi értelmet és valóságot, ez oszlatja el az emberi élet titkait, oldja meg a küzdés, a fájdalom, a halál problémá

De egyszersmind ez a túlvilági hit az igazi vallásosságnak is a középpontja. Minél jobban beáranyozza lelkünket, annál öntudatosabb, annál mélyebb lesz vallásosságunk.

Csakis e hit világa mellett tudjuk a vallásos cselekményeket és ténykedéseket teljes értéküknek szerint méltányolni; csakis e hit világa mellett élhetünk hitéletet; s így csakis e hit élénken lobogó lángja mellett gyakorolhatja a vallás nemesítő, fölemelő, vigasztaló és boldogító hatását egész erejében az emberre, egész életére, minden cselekedetére.

A KATHOLIKUS EGYETEM.

BESZÉD AZ I. ORSZ. KATH. NAGYGYÜLÉS NYILVÁNOS ÜLÉSÉN,
1900. AUGUSZTUS 18-ÁN.

Megdöbbenéssel vettem a nagygyűlést előkészítő bizottság méltóságos elnökének fölhivását, hogy e gyűlésen a katholikus egyetem kérdéséről előadást tartsak. Megdöbbenéssel, mondom, vettem a fölhivást, mert mi keresni valója van itt egy szerzetesnek, kinek a nagyok gyülekezetében — miként szent Bernát mondja — inkább hallgatnia illik, mint beszélni? S valóban nem is merészkedtem volna e fölhivást elfogadni, ha ugyanaz a körülmény, amely az előkészítő bizottság figyelmét csekélységemre irányította, engem is nem kényszerit, az erkölcsi kényszer legnagyobb súlyával, hogy nem törődve gyengeségemmel és gyarlóságommal, ide álljak e fényes gyülekezet elé s egy katholikus egyetem fölállításának szükségességét hangoztassam.

Évekkel ezelőtt ifjúságom lelkesedésében az a vágyam támadt, hogy bejárjam a külföld katholikus főiskoláit, egyetemeit, megnézzem azoknak berendezését, megfigyeljem működését, tanulmányozzam szellemét — s ha valami jó, valami nemes ott

megragadná lelkemet, ezt szeretett hazánkba is átültetni, a honi földön is meghonosítani igyekezzem.

A vágyat tett követte és sorra jártam, sorra tanulmányoztam a belga, francia és svájci katholikus egyetemeket. S mélyen tisztelt nagygyűlés, elmondhatom, hogy ott a külföld katholikus főiskoláiban csodás dolgokat láttam és tapasztaltam; dolgokat, melyekről nekünk sejtelmünk is alig van; dolgokat, minőkre legvérmesebb álmainkban sem merünk gondolni. Láttam pezsgő hitéletet, természetfölötti jámborságot és buzgóságot, keresztény fegyelmezettséget és erényességet nem a köznép körében, nem is egyik-másik kolostor csendjében: hanem az egyetemek falai között, az egyetemi ifjúság s a tudós tanárok testületében.

Hogy egy-két példát hozzak föl ezekből a lelkembe vésődött jelenésszerű csodás képekből, láttam, hogy a löweni katholikus egyetem szabályzata előírja vasár- és ünnepnap a szentmisehallgatást, ajánlja az egyetemi ifjúságnak a szentségekhez való gyakori járulást; láttam, hogy az nem megy ott ritkaságszámba, hogy a jogász és orvosnövendék tanárával együtt járul az Úr asztalához. Mi több, a löweni egyetem 1800 hallgatója között 500 tagja van az Oltáriszentséget imádó egyesületnek, s ha a pap beteghez viszi a legméltóságosabb szentséget, mindig akadnak egyetemi hallgatók, akik lámpával kísérik az Urat. A Szent-Vince-Egyletnek hét konferenciája virágzik a löweni, hat a lillei egyetemen; a

konferenciák tagjai az egyetemi hallgatók soraiból kerülnek ki, az elnöki és alelnöki tisztséget a jogi, orvosi, természettudományi és bölcseleti karok legjelesebb tanárai viselik. A lillei egyetemen az iskolai évet háromnapi szentgyakorlat előzi meg, melynek végeztével a tanári kar az ifjúsággal együtt a szent áldozáshoz járul, ugyanez történik husvét előtt is. A Mária-kongregációnak 200 egyetemi hallgató tagja van. Az egyetemi hallgatók között virágzik az engesztelő szent áldozás társulata; Jézus szent Szive ünnepén az egyetem kápolnájában szentségimádás van: nappal az egyetemi hallgatók, éjjel a tanárok térdelnek óránként fölváltva a legméltóságosabb Szentség előtt.

De láttam azt is, mélyen tisztelt nagygyűlés, hogy a katholikus egyetemek tanárai tudósok, akikre büszke lehet bármely tudós társaság, tudósok, akik kutatásaik és tudományos búvárkodásaik által az egész tudósvilág tiszteletét és elismerését kivivták maguknak. Tudósok, de nem törekszenek arra, hogy a tudomány szárnyain emancipálják magukat a kinyilatkoztatás igazságaitól; ellenkezőleg tudományukkal a természetfölötti hitet és vallást, a Krisztus alapította egyházat védik, támogatják. Láttam, tapasztaltam, még sok más, ezekhez hasonló csodás részleteket, melyekről annak idején egész lelkesedéssel le is írtam benyomásaimat. Ez az a körülmény, mely a bizottság figyelmét reám irányította, ez az, amely menteni fogja az én vakmerőségemet is, melylyel ide merek állani a magyar katholicizmus szine

elé, hogy egy katholikus egyetem alapításának szükségességét hangoztassam.

Tagadhatatlan tény, hogy a mai társadalomban a vezérszerepet az úgynevezett intelligencia viszi, országok és népek sorsát ez intézi. Az intelligencia képzőiskolája, jegecesedő tere pedig az egyetem, ahol bölcseleti, ethikai, történelmi, jogi és eszthétikai képzettségét nyeri, amelyekből szellemi irányzata fejlődik és világnézete kialakul. Azonban, mélyen tisztelt nagygyűlés, amilyen a gyökér, olyan a belőle sarjadzó fa; amilyen a forrás, olyan a belőle fakadó patak; amilyen az egyetem szelleme, olyan a benne képződő intelligencia irányzata is.

Mert, mélyen tisztelt nagygyűlés, van az egyetemnek is szelleme, van a tudománynak is. Az egyetem lehet igazi világító torony, de lehet csalfa lidérctűz is: a tudomány igaz vagy hamis fényét árasztva szét. Komolyan gondolkozók előtt ma már gyermekmese-számba megy az a naiv lelkeket oly könnyen megtévesztő kijelentés, hogy a tudomány tárgyilagos hogy az független minden hittől és vallásos meggyőződéstől, hogy mindegy bármily vallású legyen, aki tanít — csak jól tanítson. Igen, gyermekmese számba megy ez a kijelentés. Mert a tudomány igazságait mi nem látjuk önmagunkban mintegy örökre megjegecesedett állapotban, hanem az emberek eszén átszűrődve jelennek meg ezek előttünk. S azok a tudós emberek nem egyszerűen a tényeket, eseményeket, exakt kutatások eredményeit adják elő, hanem mind-

ezeket bírálják, jellemzik, megítélik és megbecsülik érdemeik szerint méltatják, rendszerezik, belőlük elveket, következtetéseket vonnak le.

A tények, az események, az exakt kutatások eredményei ugyanazok: de a tények bírálata, jellemzése, az azokra alapított elvek és következtetések, az azokból leszűrődő ítélet és világnézet, melyeknek foglalatában a tudomány igazságait a tudósok elénk adják, nagyon is különbözők, a legnagyobb ellentéteket mutatják föl. Bátran merem állítani, hogy a tudomány hasonló a szőlővesszőhöz: ugyanaz a fajta más talajban és más égalji viszonyok között más ízű és más zamatú bort terem; bort terem Somlyón is, meg a kecskeméti talajban is, de más lesz az a bor, melyet a homokbuckák között termett fürtökből sajtolnak ki, és ugyancsak más lesz az, melynek vesszeje a kialudt vulkán lávájában vert gyökeret. Így vagyunk a tudománnyal is. Más szemmel nézi, bírálja és ítéli meg az élet eseményeit, a történelem mozzanatait, az egyének és tetteik értékét, az irodalom és művészet alkotásait; más elveket és következéseket von le a természeti tudományok exakt eredményeiből és más bölcseleti tanokat épít azokra az a tudós, aki hisz a kinyilatkoztatásban, akit a természetfölötti vallás fénye kisér kutatásaiban, aki szereti egyházát, mint a Krisztus alapította egyetlen üdveszközt — és egészen más világításban nézi, látja, tünteti föl mindezeket az a tudós, akinek lelkében a természetfölötti hit világát a közöny, a kétkedés, a tévely szürkesége,

avagy a hitetlenség sötétje váltotta föl. Mert, mélyen tisztelt nagygyűlés, akarjuk vagy nem akarjuk, az Isten ott van mindnyájunk szivében, lelkében, eszében; s tőle, még ha akar, sem szakadhat el, szabadulhat meg teljesen az ember. Eszének, szivének járását s így mindent, amit eszével, szivével földolgoz, tehát tudományát, világnézetét, erkölcsét, jellemét a személyes, a kinyilatkoztatásban megismert Istenhez való viszonya alakítja, módosítja, határozza meg. Az ember esze, szive, lelke mindenütt, akarva, nem akarva, végre is a kinyilatkoztatásban megismert Istennel találkozik vagy ütközik. A tudományok története megdönthetetlenül bizonyítja állításomat. Nem találunk egy valamirevaló tudóst, aki, bármily tudománnyal foglalkozik is, műveibe ne lehelné bele theologiáját, ne mutatná be a kinyilatkoztatáshoz való viszonyát.

Ime, mélyen tisztelt nagygyűlés, ez az, ami nézetem szerint a katholikus egyetem szükségességét minden egyébnél világosabban föltünteti.

Mert ha így áll a dolog, ha minden tudósnak van theologiája, mely tudományán átszűrődik: akkor nem közönbös, minő szellemű tudós tanítja ifjúságunkat épen abban a korban, mely az elvek érésének, a világnézet kialakulásának a korszaka; akkor mi nem nyugodhatunk meg abban, hogy az állami egyetemek tanárai tudós férfiak; a mi ifjúságunk szelleme csak akkor van biztonságban, ha a tudós tanárok egyszersmind hithű katholikusok is!

Sajnos, erre mindeddig nem gondoltunk, s ez

volt nagyrészt oka annak, hogy a katholikus intelligenciát úgyszólván teljesen elvesztettük.

Ifjúságunkat ugyan az elemi és középiskolákban katholikus szellemben igyekeztünk nevelni. De ime, épen abban a korban, mikor a jellem kezd fejlődni, a világnézet kialakulni — átadjuk ifjúságunkat azoknak az egyetemeknek, amelyeken épen a legfontosabb tantárgyakat, épen azokat, melyek hivatva vannak az ember életelveit, életnézeteit formálni, a történelmet, bölcseletet, ethikát, eszthetikát, irodalomtörténetet már évtizedek óta nemkatholikus szellemű tanárok tanítják. Csodálkozhatunk-e még azon, hogy katholikus intelligenciánk szellem-irányzata, gondolkozásmódja, világnézete minden inkább, csak nem katholikus?

Mélyen tisztelt nagygyűlés, ha mi katholikus intelligenciát akarunk nevelni, ha azt akarjuk, hogy ne csak a köznép, a papok és egy-két mágnáscsalád, hanem az úgynevezett művelt osztályok, az urak is gondolkozásukban, erkölcsi elveikben és világnézetükben katholikusok legyenek: akkor nem szabad addig nyugodnunk, míg a katholikus ifjúságot az egész vonalon, az édesanya bölcsődalától kezdve az óvodákban, az elemi és középiskolákban ép úgy, mint az egyetem kathedráin, katholikus szellemben nem nevelik és tanítják; addig nem nyugodhatunk, míg olyan főiskoláink nem lesznek, amelyekben minden tudomány összhangban van az Isten által kinyilatkoztatott vallással.

Ez, mélyen tisztelt nagygyűlés, az egyik ok, amely a katholikus egyetem fölállítását sürgetőleg követeli. A másik ifjúságunk valláserkölcsi életének a megóvása, nevelése és megszilárdítása. Mert az állam egyetemein a rosszul értelmezett egyetemi szabadság jelszava miatt az egyetemi ifjúság épen a jellemképződés korszakában teljesen magára van hagyatva vallási és erkölcsi életében. Ott áll ugyan a Pázmány-egyetem mellett a templom is, de csak mint egy rég elhangzott s feledésbe ment dalnak megkövesült végső akkordja, melyet már sem a tanárok, sem a tanulók nem értenek; az ifjúságot sem tanárainak példája, sem ösztönzése nem vezeti a templomba. Hiányzik abból az egyetemi hitszónok is, aki a tanuló ifjúság lelkében a vallási igazságokat föl-fölújítaná. Amint az ifjúság elhagyja a középiskolát, az egész életet úgy látja berendezve, mintha neki a valláshoz, az Istenhez már semmi köze sem volna. Igy nevelődik Isten és igaz vallásosság nélkül a magyar katholikus intelligencia!

Ehhez járul a mi szép fővárosunk ezernyi erkölcsi veszélye, melyek között az az ingatag, tapasztalatlan, még nem jellemszilárd ifjú teljesen magára van hagyatva.

S mi ennek az eredménye? Nem a magam ítéletét mondom el; egy szerzetes fölfogását tán túlzónak, elfogultnak, szigorúnak találhatnák. Egy magyar gavallér szavait idézem, akit épen nem lehet ultramontánnak nevezni, Szemere Miklósét, aki fájó szív-

vel panaszolja «Ifjú véreimhez» címzett röpiratában, hogy a magyar egyetemi ifjúság erkölcsi élete meglazult, belőle a nemesebb, ideális törekvések kivesznek, munkaszeretete kialvófélben van s ezeknek helyét ideg- és kedélysorvasztó szenvedélyek foglalják le. És Szemere Miklós sem talál más utat a magyar ifjúság erkölcsi megmentésére, mint egy teljesen új alapokra fektetett egyetem fölállítását, távol a nagyvárosok erkölcsi veszélyeitől, ahol tiszta légkörben, komoly szellemi munkában, férfierények gyakorlásában, testet és lelket nemesítő szórakozások közt nevelkedjék a haza jövő reménye.

Ezt akarjuk mi is, mélyen tisztelt nagygyűlés, vallásos, tiszta erkölcsű, jellemszilárd, élet- és munkakedvtől duzzadó ifjúságot akarunk nevelni a katholikus egyetemen. S bizonyára hálás lesz irántunk az egész ország, ha egy, a külföldiekhez hasonló katholikus főiskola megteremtése által a magyar társadalom gerincének, az intelligenciának szellemi és erkölcsi megmentésére sietünk. Sőt meg vagyok arról győződve, hogy egy jól szervezett, jó alapokra fektetett katholikus egyetem üdvös hatással lesz egész közoktatásügyünk megjavítására, megreformálására.

De legyen szabad, mélyen tisztelt nagygyűlés, rámutatnom még egy körülményre, mely a katholikus egyetem megalapítását sürgeti.

Napjainkban a konkurrencia korát éljük még a tudományban is. Szükséges, hogy mi katholikusok a tudomány terén is kiálljunk a versenytérre. Nem

szabad engednünk, nem szabad tűrnünk, hogy mindenki arcunkba vágja: hogy mi maradiak vagyunk, nekünk a tudomány, a haladás nem való; nem szabad engednünk, hogy nálunk is a katholikusok inferioritásáról beszéljenek. Meg kell mutatnunk a világnak, hogy mi is tudunk a tudomány minden ágában dolgozni s hogy minden igaz tudomány megfér a mi hitünkkel. Meg kell mutatnunk, hogy nem féltjük a mi dogmáinkat sem a górcsőtől, sem a kémiai oldószerektől, sem a történelem megsárgult okleveleitől, a mi dogmáinkat nem döntheti meg semmi, mert Krisztus mondotta: «Az ég és a föld elmulnak, de az én igéim el nem mulnak».

De hogy ezt teljes mértékben, teljes függetlenséggel és szabadsággal megtehessük, életszükséglet a katholikus egyetem, amely teret és alkalmat nyújt arra, hogy minden igaz katholikus tudós érvényesüljön, ahol írhat, kutathat, taníthat mindegyik, anélkül, hogy katholikus meggyőződését rejtegetnie kellene. Mert hova-tovább odajutunk, mélyen tisztelt nagygyűlés, hogy a tudományos testületekben is akadályul szolgál az előmenetelben, ha valaki katholikus szellemben ír, kutat és tanít. S ha ez az állapot így fejlődik tovább, akkor, mélyen tisztelt nagygyűlés, bekövetkezik az az idő, amikor majd csakugyan méltán lehet a magyar katholikusok szellemi inferioritásáról beszélni, mert a katholikus szellem el lesz teljesen űzve, le lesz egészen szorítva a tudomány teréről.

De nem, nem fog ez bekövetkezni. Egy szebb

jövő hajnalsugarait látom már; a katholikus egyetem körvonalai föltünnek lelkem előtt. Ez nem ábránd már többé, nem álomkép; amit a magyar katholikusok egy szívvel, egy lélekkel akarnak, az létre is jön. Sőt itt vannak már az első kövek az egyetem alapjához. S minő kövek! Bonnaz Sándor, a boldog emlékű csanádi püspök százezer forintot hagyott a katholikus egyetem alapítására. Ugyanannyit Vác nagyszivű püspöke, Schuszter Konstantin. A kalocsai főkáptalan hasonló összeget ajánlt föl e nemes célra. A pécsi egyházmegye buzgó püspöke, Hetyey Sámuel őméltósága, szintén már az alapítandó katholikus egyetemet tartva szem előtt, százezer koronával gyarapította a pécsi püspöki liceum alaptőkéjét; megyéjének nemes papsága már eddig negyvenezer koronát ajánlt föl a katholikus egyetem megalapítására. A kassai egyházmegye fenkölt szellemű főpásztora, Bubics Zsigmond önagyméltósága, kötelezte magát, hogy amíg él, évenként bizonyos összeggel járul e nagy mű megalkotásához. De — ami valóban megható - szegény falusi káplánok és kispapok, az ország minden részéből, minden fölszólítás nélkül, szivük sugallatát és lelkesedését követve, megfogadták, hogy megtakarított, maguktól megvont filléreikkel évenkint adózni fognak e szent célra. Ha az összes idevágó alapítványokat összegyűjtjük, már közel egy millió koronánk van az egyetemre.

Igaz, mindez kevés: egy egyetem fölállítása és föntartása milliókba kerül. De ezeket a milliókat is

összehozzuk. Hisz eddig csak egyesek adakoztak; a katholikus társadalom még nem mozdult meg. Lelkesültünk ugyan az eszméért mindnyájan, de az adakozást, az áldozatot addig korainak tartottuk, míg az eszme konkrét alakot nem ölt. Most van arra a legkedvezőbb alkalom, hogy meginduljon az országos mozgalom. Ennek ebből a katholikus nagygyűlésből kell kiindulnia. Kérjük tehát föl a nagyméltóságú püspöki kart, hogy a magyar katholikusok egyhangú óhajtását kegyeskedjék meghallgatni s vegye kezébe a katholikus egyetem ügyét; nevezzen ki még e jubiláris esztendőben egy katholikus egyetemet építő bizottságot, hogy így ez örömesztendőhöz fűződjék e nagy mű megkezdése. S ha ez a bizottság megalakul, ha a nagyméltóságú püspöki kar kimondja a teremtő nagy szót: legyen katholikus egyetem: mi odaállunk melléje mindnyájan, oda hűségünkkel, lelkesedésünkkel, odaállunk áldozatkészségünkkel, mely nem fog megfogyatkozni, nem fog lelohadni, mig e nagy alkotást be nem fejezzük.

Igen, kérjük a nagyméltóságú püspöki kart, hallgassa meg a magyar katholikusok ezreinek legbensőbb meggyőződését. Mi úgy vagyunk meggyőződve, hogy a katholicizmus kilencszázados fönnállásának emlékét nem ülhetjük meg méltóbban, mint ha lerakjuk a katholikus egyetem alapjait: mert ezzel egyszersmind a jövő századokra biztosítjuk hitünk, vallásunk, egyházunk virágzását szeretett hazánkban.

A KATHOLIKUS EGYETEM.

ELŐADÁS AZ I. ORSZ. KATH. NAGYGYÜLÉS SZAKOSZTÁLYÁBAN
1900. AUGUSZTUS 17-ÉN.

A NAGYGYŰLÉST előkészitő bizottság csekélységemre rótta azt a megtisztelő, de nagyon is terhes föladatot, hogy a katholikus egyetem kérdésével itt a szakosztályban foglalkozzam s ugyanerről a nagygyűlés szine előtt is beszéljek.

Azt vélem, hogy itt a szakosztályban fölösleges bővebben fejtegetni egy valóban katholikus jellegű egyetem fölállításának szükségességét és azt a ki nem számitható erkölcsi hasznot, mely ez alkotásból az egész magyar katholikus társadalomra szétsugároznék; szükségtelen volna ezt itt bővebben fejtegetni, ahol mind szakférfiak vannak jelen, a tanitás és nevelés lelkes apostolai, akik mélyen meg vannak győződve arról, hogy az egész katholikus tanitás- és nevelés-ügy egy valóban katholikus jellegű egyetem nélkül hasonló a tető nélkül hagyott épülethez. Amint ez nem állja ki soká a szél, az eső, a vihar támadásait s előbb-utóbb szétmálik és összeomlik: ilyen sors vár a katholikus oktatás és nevelés ügyére is, amig nem lesz meg annak koronája, tetőzete, a

katholikus egyetem. Azt gondolom, hogy a nyilvános ülésen, a nagyközönség előtt lesz igazán helyénvaló a katholikus egyetem fölállításának szükségességét feltüntetni, hogy az egész katkolikus világ meggyőződjék arról, hogy a katholikus egyetem nem csupán a papság, egyes tudósok vagy egyes társadalmi osztályok, hanem az egész magyar katholikus társadalom egyik legfontosabb kérdése.

Itt a szakosztályban inkább a részlet-kérdések megvilágítását tartom célszerűnek.

Katholikus egyetem alapítása napjainkban óriási sok áldozatot és nagy körültekintést igénylő mű. Nem elég ehhez egyesek lelkesedése és áldozatkészsége, hanem szükséges, hogy az egész társadalom meghozza e nagy műre áldozatát; szükséges másrészt, hogy az egyetem alapításánál és szervezésénél az összes idevágó viszonyokat és körülményeket tekintetbe vegyük. Első és döntő lépés a katholikus egyetem megalapítására egy egyetemi bizottság szervezése, amely bizottságnak volna a föladata egyrészt az egész társadalmat az ügy számára megnyerni, másrészt az egyetem alapításával és szervezésével járó viszonyok tanulmányozása és a megfelelő megoldási módozatok megállapítása.

Ezért bátorkodtam határozati javaslatomban is azt ajánlani, mint az egyetem fölállításának legszükségesebb előföltételét, kérjük föl a nagyméltóságú püspöki kart, hogy egy egyetemi bizottságot nevezzen ki, amely e nagy ügyet kezébe véve a megoldás

stádiuma felé vigye. És e tekintetben már nem szabad egy percet sem vesztegetni. Úgy is a bizottság kinevezésétől, amely az egyetem alapításának a kezdete, az egyetem megnyitásáig évek hosszú sorozata fog lefolyni még a legkedvezőbb körülmények között is.

S így minél tovább halogatjuk a bizottság kinevezését, annál messzebb és messzebb jövőben történhetik csak meg a katholikus egyetem megnyitása. Pedig e téren minden évi halasztás óriási erkölcsi veszteséget jelent.

Ez okból nem tartom szerencsésnek azt a sokak által hangoztatott expedienst sem, hogy majd a katholikus autonómia állítsa föl és rendezze be a katholikus egyetemet. Ez ismét csak halasztást s ki tudja, hány évre szóló halasztást jelent. S egyáltalában lesz-e autonómia, lesz-e életképes autonómia? S ha lesz is, s ha épen arra bizzuk a katholikus egyetemet — amit különben a dolog természete nem követel — az a katholikus autonómia csak örvendene, ha már egy előkészítő-bizottság az előkészítés oroszlánrészét elvégezve kész tervekkel és javaslatokkal szolgálna.

Én tehát ismétlem, addig a katholikus egyetem alapításának kérdését nem tartom életrevalónak, amíg egy külön ad hoc kinevezett és fölhatalmazott bizottság ez ügyet kezébe nem veszi.

Az első mindenesetre az egyetem alapításánál a pénz kérdése. Az egyetem fölállításához, berendezésé-

hez, állandó föntartásához nagy összegek, állandó jövedelmi források szükségesek. Az egyetemi bizottság első föladata volna ezen tőkék és jövedelmi források beszerzése. Itt az első helyet foglalja el természetesen a katholikus társadalom áldozatkészsége, amelynek már eddig is, a mű tulajdonképeni megkezdése előtt, megragadó példáit láttuk. Bonnaz, Schuszter, Bubics, Hetyey püspökök, a kalocsai főkáptalan, a pécsmegyei papság és elszórtan másutt is papok, kispapok már eddig is szépen áldoztak e nemes célra. De mindezt már is össze kellene gyüjteni s kellően gyümölcsöztetni. Az én számításom szerint az eddigi adományok és kötelező igéretek összege megközelíti az egy millió koronát.

A bizottság föladata volna azután az országos mozgalom és gyüjtés megindítása és szervezése. E bizottságnak egyházmegyénként, sőt községenként kell a gyüjtést szerveznie. Ime most Ausztriában is látják, hogy csak úgy létesülhet az egyetem, ha az összes katholikusokat bevonják, arra törekszenek, hogy oly szervezetet alkossanak, amely lehetővé teszi, hogy minden német katholikus évi 15 krajcárral járuljon az egyetem megalapításához. Nálunk pedig elég volna, ha minden második katholikus havonként két fillért áldozna e célra. A katholikus egyetemet fölállíthatnók és föntarthatnók.

Legjobb volna mindenesetre az egész országban ügyesen szervezett, akár könyvecskék, akár perselyek, akár meghatalmazott személyek útján folyta-

tott gyüjtés. De a gyüjtés eredményének biztosítására szükséges, hogy a katholikus egyetem eszméje a nagy társadalomban visszhangra találjon. Erre szolgálnának a püspöki körlevelek, a papok prédikációi, a templomokban kitett perselyek, a katholikus sajtó meleg támogatása, de főleg egy ingyenes, a bőkezű adakozóknak szánt «Egyetemi Értesítő» lap kiadása.

Az áldozatkészség élesztésére lehetne követni pl. a lillei egyetem példáját, amely bizonyos összegü adományokért díszdiplomákat ád, másokért örök időkre misék elmondására kötelezi magát.

Az egyetemi bizottság föladata volna a káptalani és egyházmegyei alapítványok tanulmányozása amelyekből nézetem szerint szintén rendkívüli nagy összegeket lehetne — az alapítók szándékának megsértése nélkül — a katholikus egyetem céljaira fordítani. Vannak alapítványok (konvertiták segélyezésére, egyes harangokra, lámpásokra, oltárokra), amelyek kamataiból az alapítványi cél teljesítése mellett is lehetne bizonyos részt — természetesen a Szentszék engedélyével — a katholikus egyetemre fordítani. S ott vannak egyes egyházmegyékben nagy egyházmegyei alapítványok, melyeket a főpásztor az egyházmegye szükségleteire használhat föl. Hát ezekből is nagyon sokat lehetne tenni a katholikus egyetemért. Az illető egyházmegyék növendékpapjaik, egyházmegyei egyetemi hallgatók számára stipendiumokat, sőt kollégiumokat, internátusokat is alapíthatnának.

E nagy és szent cél megvalósítására igénybe lehetne venni a legtöbb plébánia-templom pénztárát is. Ha megengedhető az, hogy katholikus lapokat járassunk a plébániai pénztár terhére, bizonyára az is megengedhető, hogy a plébániai pénztár jövedelmének, vagy mondjuk fölöslegének, egy bizonyos percentjével adózzon a katholikus egyetemre.

Sokan hangoztatják, hogy a katholikus egyetem fölállításához elsősorban a budapesti egyetem katholikus jellegű alapjait kell kikérnünk.

Én nem bánom, ha kérik és követelik, csak azt nem szeretném, ha ezekhez az alapokhoz kötnék a katholikus egyetem alapítását. Mert ez ismét csak a dolog elodázása lenne. Először is problematikus, hogy azokat az alapokat megkapjuk-e, másodszor, ha megkapjuk is, évekig el fog huzódni, míg azoknak átadása megtörténik, harmadszor, ismétlem, amit már másutt is hangsúlyoztam, nem tartom helyesnek, ha a budapesti egyetemet, összes katholikus alapjaitól megfosztva azt, teljesen elszakítanók a katholicizmustól.

Ime, ezek volnának főbb vonásokban a pénzgyüjtés eszközei. Ehhez járul az egyetem helyének kiválasztása, ami pénzügyi tekintetben is, de más szempontból is, sok körültekintést kiván. Mindenesetre e bizottságot föl kell hatalmazni arra is, hogy tárgyaljon azon városokkal, amelyek akár történeti multjuk, akár geografiai fekvésük, akár jelenlegi fejlett kulturájuk folytán bizonyos joggal reflektálnak

egy egyetemre. Meg vagyok arról győződve, hogy egyes városok készek lesznek a legnagyobb áldozatra is, csakhogy megkapják a főiskolát. Természetesen a végleges döntés a hely megválasztásában a nagyméltóságú püspöki kart illetné, amint minden más, az egyetemet illető kérdésben a bizottság föladata csak a tervezés és a javaslattétel: a döntés a nagyméltóságú püspöki karé. De a hely kiválasztásának is mielőbb meg kell történnie, mert mindaddig, míg a hely meghatározva nincs, az egész mozgalomnak nincs szilárd alapja.

Egy másik rendkívül fontos kérdés: az egyetem jogi viszonyainak rendezése. Itt értem elsősorban az egyetem viszonyát az államhoz. A katholikus egyetem nálunk csak abban az esetben lesz életképes, ha az állam megadja neki az államérvényes diplomák kiadásának jogát, illetve ha nemcsak az egyetemi éveket fogadja el, nemcsak az egyetemi vizsgákat és szigorlatokat ismeri el érvényeseknek, hanem miként az állami egyetemekkel, úgy ezzel is összekapcsolja a tanári, birói és ügyvédi vizsgáló-bizottságokat.

Mélyen tisztelt szakosztály! ez a pont az, amelytől nézetem szerint a katholikus egyetem egész léte függ. Mert ha az állam egyetemünknek ezen jogokat meg nem adja: az egyetemnek alig lesz hallgatója s az óriási áldozatoknak alig lesz valami eredménye. Szomorú példa erre Franciaország, ahol öt katholikus egyetem van ilyen viszonyok között. Ott a

katholikus egyetemeken töltött szemeszterekct beszámítják ugyan, de államérvényes vizsgákat tenni s ilyen diplomákat szerezni csak az állami fakultásokon lehet. Ennek a következménye egyrészt, hogy a katholikus egyetemeknek nagyon csekély hallgatósággal kell beérniök (míg a szabad, tehát egyházi középiskolák tanulói nagyobb számmal vannak, mint az állami középiskolákban: az öt katholikus egyetemnek összevéve nincs 2500 hallgatója, holott csak a párisi állami fakultásokat 14 ezren látogatják), másrészt többé-kevésbbé az állami egyetemek korrepetitoraivá kénytelenek lenni.

Nálunk azonban még rosszabbak lennének a viszonyok. Mert Franciaországban mégis nagyon sok a gazdag ember, iparos, gyáros, kereskedő, földesúr, aki óhajt ugyan egyetemi oktatásban részesülni, de államérvényes diplomára nincs szüksége. Ezek képezik a katholikus egyetemek egyik jelentékeny kontingensét. Ilyen társadalmi osztály nálunk nincs, legfölebb egy-két mágnás akadna, aki ily módon járna az egyetemre; nálunk mindenki diplomát keres, hogy valami állást nyerhessen. A francia katholikus egyetemek másik kontingensét a papi középiskolák tanárjelöltjei, a fiatal papok képezik. De mi ezekre sem számíthatunk, ha a katholikus egyetemmel az állam nem kapcsolja össze a tanárképzést, illetve a tanárvizsgáló-bizottságot. Franciaországban ugyanis a papi iskolák szabad iskolák, melyekben nem okvetlenül szükséges, hogy állam-

vizsgát tett tanárok működjenek. Minden iskolában van egy-két állami diplomával biró tanár, a többieknek állami oklevelük nincs. Nálunk a szerzetes-gimnáziumok is teljesen állami rendelkezés alatt állanak, úgy hogy az állam a nem-okleveles tanárok alkalmazását egyszerűen eltilthatja s tényleg eltiltja. Ez okból állítottak a tanító-szerzetesek nagy áldozatok árán az állami egyetemek mellett kollégiumokat és tanárképző-intézeteket. Nem hiszem, hogy ezeket hajlandók volnának otthagyni, ismét nagy áldozatok árán új intézeteket alapítani a katholikus egyetem mellett, ha ez államérvényes okleveleket nem adhat. Mert még az erkölcsi haszon is csak problematikus lenne, hisz ez esetben kénytelenek lennének a tanárjelöltek elsősorban az állami egyetemi tanárok szellemében tanulni, minthogy végre is ezek előtt kellene vizsgázniok.

Az egyetemi bizottságnak tehát egyik nagy föladata volna e kérdést is tanulmányozni s a nagyméltóságú püspöki karnak javaslatot tenni. A katholikus egyetem mindenesetre csak akkor lesz életképes, ha annak tanítási és vizsgálati jogot az állami törvényhozás is ád.

Legyen szabad egy-két szót ejtenem a tanárok kiválasztásáról is.

Ez ismét egy fontos és nehéz kérdés. A katholikus egyetem tanáraitól kettős kvalifikációt kell okvetetlenül megkövetelnünk: az első, hogy birjanak legalább is oly fokú tudományos képzettséggel, ami-

nővel az állami egyetemek tanárai dicsekesznek; a második nem kevésbbé fontos, hogy törhetetlen hűségű, buzgó katholikusok legyenek. Már az első föltétel is nehéz. Hisz csak a napokban panaszkodott a «Budapesti Hirlap» vezércikkében, hogy egyes egyetemi kathedrákra nem lehet találni odavaló képzettségű embert s ezért sürgeti, hogy minél több jó tehetségű fiatal embert küldjenek a külföldre, ahol egyetemi kathedrákra készüljenek elő.

Még nehezebb a dolog, ha az első föltétellel kapcsoljuk a másodikat: hogy az a tanár tudós is legyen, de legyen buzgó katholikus is. Pedig e nélkül a katholikus egyetem nem sokat ér. Egyetemi ünnepélyek, szabályzatok, misék, prédikációk hasznosak ugyan: de az egyetemnek igazi katholicitást csak az ád, ha az összes tanárok katholikus szellemben tanítanak, írnak és élnek.

A bölcseleti kar legtöbb tanszékére még lehetne — de itt is nagy körültekintéssel — a tanító-szerzetesrendekből alkalmas tanárokat kiválasztani; de már a jogi és orvosi fakultásokra, amint én ismerem a viszonyokat, egy katholikus egyetemre való tanári kart nehezen lehetne összehozni. A katholikus egyetemnek tanárokat kell nevelnünk: ez is egyik föladata volna a bizottságnak. Úgy kell tennünk, amint a washingtoni katholikus egyetem megalapításakor tettek. Fiatal jótehetségű és jószellemű papokat és világiakat kell küldenünk a külföld katholikus egyetemeire, azzal a megbizással, hogy ebből vagy abból

a szakmából magukat kiképezzék, tudományos képzettségüket annak idején irodalmi működésükkel igazolják s ennek alapján a katholikus egyetem kathedráit elfoglalják.

Ugyancsak az egyetemi bizottság föladata az egyetem szabályzatának tervezetét kidolgozni, amely ismét amily fontos, ép oly kényes föladat. A külföldi főiskolák története e tekintetben nagyon tanulságos. A szabályzatnak mindenesetre a katholikus szellem védőbástyájának kell lennie, anélkül, hogy a katholikus dogmák körén belül az egyéni szabadságot korlátozná; az ifjúságra vonatkozó szabályzat megalkotása pedig annál nehezebb, minthogy nálunk mintegy a köztudatba ment az egyetemi élet korlátlan szabadsága.

Nézetem szerint ez a körülmény is, de más okok is szükségessé teszik, hogy a katholikus egyetemi élet berendezése teljesen különbözzék a jelenleg nálunk divó egyetemi rendszertől. Tanárok és ifjúság képezzenek egy családot: az egyetem egy külön várost. Ez történhetik az egyetem mellé csoportosított kollégiumok és internátusok útján. Ha az egyetem állami elismerésben részesül, joggal várhatjuk s biztosan meg is történik, hogy minden tanító szerzetesrend kollégiumot fog állítani az egyetem mellé. Remélhetjük, hogy egy-két szeminárium, vagy legalább is egy, a bécsi Ágoston-intézethez hasonló szeminárium is fog keletkezni. De ezek mellett föl kell még állítani internátusokat, jogászok, orvosok

és tanárjelöltek számára, internátusokat, melyek minden igénynek megfelelnek: a gazdagok és szegények igényeinek egyaránt. Főleg az utóbbiakról legyen szabad megemlékeznem. Annyiszor hallottam világi katholikusoktól e tekintetben panaszokat, hogy azokat nem hallgathatom el. Miért nem állítanak föl a katholikus főpapok — mondották — a jogakadémiák és az egyetem mellett olyan konviktusokat és tápintézeteket, minők a protestáns kollégiumokban vannak, amelyekben úgyszólván egész ingyen nyernek ellátást a szegény protestáns ifjak, de az olcsó ellátás mellett az erős protestáns szellemet is magukba szívják? Igen, én is azt mondom, hogy a katholikus egyetem mellett ilyféle internátus fölállítása hasznos lehet.

Még csak egy általános megjegyzést akarok tenni.

Ha azt akarjuk, hogy a katholikus egyetemre hozott óriási áldozatok busás gyümölcsöt is teremljenek; ha a katholikus ifjúságot a mi egyetemünkre akarjuk édesgetni; ha a katholikus intelligencia minden rétegére ki akarjuk terjeszteni a katholikus egyetem áldásait: akkor nem szabad félúton megállanunk, nem szabad csonka egyetemről álmodoznunk; ellenkezőleg, ki kell mondanunk, hogy amennyit csak tudunk, fogunk áldozni s nem szününk meg áldozni, hogy az egyetemet minél teljesebbé tegyük. Sőt a külföldi példák után akarunk haladni, ahol a tudomány-egyetemmel kapcsolatba hoztak mindennemű szakiskolákat: technikát, gazdasági iskolát s

legujabban a löweni egyetem konzuláris és kereskedelmi iskolát is. A félúton megállani gyávaság, amit a külföld meg tudott tenni, arra mi is képesek vagyunk. Ajánlom határozati javaslatom elfogadását:

Az Országos Katholikus Nagygyülés a magyar katholikus intelligencia megmentésére katholikus egyetem fölállítását szükségesnek és elodázhatatlannak tartja. Ez okból fölkéri a nagyméltóságú püspöki kart, hogy még e jubiláris esztendőben egy katholikus egyetemet építőbizottságot kinevezni kegyeskedjék, amely a katholikus egyetem érdekében országos mozgalmat indítson s egyáltalában e nagy mű mielőbbi megalkotásán fáradozzék.

KATH. JÓTÉKONYSÁG A NAGY-VÁROSOKBAN.

ELŐADÁS A BUDAPESTEN 1901. MÁJUS HÓ 20—22-ÉN TARTOTT ELSŐ KERESZTÉNY SZOCIÁLIS KURZUSON.

A XIX. SZÁZAD folyamán gyökeres átalakulásokon ment át a társadalom. Egyrészt a gőzgépek, a vasutak, a gyáripar, a villamosság, a technika vívmányai, másrészt a jobbágyság fölszabadítása, a céhrendszer megszünése, a szabad verseny, a tőke uralma a napi sajtó alkotják természetes tényezőit ezen társadalmi átalakulásnak. Új társadalmi osztályok keletkeztek, a régiek fölbomlásnak indultak; új utak nyiltak meg a társadalmi élet terén, míg a régi századokon át taposott ösvényeket gaz borítja el.

A régi társadalom fő jellemvonása az állandóság. Az urat és a jobbágyot a föld kötötte le, az iparost a céh: mindannyit az állandó lakóhely, melyet századokra visszanyuló vallási és erkölcsi hagyományok, elvek és szokások bástyája vett körül. Ezért a régi korban a városok szertelen növekvést nem is mutatnak, mert kiki maradt a szülőföldjén: volt, ami őket odakösse, s nem volt, ami e köteléket meglazítsa.

De a fönntemlített tényezők nagyban megingat-

ták ezt a társadalmi állandóságot. Létrehozták a mozgó tőkét, mozgósították a földet, mozgósították az embert is. A városok gyárai, iparvállalatai, közmunkái, új keresetforrásai delejes erővel hatnak a vidék szegény népségére. Ezrével és ezrével tódulnak e nagy gócpontokba az emberek, kiknek már se földjük nincs, se otthonuk, csak két kezük a munkára. Így jött létre az új társadalmi osztály, a munkás-osztály, mely ma már oly jelentőséges tényezője az új társadalomnak, hogy azzal számolnia kell az államnak, a társadalomnak, az egyháznak egyaránt.

M. t. uraim, ezzel a munkás-osztállyal, a modern nagyvárosok népességének ezen főfaktorával, óhajtok előadásomban foglalkozni. De csak egy különleges szempontból. A munkások anyagi helyzetét érintő fontos kérdésekre, minők a munkaidő, munkabér, munkaszünet, a munkás és munkaadó viszonya, a nő- és a gyermekmunkások alkalmazása, a balesetek ellen való biztosítás, a gondoskodás elaggott és beteg munkásokról stb. jelen előadásomban nem terjeszkedem ki; mindezen kérdésekről részint volt már ezen kurzusban szó, részint a jövőben fogunk ezekkel behatóan és részletesen foglalkozni. Előadásomban csakis a munkásosztály vallási, erkölcsi és szellemi helyzetét óhajtom megvilágítani s ezzel kapcsolatosan arra szándékozom rámutatni, minő tevékenységet fejthet ki a keresztény-katholikus felebaráti szeretet a munkásosztályok vallási, erkölcsi és szellemi életének emelésére.

A munkásnép a nagyvárosok periferiáin üt tanyát, a gyárak és ipartelepek közelében, oly helyeken, hol olcsó lakásokat kaphat. Ezekben a munkásbérházakban zsúfolódnak össze a legkülönbözőbb elemek, akik soha nem ismerték egymást, akiket semmi nem fűz egymáshoz. A munkásnegyedek távol vannak a templomoktól, főleg távol a kolostoroktól, melyek a régi városi fejlődés talaján a városok szivében épültek föl. Így ez az ujonnan keletkezett osztály egy teljesen új világban találta magát; amelyben nincs templom, nincs kereszt, nincs harangszó, nincs pap, nincs vasárnap, nincs semmi, ami Istenre, a lélek üdvére emlékeztetné.

Azok, akik a vidékről jönnek ide, hogy munkába álljanak, onnét, ahol a falu közepén áll a templom, s a harangszó mindennap végigzúg a községen, ahol a vasárnapot a falu apraja-nagyja megszenteli, ahol az ünnepek áhitatos éneke és szertartása az egyszerű ember szivéhez is beszédesen szól, ezek bizony eleinte furcsának találják ezt az életet és állapotot s néha-néha betévednek a városok belsejében lévő templomokba. De mit szóljunk arról a nemzedékről, amely már a gyárkémények füstje között születik és nevelődik? Talán nem kellene Londonba mennünk, ahol egész sereg munkásgyerek és ember van, aki Jézus Krisztus nevét sohasem hallotta; Berlinben a munkás-városrészekben ezrével vannak a meg nem keresztelt munkásgyermekek. De ott is, ahol megkeresztelik őket, a keresztségen s a temetésen

kívül alig van valami, ami a vallásra emlékeztetne. Igaz, nálunk még kötelező a vallásoktatás az iskolában. De először is a munkásgyermekek egy nagy része nem jár iskolába. Verédi Károly, Budapest tanfelügyelője, ezelőtt egy-két évvel hivatalos jelentésében mutatta ki, hogy több ezerre megy azon iskolaköteles gyermekek száma, akik nem járnak iskolába. S ha járnak is iskolába, egy-két órai vallásoktatás nem elégséges arra, hogy a hitben és vallásosságban megerősítse azokat, akik oly légkörben élnek, melynek sűrű ködén nem hatolhat át a vallás melegítő fénye.

A régi világban a gyermeket a család védte és nevelte, az iparosifjúságot a céhrendszer oltalmazta: valamennyit a keresztény társadalom hagyományai, szokásai és erkölcsei vették körül, melyek ellen nem vétheltek, anélkül, hogy szomszédaik, rokonaik, ismerőseik, egész környezetük szemrehányását ne vonták volna magukra.

Mindez másképen van a nagyvárosok munkásosztályánál. Ott alig van családi élet, családi otthon. A férj egész nap munkában van — távol a lakástól; az asszony is egész nap keres — többnyire szintén távol a lakástól. S a gyermekek? Az iskolai időn kívül az utcákon kóborolnak. Amint elhagyják az iskolát, beállnak ők is munkásnak, fiú- és leánygyermekek egyaránt.

Amint nincs semmi, ami őket a vallásosságban megerősítené: úgy erkölcsiségüket sem védi semmi.

Minden támasz és oltalom nélkül ki vannak téve az erkölcsi elzüllés legnagyobb veszélyeinek. Maga ez a különböző elemekből összeverődött sokaság, melyben az emberi durvaság, féktelenség és indulat kitöréseit nem gátolja semmi, az első és a legnagyobb veszedelem. Ehhez járulnak a nagyvárosok utcáinak, mulatóhelyeinek ezer meg ezer csábításai.

Csak egy-két pontot akarok röviden érinteni: a prostitució, vadházasságok, az alkoholizmus ebből az osztályból szedik legsűrűbben áldozataikat; a gyermekbűnösök legnagyobb perczentje szintén ebből az osztályból kerül.

Távol áll tehát ez a munkás-osztály a vallásnak erkölcsileg is nemesítő és védő hatásaitól. Annál könnyebben hozzáférkőzhetnek a babona, a hamis fölvilágosodás, az elégedetlenség apostolai. Elszakítva minden vallási tekintélytől és vezetéstől, annál mohóbban fogadnak bármely oldalról jövő szellemi irányítást. A nazarénusok és anabaptisták itt találnak legkönnyebben hivőket; de a szociálista-izgatók is, akik, míg egyrészről a munkásokban az elégedetlenséget szítják, másrészről a társadalmi rend teljes fölforgatását célozzák.

Az itt vázolt jelenségek, m. t. uraim, kell, hogy gondolkozóba ejtsék mindazokat, akik az egyháznak is hű fiai, de akik a társadalmi rend föntartásán is fáradoznak. Mert ezek a jelenségek nem sporadikusak, ezek egy egész társadalmi osztályt, mely nálunk is már százezreket, a külföldön meg milliókat foglal

magában, érintenek. És ez a társadalmi osztály folyton növekszik. Ha itt nem jő kellő segítség, egész néprétegeket veszt el az egyház, másrészt ugyanezek erkölcseikben elvadulva, a hamis próféták által félrevezetve, félelmetes ellenségeivé lesznek a fönnálló társadalomnak. Az egyházat nagyobb veszteség fenyegeti ez oldalról, mint aminő érte a reformáció alkalmával; a társadalmat pedig nagyobb csapás, mint az eddigi háborúk és forradalmak.

A keresztény felebaráti szeretetnek egyik elsőrangú hivatása, ezt az új társadalmi osztályt, amely a XIX. században keletkezett s amely talán a XX. század végén már az emberiség sorsát fogja intézni, a keresztény hit, erkölcs és szellem talajára visszavezetni, vagy azon megőrizni és megszilárdítani.

Lássuk tehát az eszközöket, melyeket a keresztény felebaráti jótékonyság és szeretet a munkásosztályok vallási, erkölcsi és szellemi élete emelésére a nagyvárosokban üdvösen fölhasználhat. Itt főleg azon intézményeket és kezdeményezéseket fogom érinteni, melyeket a nagy világvárosokban: Párisban, Berlinben, Bécsben és hazánk fővárosában is a keresztény szeretet és buzgóság leleményessége már eddig is létesített, s a gyakorlat üdvöseknek bizonyított.

Mindenesetre első és legüdvösebb a munkásnegyedekben templomok építése, főleg kapcsolatban kolostorokkal, melyeket olyan szerzetesek vagy apácák foglalnak el, akik maguk is szegények és élet-

hivatásuknak a munkásnép gondozását tekintik. Egy-egy ilyen templom és kolostor oázis a sivatagban, villámhárító a terhes fellegek között. Mert, m. t. uraim, a gyárak füstös kéményei közül ki-kicsillámló templomi kereszt nagyobb biztosítékot nyujt a társadalomnak, mint a gyárak mögé épített s katonasággal megrakott kaszárnyák. Amint ugyanis a keresztény civilizációnak és kulturának a szerzetesek voltak mindig úttörői: úgy ennek megvédésénél is övék az első csatasor. Az előbbit a történelem tanúsága alapján mindenki elismeri, még a francia kormány is, mely otthon üldözi a kongregációkat, de a gyarmatokban állami segélyben részesíti őket. Az utóbbit a modern világ nem akarja elismerni; pedig a szerzetes jogcíme mindkettőre ugyanazon egy forrásból fakad: az önzetlen, odaadó, áldozatkész felebaráti szeretetből. Ismétlem, m. t. uraim, hogy a munkáskérdés megoldásában nagy lépést teszünk előre, ha a nagyvárosok periferiáit kolostorokkal szegélyezzük be.

Két példára hivatkozom csak. Bécsben e téren rendkívüli sok történt az utolsó két évtized alatt: a munkás-városrészekben több templomot építettek, különféle szerzetesek telepedtek meg, főleg sok apácaiskola, gyermek-kert, kisdedóvó keletkezett. És minden a bécsi viszonyokkal ismerős beismeri, hogy a császárváros munkásnépén már is nagy és előnyös változás látható. A második példa meg itt van szemeink előtt: az angyalföldi kármelita-templom és

kolostor, amelynek a munkásnépre már eddig is gyakorolt üdvös befolyását méltánylással kell elismernünk. Nem mondok sokat, ha azt állítom, hogy e kolostor legalább is ezer munkást, férfit, asszonyt, gyermeket a keresztény világnézet talapzatához köt, miként a delej a vasat. És ha volna a periferiákon ugyanannyi kolostor, mint amennyi kaszárnya övezi azokat, legalább is tízezer munkásról biztosak lehetnénk, hogy nem lesz szociálista, sem anarkista, sem atheista.

Templomokról és kolostorokról szólva, föl kell említenem egy nagy nehézséget is, mellyel a folyton szaporodó nagyvárosokban a munkásnép lelki gondozása jár, a különböző nyelvű munkások miatt. A nagyvárosok munkásnépe egész Bábelt alkot a különböző nyelvekkel és nemzetiségekkel. Budapesten is több ezerre tehető az olasz, a lengyel, a cseh munkások száma, a tót munkásoké pedig fölülmulja az ötvenezret. Bizony, a nagyvárosokban arra is kell gondolni, hogy ezek a különböző nemzetiségű szegény népek találjanak anyanyelvükön beszélő papokat, akik őket meggyóntatják, akik előtt szivük-lelkük nyomorúságait könnyűséggel föltárhatják, sőt gondoskodni kell arról is, hogy anyanyelvükön vallási oktatást nyerhessenek, prédikációt hallgathassanak. Tudom én azt nagyon jól, mélyen tisztelt uraim, hogy nagyon kényes kérdést feszegetek, főleg napjainkban, mikor a nemzeti nyelv féltékeny ápolását s annak a közéletben föltétlen uralmát akarjuk ki-

vívni. Magam is azok közé tartozom, akik a fővárost magyarnak, teljesen magyarnak szeretnék látni nyelvében, érzésében, műveltségében, szellemében. De mindez nem zárja ki, hogy az idegenajkú munkásnép vallási szükségleteiről gondoskodjunk. Mert ennek elhanyagolása egyenlő azzal, hogy ezt a sok ezer olasz, cseh, lengyel és tót munkást átengedjük az izgatók, a babona befolyásának, oda engedjük a szociáldemokráciának s a teljes elzüllésnek. Ha a párisiak nemzeti önérzetét nem zavarja, hogy Páris három-négy templomában német gyóntatók is vannak, s minden vasárnap német prédikációk hangzanak el; ha Bécsben van az olaszoknak templomuk, ha a porosz kormány megengedi, hogy Essenben a lengyel gyármunkásoknak lengyel szerzetesek adjanak lelkigyakorlatokat s Münster és Osnabrück vidékére lengyel aratókat lengyel papok is kövessék: Budapesten is kellene arról gondoskodnunk, hogy az olasz, a cseh, a lengyel munkások is részesüljenek lelki gondozásban. Csak egy példát hozok föl. Egy apostoli lelkületű pap buzgósága folytán három-négy éven át lengyel szerzetesek tartottak a fővárosban lengyel munkásoknak lelkigyakorlatokat. Több ezerre ment a munkások száma, kik örömmel részesültek a vallás vigaszában, melyet már éveken át nélkülöztek, mert nem találtak papot, aki őket megértette volna. De ugyanezt kellene tenni minden évben nemcsak a lengyel, hanem a cseh, az olasz, a tót munkásokkal, sőt gondoskodni kellene az ő rendes pasztorá-

ciójukról. Mert arról bizonyosak lehetünk, hogy ha a mi sovinizmusunk nem ad nekik cseh, lengyel, olasz, tót nyelven beszélő papokat, majd ád nekik a szociáldemokrácia cseh, lengyel, olasz, tót izgatókat. De viszont, mélyen tisztelt uraim — bocsássanak meg, hogy hosszabban foglalkozom e tárggyal — a külföldön élő magyar munkásokról is kellene e tekintetben gondoskodnunk. És itt nemcsak Bécs, Belgrád, Bukarest lebeg szemeim előtt, hanem főleg Amerika, amelynek népoceánjában az a sok ezer magyar kivándorló teljesen magára van hagyatva. Bár szavam elhatolna oda is, ahonnét a kezdeményezésnek e téren kell kiindulnia, tudniillik a magyar kormányhoz.

De hát — hogy visszatérjek tárgyamhoz — a nagyvárosok periferiáinak kolostorokkal való benépesítése többé-kevesbbé jámbor óhaj marad, minthogy ez nagy pénzáldozatokkal jár, ámbár ismételem, hogy a keresztény jótékonyság egyesülés útján e tekintetben is sokat tehet, nálunk még keveset tett. Ami a külföldön oly mindennapi, hogy közadakozásokból állítanak templomokat, iskolákat, nálunk ez még mindig szokatlan valami s csak nagynehezen megy. A mi társadalmunk nagyon is hozzá van még ahhoz szokva, hogy mindent csak a főpapság, a kegyúri joggal biró városok, a patrónusok tegyenek. A modern társadalmi rohamos átalakulások ezzel nem elégedhetnek meg. Annyi a szükséglet e téren is, hogy magának a társadalomnak is le kell rónia adó-

ját. S az is bizonyos, hogy a közadakozásból, a társadalom filléreiből épült templomok és kolostorok manapság szilárdabb fundamentumon állanak, mint a királyi alapítványokból s a kegyuraságok bőkezűségéből épültek.

Templomok és kolostorok alapítása a keresztény jótékonyság és felebaráti szeretet első föladata a nagyvárosokban, de csak az első és nem egyedüli. Várnak itt más föladatok is a buzgó szivekre, akik a keresztény jótékonyságot akarják gyakorolni. Keresztény jótékonyságról szólok, amely nem elégszik meg egy kis pénzáldozattal, hanem amely szeretetet kíván, személyes áldozatot és személyes közreműködést, olyan jótékonyságról, minőt az irgalmas szamaritánusról rajzolt az Üdvözítő. A nagyvárosok munkásnépének megmentésére nem elég a pénz, emellett oda apostolok is kellenek. Még pedig mélyen tisztelt uraim, ennek az apostoli kollégiumnak elsősorban világiakból kell állania. Mert itt oly talajon mozgunk, ahová a papok, az egyháziak egyrészt be sem férkőzhetnek, másrészt itt annyi apostolra van szükség, amennyit az egyházi rend még legnagyobb virágzása korában sem tudott volna előállítani. A világiakat, nőket és férfiakat, a szó szoros értelmében az apostoli működés körébe kell bevonnunk, hogy ők legyenek mintegy az egyháznak, a papnak előfutárjai, egyengessék számára az utat — a munkásnép szivéhez, lelkületéhez, szelleméhez. Igen, mélyen tisztelt uraim, a nagyvárosokban a

világiak karitativ tevékenységének apostolinak kell lennie, ennek elsősorban arra kell irányulnia, hogy a munkásnépet a keresztény hitben, erkölcsben, világnézetben megőrizzük, megerősítsük. Első helyen érdemelnek említést a Szent-Vince- és Szent-Erzsébet-egyletek, az a férfiak, ez a nők számára. Az egylet tagjai a jótékonyságot személyesen gyakorolják; személyesen keresik föl szegényeiket, nemcsak hogy őket anyagi segélyben részesítsék, hanem hogy lelkületükre is hassanak, hogy velük szemben a lelki irgalmasságot is gyakorolják, egyszersmind pedig önmagukat mindjobban megszenteljék. Ezen egyletek tehát kettős céllal birnak: a tagok megszentelése az egyik, a másik a szegények anyagi és lelki segítése. Maga ez a kettős cél már megmagyarázza azt is, hogy ezen egyletek külsőleg nagy eredményeket nem mutathatnak föl, mert ezeknél nem a kiosztott pénzmennyiség, hanem a segélynek személyes átnyujtása, a szegények személyes fölkeresése a lényeges. Mégis ezen egyletek áldásos működése nagyobb hatásokat ér el, mint a káprázató nagy összegekkel dicsekvő modern jótékonysági egyesületek.

Csak az a sajnos, hogy míg a külföld nagyvárosaiban mindkét egyletet a katholikusok buzgósága fölkarolta, nálunk egyik sem tudott még eddig virágzásra jutni. Budapesten például a Szent-Vince-Egyletnek három konferenciája van, az egyikben 29, a másikban 20, a harmadikban 10 a ténylegesen működő tagok száma. A pártoló tagok száma is körül-

belül ugyanannyi.[1] Az Erzsébet-egyletnek csak egy konferenciája van, mely rendkívül áldásosan működik ugyan, de nem tud kellően szétágazni a katholikus társadalomban.

Míg például Bécsben már ezelőtt tíz évvel — sajnos, csak 1889-ről van kezeim között hivatalos kimutatás — a városban magában a Vince-Egyletnek 21 konferenciája működött, 267 tényleges és 2659 pártoló és tiszteleti taggal, a város körül elterülő helységekben (melyek ma már a Gross-Wienhez tartoznak) 11 konferencia volt 167 rendes és 1680 pártoló és tiszteleti taggal. E 32 konferencia tagjai 3390 szegény családot látogattak meg hetenként; a segélyezésre 100.000 koronát fordítottak. Egy év lefolyása alatt 241 vadházasságot orvosoltak. A bécsi Erzsébet-Egyletnek 1889-ben már három konferenciája volt, ezeken kívül föntartott egy árvaházat 40 árvával.[2]

Berlinben az 1899-iki kimutatás szerint a Vince-egyletnek 21 konferenciájában 328 rendes és 773 pártoló tag gyakorolta a keresztény irgalmasságot,

[1] Ime a hivatalos adatok 1900-ról: A budapest-jobbparti Vince-Egyesületnek látogató tagja volt 29, résztvevő tagja 29, pártoló tagja 18. Rendesen 30 család részesült gondozásban, 1213 szegény segélyben. Az évi kiadás 3451 kor. volt. A budapest-belvárosi konferenciának rendes tagja volt 10, pártoló 39. Az évi kiadás 4100 korona volt. A budapest-józsefvárosi konferenciának 20 működő tagja volt és 44 jótevője. Rendes heti gondozásban volt 32 család. Az évi kiadás 2166 korona.

[2] Heinrich Pesch, Die Wohltätigkeitsanstalten der christlichen Barmherzigkeit in Wien. Freiburg. 1891. 107. l.

809 családot részesítve az egylet áldásaiban. Ugyancsak Berlinben a Vince-Egyletnek 19 női konferenciája is van, melyekben 249 tényleg működő és 879 pártoló tag 553 családot látott el segítséggel és vigasszal.[1]

Párist nem is említem föl, hanem igenis fölhozom azt, hogy minden nagyobb francia és német városban, melyek egyetemekkel birnak, a katholikus egyetemi ifjúság körében is virágoznak a Szent-Vince-Egylet konferenciái. Münchenben, Bonnban, Boroszlóban, Freiburgban, Brüsszelben, Löwenben, Lyonban, Lilleben, hogy csak egy-két nevet említsek. A löweni egyetemen 1844-ben alapították, ma az egyetemi hallgatók között hat konferenciája van 250 taggal.[2] (Megjegyzem, hogy az összes hallgatók száma csak 1800.) A lillei katholikus egyetemen szintén hat konferenciában virágzik a Szent-Vince-Egylet — ezek közül kettőt kizárólag jogászok alkotnak — 150 családot látogatnak meg hetenként az ifjak s látnak el nemcsak segéllyel, hanem vallási vigasszal is.[3]

Ime, ily módon kell a katholikus ifjúságnak is kivennie részét a katholikus társadalmi munkálkodásból.

[1] Heinrich Fournelle, Die katholische Charitas in Berlin, Berlin, 1901. 39 s k. l.

[2] V. ö. L'Université de Louvain. Coup d'oeil sur son historie et ses institution. Bruxelles. 1900. 177. l.

[3] Mihályfi Ákos. Katholikus egyetemek. Budapest 1898. 60. lap.

A munkásosztály megmentésénél nagy szerepet játszik a gyermekek s főleg a fiatal munkások védelme. A gyermekeknek, mint már említettem, nincs igazi otthonuk, a családi nevelés bensőségét teljesen nélkülözik; az iskolai időn kívül az utcákon csavarognak s szívják magukba azoknak bűnnel telített levegőjét. A fiatal munkások, férfiak és nők egyaránt, a legnagyobb erkölcsi veszélyeknek vannak kitéve az esti órákban a munka végeztével, a vasárnapok délutánjain, főleg pedig oly időkben, mikor munka nélkül vannak a nagyváros tömkelegében. Mindezen veszélyek elhárítására gondolt a keresztény szeretet, valóban lélekemelő tevékenységgel.

Párisban a munkásgyermekek nagy része semmi vallási oktatásban nem részesül. A keresztény szeretet e hiányon is segíteni óhajt. Keresztény nők és férfiak vállalkoznak e teljesen apostoli ténykedésre. Magukhoz édesgetik a munkásgyermekeket, kikhez a pap nem is juthatna el, magukhoz édesgetik egy kis ozsonnával, éremmel, ajándékkal s kis csoportokra osztva őket, vasárnaponkint megtanítják a katekizmusra és az imádkozásra. Ime csak Páris egyik plébániáján, a grenelle-in, 1889-ben 80 hölgy és három úr összesen 300 fiút és ugyanannyi leányt részesített vallási oktatásban.[1] Sőt többet mondok, mélyen tisztelt uraim, Lyonban a mult évben 172 fiatal leány

[1] Wetzer u. Welte, Kirchenlexikon II. kiadás. IX. kötet. 1490 l.

és ifjú — 15—20 évesek — 814 gyermeket részesített rendes vallási oktatásban.[1] Ne gondolják, mélyen tisztelt uraim, hogy ez nálunk valami fölösleges dolog volna. Budapesten is előkelő, buzgó hölgyek megtették az első kisérleteket e téren is, és mondhatom, nagy tere van buzgóságuknak.

A kis gyermekek védelméről nagyon szépen gondoskodott a bécsi keresztény társadalom. A bécsi katholikus nőegylet egymaga 20 bölcsődét és kisdedóvót alapított és tart fönn (valamennyi apácák gondozására van bizva), amelyekben 4300 szegény gyermeket őriznek az utcák veszélyeitől, tanítanak, nevelnek és részben táplálnak is. Ezenkívül van még 19 óvoda apácák kezében a császárváros gyárnegyedeiben. (Nem számítom ide a többi községi vagy felekezetnélküli jótékonyságból fönntartott gyermekkerteket és óvodákat.)[2] Berlinnek 61 kisdedóvója közül 12-őt a katholikus jótékonyság alapított, valamennyi apácákra van bizva, kik a 2—6 éves gyermekeket egész napon át anyai gondozásban részesítik.[3] Természetesen ezen intézetek mind a munkásnegyedekben vannak.

Franciaországban úgy a gyermekek, mint a fiatal munkások és munkásnők védelmére szolgálnak az úgynevezett védőegyesületek (patronage), melyek a keresztény felebaráti szeretet legszebb gyöngyeit

[1] La Quinzaine, 1901. Nr. 156. Après l'école. 460. l.
[2] V. ö. Heinrich Pesch i. m, 136—138. l.
[3] V. ö. Fournelle i. m. 104. s. k. l.

képezik. Ezen védőegyesületek célja a fiatal munkásokat és munkásnőket a vasárnapi délutánokon, a gyermekeket az iskolai szünnapokon elfoglalni. Összegyüjtik őket — iskolákba vagy más egyleti vagy bérelt helyiségekbe — s ott az erre önként vállakozó úri asszonyok és leányok foglalkoznak velük, részint nemes szórakozásokkal, énekkel, zenével, részint olvasmányokkal, hasznos kézimunkával, egy-két jó tanács, oktatás, egy-két vallásos gondolat is utat talál e délutánokon az ifjú munkások és munkásnők szivéhez. A főcél pedig el van érve: vasárnap délután van otthonuk, kellemes szórakozásuk, s meg vannak óva azon veszélyektől, amelyeken épen a vasárnapi délutánokon a legtöbb fiatal munkás és munkásleány erényessége hajótörést szokott szenvedni. A védőegyesületek legszebb virágzásnak Franciaországban, a keresztény karitász klasszikus földjén örvendenek. A legújabb statisztikai adatok szerint Franciaországban 4168 katholikus patronage áll fönn: 2351 fiúk, 1817 leányok számára. És, ami a legörvendetesebb, ez az intézmény napról-napra erősbödik. Ime, Párisban 1858-ban 24 védőegyesület volt, melyekben 3000 fiatal leányt gondozott 500 védőnő; 1878-ban már 107 védőegyesületben 12.000 fiatal leány állott 900 védőnő gondozása alatt; 1898-ban 160 egyesületben 1000 védőnő 20.000 leány között működött; 1900-ban 176 védőegyesület 26.000 leányt számlált és 1200 védőnőt. A 176 védőegyesület közül 112-őt apácák, 64-et pedig teljesen világi höl-

gyek vezetnek.[1] Ezek a társadalom legelőkelőbb rétegeiből valók, akik egy-egy meghatározott vasárnap délutánt védenceik között töltenek el, őket tanítva, oktatva, szeretettel gondozva. Lehet-e ennél nemesebb módon gyakorolni a keresztény szeretetet? Van-e ennél biztosabb útja a társadalmi nagy ellentétek s az ebből származó elkeseredés és elégedetlenség elfojtásának?

Franciaországban a fiatal férfimunkások védőegyesületei még nagyobb számban vannak, mint a nővédő-egyesületek. Ezeknek legnagyobb része különböző férfi-kongregációk vezetése alatt áll. Az oroszlánrész az iskola-testvéreké, akik 350 védőegyesületben 32.572 fiatal munkásra gyakoroltak üdvös befolyást.[2]

Nálunk is történtek már e téren kezdeményezések. Ide tartoznak bizonyos értelemben a legényegyletek; még inkább a tanoncok Otthona, mely Budapesten máris oly áldásosan működik. A legutóbbi jelentés szerint az Otthon négy fiókjában 306 inas-ifjú nyert oltalmat és védelmet a vasárnapi délutánokon. Az Otthon minden fiókja egy-egy buzgó pap vezetése alatt áll.[3]

Ide kell sorolnunk a Katholikus Népkört és a Katholikus Ifjak Körét; mindkettőnek főhivatása,

[1] La Quinzaine 1901. Nr. 156. Après l'école 461. l.

[2] La Quinzaine i. h. 457. l.

[3] V. ö. VIII. évi jelentés a kath. tanoncokat védő egyesület működéséről. Budapest, 1901.

hogy a vasárnap délutánokon s általában az estéken szórakoztassák, de egyszersmint védjék az erkölcsi veszélyek ellen a tagokat s bennük a vallásos öntudatot ápolják. A Katholikus Ifjak Köre már internátussal is bir, ahol a tagok (többnyire kereskedő-ifjak) olcsón lakást kaphatnak. De természetesen mindezen egyesületek fölvirágzása csak úgy várható, ha nemcsak pénzbeli segélyben részesítjük őket, hanem személyes közreműködésben is. Ha a papok, a hithű katholikus világiak egy kis személyes és időáldozatot hoznak, ezeket az egyesületeket gyakrabban fölkeresik, vasárnaponkint egy-egy órát ott eltöltenek; fölolvasásokat tartanak, itt-ott tanításra, buzdításra, üdvös eszmecserére is nyilik alkalom. Túlzás nélkül mondhatom, hogy az ily irányú tevékenység manapság a nagyvárosok intelligens elemeinél társadalmi kötelesség.

Budapesten a munkásnők védőegyesületét özv. gróf Pállffy Pálné buzgósága létesítette. A két év óta fönnálló egyesületnek már két fiókja van, melyek vasárnap délutánonként körülbelül 400 fiatal munkásleányt gyüjtenek össze; a védőnők, tanítónők és előkelő állású úri nők, asszonyok, leányok (30—40-en), akik valóban nemes buzgósággal szentelik vasárnap délutánjaikat fiatal védenceiknek, velük foglalkoznak, őket tanítják, szórakoztatják. Mindenkor rövid vallási oktatásban is részesülnek, melyet egy pap végez. A husvéti időszakban a védőnők személyesen vezetik védenceiket a közös gyónáshoz és szentáldo-

záshoz. A védőegyesület alapítónője ép a napokban adott ki egy kis füzetet, melyben az egyesület szellemét, működési körét ismerteti, hogy a vidék nagyvárosainak nemesszivű katholikus hölgyeit is megnyerje e nagyfontosságú tevékenységnek.[1] Mint értesültünk, legközelebb már Újpesten és Kassán is meg fog nyilni egy-egy patronage. Bár mielőbb követnék e példát a többi vidéki nagyobb városok is.

A vidéki nagyobb városokban mindenütt vannak jótékony nőegyletek, melyek azonban csak a szegények anyagi segítésével foglalkoznak. Bár megértenék ezek a jótékony hölgyek, hogy az anyagi segítségnél nemesebb az irgalmasság lelki cselekedeteinek gyakorlása, valamint hogy a mai társadalom ezernyi bajában szükséges, hogy a buzgó, jó lelkek személyes áldozatokat is hozzanak. S ezt tehetnék oly üdvösen a munkásnőket védő egyesületek fölkarolása által.

A védőegyesületekkel rokontermészetűek a munkásotthonok, melyekben fiatal munkások vagy munkásnők kellő felügyelet mellett olcsó lakást, esetleg ellátást is, minden esetben erkölcsi támaszt és védelmet nyernek. Franciaországban az iskolatestvérek Otthon-aiban 1890-ben 3000 fiatal munkás talált valódi otthonra. A női munkásokról tán még jobban van a francia nagyobb gyárvárosokban gon-

[1] Fölvilágositás a kath. munkásnőket védő egyesületről. Budapest, 1901.

doskodva. Számos női kongregáció egyenesen e célból keletkezett, de szent Vince leányai itt is, mint a társadalmi jótékonyság minden terén, elől járnak. Bécsben, Berlinben s legújabban nálunk Budapesten is van egy-egy kath, munkásnő-otthon (IX., Bakács-tér 10), melyben 60—70 nő nyerhet lakást. E téren is tehát túl vagyunk a kezdeményezésen.

Berlinben van már nőtlen munkás-férfiak számára is otthon, de ezt még nem igen veszik igénybe.[1]

Bécsben külön kongregáció alakult, mely 1889. november 24-én nyert kánoni megerősítést, a Congregatio piorum operariorum, melynek tagjai a hármas szerzetesi fogadalomhoz egy negyediket csatolnak, hogy t. i. elüljáróik vezetése mellett minden testi és szellemi erejüket a kézműves- és munkásosztály segítségére szentelik.[2] Tagjai papok és laikus testvérek, akik két, illetve négy évi noviciátus után tesznek fogadalmat. Az egyesületnek hivatása az iparostanoncok védelme, tanoncotthonok, munkásotthonok s védőegyesületek, valamint ipariskolák állítása, legény-, mester- és munkásegyletek vezetése.

Amit Olaszországban a don Bosco kongregációja, Franciaországban nagyrészt az iskolatestvérek végeznek, ugyanarra van hivatva Ausztriában a jám-

[1] Fournelle, Die kath. Charitas in Berlin. 138. l.

[2] Pesch, Die Wohltätigkeitsanstalten der christlichen Barmherzigkeit in Wien. 62. s k. l. — Johann Löfflath. Die Congregation der frommen Arbeiter in Wien. Ein Orden für Arbeiter. Donauwörth, 1899.

bor munkások kongregációja. Nálunk e téren nagyobb lendületet a katholikus társadalmi tevékenység addig nem vehet, míg ezen vagy ezekhez hasonló kongregációkat nem hívja segélyül.

A munkásosztály védelméről szólva, nem feledkezhetünk meg a nagyvárosok cselédeiről sem. Egy-egy nagyváros női cselédsége több ezerre megy, akik úgyszólván teljesen magukra vannak hagyatva; a nagyvárosi cselédtartók csakis azzal törődnek, hogy a cseléd ügyes legyen és dolgát jól végezze, a cseléd vallási és erkölcsi életére nem gondol senki. A legnagyobb erkölcsi veszedelemnek vannak kitéve a helynélküli s helyet kereső cselédek, azok a tapasztalatlan, könnyen hivő falusi leányok, kik száz számra tódulnak a nagyvárosokba szolgálatot keresni.

A cselédleányok védelme kettős okból fontos, nemcsak hogy azt a sok ezer és ezer keresztény lelket megmentsük, hanem azért is, hogy a vidéket, a falusi népet is megóvjuk a nagyvárosok erkölcsi miazmáitól. Mert ezeknek a cselédleányoknak nagy része egy-két év után haza megy s viszi magával a nagyváros ragályát. Nem egy falusi lelkipásztortól hallottam, hogy amióta községéből seregestül mennek a leányok a városokba szolgálni, azóta a község hit- és erkölcsi élete folytonosan hanyatlik.

A cselédleányok oltalmára s védelmére szolgálnak a cselédotthonok, melyekben a helynélküli cselédek olcsó lakást és ellátást találnak; de még inkább a cselédvédő-egyesületek, amelyek úgy a már szol-

gáló, mint a szolgálatot kereső cselédek vallási és erkölcsi támogatását tüzték ki célul. A katholikus nőcselédeket, amennyire ez lehetséges, számon tartják, a szabad vasárnap délutánokra meghivják a védőegyesületbe, ahol kellemes szórakozás mellett némi lelki tanitást is nyernek, megismertetik velük a templomokat, az istenitiszteletek rendjét; jó katholikus családokhoz beajánlják őket stb. Sőt a védőegyesület gondja kiterjed a pályaudvarokra is; egy-egy védőnő — kereszttel jelölt szalaggal a karján — a személy- és vegyesvonatok érkezésénél ott van a pályaudvarban; megszólítja az érkező falusi leányokat, útbaigazítással, tanáccsal szolgál nekik; akárhány falusi leány ennek köszönheti, hogy az erkölcsi bukást kikerülte.

De e tekintetben a falusi lelkipásztorok is többet tehetnének. A Budapestre jövő cselédleányok figyelmét fölhivhatnák a cselédotthonra, a cselédvédőegyesületre (IX., Bakács-tér 10. sz.), sőt magát ezt az egyesületet a falujukból feljövő leányokról informálhatnák.

Ez a Cseléd-Otthon s cselédleányokat védő egyesület ép úgy, mint a fönnt említett munkásnők védőegyesülete, egy-egy szép ága a keresztény irgalmas szeretet azon terebélyes fajának, melyet özvegy gróf Pálffy Pálné buzgósága ültetett fővárosunk talajába s melyet minden társadalmi nyomorra és szükségre kiterjedő figyelemmel és odaadással ápol és folyton terjeszt. Ez a «Katholikus Nővédő-Egyesület»,

amelynek hivatása, az irgalmasság testi és lelki jótéteményeiben részesíteni minden rendű és rangú nőket. Az egyesületnek már öt osztálya van:

1. Katholikus munkásnők egyesülete, melyben maguk a munkásnők a tagok, s mely egy pap vezetése alatt áll.

2. Katholikus munkásnők védőegyesülete, a francia patronage-ok mintájára, melyet fönntebb ismertettünk.

3. Otthon gyári munkásnők és helyet kereső cselédek számára.

4. Védőegylet cselédek részére. A védőnők a vasútnál fogadják és kalauzolják a vidékről a városba jövő cselédeket, őket az Otthonba vezetik, míg megfelelő helyet találnak, de ha szolgálatban vannak is, a védőegylet pártfogásában maradnak.

5. Védőegylet üzletben levők és elárúsítónők részére, akiket az egyletben a védőnők nyelvekre (angol, francia, német), esetleg könyvvezetésre, kereskedelmi levelezésre, gyors- és gépírásra tanítanak, természetesen ingyen, felebaráti szeretetből.

Tervbe vannak véve még új szakosztályok is, amelyekben anyák, gyermekek, aggkorú és munkaképtelen nők nyernek elhelyezést és gondozást.

A világiak apostoli működésének még egy szép egyesületéről kell megemlékeznem; ez a Regiszi szent Ferencről elnevezett egylet, melynek célja a vadházasságok megszüntetése, illetve orvoslása. Nagy működési tér nyilik itt is az apostoli buz-

góságra. Akárhány vadházasság van a nagyvárosok alsó munkásrétegei között, amely nem annyira az erkölcsi elvadulás, mint inkább a nemtörődés, közönyösség, tudatlanság, szegénység következménye, amelyet némi jóakarattal orvosolni lehet. A Regisz-Egylet tagjai az ilyeneket keresik föl s helyettük elvégeznek minden írást, utánjárást, bejelentést, kieszközlik a szükséges dispenzációkat, fedezik a költségeket s így a házasságot orvosolják, a gyermekeket törvényesítik, egy-egy családnak az erkölcsi alapot visszaszerzik. Ime, Bécsben ez az egyesület 1898-ban 1014, 1899-ben 892, 1900-ban 949 vadházasságot orvosolt s e három év alatt 1348 gyermeket törvényesített.[1] Tudtommal Budapesten még ez az egyesület nem létezik; pedig találna Budapesten is elég teret a működésre, apostoli tevékenységre.

Ezen szomorú kategóriába tartoznak még a romlott, elzüllött gyermekek javítóintézetei s a bukott leányok menhelyei. Ez utóbbiról Budapesten is nagylelkűen gondoskodott San Marco hercegné, született Nákó Mileva grófnő, az ó-budai Jó Pásztor-intézet megalapítása által, mely 1892. július 31-én nyilt meg, s mely 1900-ban már százharminckilenc eltévedt nőnek adott menhelyet.[2] Romlott gyermekek javító inté-

[1] Dritter Rechenschaftsbericht des Werkes des heiligen Johannes Franciscus Regis im Kronlande Niederösterreich. Wien 1901. 6. l.

[2] V. ö. Tisztelendő Pelletier Eufrázia Mária anya. Budapest, 1901. 115—119.

zete azonban még eddig katholikus részről nálunk nem lett alapítva.

Már fönnebb is, a katholikus munkásosztály vallási és erkölcsi életét óvó intézmények ismertetése közben, egész természetszerűleg rámutattam egyikmásik oly működési körre, amely egyszersmind a munkások szellemi életének irányítására is szolgál. De nem volna teljes a kép, melyet a felebaráti szeretet társadalmi tevékenységéről festeni óhajtok, ha meg nem emlékezném a külföldön ma már nagyban elterjedt irányzatról, mely a művelt, tanult embereket, főleg az egyetemi ifjúságot s a tanári karokat arra buzdítja, hogy az ő szellemi tőkéjükkel járuljanak a munkások helyzetének javításához. Ide tartoznak mindazon mozgalmak, melyek szabad-liceum, University extension, tudományok népszerűsítése, munkás-fölolvasások címe alatt ismeretesek. Katholikus és nemkatholikus részről egyaránt belátták már az intelligens osztályok, hogy nekik is vannak föladataik, társadalmi kötelességeik a munkásosztályokkal szemben. Különösen ki akarom itt emelni a francia és belga katholikus egyetemek tanárainak és tanulóinak idevonatkozó buzgólkodását. A munkás-negyedekben népirodákat létesítettek, melyekben jogászok, ügyvédek a munkásoknak mindennemű jogi, biztosítási, hagyatéki, végrendeleti, vagyonjogi kérdésekben ingyenes fölvilágosítással szolgálnak.

Párisban, Lilleben és Löwenben katholikus egye-

temi hallgatók rendes tanfolyamokat tartanak az esti órákban munkások számára. A lillei katholikus egyetem tanárai a téli időszakban a környék nagyobb gyárvárosaiban az esti órákban rendszeres fölolvasásokat tartanak a gyári munkások számára mindazon kérdésekről, melyek a munkásokat érdekelhetik.[1]

Nálunk e téren nemkatholikus részről az utóbbi években már is sok történt; katholikus részről csak annyit jelezhetek, hogy a budapesti Szent-Imre-Egylet lelkes ifjúsága óhajt e téren úttörő lenni. Egyet azonban nem hallgathatok el. Az Extension University ma divatos jelszó nálunk is, talán azért, mert külföldről jött. Pedig ehhez hasonló tevékenység valaha nálunk is megvolt, amely — talán mert nem részesült kellő vezetésben, irányításban és méltánylásban — lassankint elaludt. Mikor én kis diák voltam, huszonöt évvel ezelőtt, a jó piarista-atyák Veszprémben minden télen tartottak rendszeres népszerű fölolvasásokat, s úgy tudom, ugyanezt tették más városokban is a szerzetes tanárok. De lassanként ez megszünt; ezt kellene ismét fölélesztení, rendszeresíteni, irányítani, s ily módon mi is tudnánk katholikus szellemű Extension University tevékenységet kifejteni.

***

[1] La Quinzaine, 1901. Nr. 56. Après l'école. — L'Université de Louvain, i. m. 178. l. — Mihályfi Ákos dr.: Katholikus egyetemek 36., 66—67. l.

Hosszúra nyult előadásomat sietek befejezni három gondolattal, melyek átszürődtek lelkemen, midőn e kérdést tanulmányozva, hazai nagyvárosaink viszonyait a külföldiekével összehasonlítottam.

Az első, hogy a nagyvárosok munkásosztályainak vallási, erkölcsi és szellemi életének megmentésében a főszerep a kolostoroké, s ép ez okból a külföld minden nagyobb városában honosságot nyertek a modern társadalmi bajok orvoslására alkalmas, sőt egyenesen e célra alapított különféle férfi- és nő-kongregációk, míg minálunk e téren alig történt valami. Szeretjük a mi szép fővárosunkat a világvárosok között emlegetni, pedig a világvárosok jellegéhez ép úgy hozzátartoznak a világvárosok nyomorát, szégyenét, bűneit orvosló, gyógyító szerzetes-kongregációk, mint a fényes körutak, földalatti vasutak, gyárkémények és telefonhálózatok.

Másodszor, úgy tünik föl nekem, hogy a magyar katholikus társadalom, az arisztokrácia és intelligencia nagy bőkezűséggel pártol és támogat minden általános humanisztikus, de felekezeti jelleggel nem biró intézményt és mozgalmat. Távol legyen tőlem, hogy ezt rosszaljam; tudom nagyon méltányolni azt a sok jót, melyet ezen humanisztikus intézmények gyakorolnak; tudom azt is, hogy a katholikus társadalom sem maradhat el ezen intézmények támogatásától. De szeretném, ha a katholikus társadalom, arisztokrácia és intelligencia ugyanoly bőkezűséggel erkölcsi és anyagi támogatásban részesítené a specifi-

kusan katholikus intézményeket és mozgalmakat is. Ez annál inkább volna kívánatos, minthogy amazokat a nemkatholikus társadalom is, de meg többnyire maga a kormány, városok és törvényhatóságok is segítik és támogatják, míg emezek, melyekre pedig szintén égető szüksége van a társadalomnak, egyedül a katholikusokra támaszkodhatnak.

A harmadik gondolat, mely lelkemben megvillant, az, m. t. uraim, hogy a magyar katholikusok jótékonysága még nagyon hideg. Adnak szivesen pénzt, de nem adnak szivet, szeretetet. A személyes áldozat, az apostoli buzgóság, a személyes közreműködés a munkásosztályok fölsegítésében nem igen tudott még utat törni magának a művelt osztályok rétegeiben. Pedig erre van szükség. Ez az igazi katholikus szeretet, melyet az élő hit fakaszt a szivekben. Az így megnyilatkozó hitről mondja az Írás, hogy meggyőzi a világot. *Haec est victoria, quae vincit mundum, fides nostra.*

XIII. LEO NAGYSÁGA.

ÜNNEPI BESZÉD A BUDAPESTI KATHOLIKUS KÖR LEO ÜNNEPÉN, 1902. ÁPRILIS 17-ÉN.

Mélyen tisztelt közönség! A XIII. Leó pápát magasztaló iratokban, ujságcikkekben és beszédekben, az ő különböző jubiláris ünnepségei alkalmából, nem egyszer olvashattunk disszonáns hangokat, amelyek amint ellenkeznek az igazsággal, ép úgy sértik a kegyeletet. Hogy XIII. Leó nagyságát föltüntessék, kiszinezzék, kidomborítsák, az ő elődjét kicsinyelik, befeketítik; XIII. Leót IX. Pius rovására akarják fölemelni, ellentétbe állítják a kettőt, hogy XIII. Leó nagysága IX. Pius törpesége mellett tünjék föl minél magasztosabban.

Pedig, mélyen tisztelt közönség, ez amilyen kegyeletlen, ép oly igazságtalan eljárás. Az elfogulatlan történetírás e két pápát egymás mellé fogja állítani mindenkoron, mint egymást kiegészítő két nagy alakot, akiknek több mint félszázadra terjedő pápasága, miként VII. Gergelyé, III. Incéé és a renaissancepápáké, új korszakot jelez az egyház történelmében.

Hanem van mégis, magam is elismerem, valami különbség IX. Pius és XIII. Leó pápa között, nem a

nagyságban, nem az érdemben, hanem a nagyság elismerésében, az érdem méltánylásában; mind a kettő nagy pápa, de az első csak a hivő katholikusok előtt, míg XIII. Leó nagyságát az egész világ elismeri.

Legyen szabad, mélyen tisztelt közönség, egykét szóval ezt a különbséget megmagyaráznom.

A XIX. században valóban válságos helyzetbe jutott a katholikus egyház Európában. Kétszázados rombolás idézte ezt elő. A gallikanizmus, janzenizmus, a jozefinizmus belülről, miként a szú a tölgyet, a különböző forradalmak, majd az Európaszerte diadalmaskodó liberalizmus kívülről támadták meg az egyházat. Szomorú helyzete volt Krisztus egyházának Európában; belülről saját szervezetében, szellemében volt megtámadva, kívülről minden hatalom által elhagyva, megvetve, lenézve, fosztogatva.

És IX. Pius pápának épen abban áll dicsősége és nagysága, hogy Krisztus igéretére támaszkodó rettenthetetlen hitével és akaratával hozzáfogott az egyház belső restaurációjához.

De ezt a belső restaurációt alig lehetett máskép elvégezni, mint magára zudítani az egyházon kívül álló hatalmak haragjának egész orkánát. Mert a gallikanizmus, janzenizmus és jozefinizmus szülte miazmákat csak úgy lehetett véglegesen kiirtani az egyház belsejéből, ha a hit és az ész viszonya, a tekintély elve, a pápa egyetemes joghatósága és tévmentessége minden kétséget kizárólag kimondatnak. De

ezek mind olyan kérdések, melyeknek vihart kellett támasztaniok az egész modern világban, mely a tekintély tagadásával, az emberi ész és akarat teljes függetlenségének proklamálásával jött létre.

De IX. Pius nem törődött azzal, hogy az egész művelt Európa elfordul tőle, hogy a tudományok, az államhatalmak, a sajtó, az egész nem-katholikus társadalom megvetése, a gúnyja, támadása kiséri őt — Krisztusba vetett hittel vitte véghez nagy művét, az egyház belső restaurációját, erre rátéve a koronát a Syllabussal és a vatikáni zsinattal és így egyszersmindenkorra biztonságba helyezte a hit világát a belső ellenségekkel szemben. Ebben áll IX. Piusnak, a megvetett, a lenézett, a kigúnyolt pápának örök időkre szóló nagysága.

Utódja, XIII. Leó, folytatta a nagy munkát. Az egyház beléletében föltámadt friss szellemet nem hagyja elaludni, hanem bölcsességgel ápolja, fokozza, irányítja, esetleg kinövéseit, mint pl. az amerikanizmust, erélyel és okosan lenyesi; a hitéletnek és jámborságnak uj tápot nyujt, ismételten ajánlva az Oltáriszentség és a Szűzanya kultuszát, a szent Szív ájtatosságot és a Szentlélek tiszteletét. A szerzetesrendeket és új kongregációkat bölcs törvényekkel szabályozza, a papságot alapos theologiai tanulmányokra buzdítja. De ezzel nem elégedve meg, hozzá fog egyszersmind az egyház külső restaurációjához, hogy visszafoglalja az egyháznak a világban, a társadalomban az őt megillető helyet, munkakört s

ennek alapján azt a tiszteletet és becsülést, melyhez joga van.

És ebben áll XIII. Leónak nagysága, hogy megtalálta ennek a külső restaurációnak az eszközeit, hogy a modern világ előítéleteit, megvetését, kicsinylését le tudta győzni, hogy önmagának és a pápaságnak s ezzel a katholikus egyháznak kivivta a világ becsülését.

Ebben áll XIII. Leónak nagysága, hogy egész Európa ítéletét megváltoztatta az egyházról és a pápaságról, anélkül, hogy eltért volna csak jottával is IX. Pius elveitől. Épen ugy a Syllabus és a vatikáni zsinat alapján áll ő is, mint előde; épen ugy elitélte a szabadkőmíveseket, a forradalmi eszméket, az államok túlkapásait, épen úgy tiltakozik az egyházi állam jogtalan annektálása miatt, mint tette ezt IX. Pius.

Mondom, ebben áll XIII. Leó nagysága, amely előtt meghódolt Bismarck, a vaskancellár, meghajolt II. Vilmos imperátor, Edvárd angol király, a francia köztársaság, a török szultán, a nap fia, a kinai császár, meghajolt a «Norddeutsche Allgemeine Zeitung», a «Times», még a «Pester Lloyd» is, amely pedig halálakor megjósolta, hogy utána csak egy közönséges pap, «ein einfacher Priester» fog következni. És csak a mult hetekben irta erről a pápáról az angol protestantizmus egyik legnagyobb napilapja, a londoni «Daily Telegraph» a következőket:

«Mióta a Cézárok trónja helyébe Péter apostol

tanítószéke került, akadt-e a pápaság történetében jelenség, mely az emberek rokonszenvét és tiszteletét jobban megérdemelné, mint ez? Egy pápának sem volt nagyobb hatalma. Midőn XIII. Leó elfoglalta a pápai trónt, akadtak emberek, akik azt gondolták, hogy Pecci Joachim lesz az utolsó pápa. S most kiderül, hogy épen ellenkezőleg, mert ő van hivatva, hogy a pápaságot megerősítse és a jubileum, melyet ő most ünnepel, a szellemi hatalomnak olyan diadalát mutatja, minőt alig ismertek valaha. Manap a Szentatya igazán a legatyaibb, a legtiszteltebb alak, aki csak létezik, a világnak előljárója... aki minden nemesen gondolkozónak tiszteletét a maga számára oly mérvben szerezte meg, mint a reformáció óta egyetlenegy pápa sem.»

De hát hogyan sikerült mindez annak az aggastyánnak, aki már a sír szélén állónak látszott, mikor remegő fejére tették a pápai koronát? Hosszú volna itt elmondani; sorra kellene vennünk és elemeznünk azt a vaskos öt kötetet, melyek XIII. Leó pápai aktáit, leveleit, enciklikáit, allokucióit tartalmazzák, amelyekben klasszikus nyelven fenséges méltósággal és bölcseséggel hangoztatja világhódító elveit, mindenkit megragadó eszméit, tanításait. Csak egy-két kimagasló pontot érinthetek; csak egy-két levelét mutatom föl a babérkoszorúnak, mely az agg pápának homlokát övezi.

Az emberiség történetében mindig kimagasló szerepe volt a tudománynak, de soha még akkora

befolyása nem volt az elmékre, mint ezt a sajtó bámulatos fejlődése és elterjedése óta tapasztaljuk, amely a tudománynak úgy vivmányait, mint tévedéseit szétszórja a társadalom minden rétegébe.

És ez a világhatalom teljesen elszakadt volt az egyháztól, sőt megittasulva saját nagyságától, támadta és eltiporni akarta azt, amit nem tudott megérteni: a természetfölötti alapokon nyugvó vallást és egyházat.

A tudományok története a XIX. század egy nagy korszakából szomorú képet tár elénk: a történelem, a bölcsészet, a természettudományok, a szépirodalom, a sajtó, mint gőgös félistenek rontanak az egyháznak, végig gázolnak minden dogmán, végig a pápaság történetén, végig a szentirás minden lapján — egész a keresztig, egész Krisztusig s hangosan hirdetik a vallás csődjét a tudománnyal szemben.

És ime, a tudomány túlkapásai által megfélemlített és a dogmák bástyái közé vonult szorongó katholikusoknak odakiáltja XIII. Leó: Mit féltek ti kicsinyhitűek? Ne féljetek a tudományoktól. A hit örök igazságait a valódi tudomány nem bántja; a hamisat pedig a tudomány fegyvereivel kell meggyőzni tévedéseiről. A történelem minket meg nem szégyenithet, az nekünk is igazságot szolgáltat; a bölcsészet dogmáinkat meg nem cáfolhatja, ellenkezőleg fegyvert ád a kezünkbe azoknak magyarázására; a természet titkai nem rontják le a hit misztériumait, sőt inkább érthetőbbé teszik azokat; a

sajtó, az irodalom leghathatósabb támaszai lehetnek a hitnek. És amint beszél, úgy cselekszik. Kinyítja a pápák levéltárát a tudósok előtt, a kritikai kutatásokat támogatja, bölcsészeti iskolákat, majd egyetemeket alapít és segélyez, a papságot a természettudományok mívelésére buzdítja, a vatikáni obszervatórium résztvesz a csillagászok nagy munkáiban, így az égbolt térképének készítésében, körülveszi magát, akárcsak a Mediciek, világhirű tudósokkal, a pápai intézetek élére olyan embereket állít, kiknek tudománya előtt meghajol az egész tudós világ; ő maga szabad perceiben a költészet múzsáinak áldoz; hangoztatja a sajtó nagy hatalmát, de nagy bölcseséggel körvonalozza is az ujságirás egyedül igaz elveit és törvényeit: szóval egyrészt a katholikus világban pezsgő szellemi életet kelt, másrészt lefegyverzi magát a tudományos világot, mondhatnám, segítségére siet a tudománynak, hogy az csődöt ne mondjon.

Tovább menve bebizonyította XIII. Leó pápa a világnak, hogy a Krisztus helytartója az emberiségnek valódi atyja, akinek a szive résztvesz az emberiség minden bajában, minden szenvedésében.

Ahol társadalmi betegség, nyomor, békétlenség, anarchia ütötte föl magát, ott megjelent mindenütt XIII. Leó nagy szelleme békéltetőleg, csillapítólag, enyhítő vigaszt és reményt csepegtetve. Mikor még az államok nem is igen gondoltak reá, a szociális kérdés megoldásának kész programmjával lepte meg a világot: a legfüggetlenebb szuverén bátorságával

osztva tanácsait a szegényeknek, a hatalmasoknak és elnyomottaknak egyaránt. Amint elitél minden, a társadalmi rendet fölforgató anarchikus törekvést, ép oly melegséggel veszi védelmébe a szegényeket, a munkásokat, a fekete és fehér rabszolgákat.

S amit a pápa tesz, ugyanarra hívja föl hiveit és papságát, hogy a pauperizmus, a munkásosztályok, a földmívesek nehéz helyzetén társadalmi szervezkedés útján igyekezzenek enyhíteni. S így jönnek létre az ő szavára a keresztény munkás-egyletek, kölcsönpénztárak, szövetkezetek, társadalmi érintkezések a gazdag és a szegény között, annak az igazi demokráciának nemes hajtásai, amelynek nagy apostola XIII. Leó.

És egyáltalában, m. t. közönség, XIII. Leó pápa szemei előtt a társadalmi élet regenerációja lebeg; ő nem elégszik meg azzal, hogy a hivők és a papok a templom falai közé vonuljanak és csak az oltárt állják körül, hanem arra int és buzdít papot és hivőt, hogy a templomok áhitatában megerősítve, megszentelve lépjenek ki a nyilvános élet minden terére, odavive magukkal hitüket, buzgóságukat, hogy ezzel is használjanak a közjónak, hogy az evangélium kovászával megfermentálják a fórumot, regenerálják a társadalmat, megszilárdítsák az államot. Ez XIII. Leó egyházpolitikája, mely előtt kénytelen mindenki meghajolni: barát és ellenség egyaránt.

Amily bölcsességgel hozzáférkőzött a társadalomhoz: úgy megtalálta az utat az állami hatalmak-

hoz is. XIII. Leó trónralépésekor legziláltabb volt az egyház viszonya az államokhoz. Az a vad szenvedélyesség, amely a vatikáni zsinat idején Itália erőszakos egyesítésekor a pápaság ellen Európa országain végigzúgott, úgy látszott, hogy teljesen elszakit minden összeköttetést az államhatalmak és a pápaság között.

De ez csak látszat volt; mert XIII. Leónak sikerült meggyőznie az államokat arról, hogy a pápaság nem ellensége a nemzeteknek, hanem azok önállóságának egyik legerősebb támasza, mert az egyház fejét nem vezetik kicsinyes, önző politikai érdekek, hanem az örök igazság pártatlan elvei. És hogy erről meggyőzte a világot, hangosan bizonyítják a tények. A diplomáciai összeköttetést minden hatalom sietett visszaállítani, Bismarck nemcsak kibékült a pápával, hanem hozzá is fordult, hogy legyen békebiró a Német- és Spanyolország közt fölmerült vitás kérdésben; Menelik, Abisszinia fejedelme ép úgy, mint a szerencsétlen búr köztársaság elnöke, Krüger, a katholikus pápánál keresnek pártfogást, védelmet, mert tudják, hogy a pápai széken pártatlan igazság trónol, hogy itt nem a hatalmasoknak, hanem az ártatlanoknak adnak igazat.

De nemcsak az államhatalmakkal, hanem az egyes nemzetekkel is megértette XIII. Leó, hogy a pápa minden nemzetnek atyai barátja, védő pártfogója, akinek szivét nem tette elfogulttá a nemzeti féltékenység és önzés. Ó, ha elolvassuk XIII. Leó

enciklikáit a különböző nemzetekhez: az olaszokhoz, a franciákhoz, németekhez, magyarokhoz, szlávokhoz, angolokhoz intézett leveleit és beszédeit, akkor látjuk valóban, hogy XIII. Leó előtt minden nép, a görög, a barbár, a scytha egyenlően kedvelt, szeretett Krisztusban.

És ha odamegyünk a pápa elé, akármilyen kis nép vagyunk is mi magyarok, a kiket a külföld alig akar észrevenni, akiknek nemzeti önállóságát alig akarják észrevenni: a pápa bennünket is ép oly szeretettel fogad, ép oly szeretettel áld meg, a mi nemzetünket ép úgy megbecsüli, a mi nemzeti önállóságunkat ép úgy tiszteli, mint a nagy világnépekét. Csak egyre hivatkozom: sehol a világon Magyarország függetlensége Ausztriától nincs a külföld lapjaiban, hivatalos okmányaiban, köztudatában oly világosan, oly határozottan elismerve, mint a Vatikán minden hivatalos okmányában; a pápa beszédeiben Magyarország mint külön királyság van mindig föltüntetve, elismerve. Magam jelen voltam egy előttem örökké emlékezetes audiencián, amikor a világ összes cisztercita apátságainak egyetemes káptalanát fogadta a Szentatya s mikor beszédében örömének adott kifejezést, hogy annyi országból látja maga előtt szent Bernát fiait, ismételten külön fölemlítette Ausztria mellett a magyar királyságot.

Meg vagyok arról győződve, mélyen tisztelt közönség, hogy XIII. Leó pápa ép úgy segítségünkre sietne, ha nemzeti önállóságunkat veszély fenyegetné,

amint segítségünkre jöttek nagy elődei, mikor a török hatalom fenyegette pusztulással hazánkat.

De nem folytatom tovább. Hisz nem az a célja beszédemnek, hogy a mélyen tisztelt közönséget Leó pápa nagyságáról meggyőzni igyekezzem; a meggyőződés ott ragyog az önök szemeiben, ez a meggyőződés, ez a lelkesedés a nagy pápa iránt vezették önöket ide, erre az ünnepélyre.

Nem meggyőzni akartam önöket Leó nagyságáról, hanem csak e nagyságnak egy-két sugarára akartam rámutatni, főleg azokra, amelyek a hivő lelkeken túl is szétárasztják fényüket.

Mert mi előttünk XIII. Leó pápa még sokkal nagyobb, sokkal dicsőbb. Előttünk ő valóban méltó helytartója Krisztus Urunknak, nagy utódja szent Péternek, aki egyéni nagyságával és érdemeivel a pápaságot, ezt az isteni intézményt, a katholikus vallás szikla-alapját újabb fénnyel és dicsőséggel övezi és így bennünket hitünkben, a pápasághoz való törhetetlen ragaszkodásunkban csak jobban megerősít. Mi elsősorban azért adunk hálát az isteni Gondviselésnek, hogy korunkban ilyen nagy pápát adott egyházának.

A KATHOLIKUS EGYETEMRŐL.

ELŐADÁS A IV. ORSZÁGOS KATHOLIKUS NAGYGYŰLÉS ELSŐ SZAKOSZTÁLYÁBAN, 1903-BAN.

Az idei nyáron tartották a német katholikusok ötvenedik nagygyűlésüket, a német Rómában, a németek szent városában, Kölnben. Ez alkalomból a központi rendezőbizottság megiratta a nagygyűlések történetét, egy hatalmas monografiában,[1] melynek olvasását mindazoknak, akik katholikus társadalmi működés iránt érdeklődnek, a legmelegebben ajánlom.

Ebben a könyvben a német katholikusoknak egy szabad, katholikus egyetem fölállítását célzó törekvéseik is ismertetve vannak. 1849-től kezdve, amikor először pattant ki a Boroszlóban tartott II-ik nagygyűlésen a katholikus egyetem eszméje, egész 1882-ig gyakran foglalkoztak a német katholikus nagygyűlések is e rendkívül fontos kérdéssel.

Megalakították az egyetemet előkészítő-bizottságot, megkezdték az egyetemre a gyüjtéseket, sőt az egyik nagygyűléshez már egy város ajánlata is be-

[1] Geschichte der Generalversammlungen der Katholiken Deutschlands. Im Auftrage der Zentralcomités von I. May, Pfarrer. Köln. Bachem. 1903.

érkezett (Luxemburg), amely hajlandó volt a kath. egyetemet befogadni és annak fölállításához a maga részéről is áldozatokkal hozzájárulni.

És mégis a német katholikusok, ezek a valóban praktikus, minden küzdelemre és áldozatra kész, de minden körülményt és nehézséget latolgató férfiak a katholikus egyetem fölállítását oly nehéznek s az általa elérhető eredményeket oly problematikusnak látták, hogy lassanként levették a kath. egyetem eszméjét a kath. akció napirendjéről. 1882-ben még szólnak kath. egyetemről, ez időtől kezdve a kath. nagygyűlések többé nem foglalkoznak e kérdéssel. De annál erélyesebben használnak föl más eszközöket ama cél elérésére, melyet a kath. egyetemmel óhajtottak volna megvalósítani, hogy t. i. egyrészt a tudományos világban érvényt szerezzenek a kath. világnézetnek; másrészt, hogy az intelligens pályákra készülő katholikus ifjúságot hitében és erkölcsi tisztaságában megőrizzék. Mert utóvégre is a katholikus egyetem is csak eszköz: igaz, hatalmas eszköz, de nem egyetlen eme magasztos cél elérésére. És épen a német katholikusoknál látjuk, hogy eme kettős célt katholikus egyetem nélkül is el lehet érni. Németországban nincs katholikus egyetem és mégis van ma már az egész világ által elismert, méltányolt katholikus tudomány, van a német katholikus intelligenciában katholikus érzület, szellem, buzgóság, aminek három nyilvánulására akarok csak hivatkozni: a centrum-pártra, a németországi kath. nagygyűlésekre

és a hatalmas német kath. sajtóra. Ilyen eredményeket csak az a kath. társadalom mutathat föl, melynek egész intelligenciáját átfermentálta a kath. szellem.

Igen, m. t. szakosztály, a katholikus tudományosság ma már érvényesülhet Németországban katholikus egyetem nélkül is. Vannak ugyanis virágzó tudományos társulataik, nagy könyvkiadó cégek, nagyszámú tudományos folyóiratok, amelyeket nemcsak azért támogat a nagyközönség, mert katholikusok, hanem elsősorban azért, mert kiállják teljesen a versenyt a nemkatholikus intézményekkel.

Különös gondot fordít a német katholikus társadalom katholikus tudósok képzésére, tudományos kutatások és buvárlatok elősegítésére; e célokra szolgálnak nagyszámú stipendiumok, alapítványok, jól berendezett tudományos és művészeti intézetek nemcsak Németországban, hanem a külföld nagyobb gócpontjain is, főleg az örökvárosban, Rómában, ahol egy nemzetnek sincs annyi intézete, kollégiuma, hospitiuma, mint a németnek.

Sőt 1901-ben a Görres-társulat egy érdekes füzetet adott tagilletmény gyanánt a tagoknak. A füzet címe: Der Anteil der Katholiken am akademischen Lehramte in Preussen,[1] amelyben a kis munka szerzője, Lossen, egyenest kimondja, hogy nem a katholikus egyetem alapítása szükséges, hanem az, hogy a meglevő állami egyetemekre minél több katholikus

[1] Köln, Bachem. 1901.

tudós jusson be. És itt nem szabad visszariadni semmi áldozattól. Az egyetemi tanárságnak első lépcsője a magántanárság. Ezt mindenki tudományos működése alapján a habilitatio útján megszerezheti, még a legbuzgóbb katholikus is. Azonban a katholikusokat rendesen visszariasztja ettől az a tudat, hogy nekik, talán épen mert katholikusok, nagyon is soká kell a magántanárságban várniok, míg rendes tanárrá előléptetik, sőt talán egyáltalában nem léptetik elő — ép ez okból az erre alkalmas tudományos készültségű férfiak más pályákra lépnek, vagy ha habilitáltatják is magukat, minthogy a magántanárságból nem lehet megélni, ezt mellékes, másodrendű foglalkozásnak tekintik s így nem élnek egészen a tudománynak, következésképen nem is csoda, ha valami nagyobb, tudományos eredményeket fölmutatni nem képesek. Ép ezért, mondja Lossen, a német katholikus társadalomnak jelenleg legfőbb kötelessége a magántanárságra segíteni az arra rátermett fiatal kath. tudósokat az által, hogy nekik évek hosszú sorára, esetleg, ha kell, egész életükre oly existenciát biztosítanak, amely lehetővé teszi, hogy teljesen a tudománynak élhessenek. Sőt tovább megy. Egy katholikus egyetem föntartásának évi költsége, mondja ő, két millió márkát tenne ki. Több eredményt lehetne ezzel az óriási áldozattal elérni, ha 200 fiatal kath. tudósnak évi tízezer márka stipendiumot adnának azon kötelezettséggel, hogy magukat habilitáltatva, mint magántanárok egyedül és

kizárólag szaktudományaikkal foglalkozzanak. Ilymódon többet lehetne elérni, mint egy katholikus egyetem által; el lehetne érni ugyanis azt, hogy a német állami egyetemeken kellő mértékben érvényesülhetnének a katholikusok. Amennyire figyelemmel kisérhettem a németországi kath. irodalmat és sajtót, Lossen fejtegetéseit sehol sem támadták meg, ami világos jele annak, hogy a németországi kath. közvélemény egyetért Lossennel, a kath. egyetemnél fontosabbnak tartja azt, hogy katholikus tudósok kerüljenek minél nagyobb számban az állami egyetemekre.

Ami már most a második célt illeti, melynek elérésére oly hatalmas eszköznek kinálkozik a kath. egyetem, hogy t. i. a kath. intelligens ifjúság vallási élete és erkölcsi integritása az egyetemi évek alatt is megóvassék — erről Németországban elég jól gondoskodtak más eszközökkel.

Mindazon egyetemeken, ahol kath. ifjúság van, virágzó kath. ifjúsági egyesületek is léteznek, amelyek az ifjúságban ápolják és fejlesztik a kath. öntudatot. Aki ezen egyesületeknek tagja lesz — arról pedig gondoskodnak a szülők, hogy fiaik ezen egyesületekbe lépjenek — annak erkölcsi kötelessége katholikus módon élni, azaz: templomba járni, a szentségekhez járulni, katholikus ujságokat olvasni, nem párbajozni, minden titkos társulattól távol tartani magát, a katholikus hitélet nyilvánulásain (körmeneteken, gyűléseken stb.) résztvenni.

De nemcsak ilyen egyesületek virágoznak a német kath. egyetemi ifjúság körében. A legtöbb egyetemen vannak igazán vallásos társulatok is az ifjúság számára: Vince-egyletek, Bonifácius-egyletek és több helyen Mária-kongregációk is.

A német katholikus társadalom egyáltalában nagy gondot fordít arra, hogy az intelligens ifjúságot magához csatolja, magához fölemelje, magához nevelje. A katholikusok nem hagyják magára az ifjúságot, folyton figyelemmel kisérik az egyetemen, de vele vannak, segítik, támogatják később is, mikor az egyetemről kimegy az életbe.

Jó lesz, m. t. szakosztály, jó lesz nekünk is mindezen dolgokat megszívlelnünk, amelyek nálunk is üdvösek lehetnek, akár lesz katholikus egyetemünk, akár nem.

Egyáltalában a mondottakkal összefüggőleg, habár tárgyamtól kissé eltérek, legyen szabad egész őszintén egy talán fájó, kemény igazságot kimondanom. És ez az, hogy a katholicizmus hazánkban eleddig nagyon keveset törődött az intelligens osztályokkal, ezeket hagyta kisiklani kezei közül. Nem azt mondom, hogy a tanuló ifjúságot nem segítették volna pénzzel, hisz a legtöbb alapítvány, ösztöndíj, intézet az egyházi pénzből van, a legtöbb szegény ifjú papi pénzen és papi segéllyel tanult. De aztán többet nem is tettünk. Kitaníttattuk őket s azután elhagytuk. Mi mást látunk a protestánsoknál, még inkább Izrael fiainál. Ezeknél a hatalmasok, a nagyok,

a gazdagok, a befolyással birók figyelemmel kisérik a kollégiumok és rabbiképzők tehetségesebb növendékeit és amint az iskolákból kikerültek, ajánlják, portálják, utaztatják, viszik előre őket. Az egyik hatalmas a másiknak ajánlja figyelmébe, utat nyitnak nekik, módokat nyujtanak az érvényesüléshez. Bevezetik, beajánlják őket ujságokhoz, hivatalokba, társulatokba; kiemelik őket a névtelenség homályából, mellettük állanak, mint egy falanx, pályázatoknál, kinevezéseknél, választásoknál s ilymódon csak egy kis tehetséggel és szorgalommal birjon egy protestáns vagy zsidó ifjú, nyitva előtte a legszebb pálya, biztosítva van jövője, emelkedése; bejut az egyetemre, be a tudományos társulatokba, megszerzi magának a közvélemény kitüntető elismerését.

Míg a katholikusok ilyesmivel eleddig nem igen törődtek, talán azért, hogy ne látszassanak elfogultaknak, vagy azért, mert nagyon elbizakodtak numerikus többségükben; azt gondolták, úgyis mi vagyunk a többség az országban. És ilymódon úgy jártunk, hogy kiszorítottak bennünket minden térről és ami a legszomorúbb, saját tehetséges fiaink hagytak bennünket cserben. Mivel látták, hogy mint hithű katholikusok nem mehetnek előbbre, nem érvényesülhetnek, a katholicizmus nem nyujtja nekik a jövőnek, a megélhetésnek biztos alapját — oda pártoltak tehát, ahol ezt megtalálhatták: a páholyhoz, a racionalizmushoz, a zsidó-barátkozáshoz. M. t. szakosztály, én 15 év alatt itt Budapesten sok szomorú szellemi

aposztazia tanúja voltam. Láttam kiváló tehetségű, ragyogó tollú, ambiciózus fiatal embereket, akik katholikus családból származva katholikus szellemben kezdték írói működésüket, szerettek volna mint katholikus írók vagy ujságírók érvényesülni, de a katholicizmus nem tudott nekik tért adni, tehetségeiket nem tudta megfizetni, jövőjüket nem tudta biztositani — elmentek tehát a páholyba, az ellentáborba és sajnos, a közmondás nálunk is bevált: corruptio optimi pessima, ők lettek az egyház legvehemensebb támadói.

Amit én az irói és ujságírói pályán tapasztaltam, igy megy ez többé-kevésbbé másutt is. Vigyázzunk, mert úgy járunk, hogy az intelligens pályákon csak a dekrepitusok maradnak meg a katholikus ügy szolgálatában, a simpliciusok, azok, akiket másutt nem tudnak használni.

Bocsánatot kérek ezért a kitérésért; de azt hiszem, ez van olyan fontos, mint maga a katholikus egyetem. Most már azután igérem, hogy egyedül és kizárólag a magyar katholikus egyetemről beszélek.

Engedje meg a m. t. szakosztály, hogy rámutassak először is arra, hogy elsősorban miért vágyakozunk a kath. egyetem után, miért tartja ezt a kath. közvélemény oly rendkivül fontosnak, sőt szükségesnek? Mert ha ezt az okot világosan körvonaloztuk, önként következik a második kérdésre a felelet: minőnek kell lennie a kath. egyetemnek.

A katholikus egyetem elsősorban nem a veszé-

lyeztetett ifjúság, hanem a veszélyeztetett tudomány érdekeit van hivatva megóvni, első és legfőbb célja az, hogy a tudomány világában érvényesülhessen a kath. világnézet: hogy a tudomány magaslatain megvédje az őt megillető helyet a katholicizmus. Igen, m. t. szakosztály, azért sóvárog a kath. közvélemény a kath. egyetem után elsősorban, hogy legyen egy nagy, hatalmas, életerős intézményünk, amelyben érvényesülhessenek mindazon tudósok, akik a tudományok mívelése mellett is ragaszkodnak hitükhöz, vallásos meggyőződésükhöz; hogy továbbá ezen hatalmas intézmény által a katholikusok szellemi inferioritását hangoztató vádakat megcáfoljuk és elnémítsuk; végül, hogy legyenek tudományos tekintélyeink, akik a kath. elveket, világnézetet a tudományos világ szférájában is elhintik s ezáltal az egész nemzet közvéleményének, közszellemének kialakulására jótékony befolyást gyakorolnak.

Az ifjúság érdekei csak másodsorban jöhetnek itt számba. Hisz világos dolog az, hogy a katholikus egyetem a legkedvezőbb körülmények között is a kath. egyetemi ifjúság zömére közvetetlen hatást nem fog gyakorolhatni. Mert a kath. egyetemi ifjúságnak legalább is $^3/_4$ része, még akkor is, ha kitünő kath. egyetemünk lesz, az állami egyetemeket fogja fölkeresni. A katholikus egyetem azonban közvetve mindenesetre ezekre is gyakorolná jótékony hatását, amennyiben, miként fönntebb említettem, ennek kell a kovásznak lennie, amely intelligens osztályainkk

minden természetfölöttitől irtózó materialisztikus, deisztikus, sőt atheisztikus szellemirányzatát van hivatva megfermentálni.

Már most, m. t. szakosztály, ha így formulázzuk a katholikus egyetem föladatát, pedig ezt így kell formuláznunk, amennyire én ismerem az összes külföldi ezirányú mozgalmakat, azok mind ezen fölfogásból indultak ki — akkor a másik kérdés is rögtön világos lesz előttünk, milyennek kell lennie a katholikus egyetemnek. M. t. szakosztály! katholikus egyetemet, hogy az ne legyen halvaszülött intézmény, csak elsőrangú, országos hirű és tekintélyű tudósok fényes gárdájával lehet megalapítani. Ehhez nem volna elégséges, ha a minorum gentium táborából valahogyan össze tudnánk toborozni egy tanári kart, amelynek tagjai doktorok ugyan, de hogy doctusok-e, eleddig semmivel nem bizonyították. Ilyen másodrendű nagyságokkal egyenesen veszélyeztetnénk azt a nagy célt és föladatot, melyért a kath. egyetemet elsősorban alapítjuk, sőt egyenesen az ellenkezőt érnők el: a katholikusok szellemi inferioritását bizonyítanók tényekkel. Még egy más szempontot is tekintetbe kell vennünk. El kell arra készülve lennünk, hogy még a legkedvezőbb körülmények között is az ország közvéleménye: a sajtó, a tudományos társulatok, az állami egyetemek bizonyos ellenszenvvel fogják fogadni a katholikus egyetemet. Ezt az ellenszenvet csakis a tanári kar magas, tudományos nivója és tekintélye hidalhatja át, győzheti le.

A katholikus egyetem megalapításánál még a pénz kérdésénél is nehezebb és fontosabb a tanárkérdés. Mert a katholikus egyetem úgyszólván teljesen a tanárok egyéniségétől függ. Az egyetem tanárainak igazi tudósoknak kell lenniök, akik előtt még az ellenség is meghajol; de viszont hithű, vallásos embereknek is kell lenniök, különben veszélyeztetve van az egyetem katholikus jellege, amint erre a körülményre az 1901-ben tartott II. kath. nagygyűlés szakosztályában rámutattam.

Már most az a kérdés, m. t. szakosztály, föltéve, hogy már rendelkezünk a kath. egyetem fölállítására és föntartására szükséges vagyonnal, — össze tudnók-e állítani az odavaló tanári kart? találnánk-e 30—40 olyan férfiút, akik a tudományok különböző ágaiban sem nem kezdők, sem nem dilettánsok, hanem országos tekintélyek, s akik emellett olyan hithű és vallásos férfiak, hogy teljes garanciát nyujtanak egyéniségükkel az egyetem katholikus jellegét illetőleg? Én, m. t. szakosztály, erre a kérdésre nem-mel vagyok kénytelen válaszolni. Engedjék meg, hogy ezen szomorú kijelentésemet egy speciális tapasztalatommal bizonyítsam. Tizenkét év óta vagyok a «Katholikus Szemle» szerkesztője: ez idő alatt alkalmam volt katholikus tudósainkkal, íróinkkal megismerkedni; hisz alig van neves kath. író az országban, aki a «Katholikus Szemlé»-ben ne dolgozott volna. És mégis akárhányszor megtörtént velem, hogy egyes fölmerült jogi, természettudományi vagy mű-

vészeti kérdéseket szerettem volna tudományos és katholikus szempontból a Szemle hasábjain megvilágíttatni — keresve-kerestem és sokszor nem találtam azt a tudós férfiút, aki e két föltételnek megfelelt volna derekasan. Pedig itt csak egy cikk irásáról volt szó, nem egyetemi kathedráról, amihez mégis kissé több kvalifikáció kell.

A külföldön a katholikus egyetem alapításánál ezt a tanár-kérdésben rejlő nehézséget nem ismerik. A francia, a német, az angol világnyelvek lévén — a külföldi katholikus egyetemekre az egész világról toborozhatják a tanárokat; amint pl. a washingtoni katholikus egyetem első tanárait Német- és Franciaországból hívta meg; a svájci Freiburg katholikus egyetemen franciák, spanyolok, lengyelek, osztrákok és poroszok tanítanak a svájci származású tanárok mellett.

De mi teljesen magunkra vagyunk utalva: nemcsak a magyar nyelv elszigeteltsége miatt, hanem egyéb okokból is ki van az zárva, hogy a magyar kath. egyetemre külföldi tudósok hivassanak meg.

Ime, m. t. szakosztály, én itt látom a kath. egyetem megalapításának legnagyobb nehézségét és kénytelen vagyok kimondani azt, hogy épen ezen okból, még ha együtt volna is az egyetem föntartására szükséges vagyon, most még korainak tartom az egyetem alapítását.

Inkább várjunk azzal, mintsem hogy rosszul alkossuk meg. Kimondom nyiltan, m. t. szakosztály, hogy én a katholicizmusra nézve csak az oly egye-

temet tartom üdvösnek, amely méltó az egyetem nevére is, de méltó a katholikus jelzőre is. Nekem nem kell az a katholikus egyetem, amelynek jámbor, vallásos, de nagyon is középszerű tanárai vannak; viszont nem kell az a katholikus egyetem sem, amelyen világhirű tanárok működnek, de katholikus voltukat csak a keresztlevelük igazolja.

Mit csináljunk tehát? Lemondjunk a kath. egyetem eszméjéről? Korántsem. Várjuk tétlenül, míg annyi kath. tudósunk lesz, hogy méltón megalapíthassuk a kath. egyetemet? Legkevésbbé. Hanem igenis, a kath. egyetemi akciónak ez legyen most egyik legfontosabb föladata: katholikus tudósok nevelése a jövő kath. egyetem számára. Erre kell áldozni stipendiumok, külföldi utazások és tanulmányok elősegítése, speciális tudományos kutatások és publikációk támogatása által; valamint az erre alkalmas erőket buzdítani kell és támogatni, hogy magántanári habilitációt szerezzenek és mint magántanárok teljesen szaktárgyaiknak éljenek. Kitől induljon ki mindez? Első sorban a katholikus társadalomtól, amely oly hőn óhajtja a kath. egyetemet, mert aki akarja a célt, akarnia kell az eszközöket is. Másodsorban pedig ez volna egyik lényeges föladata az egyetemet előkészítő bizottságnak.

Miután, m. t. szakosztály, körvonaloztam a kath. egyetem tulajdonképeni föladatát s az ebből származó legnagyobb nehézséget, most áttérhetek az egyetem megalapításának egyéb körülményeire.

Első és legszükségesebb, ha komolyan akarunk foglalkozni a kath. egyetem kérdésével, az egyetemet előkészítő bizottság kiküldése. Ennek a kérdésnek ugyanis annyi ága-boga van, ez annyi megfontolást és előmunkálatot kíván, hogy ezt egyesek a legjobb akarattal és a legnagyobb áldozatkészséggel sem végezhetik el.

Ez okból javasoltam már az I. Orsz. Kath. Nagygyűlésen — és javaslatomat a nagygyűlés egyhangú helyesléssel el is fogadta — hogy kérje föl az Orsz. Kath. Nagygyűlés a nmélt. püspöki kart, hogy nevezzen ki egy katholikus egyetemet előkészítő bizottságot. Ebbe a bizottságba kellene belevonni mindazokat, akik e nagyfontosságú kérdés iránt érdeklődnek, akik e nagy mű megalkotásához tudásukkal, tanácsaikkal, munkásságukkal, áldozataikkal hozzájárulni óhajtanak.

Ennek a bizottságnak kellene először is latolgatva és megfontolva az összes körülményeket és nehézségeket, kimondania a döntő szót: lehet-e üdvös eredmény kilátásával hazánkban katholikus egyetemet alapítani — vagy sem?

A katholikus közvéleményt csak egy ily országos bizottság nyilatkozata volna képes megnyugtatni s áldozatkészségre hangolni e nagy mű iránt. Amíg kétségeket kell táplálnunk a kath. egyetem életképességét, célszerűségét illetőleg, addig országos érdeklődést nem is kelthetünk iránta.

De másrészt meg mégis oly nagy a katholikus

társadalom egy részében a vágy, az óhaj egy kath. egyetem után, hogy ezt más irányba terelni csak akkor lehet, ha a leghivatottabb tényezők meggyőzik arról, hogy ezen óhaj, ezen vágy megvalósítása a jelen körülmények között a lehetetlenségek közé tartozik.

Úgy a lehetőségről, mint a lehetetlenségről csak egy ilyen országos bizottság szakavatott tekintélye győzhetné meg a közvéleményt. S akárhogyan dőlne el a kérdés, mindenképen üdvös volna a kath. társadalom irányítására. Mert ha a kath. társadalmat az illetékes tényezők meggyőzik arról, hogy a kath. egyetem felállítása lehetetlenség — akkor ahelyett, hogy ezen utópia iránt lelkesednék s érte áldozatokat hozna, nagyobb erővel és áldozatkészséggel karolná föl azokat az eszközöket, amelyekkel a katholikus egyetem hiányát lehet és kell pótolni. Míg viszont, ha a katholikus társadalmat az erre illetékes tényezők arról győzik meg, hogy a katholikus egyetem hazánkban is megalapítható a siker reményével — akkor meg fog mozdulni ez a társadalom, hogy áldozatkészségével hozzájáruljon e nagy mű mielőbbi létesítéséhez.

Mert, m. t. szakosztály, ha csakugyan hozzá fogunk a kath. egyetem alapításához, akkor az egész katholikus társadalomnak el kell mennie az áldozatkészség legvégső határáig. Életképes kath. egyetem fölállítása és föntartása ugyanis óriási költséget kíván. Életképes pedig csak akkor lesz, ha minden

tekintetben versenyképes az állami egyetemekkel. Ennek pedig első föltétele, hogy a tanárok legalább is olyan díjazásban részesüljenek, aminőt az állami egyetemek tanárai élveznek. Ehhez járulnak a könyvtár, a gyüjtemények, múzeumok, laboratóriumok, szakszemináriumok fölállítása, fönntartása és folytonos fejlesztése. Ide nem ezrek, nem is százezrek, hanem milliók kellenek, hacsak azt nem akarjuk, hogy a kath. egyetem, mint mezitlábos, rongyokba öltözött koldusleány szégyenkezzék az állami fényes Alma Mater mellett.

Egy-két adattal óhajtom megvilágítani, mibe kerülhet egy egyetem évi föntartása. A párisi Institut catholique (orvosi fakultás nélkül) évi költségei már az első években 726 ezer frankra rúgtak, azóta tetemesen emelkedtek.[1] Fönntebb idéztem Lossen német írót, aki egy esetleg fölállítandó német kath. egyetem évi költségét 2 millió márkára becsüli. A kolozsvári egyetem évi budgetje 6—700 ezer koronát tesz ki.[2] Ezek alapján tehát a legszerényebb keretek között is legalább is évi 400 ezer koronára volna szükség, hogy egy három fakultásból álló katholikus egyetemet föntarthassunk. Ehhez járulnak az egyetem fölállításának költségei.

Az egyetemet előkészítő bizottságnak volna tehát föladata mérlegelni, vajjon a magyar katholicizmus

[1] V. ö. Mihályfi Ákos, Katholikus egyetemek. 71. l.
[2] Pallas Nagy Lexikon.

megbirna-e ilyen áldozatot s ha igen, ugyancsak ezen bizottságnak volna föladata egyrészt összegyüjteni a kath. egyetem céljaira tett alapítványokat és adományozásokat, másrészt fölkutatni és biztosítani azon forrásokat, melyek a kath. egyetem föntartására szükséges anyagi eszközöket biztosítanák.

Hasonlókép e bizottságnak volna föladata tanulmányozni és megállapítani az egyetem jogi viszonyait az állammal szemben. Mert amint erre már több alkalommal, úgy az 1900 és 1901-ben lefolyt Orsz. Nagygyűlések szakosztályaiban, valamint a «Katholikus Szemle» hasábjain ismételten rámutattam, a katholikus egyetem hazánkban csak akkor lesz életképes, ha államérvényes bizonyítványokat adhat hallgatóinak, nemcsak doktori diplomákat (doctor juris doctor philosophiae), hanem ügyvédi, birói és tanári okleveleket is.

Az egyetemet előkészítő bizottságnak érintkezésbe kellene lépnie a vallás- és közoktatásügyi minisztériummal és ha szükségesnek mutatkoznék, magával a törvényhozással is, hogy a katholikus egyetem számára is biztosítva legyen az államérvényes diplomák adásának joga, katholikus jellegének veszélyeztetése nélkül.

Némelyek, m. t. szakosztály, ezt a kérdést nagyon könnyedén veszik. Azt mondják, csak állítsuk föl mielőbb a kath. egyetemet, az állam biztosan meg fogja adni nekünk ezt a jogot.

Én, m. t. szakosztály, ezt az optimizmust osztani

nem tudom. Hiszem ugyan, hogy a mostani vallás- és közoktatásügyi miniszter úr, Wlassics Gyula, minden nehézség nélkül kapcsolná a kath. egyetemmel az ügyvédi és birói vizsgáló-bizottságokat. Tenné pedig ezt azért, mert a vidéki, legnagyobbrészt protestáns jogakadémiáknak is meg akarja adni ezt a jogot. De emlékezhetnek arra, m. t. szakosztály, hogy a közoktatásügyi miniszter úr ezen tervezetével szemben is, hogy t. i. jogakadémiákkal kapcsolja a birói és ügyvédi vizsgáló-bizottságokat, már mily merev és elutasító állást foglalt el a bpesti egyetem jogtudományi kara, amely ezen kvalifikáló oklevelek kiállításának jogát egyedül és kizárólag az állami egyetemeknek vindikálja.[1]

Félek azonban, hogy még Wlassics miniszter úr sem lenne ilyen liberális a tanárvizsgáló-bizottságot illetőleg; ezen félelmemet alapítom arra az álláspontra, melyet ő a kath. autonómiával szemben elfoglalt, amelynek t. i. a katholikus középiskolákat illetőleg semmi jogot nem hajlandó átengedni. Ha még a tankönyv-birálat jogát is magának vindikálja a kath. autonómiával szemben, vajjon a tanárvizsgálat jogát hajlandó lesz-e átengedni a kath. egyetemnek? Ha pedig ezt nem teszi, a kath. egyetem filozófiai fakultása zátonyra jutott.

De tegyük föl a legjobbat, hogy t. i. Wlassics

[1] V. ö. Tillman Béla. A jogi oktatás reformja. Katholikus Szemle. 1902. 708. l.

miniszter úr hajlandó volna a kath. egyetemnek ezt a jogot is megadni — a katholikus egyetem jövője nagyon ingatag alapokon épülne, ha a mindenkori miniszter fölfogásától, kegyétől, jóakaratától tétetnék függővé az egyetem államérvényes vizsgázási joga. Meggyőződésem szerint, hogy a kath. egyetem e tekintetben is biztos alapokon nyugodjék, törvény erejével kellene biztosítani a felekezeti egyetemeknek is ugyanazon jogokat, melyekkel az állami egyetemek birnak.

A külföldön is csak akkor és csak ott fogtak katholikus egyetemek alapításához, amikor és ahol ez a kérdés törvényileg teljesen szabályozva volt. Mikor Belgium 1831-ben alkotmányának XVII-ik pontjában kimondta a teljes tanszabadságot, akkor 1832-ben alapították meg a belga kath. egyetemet. Franciaországban az 1875-iki törvény biztosította a felsőbb oktatás szabadságát, de itt már a vegyes-bizottságok behozatalával lett ez megszorítva. Ezen törvény alapján létesültek a francia kath. egyetemek, melyeknek életerejét azonban az 1880-ban hozott Ferry-féle törvény, mely még a vegyes-bizottságokat is megszüntette, teljesen elzsibbasztotta.[1]

Úgy tudom, hazánkban is a közeljövőben napirendre kerül a felsőbb oktatást szabályozó törvény reviziója. Ajánlom e fontos kérdés tanulmányozását kath. politikusaink figyelmébe; mert ettől a törvény-

[1] V. ö. Mihályfi Ákos, Katholikus egyetemek 40—42. l.

től fog nagy részben függni, lehet-e egyáltalán reménynünk arra, hogy valaha életképes kath. egyetemet alapíthassunk hazánkban.

De volna még egy föladata ennek az egyetemet előkészítő bizottságnak. Ezt kell fölhatalmazni azzal a joggal, hogy a katholikus egyetem számára a minden körülmény tekintetbevételével legalkalmasabb helyet kijelölje. Csakis ily módon lehetne elejét venni esetleges széthuzásoknak, az anyagi és szellemi erők szétforgácsolásának, elhamarkodott elhatározásoknak és cselekvésnek.

Már is nagy kár az, hogy az I. Orsz. Kath. Nagygyűlés ez irányú javaslata alapján ez a bizottság nem lett életbeléptetve. Mert már fel-feltünnek olyan kezdeményezések és tervezgetések e téren, amelyek nagyon is alkalmasak lesznek arra, hogy a kath. akciót szétbontsák, az egységes törekvést meghiusítsák.

Ime már két helyről is erős, határozott mozgalom indult meg, hogy a katholikus egyetemet maguknak vindikálják. Kötelességemnek tartom, m. t. szakosztály, hogy e helyen erről a két mozgalomról is nyilatkozzam.

Ismeretes mindnyájunk előtt, hogy a sajnos, oly korán elhúnyt pécsi püspök, Hetyey Sámuel komolyan foglalkozott a katholikus egyetem fölállításának eszméjével. Ha ő ugyan még nyiltan nem mondotta is ki, hogy a kath. egyetemet Pécsett szeretné fölállítva látni, mégis összes idevonatkozó intézkedései a theol. és jogi tanárok fizetésének rendezése stb.

erre mutattak. Amit azonban ő nyiltan nem mondott ki, azt két jeles pécsi tanár, Szilvek Lajos dr. és Hanuy Ferenc dr. ügyesen és alaposan megírt monografiákban igyekeztek a nagyközönségnek bebizonyítani, hogy Pécs városa volna a legalkalmasabb hely a kath. egyetem fölállítására.

Mindkét munkát annak idején a «Katholikus Szemlé»-ben érdeme szerint méltattam;[1] itt csak azt jegyzem meg, hogy mindkettő nagyon sok becses megfontolásra méltó anyagot fog nyujtani az egyetemet előkészítő bizottságnak. Hiszem, hogy e két lelkes pécsi patrióta példája másoknak is buzdításul fog szolgálni, hogy, ha majd csakugyan megindul a kath. egyetem alapításának mozgalma, ők is be fogják mutatni hasonló monografiákban azon előnyöket, melyeket az ő városaik nyujthatnának a katholikus egyetemnek. Ilymódon meg lesz könnyítve az egyetemet előkészítő bizottság munkája. Ez a bizottság lesz hivatva az összes adatok és tényezők mérlegelésével dönteni a hely fölött. Nekünk pedig, kik a magasztos ügyért lelkesedünk, kötelességünk lesz magánérdekeinket, esetleges óhajainkat és vágyainkat a döntés után a közérdekért föláldozni.

A másik mozgalom Erdélyben indult meg. Az ujságokból tudunk erről annyit, hogy Fogarassynak kath. egyetemi alapítványa ma már 2 millió korona

[1] V. ö. A katholikus egyetemről. (Kath. Szemle 1900.) és Katholikus egyetem Pécsett. (Kath. Szemle 1903.)

összegre növekedett és az erdélyi Status elhatározta, hogy Gyulafehérvárt katholikus egyetemet fog alapítani; már két bizottságot ki is nevezett, melyek az előkészítés munkájával vannak megbizva. Az egyetemből először a theologiai fakultást, majd a bölcsészetit és végül a jogit szándékoznak fölállítani.

M. t. szakosztály, én ismerve az erdélyi viszonyokat, az erdélyi kath. Statusnak ezen elhatározását nagyon tudom méltányolni. Erdélyben a kath. Statusnak számos középiskolája van, melyek nem tanítószerzetesek, hanem világi tanerők vezetése alatt állanak. Az erdélyi Statusnak tehát rendkívüli nagy gondját képezi az alkalmas tanárok megszerzése a Status középiskolái számára. Ez azonban sok nehézséggel jár. A kolozsvári egyetemnek bölcsészeti és természettudományi karai úgyszólván teljesen protestáns kezekben vannak. Ez ugyan az erdélyi Statusnak nagy biztositékot nem nyujt, hogy valóban katholikus szellemű tanárokat fog nyerni.

Az erdélyi Statusnak ezen speciális szükségleteit tartva szem előtt, én a magam részéről csak helyeselni tudom, ha a Fogarassy-féle alapitványt egy bölcseleti liceum és tanárképző-intézet fölállítására fordítja.

De azt nem tudnám helyeselni, ha a Status ennél tovább akarna menni és katholikus egyetem fölállítására gondolna. Erre az erdélyi Statusnak szüksége nincs — arra meg a helyi viszonyokat tekintve, semmi kilátása nem lehet, hogy egy Gyulafehérvárt fölállí-

tott kath. egyetem országos jelleget nyerhetne s hogy az állami egyetemekkel versenyezhetne.

Nincs semmi szüksége theologiai fakultásra. Az erdélyi egyházmegyének annyi alapítványi helye van Budapesten, a bécsi Pazmaneumban és Rómában, hogy a kiválóbb tehetségű papjelöltjeik a magasabb theologiai tudományosságot könnyen megszerezhetik: és ha nem volna elégséges az alapítványi hely, az erdélyi püspök és a Status bőkezűsége még mindig küldhetnének 3—4 tehetséges ifjút akár a jelzett, akár más, pl. innsbrucki, freiburgi és löweni egyetemekre magasabb theologiai kiképzés végett — és ez még mindig kevesebb költségbe kerülne és több eredménnyel járna, mint a theologiai fakultás fölállítása.

A jogi fakultás fölállítása Gyulafehérvárt az erdélyi Statusra egyrészt óriási áldozatokat róna, másrészt az eredmény nem érne föl az áldozatokkal, mert a gyulafehérvári jogi fakultást csakis az erdélyi kath. jogászok egy része — és ez ugyancsak csekély szám, látogatná.

Talán nem tévedek, ha azt hiszem, hogy az erdélyi Status azért határozta el magát a katholikus egyetem mielőbbi fölállítására, mert így reményli, hogy a Bonnaz- és Schuszter-féle alapítványokat, talán még más alapítványokat is, megkaphat. Ezen remélhető előny dacára sem tudom ezt a tervet helyeselni. Mert tegyük föl, hogy Magyarországból egy millió koronára rugó alapítványokat kaphatna — ez

is még oly csekély összeg, hogy az állami egyetemekkel versenyképes egyetem fölállítására gondolni sem lehet. Nagy és hasznos dolgot fog végezni az erdélyi Status, ha megalkotja a bölcsészeti liceumot és tanárképző-intézetet — de erejét felülmuló föladatra vállalkozik, ha katholikus egyetemet akar alapítani.

***

Mélyen t. szakosztály!

Végére értem előadásomnak, amelyben, úgy vélem, nagyon csalódtak m. t. türelmes hallgatóim. Lelkesítő, buzdító beszédet vártak tőlem s hallottak sivár tényeket, szomorú tapasztalatokat, lehütő igazságokat. Azt hitték, be fogom mutatni a közeljövőben fölállítandó kath. egyetem tervezetét, körvonalait, s íme, azt látják, hogy újabb és újabb akadályokat, nehézségeket mutattam föl, melyeket el kell gördítenünk, ha a kath. egyetemhez jutni akarunk.

De ne haragudjanak ezért reám. Nekem jutott ez a kötelesség, hogy a valót a maga ridegségében föltárjam, hogy a kath. közönség e kérdésben teljes tájékozottságot nyerjen. Nem az én hibám, hogy a való tényállás nem a legkedvezőbb. Hisz ami engem illet, aki bejártam a külföld kath. egyetemeit s közvetlen közelben láttam azoknak áldásos működését, szivem egész lelkesedésével óhajtom, hogy hazánkban is legyen a katholicizmusnak egy ilyen világítótornya, egy ilyen bevehetetlen fellegvára.

De kénytelen voltam rámutatni a nehézségekre

is, nehogy elhamarkodva a dolgot, ismét keserű csalódások érjenek bennünket. Föltétlenül szükséges, hogy ezt az ügyet egy országos bizottság vegye a kezébe s ez okból ugyanazon határozati javaslatot terjesztem elő, melyet az I-ső Orsz. Nagygyűlésen előterjesztettem:

Kéressék föl a nmélt. püspöki kar, hogy a katholikus egyetem előkészítésével egy országos bizottságot megbizni kegyeskedjék.

KERESZTÉNY JÓTÉKONYSÁG.

ELŐADÁS A BUDAI KATH. KÖRBEN, 1904. MÁRCIUS 2-ÁN.

Katholikus írók és szónokok a jótékonyságról beszélve nem egyszer túlzásba esnek. Azt hangoztatják ugyanis, hogy a jótékonyság a kereszténység talajából nőtt ki, a jótékonyság szellemét Krisztus ültette az emberiség szivébe.

Ez az állítás azonban, bármily tetszetősnek tünjék is föl, határozottan túlzás és tévedés.

A jótékonyság nem a kereszténységből származott; ez az emberi szivből fakadt. Ez nem specifikusan keresztény erény, hanem emberi erény, melyet föltalálunk az ó-kor nemesebb lelkű pogányainál is, föltalálunk az ó-szövetségben a zsidó népnél is, sőt az ó-szövetség szent könyvei közül a Tóbiás könyve egyenesen azon célból iródott, hogy a jótékonyságot ajánlja és magasztalja.

És én mégis, amint a programmban jelezve van, a keresztény jótékonyságról óhajtok beszélni. Mert, habár a jótékonyság nem fakadt egyenesen a kereszténység talajáról, mégis a kereszténység adott ennek az emberi szivből fakadó nemes buzdulatnak igazi

melegséget, erőt és életet. Oly annyira, hogy a keresztény szellem ihlette jótékonyság úgy különbözik az ó-kor jótékonyságától, miként a nemesített fa gyümölcse különbözik a vadoncétól, miként a tavaszi nap virágfakasztó és termékenyítő melege különbözik a téli nap rideg fényétől.

Az ó-kor jótékonysága hasonló volt a mosolygó kis gyermekhez, aki azonban még nem tud járni s csak ide-oda támolyog a gyermekszoba szűk falai között. Krisztus ennek a mosolygó gyermeknek a vállaira két szárnyat illesztett, amelyek erőt adtak neki, hogy átrepüljön minden magaslaton, hogy alá tudjon szállni minden mélységbe, hogy ne ismerje többé a lekötöttség korlátjait s szállhasson szabadon, ahová kedve tartja.

És ez az angyalszárnyakat nyert mosolygó gyermek szárnyainak vidám csattogásával megindult körútjára, hogy ahol kétségbeesést talál, oda elvigye a béke olajágát, ahol nyomort és szenvedést, oda a vigasz balzsamát, ahol szomorúságot, oda a szeretet fölmelegítő lángját.

És ez az angyalszárnyakat nyert mosolygó gyermek alászállott és kis kacsóival összetörte a rabszolgabilincseket, melyeket évezredek zsarnoksága kovácsolt millió és millió szerencsétlen számára.

Majd tovarepült, hogy alászálljon a nyomor, a szenvedés minden örvényébe: a szegények kunyhóiba, a börtönök mélyébe, a betegek és haldoklók ágyához, a munkásnegyedek szűk utcáiba és sötét

padláslakásaiba, hogy szeretetet, vigaszt, reményt vigyen oda is, ahol keserűség, meghasonlás és kétségbeesés ütött tanyát.

És mikor látta, hogy annyi nyomor van a földön, hogy mindezt még angyalszárnyakon repülve sem képes külön-külön megenyhíteni, — megalkotta kis kacsóival a kórházakat, az árvaházakat, a vakok, a süketnémák, az elaggottak, az elbukottak menhelyeit, a bölcsődéket, lelencházakat, a tápintézeteket, a védőegyesületeket és otthonokat, Szent Vince-egyleteket és Szent-Erzsébet-egyleteket, hogy minden veszély ellen védelmet nyujtson a gyengéknek, minden szenvedő vigaszt és szeretetet találjon.

És ezekben a keresztény jótékonyság csodás épületeiben ütötte föl tanyáját, itt csattogtatja szárnyait az irgalmas apácák fehér főkötője alatt, itt hinti szét szivének túláradó szeretetét, hogy anyja legyen az árváknak, barátja a nyomoréknak, segítője a betegnek, vigasztalója a kétségbeesettnek, őrzőangyala a gyengének, mindene mindenkinek.

Sőt ez a két szárny erőt adott ennek a mosolygó gyermeknek, hogy alászálljon azokba az örvényekbe, azokba a mélységekbe is, amelyeket emberi láb még nem érintett, — hogy odamenjen a pestises betegek közé, a bélpoklosok szigeteire s kész legyen megosztani velük szörnyű sorsukat, föláldozni magát érettük, csakhogy némi vigaszt és enyhülést csepegtethessen a kétségbeesett szivekbe.

De nézzük meg, mélyen tisztelt Hölgyeim és

Uraim, ezt a két szárnyat közelebbről, melyekkel az ember szivéből fakadó jótékonyságot Krisztus ruházta föl.

Az egyik szárny Krisztusnak az a tanítása, hogy minden emberben kivétel nélkül felebarátunkat lássuk.

Azt tudták a régiek is, a zsidók is, meg a pogányok is, hogy felebarátjukat szeretni tartoznak s ha bajban van, rajta segíteni. De azt nem tudták, ki az ő felebarátjuk? A görög a barbárt, a zsidó a gójt, a pogányt, a szabad, az úr a rabszolgát, akárhány népnél a férfi a nőt nem tekintette felebarátjának. Krisztus tanítása új világot tár föl az ember lelke előtt: felebarátunk minden ember kivétel nélkül, a zsidó, a pogány, a sárga, a szerecsen, a beteg, a nyomorék, a koldus, még ellenségünk is.

Felebarátunkat pedig szeretni tartozunk. Tehát ennek a szeretetnek nem szabhat határt a család, a vér köteléke, a társadalmi osztály, a faj, az ország: ennek a szeretetnek ki kell terjednie minden emberre kivétel nélkül.

Krisztus a felebarát fogalmának meghatározásával, miként az emberszeretetet, úgy a jótékonyságot univerzális magaslatra emelte. Kiemelte ebből a szűk gyermekszobából, amelyben csak a vérkötelék, legfölebb még az ugyanazon társadalmi osztály és faj korlátai között imbolygott, szárnyat adott neki, amellyel átrepülhet az osztály, a faj korlátain és szétáraszthatja szeretetének melegét mindenfelé, ahol

a nyomor, a szenvedés fagyos alakjai tünnek szemei elé.

Krisztus a felebarát fogalmának ezen meghatározásával az emberiség legnagyobb jótevője lett, és az általa alapított vallás az igazi humanizmus szülőanyja.

Vannak az emberiség történetében egyes fölfedezések, amelyeknek áldásait és az emberiségre gyakorolt hatásait kellően mérlegelni alig tudjuk. Ilyenek a könyvnyomtatás, a gőz, a villany föltalálása. De bizonyos az, hogy semmi tudomány, művészet, föltalálás nem gyakorolt oly állandó, oly átalakító, oly áldásos hatást az egész emberiségre, mint Krisztusnak ezen kinyilatkoztatása, hogy az ember felebarátjának tekintsen minden embert.

Mert ebből sarjadzott ki a szabadság, az egyenlőség, a testvériség; ebből fakadt az európai civilizáció és humanizmus minden áldása, melyeket mindnyájan élvezünk ugyan, de melyeknek igazi eredetét, szülőanyját oly kevesen ismerik.

Mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim! ennek a Krisztus adta szárnynak oly nagy az ereje, hogy még a belőle elhullatott, vagy kitépett tollakkal is sok áldásos dolgot lehet mívelni. Amint ezt látjuk a szabadkőműveseknél és annyi sok, valóban univerzális jótékonyságot gyakorló zsidónál. Tagadhatatlanul sok jót gyakorolnak a zsidók is, meg a szabadkőművesek is — bár egyebet ne gyakorolnának! — állítanak kórházakat, népszanatóriumokat, melegedő

szobákat, adnak ingyen kenyeret, ingyen tejet, még cukrot is hozzá, fölruházzák a szegény gyermekeket, tesznek nagy alapítványokat a humanisztikus intézetekben. Mindez szép és dicséretes! De mindez, mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim, a Krisztus adta szárnyból elhullatott, vagy kitépett toll — és nem más.

Itt nőttek föl ők a keresztény Európában, amelynek minden köve, minden intézménye, minden hagyománya, egész civilizációja a Krisztus által proklamált elven alapszik: az ember felebarátjának tekintsen minden embert. Az volna megmagyarázhatatlan, sőt természetellenes, ha ennek az elvnek reájuk semmi hatása nem lett volna!

Nézzük meg most közelebbről a jótékonyság másik szárnyát is. Ezt a második szárnyat akkor adta neki az Üdvözítő, mikor föltárta tanítványai előtt az emberiség végtörténetének fölséges végjelenetét.

Elmondta az Üdvözítő tanítványainak, hogy egykoron vége lesz e világnak, a halottak föl fognak támadni, meg fog jelenni Krisztus is e földön angyalainak kíséretében s ítéletet fog tartani az egész emberiség fölött. És elmondotta, hogy angyalai két táborra fogják osztani az emberiséget: az igazakat az ő jobbjára, a gonoszokat az ő baljára helyezik. És az igazaknak mondani fogja: jöjjetek atyám áldottai, birjátok az országot, mely készíttetett nektek a világ teremtésekor. Mert éheztem és enni adtatok, szomjúhoztam és inni adtatok; mezítelen

voltam és fölruháztatok; beteg voltam és meglátogattatok.

És az igazak felelni fogják neki: Uram, mikor láttunk téged éhezni és adtunk neked ételt, mikor láttunk szomjuhozni és adtunk italt? mikor láttunk téged mezítelennek és ruháztunk föl? mikor betegnek és látogattunk meg? És erre felelni fogja az Üdvözítő: amit legkisebb embertársatoknak tettetek, azt nekem tettétek.

Mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim, Krisztus ezen szavaival illesztette a második szárnyat a jótékonyság mosolygó gyermekére és ezzel olyan erőt adott az embernek, amellyel fölszállhat a heroizmus, az önfeláldozás legszéditőbb magaslataira is.

Ez az, mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim, ami kezünkbe adja a kulcsot, hogy behatoljunk a szentek és a keresztény jótékonyság héroszainak csodás titkaiba. Mert ha a koldusban, a betegben, a nyomorékban Krisztust látjuk, akkor érthető az, hogy Szent István király saját kezével táplálta szegényeit, hogy Szent Erzsébet nem riadt vissza attól, hogy a fekélyeseket ápolja oly gyengédséggel, minővel az anya gyermekét, hogy szent Chantal Franciska bárónő mindennap fölkereste a legszegényebb viskók lakóit, saját kezével fésülte és mosdatta a betegeket; ha minden szegényben és nyomorultban Krisztust látjuk, akkor megérthetjük szent Claver Péter önfeláldozását, aki elment a négerek közé, hogy mint egy anya ápolja, segítse ezeket a mindenkitől megvetett

embereket; akkor érthetjük Damján atya hősiességét, aki viruló férfikorában vállalkozott arra, hogy elmegy a fekélyesek szigetére, közéjük zárja magát, hogy velük megossza szörnyű életüket és halálukat; ha a betegben, a nyomorékban csakugyan Krisztust látjuk, akkor megérthetjük a betegápoló apácák hősiességét, akik nem kenyérkeresetből, hisz akárhány közülök gazdagságot, fényt, pompát, grófi, hercegi koronát hagyott el, hanem önként, szeretetből odalánczolják egész életüket a vakok, a süketnémák, a gyógyíthatatlan betegek közé s gondozzák, ápolják őket, ezeket az idegeneket, oly szeretettel, oly gyengédséggel, mintha saját gyermekeik, szüleik, testvéreik volnának.

Amit szent Mártonnak és szent Erzsébetnek Krisztus Urunk látható alakban megmutatott, mikor az elsőnek koldus alakjában, Erzsébetnek fekélyes alakjában jelent meg: azt a keresztény jótékonyság minden hérosza a hit világa mellett látja: a sápadt beteg, a vézna nyomorék, a kiéhezett koldus arcából a Krisztus vonásai tünnek elé. «Amit a legkisebb embertársatokkal tesztek, azt velem teszitek». S mit nem tennének meg ők Krisztusért! Érte oda adnának mindent: vagyont, ifjúságot, életet! Érte készek minden szenvedésre, minden lemondásra, minden áldozatra! És ezt most megteszik szenvedő embertársaikért, mert a szivükben élő hit folyton ezt hangoztatja előttük: «Amit a legkisebb embertársaitokkal tesztek, azt velem teszitek.»

Ime, mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim! igyekeztem önök előtt lerajzolni a jótékonyság géniuszát! Azt a kis erőtlenül mosolygó, támolygó gyermeket Krisztus két szárnnyal fölruházva angyallá tette, sőt hőssé, a szeretet martirjává, a ki még életét is odaadja embertársaiért.

Az első szárnnyal megerősítve lerontotta a nagy kinai falat, amelyet a bűnbeesett emberek emeltek maguk köré, hogy elválasszák az embert az embertől családok, nemzetek, fajok és vallások szerint.

A második szárny pedig lerontotta még azt a választófalat is, amelyet a természet vont az emberi szivek közé. Az első képesít arra, hogy igazán emberi módon bánjunk embertársainkkal, a másik még arra is erőt adott, hogy emberfölötti módon hozzunk érettük áldozatot. Az első megtanította az embert, hogy vagyonát ossza meg a szükölködővel, a második, hogy szivét is, s ha kell, életét is adja érette.

És itt van egyszersmind a határ a keresztény és a nemkeresztény jótékonyság között. Itt tünik ki a végtelen különbség a kettő között. Az egyik ád kenyeret, ruhát, pénzt, a másik szivet is, szeretetet is, hoz áldozatot is. Ez, mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim, ez a személyes áldozat a hozzánk idegenek, nyomorékok iránt, azok iránt, akiktől természetünk is visszariad, — ez a keresztény jótékonyságnak anyajegye.

Föntebb említettem, hogy a szabadkőművesek a keresztény jótékonyságnak egyik szárnyából kitépett

tollakkal ékeskednek. És ezt könnyen megtehetik. Mert, habár Krisztus hozta ugyan az emberiség tudomására a felebarát igazi fogalmát: de ez mégsem volt valami új, természetfölötti kinyilatkoztatás; ez csak egy a bűnbeesett emberek által elfelejtett igazságnak volt a föltárása. Ezt tehát még a szabadkőművesek is könnyen megérthették, elsajátíthatták.

Habár ezt is, a jótékonyság univerzális gyakorlását Krisztustól tanulták!

De próbálják meg ebből a másik szárnyból is kitépni a tollakat azok, akik nem hisznek Krisztusban!

Vagyonuknak fölöslegét szétoszthatják a nyomor enyhítésére. De tudnának-e egész vagyonukról lemondani, önkénytesen szegényekké lenni, hogy így közelebb férkőzzenek a szegények szívéhez? tudnának-e személyes áldozatokat hozni szenvedő, nyomorgó embertársaikért, minden földi érdek nélkül?

Tudnák-e föláldozni ifjúságukat, kényelmüket, szórakozásaikat, örömeiket, egészségüket, életüket, — ismétlem, minden érdek nélkül, úgy hogy még a nevüket se említse senki, még haláluk után a sírkövön se legyen följegyezve, amit tettek e földön? Tudnák-e mindezt az áldozatot meghozni rájuk nézve teljesen idegenekkel szemben? tudnák-e őket oly gyengédséggel, szeretettel, odaadással segíteni, ápolni, vigasztalni, aminővel ezt megteszi egy irgalmas apáca, aki lemondott az élet minden öröméről, gazdagságáról, lemondott családja nevéről, rangjáról, s odament a kórházba, ahol ifjú arcának rózsáit el-

hervasztja a betegszoba fojtó levegője, odaláncolja életét a himlős, a tüdővészes, a tifuszos betegek ágyához s ezeket az idegeneket, akikhez nem köti őt semmi, ápolja oly szeretettel, aminővel az anya gyermekét, a nő hitvesét, mert bennük azt a Krisztust tiszteli, aki megmondotta: «Amit legkisebb embertársatokkal tesztek, azt velem tettétek?...» Ezt mutassák föl nekünk a szabadkőművesek, akkor megadjuk magunkat.

Rámutattam arra a két forrásra, amelyből a keresztény jótékonyság meríti erőit, hogy a szeretet csodáival ejtse bámulatba a világot.

De ez a két forrás rávezet bennünket a keresztény jótékonyság tulajdonságaira is. Először is univerzális úgy az embereket illetőleg, akiken segíteni akar, mint a nyomort illetőleg is, amelynek orvoslására siet az irgalmas szamaritánus olajával.

A keresztény jótékonyság nem ismeri, nem ismerheti a vallás, a nemzetiség, faj által fölállított válaszfalakat. A jótékonyságból készakarva kizárni nem lehet, nem szabad senkit, aki Isten képére van teremtve, akit Krisztus a kereszten megváltott.

De a keresztény jótékonyság fogékony is az emberiség minden testi és lelki nyomora és szenvedése iránt. Nincs az a társadalmi betegség, nincs az a szenvedés, amely a keresztény sziveket érintetlenül hagyná. És ezt fényesen bizonyítja a jótékonyság története is. Minden, az emberiség testi és lelki nyomorának enyhítésére alakult intézmény az Egyház talaján fejlő-

dött ki. Ezt a dicsőségét az Egyháznak elvenni, letagadni nem lehet.

Ingyen kenyeret és ingyen tejet már ezelőtt 1500 évvel osztogattak szent Benedek minden kolostorában, de oly módon szolgálták a szegényeket és a koldusokat a szerzetesek, mintha Krisztus jelent volna meg a kolostor kapujánál. Mert szent Benedek szabálya egyenesen előírja, hogy minden szegényben, vándorban és utasban Krisztust lássák, Krisztust tiszteljék.

Az első kórházakat az Egyház alapította és ma van legalább is 30—40 férfi- és nő-kongregációja, amelyeknek tagjai fogadalom által kötelezik magukat a vakok, a hülyék, a süketnémák, a fekélyesek, a nyomorékok és mindennemű betegek önfeláldozó ápolására.

Még mielőtt az államok gondoltak volna javítóintézetek fölállítására, az egyház kebelében megalakult a Jó Pásztor apácák kongregációja, hogy a bukott lányok megmentésén fáradozzék; — és alakult férfikongregáció, hogy az utcai csavargó gyermekeket összegyűjtse, nevelje és a társadalomnak megmentse.

A vöröskereszt egyleteknek még hire-hamva sem volt, mikor már Rómában a polgárháborúk iszonyai között keresztények lopóztak harcterekre, hogy a sebesülteket segélyben részesítsék.

Nemcsak melegedőszobákat állítottak föl, hanem a Simplon és Szt-Gotthárd magaslatain a hó és

jégmezők között kolostorokat, hogy a szerzetesek hű kutyáik kiséretében saját életük veszélyeztetésével kimenjenek a hóviharokba s fölkeressék a megfagyott utasokat s őket a kolostor kályhájának és az önfeláldozó szeretetnek melegénél új életre keltsék.

Ez csak egy-két példa az Egyház jótékonyságának történetéből. De mindezen példákból felénk sugárzik a keresztény jótékonyságnak második lényeges tulajdonsága is: az önzetlen szeretet, mely kész a legnagyobb személyes áldozatra is. Ez adja meg a keresztény jótékonyságnak az örök dicsőség nimbuszát.

Mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim! A keresztény jótékonyságnak rendkívül fontos szerepe van a mai társadalomban is. Talán nagyobb, mint volt valaha.

Igaz, hogy ma már a kereszténység talajából kisarjadzott humánus érzék az államokat s a nemkereszténységeket is hathatósan ösztönzi a társadalmi betegségek orvoslására. De igaz az is, hogy a modern kor és kultura ezerszeres jótéteményével és áldásaival karöltve lépett föl a társadalmi nyomornak és betegségnek ezelőtt ismeretlen ezer és ezer neme.

A pauperizmus soha sem volt tán akkora, mint napjainkban a fényes nagyvárosok tömkelegeiben; a nyomorékok számát ezerszeresen megszaporították a gyárak, a gépek, a vasutak, az alkohol, no meg a modern világ titkos bűnei és szenvedélyei. A testi nyomornál sokkal rettenetesebbek a lelki nyomor tünetei: a jó erkölcs, az ártatlanság kisértései, a sze-

gények elégedetlensége, a fölforgató elemek izgatásai: mondhatnók, az egész társadalom izzó kráter fölött áll, amely, ha kitör, a mai társadalmat Pompéji és Herkulánum sorsára juttatja.

Minő tér nyílik itt a keresztény jótékonyság gyakorlására! És minő szükség van erre! Mert, habár a modern állam nagyon sokat tehet józan törvényekkel és okos közigazgatással a társadalmi nyomor enyhítésére, de a sziveknek a békét, megnyugvást csak a szeretet, a személyes áldozat adhatja vissza.

És ezt nekünk, kereszténveknek kell megtennünk, mert ezt csak mi tudjuk megtenni. De, mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim, ebben a munkában mindnyájunknak részt kell vennünk. Ezt nem hagyhatjuk egy-két önfeláldozó apácára, papra és szerzetesre, egy-két jótékony főpapra és mágnásra.

Oly sok és oly nagy a társadalmi nyomor, hogy ennek enyhítésére mindnyájunknak össze kell fognunk, papoknak és világiaknak, uraknak és hölgyeknek egyaránt.

Először is adakoznunk kell. És pedig mindnyájunknak, kinek-kinek a fölöslegéből. Sajnos, e téren hazánkban sok visszásságot találunk. A magyar katholikusok megszokták, hogy mindent a főpapokra és mágnásokra hagyjanak a jótékonyság terén. Pedig az evangéliumban is az Üdvözítő az özvegyasszony fillérjét vette észre és dicsérte meg! Máskép van ez a külföldön; a belga, a német, a francia katholikus ügyvéd, orvos, hivatalnok, háziúr évi jövedelmének

egy bizonyos percentjét jótékony célokra fordítja. Ez a szeretet adója, de amelyet ép oly lelkiismeretesen megfizetnek, mint az állami adókat. És minél nagyobb a szeretet, annál nagyobb lesz a fölösleg is, mert a szeretet tud megtakarításokat eszközölni a háztartásban, a ruházatban, a szórakozásokban és élvezetekben, hogy a szeretet adója annál nagyobb legyen.

Igen, adakoznunk kell. És itt adakozás alatt nem a koldusoknak adott alamizsnát értem csak, nem is azt értem elsősorban, hanem igenis anyagilag támogatnunk kell a keresztény jótékonysági intézményeket, amelyek hivatva vannak embertársaink testi, vagy lelki nyomorán enyhíteni.

És e tekintetben tanulhatnának a magyar katholikusok, ha már nem akarnak külföldi példák után menni, a magyar zsidóktól és szabadkőművesektől. Kemény szót mondok ki, mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim, de rég vártam az alkalmat, hogy ezt a kemény igazságot nyilvánosan kimondjam; érzem, hogy ennek a kemény igazságnak kimondására nagy szükség van. És ez a kemény, szomorú, sőt sok tekintetben megszégyenítő igazság az, hogy a magyar katholikusokat, ha leszámítjuk a főpapokat és mágnásokat, a jótékony adakozások terén felülmulják nemcsak keresztény testvéreik, a protestánsok, hanem a zsidók és a szabadkőművesek is. Ha egy protestáns, zsidó vagy szabadkőműves intézményt alapítanak: templomot, iskolát, internátust, árvaházat, irodalmi

társulatot, ujságot: — számíthatnak biztosan az egész protestáns, zsidó, vagy szabadkőműves társadalom anyagi és erkölcsi támogatására Kötelességének ismeri mindegyik, hogy e célra áldozzon, propagandát csináljon, lelkesedjék és lelkesítsen, szóval mindent megtegyen, hogy az illető vállalkozás sikerüljön, virágzásra jusson. Bezzeg máskép van ez minálunk! ahol úgyszólván minden katholikus intézmény egy-két püspök, vagy mágnás áldozatkészségéből áll fönn; a legtöbb pedig csak tengődik: mert vannak jótékony intézmények, melyek egyáltalában nem virágozhatnak, áldásos hatást nem gyakorolhatnak tömeges pártolás nélkül. Ilyenek az irodalmi társulatok és a magyar katholikus társadalomnak legmostohább gyermeke: a katholikus sajtó

Pedig, mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim, a keresztény jótékonyságnak univerzálisnak kell lennie, ennek érzékkel kell birnia nemcsak a testi, hanem a lelki, a szellemi nyomor és betegség iránt is, sőt ez iránt még nagyobb mértékben, mert az ember nemesebb része a szellem s ennek betegsége sokkal rombolóbb, mint a test nyomora. Ez okból hangsúlyoznom kell, hogy a keresztény jótékonyságnak egyik leglényegesebb föladata a katholikus sajtó pártolása, a jó könyvek, jó ujságok támogatása, propagálása, szétosztása.

Azonban a keresztény jótékonyságnak az adakozáson kívül még egy tulajdonsággal kell birnia: ez a személyes áldozat, a részvét, a szeretet melege.

Ez az, ami a jótékonyságra rányomja a keresztény bélyeget, de egyszersmind ez az, ami az alamizsnának, az adakozásnak megadja a vigasztaló, békéltető, megnyugtató erőt.

A keresztény jótékonyság nem elégedhetik meg azzal, hogy odadobja az alamizsnát a szegénynek; a keresztény jótékonyságnak le kell hajolnia a szegényhez, a beteghez, a szenvedőhöz, a meghasonlott vagy tévelygő szívhez, hogy őt fölemelje, megnyugtassa, megvigasztalja. A személyes foglalkozás a szegényekkel, betegekkel, — ez a keresztény Charitásznak békecsókja, amely letörli a könyet a szemből, elűzi a keserűséget a szívből.

Vannak egyes jótékony intézményeink, amelyek egyenesen e célból alakultak, hogy személyes érintkezést hozzanak létre a szegényekkel, a betegekkel, a társadalom mostoha gyermekeivel. Ilyenek a Szent-Vince- és Szent-Erzsébet-egyletek, amelyeknek tagjai személyesen keresik föl szegényeiket és betegeiket, hogy őket nemcsak alamizsnában, hanem vigaszban is részesítsék. Ilyenek a különböző patronage-ok és védőegyesületek, melyekben vasárnap délutánonként összegyűjtik a szegény munkáslányokat, gyermekeket, asszonyokat, velük foglalkoznak, beszélgetnek, egyes hasznos foglalkozásra tanítják.

Karolják föl, mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim, ezeket a nemes, valóban keresztény intézményeket. Franciaországban alig van valóban művelt katholikus család, amely ne venne részt a keresztény jótékony-

ság ezen gyakorlataiban. Miként megvannak náluk a jourok napjai, úgy megvannak határozva azon délutánok vagy délelőttök is, amelyeken meglátogatják szegényeiket, betegeiket, résztvesznek valamely patronage áldásos munkálkodásában.

Oh, mélyen tisztelt Hölgyeim! nem fog az ártani semmit, ha nagyleányaikat néha elviszik nemcsak a jourokra, hanem a szegények, a betegek közé is, a patronage-ba is, a munkásleányok közé: hadd ismerjék meg ők is közelről a szegénységet, a nyomort, a szenvedést! hadd fakasszon ez szivükben részvétet, hadd tanítsa ez meg őket az élet komoly fölfogására!

És mélyen tisztelt Uraim! nem fog az ártani, ha felnőtt fiaik érdeklődni fognak az ilyen dolgok iránt; ha nem a kávéházakban töltik el minden szabad idejüket, hanem elnéznek a keresztény jótékonyság gócpontjaiba is, a Szent-Vince-egyletekbe, a munkásegyletekbe, az Otthonokba, ahol már személyes megjelenésükkel és egy-két barátságos szóval is oly sok jót tehetnek másokkal, viszont oly sok üdvös tanulságot vihetnek onnét magukkal az élet küzdelmeire.

***

Engedjék meg, mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim, hogy befejezésül a mostani pápa, X. Pius ő szentségének jelszavát hozzam emlékezetükbe. Első apostoli iratában jelszó és programm gyanánt választotta: «Instaurare omnia in Christo.» Mindent megujítani Krisztusban! A társadalom megmentésének ez az

egyetlen eszköze: mindent visszavezetni Krisztushoz, az egyeseket, a családokat, a társadalmakat, a nemzeteket.

Így a jótékonyságot is vissza kell vezetnünk Krisztushoz. A modern kor jótékonysága elég erősnek érezte magát, hogy ledobja a Krisztus adta szárnyakat és a saját lábán akar járni. De meg is látszik rajta. Tagadhatatlan, hogy a modern kor nagyon sok jót gyakorol, de ebben a jótékonyságban rendkívül sok az elidegenítő, sőt a visszataszító vonás is.

A modern jótékonyság hiúsága, kérkedése, hidegsége és önzése csak betapasztja, de nem hegeszti be a sebeket a társadalom testén. Ne ütközzenek meg azon, hogy önzőnek is mondom a jótékonyságot. Mert valóban, mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim, ennél a modern jótékonyságnál akárhányszor kiri az önzés; a szegényekben, a társadalom kitaszítottjaiban ellenségeiket látják, akiknek a száját kell időről-időre betömni, hogy ne zavarják meg a gazdagokat élvezeteikben. Az ilyen jótékonyság, még ha százezereket áldoz is, csak elodázza, de nem szünteti meg a bajt. Erre csak az a jótékonyság képes, amely a szegényekben a felebarátait, sőt magát Krisztust látja s azért igazi irgalommal, szeretettel, áldozattal siet megmentésükre.

Illesszük vissza a jótékonyságra a Krisztus adta két szárnyat, gyakoroljuk a jótékonyságot Krisztus szellemében, akkor mi is hozzájárulunk a világ megújulásához Krisztusban.

A KATH. AUTONÓMIÁRÓL.

ELŐADÁS AZ ÖTÖDIK ORSZÁGOS KATH. NAGYGYŰLÉS NYILVÁNOS ÜLÉSÉN, 1904. OKTÓBER 22-ÉN.

Több, mint félszázados küzdelmeknek, harcoknak, vitáknak, reményeknek, óhajoknak és csalódásoknak történetét foglalja magában e két szó: katholikus autonómia. Az 1848-iki állami nagy átalakulás óta egész napjainkig nem volt eszme, amely többet foglalkoztatta volna a katholikus elméket és sziveket.

Volt idő, mikor e szó: autonómia, varázserővel biró jelszó gyanánt hatott a lelkekre, csak ki kellett ejteni és kigyultak az arcok, lángoltak a szemek, hangosabban dobogtak a szivek. Volt idő, mikor a katholikusok nagy része e két szóhoz füzte egy szebb jövőről szőtt minden reményét; mikor azt hitték, hogy az autonómia fogja egyesíteni a széthúzó katholikusokat, hogy egy szívvel, egy lélekkel, nemes egyetértéssel vállvetve küzdjenek és munkálkodjanak az egyház szabadságáért és dicsőségéért. Az autonómiától várták sokan a katholikus egyház hatalmas fölvirágzását, a hitélet elmélyedését, a katholikus szellem térfoglalását és érvényesülését a közéletben és társadalomban egyaránt.

De volt olyan idő is az autonómiai küzdelmek félszázados történetében, mikor szilaj szenvedélyek akarták hatalmukba keríteni az autonómiát, hogy rést ütve a hierarchia Krisztus alkotta bástyáin, a szentélybe hatoljanak és azt demagóg törekvések tanyájává tegyék.

Istennek hála, ezek az idők rég elmultak. A legutóbbi autonómiai kongresszuson ezek a szenvedélyek már nem lángoltak, sőt már hamu alatt sem lappangtak. Itt nem nyilvánult semmi olyan törekvés, amely az egyház isteni szervezetét akarta volna megváltoztatni avagy kiforgatni. Jól eső megelégedéssel és örömmel kell elismernünk, hogy ezen kongresszusnak valamennyi tagját, bármelyik árnyalathoz tartozott is, a többséget és a kisebbséget, az egyház őszinte szeretete és az iránta való ragaszkodás vezette vitáiban és munkálkodásában. És ha itt-ott elhangzott is egy-két szó vagy nyilatkozat, melyeket a katholikus fölfogás nem helyeselhet, magáévá nem tehet, ezeket csakis a pillanatnyi indulat meg nem fontolt fölbuzdulásának lehet tulajdonitani. Ezen a legutóbbi kongresszuson nyoma sem volt annak a törekvésnek, amely az első autonómiai kongresszuson egész határozottan megnyilatkozott, amikor féktelen elemek nemzeti egyházról álmodozva, az autonómiát skizmatikus törekvésekre akarták fölhasználni.

Mondom, Istennek hála, ezek az idők elmultak. De elmultak már azok az idők is, amikor mindent az autonómiától vártunk. A hosszas várakozásban

mindjobban szétfoszlottak a ködbe burkolt szines álmok, amelyek hosszú időn át bizonyos tétlenségbe lekötötték a katholikus erőket hazánkban. És jó volt, mélyen tisztelt nagygyűlés, ez a kiábrándulás is. Jó volt még idejekorán fölébredni az autonómiáról szőtt szép ábrándokból és megragadni azokat az eszközöket, amelyek — akár van autonómiánk, akár nincs — egyedül alkalmasak a vallásos élet megszilárdítására és emelésére.

Valóban, ha két-három tizeddel visszatekintünk a közelmultba és lelkünk elé állítjuk a katholikus egyház belső életét hazánkban, azt látjuk, hogy minden bajnak, a katholikusok széthuzásának, a vallásos élet sekély voltának, főleg az intelligencia hitbéli közönyének főokát az autonómia hiányában látták és keresték az emberek. És ez a meggyőződés annyira ráült a lelkekre, annyira hatalmába kerítette őket, hogy azok, akiknek tenniök kellett volna, összetett kezekkel, tétlenül nézték a romlás terjedését, azon meggyőződésben, hogy úgyis hiába minden, ha nincs autonómia; azok pedig, akiket ez a romlás magával sodort, a föl-fölébredő lelkiismeretet ezzel altatták el és nyugtatták meg: máskép tennénk, ha volna autonómiánk. A világi intelligens katholikusok ezzel nyugtatták meg lelkiismeretüket minden, az egyház és a hit ellen elkövetett hűtelenség, árulás vagy vétek után. Azért nem jártak templomba, azért nem járultak a szentségekhez, azért nem törődtek az egyház törvényeivel, azért nem

érdeklődtek a katholikus egyház ügyei iránt, mert nem volt autonómia.

Erre a téves meggyőződésre a protestáns autonómia fényes sikerei vezették az elméket. Látták, a protestánsok mint tömörülnek falankszszá, ha protestáns ügyekről van szó; látták, hogy a protestánsok szivükön viselik felekezeti érdekeiket s azokért tűzbe mennek a nyilvános élet minden viszonylatában is.

És levonták a következtetést: mi is így tennénk, ha volna autonómiánk. Ez azonban nagy csalódás volt, amely nem vette tekintetbe azt a lényeges különbséget, mely a katholikus egyház és a protestáns felekezetek között fönnáll.

A protestantizmusnál, amely az egyén szabad vizsgálódásának engedi át a hit tartalmát, elég a külső összetartás, a belső hitbeli meggyőződések legnagyobb különbözősége mellett is — és ezt a külső összetartást valóban elősegíti, megerősíti az ő autonómiai szervezetük.

A katholikus vallási élet azonban benső erőkön sarkal: malaszt, imádság, szentségek, alázatos és élő hit, amely a kinyilatkoztatás egészét elfogadja és amely jót cselekszik, szükségesek ahhoz, hogy a katholikusok az egyházhoz ragaszkodjanak, hogy összetartsanak és vallásuk érdekeit szivükön viseljék.

A külső szervezetek, gyűlésezések, a világiak belevonása az egyházi ügyek intézésébe az előbb említett föltételek nélkül csak addig birnak némi hatállyal, amíg vagy hiúságunkat elégítik ki, vagy

anyagi érdekeinknek válnak hasznára. Mihelyt egyiket sem elégítik ki, elvesztik minden hatásukat, sőt épen a belső meghasonlás miatt veszélyesekké válnak, nemhogy az összetartást eredményeznék, hanem csak a széthúzást, a lelkek elhidegülését erősítik. Nincs az az autonómiai tervezet, amellyel centrifugált erőket huzamos ideig összetartani lehetne.

De amint föntebb említettem, e tekintetben is megváltoztak ma már nézeteink. A régi ábrándok helyét nagyrészt elfoglalta már az igazi vallásos élet lényegével és a modern viszonyokkal számoló apostoli munkálkodás. Nem várunk mindent az autonómiától, hanem igenis várunk mindent a Krisztus kegyelmétől és az ezen kegyelemben ápolt és fejlesztett hitélettől.

Tehát megtisztult nézetekkel s ha nem is a régi lelkesedés csapongó lángjával, de igenis az egyház helyzetének a jelen viszonyok között való mérlegelésével tekintünk ma az autonómia felé.

Habár megváltoztak nézeteink és reményeink sok tekintetben az autonómiát illetőleg, de nem változott meg meggyőződésünk, hogy az autonómiához ősi jussunk van és az autonómiára égető szükségünk van. Ősi jussunk van az autonómiához, azaz ahhoz, hogy iskoláinkat saját szellemünkben vezessük, alapítványainkat magunk kezeljük és saját céljainkra használjuk, az egyházi állások betöltésénél mentek legyünk minden idegen befolyástól, szóval: hogy egyházi és vallási ügyeinket a mi egyházunk tör-

vényei, szabályai és szelleme szerint szabadon és függetlenül intézhessük — ehhez, mondom, ősi jussunk van: mert közel kilencszáz éven át ezt a jogot élveztük és a kilencszáz év története megmutatta, hogy ezen jog konfiskálására, megnyirbálására, megszorítására mi okot soha nem adtunk, mert szabadságunkkal és jogainkkal soha vissza nem éltünk, azokból a hazára, az államra kár soha sem származott, ellenkezőleg, sohasem volt nagyobb, hatalmasabb, erősebb és az egész világon tiszteltebb a magyar nemzet, mint azon korokban, melyekben a katholikus egyház teljes szabadsággal virágzott e hon határai között.

Az ősi jusshoz járul az égető szükségesség is. Szükségünk van az autonómiára, mert nélküle iskoláinkat elveszítjük, s ha megtartjuk is, belőlük lassankint kiszorul az igazi, katholikus, természetfölötti hitből fakadó szellem; alapítványaink szétfoszlanak; egyházunk legbelsőbb ügyeibe illetéktelen, s jöhet idő (gondoljunk csak Franciaországra), hogy nemcsak illetéktelen, hanem ellenséges elemek szólnak bele s gyakorolnak befolyást, szóval autonómia nélkül az egyház idővel úgy jár Magyarországon, mint az a madár, amelyet üvegbura alá helyeztek, amelyből lassankint kiszivattyuzzák az éltető levegőt.

Az autonómiai kongresszus már két éve befejezte tárgyalásait és a többség által elfogadott tervezetet fölterjesztette a kormányhoz. A püspöki kar is e tervezetre vonatkozólag ép e napokban terjesz-

tette föl a kormányhoz megjegyzéseit, melyek előtt mi katholikusok mindenesetre, mint a tanító egyház ítélete előtt köteles tisztelettel és engedelmességgel fogunk meghajolni.

Most már valahára tehát itt az idő, hogy a kormány a katholikus autonómia félszázadnál tovább huzódó ügyét a végleges megoldás stádiumába vigye. Végre-valahára reméljük, hogy a kormány is tudatára ébred annak, hogy az ország kilencmillió lakosával nem játszhatik örökké bujósdit. A katholikus közvélemény nem engedheti meg, hogy a kongresszusi tervezetet ismét miniszteri fiókba zárják, miként azt 1871-ben tették és ott több mint harminc évig őrizték.

Hisz ez az autonómiai tervezet is, amelyet a kormánynak benyujtottak, a tulzásba menő aggályossággal annyira a minimumra szállította le a kormánnyal szemben kivánalmait, hogyha még ez is visszautasításra találna, ha még ezt is decimálni akarná a kormány, világos bizonyitéka volna ez az eljárás annak, hogy Magyarország kormánya egyenesen a magyar katholikusok elnyomását célozza.

Igen, ez igy van, mélyen tisztelt nagygyűlés, bármily keménynek tűnjék is föl e kijelentés. Mert hisz mi katholikusok nem kivánunk semmi kivételt, semmi privilégiumot az államtól, mi csak azt kivánjuk, hogy minket katholikusokat is részesitsen ugyanabban az elbánásban, amelyet a protestánsokkal és görög-keletiekkel szemben már régóta gya-

korol; mi csak azt kívánjuk, hogy legalább egyenrangúaknak tekintsen bennünket a felekezetekkel.

Édes Istenem! Valóban nehéz az embernek türtőztetni indulatát. A katholikus egyház ott állott a magyar állam bölcsőjénél, ez ringatta, ez ápolta, ez nevelte nagygyá a magyar népet — és ime, ez az ősi, már-már ezeréves egyház a magyar hazában érte meg azt, hogy a modern magyar állam megalakulásakor minden bevett vallásfelekezet megkapta önkormányzatát — csak a katholikusokat tartja, mint kiskoruakat, gyámsága alatt a modern állam mindenható karja.

Minden felekezet úr a saját iskoláiban, csak a katholikus egyház nem. Minden felekezet szabadon rendelkezik vagyonával és alapítványaival, csak a katholikus egyház nem. Minden felekezet, minden külső befolyástól menten saját törvényei és szabályai szerint választja meg vagy nevezi ki a vallás szolgáit — csak a katholikus egyházra gyakorol itt befolyást a felekezetnélküli állam.

Talán addig akar felettünk gyámkodni, míg elvette összes iskoláinkat, konfiskálta összes javainkat, s mikor már koldusok leszünk, akkor adja meg koldustarisznya gyanánt az autonómiát?

De még jobban elszomorodik szivünk és még jobban föllángol indulatunk, ha megfontoljuk azt a két ellenvetést, amelyekkel évek óta huzzák-halasztják az autonómia megvalósítását és amelyekkel a legutóbbi kongresszus munkálataira is tagadhatatlanul

nagy befolyást gyakoroltak. Az egyik ellenvetés, hogy olyan katholikus autonómiát, aminőt a katholikus közvélemény kiván, nem adhatnak nekünk, mert ehhez szükséges volna a törvényhozás hozzájárulása, törvények megváltoztatása, új törvények alkotása — ebbe pedig a kormány nem mer belemenni, mert attól fél, hogy ehhez a törvényhozás nem járulna hozzá.

Ez a kifogás, mélyen tisztelt nagygyűlés, nem más, mint képmutatás. Mert itt az a kérdés, jogos-e a katholikusok kívánalma? Ha jogos és ezt csak a törvényhozás hozzájárulásával lehet megvalósítani, akkor tessék a törvényhozás elé vinni. Hisz azért vannak a törvényhozók, hogy az ország szükségleteinek megfelelően újabb és újabb törvényeket hozzanak. Ha hétszázezer zsidó kedvéért megtudták alkotni a recepció törvényét, kilenc millió katholikus nem érdemli meg, hogy az ő jogos kívánságuk törvény által szabályoztassék?

Én nem hiszem, nem tételezhetem föl a magyar törvényhozás tagjairól, hogy bennük nem volna annyi jog és igazságérzet, hogy amikor egy nagy méltánytalanság reperálásáról van szó, ez elé a magyar törvényhozásnak bármely pártja akadályokat gördítene. De még abban az esetben is, ha ez akadályokkal járna, a kormánynak kötelessége, hogy ezeket a nehézségeket legyőzve, végre-valahára teljesítse a katholikusok jogos kívánságát.

Még jobban fáj nekünk katholikusoknak a másik

ellenvetés, hogy a katholikus autonómia megvalósítása nehézségekbe ütközik, mert az apostoli király jogait sértetlenül meg kell őrizni...

Mélyen tisztelt nagygyűlés, ezen ellenvetés is amilyen sértő reánk nézve, ép oly igaztalan. Hol, mikor kívánta a katholikus autonómiai kongresszus vagy bárki is, hogy az apostoli király az ő apostoli jogairól lemondjon? Hisz, ha akadna ilyen vakmerő köztünk katholikusok között, aki a mi fölkent és az egyház látható fejétől apostoli címmel és jogokkal fölruházott királyunk jogaihoz akarna szentségtörő kezekkel nyulni, a katholikusok egyetemessége kövezné meg a vakmerőt.

De más az apostoli király joga és más ezen jog gyakorlási módja. Mert azt megint ki merné állítani, hogy a magyar királynak azért vannak apostoli jogai, hogy ezek a katholikus egyházat Magyarországban egy felekezetnélküli állam gondnokságának helyezzék alá, hogy épen azért, mert nekünk apostoli királyunk van, épen azért nem lehetünk szabadok, épen azért kell türnünk, hogy a többi felekezetekkel szemben kiskorúaknak tekintessünk?

Mi nem azt akarjuk, hogy az apostoli király föladja jogait, hanem igenis azt kívánjuk, hogy ezen személyes jogait ne a felekezetnélküli és parlamentáris viszonyoktól függő miniszteriumok által, hanem hitbuzgó katholikusok tanácsától körülvéve, ő általuk gyakorolja. És nekünk nincs is abban semmi kétségünk, sőt abban van minden reményünk, hogy

ha egyszer fölvilágosítják az apostoli királyt a dolgok valódi állásáról, ő nem fog habozni abban, hogy apostoli jogait ezen apostoli egyház javára, fölvirágoztatására legalkalmasabb módon gyakorolja.

Ime, mélyen tisztelt nagygyűlés, nincs itt tulajdonképpen semmi komolyan számbavehető nehézség, hogy a kormány végre-valahára a katholikusok jogos kívánságát, az autonómiát életbe léptesse. Ide nem kell semmi más, mint egy kis igazságérzet és méltányosság a kormány részéről, hogy egy félszázad óta huzódó jogsérelem orvosoltassék. Azt hiszem, az egész katholikus nagygyűlés, sőt az egész magyar katholikus társadalom érzelmeit tolmácsolom, midőn kijelentem, hogy a magyar katholikusok már beleuntak a folytonos huza-vonába, hitegetésbe, halogatásba és taktikázásba és most már nem kérik, hanem követelik, hogy végre-valahára megadassék nekik is az autonómia.

Ezzel be is fejezhettem volna beszédemet. De még egy szót engedjenek meg nekem, mélyen tisztelt nagygyűlés.

Arról lehettek közöttünk eltérések, hogy milyennek gondoltuk az autonómia berendezését, annak egyes szerveit és funkcióit; arról lehet vitatkozni, hogy melyik rendszer volna jobb, megfelelőbb az egyház szabadságának és hazánk speciális viszonyainak. Mondom, minderről lehetett és lehet vitatkozni, amint vitatkoztunk is eleget ötven éven keresztül, talán többet is, mint kellett volna. De egyről nem lehet

vitatkozni, egy dologban mindnyájunknak, világiaknak és papoknak meg kell egyeznünk, tudniillik, hogy az autonómiának első és legfőbb célja, amely mellett minden más nagyon tizedrendű jelentőséggel bir, hogy a Krisztus egyháza, a katholikus egyház Magyarországban minél szabadabban és így minél sikeresebben fejthesse ki erőit és tevékenységét a lelkek üdvösségére.

Következésképen az autonómiának arra kell szolgálnia, hogy erősítse bennünk a ragaszkodást és engedelmességet az egyház feje, a római pápa iránt és a vele közösségben élő főpásztoraink, a püspökök iránt; arra kell szolgálnia, hogy a hierarchia tekintélyét nemcsak kifelé védje, emelje, biztosítsa, hanem befelé a hivekkel szemben is; arra kell szolgálnia, hogy minden tekintetben támasza és segítőtársa legyen a Krisztus által rendelt sacerdotiumnak, papságnak hivatása teljesitésében, egyszóval ismétlem: arra kell szolgálnia, hogy maga a katholikus egyház minél szabadabban fejthesse ki összes áldásthozó erőit ennek a szegény magyar népnek és hazának boldogitására. Úgy legyen!

ÜNNEPI BESZÉD.

A PÉCSI KATHOLIKUS KÖRBEN 1904. DECEMBER 8-ÁN.

Mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim! Sokaknak talán kissé különösnek tünik föl, hogy a Szeplőtelen Fogantatás tiszteletére a Katholikus Kör is külön ünnepséget rendezett. Hisz a Szeplőtelen Fogantatás egy olyan mélységes hitbeli misztérium, amelyről úgy látszik csak prédikálni, elmélkedni vagy imádkozni lehet, mindez pedig a templomba vagy szobánk magányába, de nem ide, ebbe a fényesen kivilágított terembe való, ahova össze szoktak gyülekezni szórakozás, szellemi élvezetek céljából, de meg azért is, hogy a modern társadalmi kérdéseket és problémákat megvitassák — de nem azért, hogy prédikációt vagy elvont theologiai fejtegetéseket hallgassanak.

Igazuk van abban, mélyen tisztelt hölgyeim és uraim, hogy ide ebbe a terembe nem való sem prédikáció, sem theologiai fejtegetés, és mindjárt beszédem elején sietek megnyugtatni az aggódókat, hogy kerülni fogom mind a kettőt.

De abban nem volna igazuk, ha azt gondolnák,

hogy a Szeplőtelen Fogantatásról csak prédikálni vagy elmélkedni lehet. Amint általában igen nagy tévedés azt gondolni, hogy a hit titkai, misztériumai, dogmái csak arra valók, hogy azokat a katekizmusból betanulva, mint holt sémákat bevéssük emlékezetünkbe, hogy aztán néha-napján ünnepeken a templomokban az orgonaszó és a tömjénfüst között azokat emlékezetünkbe fölidézzük.

Mélyen tisztelt hölgyeim és uraim! Az Isten nem azért nyilatkoztatta ki az ő igazságait, hogy azokat a templomok falai közé internáljuk, hanem azért, hogy azok legyenek számunkra az élet, az erő, az igazság; nem azért adattak nekünk a kinyilatkoztatás tanai, hogy egy-két theologus azokon csiszolja eszének élét, hanem azért, hogy azokból szívja magába az egész társadalom az életerőt és az igazság világosságát.

A hitigazságok nem az iskolásgyermekek privilégiumai, de a papoké sem — ezek az egész társadalom közkincsei. És amint a nap fényét és melegét nem lehet lefoglalni, nem lehet kisajátítani, amint a nap áldásos hatásaiból senkit sem lehet megfosztani: úgy van ez a kinyilatkoztatás igazságaival is.

Tévedés tehát azt vélni, hogy a hit titkai csak a templomokba, a katekizmusokba és imádságos könyvekbe valók. Ellenkezőleg, mivel ezek az élet iránytűi, ezeket magunkkal kell vinnünk az élet minden útjára, mivel ezek az igazság napjának kisugárzásai, a napsugár előtt nem szabad bezárnunk

sem a családi otthont, sem a műhelyt, sem a hivatalt, de még a kaszinót, a szinházat sem.

Helyén való tehát, ha ilyen helyeken is, minő a Katholikus Kör, beszélünk a hit dolgairól, mert a hit titkainak vannak vonatkozásai a társadalmi életre is — a Katholikus Körnek pedig épen a társadalmi élet ápolása képezi föladatát.

Amit általában a hit titkairól állítottam, az különösen áll a Szeplőtelen Fogantatás misztériumát illetőleg, amelyet az isteni Gondviselés épen azért tartogatott, mint kinyilatkoztatott igazságot napjainkig, minthogy épen a mi modern korunknak volt erre a legnagyobb szüksége. Ez a hitcikkely annyi kulturális vonatkozást rejt magában, de egyszersmind annyira alkalmas a modern kultura sebeinek meggyógyítására, tévedéseinek megkorrigálására, hogy a Szeplőtelen Fogantatás ünnepét méltán mondhatjuk a modern társadalom ünnepének. Mert ebből a kinyilatkoztatott igazságból fény és világosság árad szét, mely a modern kultura legsötétebb labirintjaiba is bevilágít és megmutatja a kulturnépeknek az utat, amelyen ezt az örvény szélére jutott kulturát ismét az igazi nagyság magaslatai felé vezethetik.

Igen, a Szeplőtelen Fogantatás ünnepe a modern társadalom ünnepe. Ezt az ünnepet nem ünnepelhetjük eléggé csak tömjénfüsttel, korális énekkel és prédikációval — ennek az ünnepi hangulatnak ki kell áradnia az egész társadalomra; hisz épen ezt a társadalmat fölvilágositani, meggyógyitani, fölemelni van

hivatva a Szeplőtelen Fogantatás. Miként? Erre a kérdésre óhajtok beszédemben megfelelni.'

Mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim! Az egyes ember életének ép úgy, mint az egész társadalomnak irányzatát az határozza meg, minő ideálok után törekszik az ember; illetve jobban mondva, mit tart az ember saját ideáljának.

Ebben az ideálban keresi tökéletességét, lelkének kielégítését, boldogságát. Minél jobban megközelítheti ezt az ideált, annál biztosabban véli elérni tökéletességét, boldogságát. És épen ez a tudat adja meg az óriási impulzust, hogy a rendelkezésére álló minden eszközt, a kultura minden tényezőjét fölhasználja ezen ideál megközelítésére, és, ha lehet, teljes elérésére. Az ember ideálja tehát az a mozgató erő, amely, amint az egyes embert egyéni életében irányítja, úgy minden alkotásában is vezérli; ez inspirálja a tudóst, a művészt, a költőt, a politikust és theologust egyaránt. De egyszersmind ez nyomja rá bélyegét a kultura minden tényezőjére, a tudományra, a művészetre, az irodalomra, a költészetre, a zenére, a technika törekvéseire — mert hisz az egész kultura eszköz az ember kezében, hogy önmagáról alkotott ideálját mindjobban megközelítse.

De épen ez mutat arra is rá, hogy tulajdonképen itt azon fordul meg minden, vajjon a társadalom a maga elé tüzött emberi ideálban megtalálta-e az igazi, a valódi ideált? Itt csakugyan vabankot játszik az egyes ember, ép úgy, mint az egész

társadalom; egy kártyára teszi mindenét. Azt jól gondolja ugyan az ember, hogy boldog csak annyiban lesz, amennyiben megközelíti az emberi ideált, amennyiben saját faji tökéletességét eléri — de csak az igazi, valódi ideálról áll ez, nem pedig a képzeltről, a hamisról.

Mi lesz akkor, ha az ember épen ebben téved; ha ideál után törekszik ugyan, de tévedésben torzképet állított maga elé ideál gyanánt? Hát először is ennek a torzképnek vonásai vissza fognak tükröződni egész kulturájában: tudományában, művészetében, irodalmában és másodszor, amit az ideál útján keresett, saját faji kötelességét és ezzel kapcsolatban a boldogságot, nemcsak nem találta meg, hanem azt messze elűzte magától.

És én nem tehetek róla, mélyent tisztelt hölgyeim és uraim, de kénytelen vagyok kimondani a kemény szót: épen a mi modern korunk leledzik ebben a végzetes tévedésben. Már a XVI. században veszi kezdetét a szellemi megtévelyedés, amely napjainkban érte el tetőpontját — az ember elfelejtette teljesen saját ideálját és most sötétben tapogatózva, hol ebben, hol abban a torzalakban keresi az igazi emberi ideált.

Elüljár e tekintetben a modern tudomány, amely vagy pusztán tökéletesült állatot lát az emberben, vagy egy teljesen független lényt, aki önmagának ura és istene. A Vogt és Häckel tökéletesült majma és a Nietzche önmagát istenítő Übermensch-e

elénk állítja a modern tudomány ideálját az emberről: az állatot, a bestiát és a démont.

És a modern tudománynak ez a kettős irányzata rányomta bélyegét a kultura összes tényezőire.

Itt vannak először is a szépművészetek, amelyek elsősorban vannak hivatva arra, hogy elénk állítsák az örök emberit, vagyis az ember igazi ideálját. Minő dekadenciát tár elénk a modern szépművészetek minden ága! Az igazi emberi ideál helyett felénk vigyorog az állat vagy démon, vagy mindkettő emberi alakban. Mintegy új életre keltek a mithologiák szörnyalakjai, a szárnyas bikák, az emberfejű kecskék — ezekben a szörnyalakú emberállatokban, emberördögökben varázsolja elénk a modern szépművészet az emberi ideálokat.

A festők és a szobrászok ma már nem tanulnak lélektant, hanem csak anatómiát; s nem keresik s nem is akarják ábrázolni az emberben a lelket, hanem csakis a testet — ezért válnak a műcsarnokok lassanként nuditások tárházaivá, amelyekben perditáknak különböző pózokban ábrázolt testét állítják elénk az emberi szépség ideáljai gyanánt!

Hasonló a dekadencia a regényirodalomban és szinművészetben is. A naturalisták, a veristák és az impresszionisták — talán hozzátehetném — és a Zionisták, teljesen a maguk számára foglalták le a szépművészetnek ezt a két rendkívül nagy hatással biró területét. Az ő regényhőseikből és szinpadi alakjaikból megismerhetjük, minő ideálok lebegnek

lelkük előtt az emberről. Nem az igazi embert festik ők le, hanem emberi alakba bujt állatokat és démonokat, akiknek csak idegeik, szenvedélyeik, ösztöneik vannak, akik előtt más törvény, hatalom, erény, vallás nem létezik, csak a hús és a vér kultusza, a szenvedély korlátlan hatalma, az érzékiség mámoros tobzódása. Amint Zola regényeiben a Béte humainet-et, az [emberállatot, úgy a szinpadon az Osztrigás Mici-ket állítják elénk emberi ideálok gyanánt!

Még a kulturtényezők legmagasabban álló régióiba, még a zeneművészet birodalmába is elhatott ez a dekadens áramlat; hisz az újabbkori zeneművek nagy része már nem keresi a gondolatot, az eszmét, nem a lélek érzelmeit akarja visszatükrözni, hanem csak az idegeket akarja izgatni vagy szendergésbe hozni, csak az érzékek impresszióira van tekintettel. Ez is, mélyen tisztelt hölgyeim és uraim, végső forrását abban leli, hogy az emberben csak az érzéki lényt látják, az isteni szikrát, a lelket elfeledik.

De menjünk tovább, a kultura más régióiba is vessünk egy pillantást, mélyen tisztelt hölgyeim és uraim. És itt elénk tárulnak a technika csodás vivmányai, ezek alapján a gyáriparnak, a kereskedelemnek óriási föllendülése, úgy hogy első pillanatra talán azt lehetne mondani, hogy a szépművészetek terén észlelt dekadenciát bőven kárpótolja a gazdasági téren nyilvánuló páratlan virágzás és folyton növekvő fejlődés. Azonban nem szabad elhamar-

kodva itélnünk; meg kell néznünk az érem másik oldalát is. És ott látjuk a gyáripar és kereskedelem föllendülésével kapcsolatosan kifejlődni a kartelleket és trösztöket, amelyek tönkreteszik a kisipart és a kiskereskedőt; látjuk a napról-napra megújuló sztrájkokat, melyekkel szemben tehetetlen az egész társadalom; látjuk a védvámokat és vámháborúkat egyes országok között, látjuk az élet-halál harcokat, melyeket egymással vivnak szegények és gazdagok, szociálisták és kapitalisták, gyárosok és munkások, a kisipar a nagyiparral, egyik ország a másikkal, és ha kutatjuk ennek a rémes küzdelemnek a végső okát, ismét csak odajutunk, hogy a modern kor elfelejtette teljesen az ember igaz ideálját, helyébe hamis bálványt állított: az emberben csak az anyagot, a testet, a földiest látja s azt hiszi, hogy az embert az anyag, a föld, a vagyon és csakis ez, de ez aztán teljesen boldoggá teheti s ez okból a boldogság után való vágynak minden erejével ráveti magát anyagi érdekeinek biztosítására, anyagi hasznának növelésére, azzal mitsem törődve, hogy ezáltal másokat tönkretesz, eltipor, megsemmisít.

De hát, kérdem, m. t. hölgyeim és uraim, elérte-e a modern kor azt, ami után vágyakozik, boldog-e a modern ember és a modern társadalom? Körül van véve a luxusnak, kényelemnek, az élet örömeinek oly sokféleségével, aminővel talán egyetlenegy korszak sem dicsekedhetett — soha a testet, az érzékeket, a szenvedélyeket nagyobb raffineriával kielégíteni

nem lehetett, mint manapság — hát vajjon boldog-e a modern ember, a modern társadalom?

Erre a feleletet megadja a világfájdalom, a pesszimizmus filozófiája és költészete, mely épen a modern korban csendül meg a leggyakrabban és talál lelkesült hallgatóságra, megadja a feleletet a buddhizmus dicsőítése, tanainak térfoglalása az európai mívelt társadalomban, a nirvána, az örök megsemmisülés után való vágyakozás, mely már millióknak szivében visszhangzik; megadja a feleletet az életuntság ijesztő terjedése már a gyermekek és ifjak között is; az öngyilkosságnak nemcsak óriási térfoglalása, hanem egyszersmind annak nyilt hangoztatása, hogy tulajdonképen az öngyilkosság nem bűn, hanem az erény, az emberi élet legméltóbb végső akkordja.

M. t. hölgyeim és uraim! Ezek a jelenségek épen az ellenkezőt mutatják és bizonyítják, t. i. azt, hogy a modern ember, a modern társadalom minden fényűzése, kényelme és élvezete mellett nagyon is boldogtalan.

És ez nem csoda; mert elvesztette szeme elől ideálját, csalóka lidércfényt kerget, amely a boldogság biztos révpontja helyett mind mélyebben viszi be az életuntság és boldogtalanság feneketlen süppedékei közé, melyekből kiszabadulni nem képes többé saját erejéből.

Ime, m. t. hölgyeim és uraim, ebbe a modern kulturéletet átfogó sűrű, ködös sötétségbe világított

be a katholikus egyház ma ötven éve, mikor a hivő nép lelkében már századok óta élő és folyton élesztett hitet a legnagyobb ünnepélyességgel Isten által kinyilatkoztatott hitigazságnak jelentette ki s ezen ünnepélyes kijelentés által az egész világ figyelmét ráirányította az Immaculatára, a Szeplőtelen Fogantatásra. Igaz, hogy ennek a kinyilatkoztatásnak a fénye vakító volt a modern világ szemére — és úgy tett ez is, mint aki sötét bányából vagy pincéből lép hirtelen a napsugár fényözönébe, nem tudta elviselni a vakító fényt, becsukta a szemét.

De hát soká a szemét csukva nem tarthatja — és ez a fény nem volt egyszerű villanás, amely kialszik ismét; ez az emberiség szellemvilágának egére tűzött nap, amely többé le nem nyugszik, el nem sötétül, sugarait, fényét, világosságát árasztani fogja, amíg csak ember él e földtekén. A modern kultura is kénytelen ezzel a fénysugárral megbarátkozni. A dogma kihirdetésekor becsukta szemét, de már mikor a dogma fénykoszorúja gyanánt Lourdes látomásai és csodás gyógyulásai izgalomba hozták az egész művelt világot, a modern ember is, még egy Napoleon, egy Zola is kénytelen volt az Immaculatára irányítani tekintetét. És az Immaculata mai ünnepe, mely az egész világot betölti a katholikus hivők lelkesült áhitatával, nem maradhat hatás nélkül a modern társadalomra sem. Igen, az Immaculata elől nem zárkózhatik el többé a modern világ — és ha nem is tud mindjárt magába a napba tekinteni, ha

nem is tudja ezt a hittitkot megérteni és kellően értékelni, ennek áldásos hatásai alól nem vonhatja ki magát.

És ily módon lesz a Szeplőtelen Fogantatás a modern kultura tévelyedéseinek kiigazítója, az emberi műveltség megnemesítője, a társadalmi sebek gyógyítója — mert az Immaculatában ismét megtalálja az emberiség az elvesztett, az elfelejtett igazi emberi ideált.

Igen, ez így van, m. t. hölgyeim és uraim, az Immaculata az ideális ember, abban a legmagasabb eszményi tökéletességben, aminőnek Isten kezdetben ezt a remekművét, az embert megalkotta.

Mert az ember a teremtéskor nemcsak az egész teremtés koronája, hanem a Teremtő mindenhatóságának legnagyobb és legszebb csodája és az isteni mindenhatóság remeke volt. Mi az ember? A teste olyan, mint az állat, a lelke meg szellem, hasonló az Istenhez.

Óriási művészet kellett ahhoz, ezt a két egymással ellentétes, egymást pusztító állagot úgy egyesíteni, hogy egyik a másiknak kárára ne legyen, hanem egymásnak szolgáljanak, egymást támogassák, harmónikus egységbe olvadjanak össze — ne legyen se állat, se tiszta szellem, hanem igazi ember; a teste hű szolgája legyen lelkének, a lelke pedig szolgáljon Istenének. Ezt a művészi ecsetvonást akkor vitte végbe a Teremtő remekművén, mikor a megteremtett emberre rálehelte malasztját, kegyelmét, amely

az embernek könnyűvé tette ezt a föladatot, hogy a test a léleknek szolgáljon, a lélek pedig Isten szolgálatában keresse boldogságát. Ezzel lett kész a műremek; az Isten malasztjával lett az ember igazi ember, úgy, amint az Isten gondviselésének jelen rendjében az embert alkotni akarta. A malaszttal fölruházott ember felel meg annak az eszménynek, mely a teremtéskor Isten előtt lebegett. Tehát az ember ideálja: a malaszttal telt ember.

Mikor az ember elbukott, kezdte letörölni önmagáról ezt a legjellegzetesebb vonást és a remekmű csakhamar torzképpé változott. Az ember bukásával, a bűnnel kezdődik az ember tragikuma. A test és a lélek között, az állat és a szellem között az Isten malasztja tartotta fönn az egyensúlyt, amint megszünt és amily mértékben megszünt a malaszt hatása az emberre, úgy és oly mértékben megkezdődött a lélek forradalma Isten ellen, az élet-halál harc a test és a lélek, az állat és a szellem között — és az Isten remekműve, az ember, torzalakká változott.

Az ember igazi tipusa, ideálja a bűnnel elveszett, vele együtt elveszett békéje, megelégedettsége, boldogsága is. Innét van a boldogtalanságnak az a rémes, szivetrázó moraja, mely a pogány korból felénk hangzik; innét van az a ki-kitörő vágyakozás, óhajtozás egy jobb kor, egy szabaditó, egy megváltó után, amely nemcsak a zsidó próféták ajkairól, hanem a pogány költők lantjáról is felénk cseng, felénk hangzik.

És ez a jobb kor el is jött az idők teljében.

A világ Megváltója kereszthalálával visszaszerezte az ember számára az Isten malasztját — s így megadta az embernek a képességet, hogy az eltorzított isteni képmást lelkében restaurálja, hogy a test és lélek között megzavart harmónikus egység, összhang és egyensúly ismét helyre álljon.

Ime tehát, m. t. hölgyeim és uraim, az ember igazi tipusát, ideálját itt kell keresnünk — a megváltott emberek között. Minél nagyobb mértékben részesült egy ember a megváltás kegyelmeiben, annál tökéletesebben találjuk benne kifejezve az ember igazi tipusát, valódi ideálját. Ez okból az emberiség legnagyobb eszménye, a legtökéletesebb ember, következésképen a legszebb és a legboldogabb ember — az Immaculata.

Mert ő részesült a megváltás kegyelmeiben minden ember között nemcsak a legnagyobb bőségben, hanem a legkiváltságosabb módon is; míg a többi ember az Isten malasztját a szüleitől örökölt bűn letörlésére nyeri meg legelőször — ő elnyerte Isten szeretetének ezt a természetfölötti fényes pecsétjét, mielőtt a bűn érinthette volna lelkét: az isteni kegyelem teljében fogantatott, az isteni kegyelem teljében született, az isteni kegyelem teljében élte át egész földi életét. Hozzá nem férkőzhetett soha a bűnnek még árnyéka sem — ezért egyedül ő a teljesen Immaculata — a harmóniát a test és a lélek, a lélek és az Isten között nem zavarta meg soha semmi az ő életében.

Fogantatásának pillanatától egész haláláig élete a legtökéletesebb megvalósulása volt annak az eszménynek, amely Isten előtt lebegett, amikor a teremtés koronája gyanánt megalkotta az embert. Ő, az Immaculata a teremtés koronája, az Isten mindenhatóságának remekműve.

Őt oda lehet állítani minden korban, minden népnek, minden embernek, minden társadalomnak, minden kulturának emberi ideál gyanánt.

Ezt tette az egyház is.

Az Immaculatát állította a modern kor elé emberi ideál gyanánt, akkor hirdetve ki a Szeplőtelen Fogantatás mélységes misztériumát hitcikkely gyanánt, amikor már az emberi társadalom köztudatából és egész kulturájából úgyszólván teljesen kiveszett az eredendő bűnnek fogalma, valamint az isteni malasztnak, a megváltásnak, a természetfölötti életcélnak hite és fogalma.

Pedig ezek a keresztény kultura és civilizáció pillérei — ha egyszer ezeket kimozgatjuk, összetörjük, az egész civilizáció annál borzasztóbb katasztrófának lesz előidézője, minél magasabbra épült ezeken a pilléreken. És hogy ez a katasztrófa már nincs messze, hogy a modern kultura épületén már minden inog és recseg, erre bátor voltam beszédem folyamán egy-két szóval rámutatni.

De nem kell kétségbeesnünk. Felénk sugárzik egy szebb jövőnek hajnalhasadása, melyet ez az ünnep hozott meg a világnak. Mert amint már szintén

említettem, az Immaculata hitcikkelyt a modern világ sem ignorálhatja, ez oly fény, oly ragyogás, oly reveláció a modern világ számára is, hogy előle nem zárkózhatik el teljesen.

És ez a fény, amely az Immaculatáról felénk ragyog, meg fogja ismét világítani az emberek elsötétült lelkét és rá fogja vezetni őket ismét az elfeledett igazságokra, melyeken a keresztény kultura és civilizáció évezredeken át fölépült. És ha majd ismét gyökeret vernek az emberiség szivében ezek az igazságok; ha ismét el fogjuk ismerni mindnyájan, hogy az Immaculatán kívül magunktól és magunkra hagyatva mindnyájan bűnös emberek vagyunk; és csakis az Isten kegyelmével, malasztjával tudunk diadalmaskodni a bűn fölött — de az Isten kegyelmével azután képesek is vagyunk elérni a legszéditőbb magaslatokat, amelyek után emberi szív vágyódhatik, följuthatunk egészen az Isten trónjáig, nem lázadó angyalok gyanánt, hanem, hogy az Isten boldogságában megnyugodjék örökre szivünk; mondom, ha ismét gyökeret ver az emberek szivében az a tudat, hogy ők nem pusztán állatok, akik csak munkára, ösztöneik kielégítésére — és ezután enyészetre, elmulásra vannak kárhoztatva, de nem is démonok, akiknek az Isten tagadása, Isten törvényeinek letiprása, a rombolás, a pusztítás, lázadás, a forradalom az éltető elemünk; hanem igenis emberek, gyengék, gyarlók, bűnösök nagyon, magukra hagyatva, de az Isten kegyelmével megerősítve hősök, vértanúk,

szentek, angyalok lehetnek ebben a törékeny testben, mondom, ha ezek az igazságok ismét mélyen meggyökereznek közöttünk: akkor, m. t. hölgyeim és uraim! egy új korszak veszi kezdetét az emberiség történetében, talán a legszebb, a legnagyobb. Mert ezekkel az igazságokkal újra fölvirágzik, mert új impulzust, irányítást, inspirációt nyer általuk a kultura minden tényezője. Arany korszaka hasad meg a költészetnek, a művészetnek, az irodalomnak, mert ismét az igazi emberi ideálok fogják inspirálni a költőket, a művészeket. De a technika óriási vívmányai is azt fogják elősegíteni, hogy az emberek a lelküket betöltő ideálokat minél jobban megközelítsék. És ilymódon, ha majd a kultura minden tényezőjén, a társadalom minden rétegén ismét átcsillámlik az igazi emberi ideál fénysugara, visszatér lassanként az emberek szivébe a hit, a remény, az Isten malasztja után a vágyakozás, de visszatér az életkedv is, a béke, a megelégedés, a megrázkódott családi, társadalmi és állami szervezetek is visszanyerik a fejlődéshez szükséges biztonságot és nyugalmat — így lesz a Szeplőtelen Fogantatás dogmájának kihirdetése egy új korszaknak kiindulópontja, maga az Immaculata a modern társadalom és kultura megmentő géniusza.

BESZÉD

NÉHAI MIHÁLYFI GYÖRGY ARCKÉPÉNEK AZ ENYINGI TAKARÉKPÉNZTÁR HELYISÉGÉBEN, 1904. AUGUSZTUS 25-ÉN VÉGBEMENT LELEPLEZÉSI ÜNNEPÉLYÉN.

Engedjék meg, hogy a tekintetes Elnök Úr megható beszéde után én is, mint a Mihályfi-család legidősebb tagja fölszólaljak s megköszönjem a tekintetes Igazgatóságnak a magam és az egész család nevében, hogy bennünket erre a kegyeletes ünnepélyre meghivni méltóztattak.

Nem akarok szólani arról, mily jól esett a mi szivünknek, a gyermekek és rokonok szivének látni feledhetetlen atyánk emléke körül azt a dicskoszorút, melyet a mélyen tisztelt Elnök Úr remek beszédével font meg az elhúnyt emléke köré, hanem igenis egy-két szóval be akarok számolni azokról a gondolatokról, melyeket ez a kegyeletes ünnepély lelkemben támasztott.

En, mélyen tisztelt Igazgatóság, bár nem születtem Enyingen, de mivel már kora gyermekségemnek éveit is Enyingen töltöttem, ezt a várost mindig második szülőföldemnek tekintettem s mondhatom, összes testvéreimmel együtt bizonyos rajongással szerettük mindenha s szeretjük Mezőföld közép-

pontját, amelyhez nagyatyánk és atyánk útján közel egy század emlékei fűzik családunkat. Ennek a városnak fejlődése, virágzása mindenkor szivünkön feküdt. És épen ez az, ami a mai kegyeletes ünnepen első sorban megragadja lelkemet. Mert ez az ünnepség biztos záloga annak, hogy Enying városa a virágzás, a fejlődés biztos útain halad előre.

Mert, mélyen tisztelt Igazgatóság, kétségbe nem vonható igazság az, hogy miként a családi életben, úgy az egyes családokból alakult társadalmak, községek, városok, államok és nemzetek életében is igazi fejlődés, virágzás, nagyság csak akkor lehetséges, ha az biztos, szilárd erkölcsi alapból fejlődik, indul ki. Minden más fejlődés, siker és virágzás, ha hiányzik az erkölcsi, ethikai alap, — csak olyan, mint azon fa fejlődése, amelynek van ugyan napfénye és esője, de nincs termő talaja, amelybe elmélyeszthetné gyökereit. Az ilyen fa fölkúszik a magasba a napfény és az eső behatása alatt, de nem birja kiállani a vihart és a szélvészt, mert nincs gyökereiben támasza. Ilyen minden társadalmi intézmény, amely nem nyugszik erkölcsi alapon. Lehetnek sikerei, fényes esztendői, nagy jövedelmei, kitünő mérlegei — rövid időre, amíg napfény van és eső; de mihelyt következik a borús idő, a vihar, a szélvész, a megpróbáltatás, az ilyen erkölcsi gyökér nélkül való intézmények összeroskadnak, s annál nagyobb a bukás, minél fényesebb volt a pillanatnyi siker.

Az enyingi társadalmat, Enying városának szépen bontakozó fejlődését ilyen katasztrófától nem féltem. Mert látom, hogy e város fejlődése erkölcsi alapokon nyugszik. Az enyingi takarékpénztárt bátran merem mondani Enying városa és vidéke szivének, amely magában egyesíti, összefoglalja e város és vidék egész intelligenciáját. S miként a szív működése és egészsége határozza meg az egyén egészségét és életét, úgy az enyingi takarékpénztár működéséből és irányzatából joggal következtethetünk egész Enying társadalmának irányzatára.

Már pedig az enyingi takarékpénztár irányában és működésében a fejlődés, a virágzás, a nagyság valódi csiráit látom. Mert ez, az egész enyingi társadalmat magában egyesítő intézmény, nem elégszik meg a külső sikerekkel, anyagi eredményekkel, jó mérlegekkel, hanem erkölcsi alapokra mélyeszti gyökereit.

A mai ünnepség is ennek fényes bizonyítéka. Mert ha egy társadalom, egy intézmény holtuk után is megbecsüli érdemes munkásait, méltányolja polgárainak puritán becsületességét, szorgalmát, a közjóért kifejtett munkásságát az által, hogy nekik holtuk után emléket emel: ezzel nemcsak az érdemeket ismeri el, hanem arról is tanúságot tesz, hogy példa gyanánt akarja az utódok elé állítani az ő működésüket. És ez a szellem, amely megbecsülve a közéletben kifejtett munkásságot, odaadó buzgóságot, puritán becsületességet, ezt követendő példa

gyanánt állítja föl, ez a szellem, mélyen tisztelt Igazgatóság, minden társadalmi intézmény fejlődésének, virágzásának, jövendő nagyságának legbiztosabb kritériuma, próbaköve.

Midőn az enyingi takarékpénztár egykori elnökét megbecsülve, emlékét ily kegyeletes módon megörökítette, tanúságot tett úgy magának, mint Enying városának életerős fejlődéséről. És én boldognak érzem magamat, hogy ezt a vigasztaló és sok reményt nyujtó igazságot e kiváló testület előtt, az enyingi takarékpénztár Igazgatósága előtt elmondhattam s midőn ismételve magam és családom nevében köszönetet mondok szives meghivásukért, szivem mélyéből kivánom, hogy az enyingi takarékpénztár ép úgy, mint maga Enying városa ebben az egyedül biztos irányban tovább fejlődjék és virágozzék.

ÚJ ÖRÖK TÖRVÉNY.

A VESZPRÉMBEN 1905. JUNIUS 27-ÉN TARTOTT KERESZTÉNY SZOCIÁLIS KURZUSON.

Mélyen tisztelt uraim! Előadásomnak a czime föl-ment minden hosszas bevezetéstől. Az örök új törvény, melyet Krisztus hozott e földre: a szeretet törvénye.

Ez a törvény egyszersmind alapja a szociális életnek is; kell, hogy ez legyen kiinduló pontja a szociális kurzusnak is. Mert, amint ezt belátják már sokan a szociologusok közül is, bár az állami törvényhozás és a társadalom szervezkedése, a különböző társulatok, egyesületek és szakszervezetek rendkívül sokat tehetnek a szociális bajok orvoslására és nagyban elősegíthetik a szociális kérdés megoldását; ezt azonban gyökeresen csupán állami törvényekkel és társadalmi szervezetekkel megoldani nem lehet, ehhez szükséges, hogy az egész társadalom minden rétegét a Krisztus által proklamált szeretet törvénye éltesse, hassa át. Az állami törvények és társadalmi szervezkedések hasonlók a gép kerekeihez, fogantyúihoz, szelepjeihez; ezekből összeállithatjuk az egész gépet, mozgásba is hozhatjuk, de ha hiányzik az olaj, mellyel a géprészeket bekenjük, a gép csak-

hamar fölmondja a szolgálatot és minél hatalmasabbak kerekei és szelepjei, annál nagyobb lesz a rombolás, melyet az olaj hiányában ezeknek az erős vas- és acélszerkezeteknek mozgása előidéz. A szociális kérdés megoldásánál a Krisztus proklamálta szeretet az olaj, amellyel a szociális tevékenység szerveit kell öntözgetnünk; ez az a cement, amellyel az állami törvényhozás és a társadalmi szervezkedés köveit összeillesztjük, mert ha ezt nem tesszük, minél több követ hordunk össze, minél magasabb lesz az épület, annál biztosabb az összeomlás és annál nagyobb lesz az összeomláskor a pusztulás.

Ime, ez annak az oka, hogy a jelen szociális kurzus első előadásának tárgya a szeretet, ábban az új formában, melyben azt Krisztus Urunk az emberiség örök törvényévé tette.

Új formában, mondom. Mert szeretet lakozott Krisztus előtt is a földön, az emberek szivében. Hisz az ember Krisztus előtt sem volt vadállat; ember volt, akinek egyik lényeges tulajdonsága a szeretet. Krisztus előtt is szerette az ember felebarátját és jót tett vele, sőt kész volt érte nagy áldozatokra is. Csakhogy Krisztus előtt más volt a felebarát fogalma. Ezt a fogalmat a kaszt, a faj, a haza, a vallás határolta. A szenátor a plebejust, az úr a rabszolgát, a fehér a feketét, a római a barbárt, a zsidó a gójt kizárta a felebarát fogalmából és igy a szeretet melegéből.

A Krisztus által proklamált új törvénye a szeretetnek univerzális, egyetemleges minden tekintetben.

Először is univerzális a felebarát fogalmát illetőleg s ezzel ledönt minden válaszfalat, melyet faj, vallás, nemzetiség, társadalmi előítéletek állítottak ember és ember közé. Krisztus egész kinyilatkoztatásában ez az egy igazság nagyobb átalakulást idézett elő az emberiség történetében minden bölcseleti rendszernél, de minden technikai vívmánynál is. A mi egész kulturánk, civilizációnk, humanizmusunk ebből a gyökérből fakadt. És ebből a gyökérből kell kisarjadzania a szociális tevékenységnek, a szociális kérdés megoldásának is. Ha a felebaráti szeretetnek ezen univerzális jellege hatja át a munkások és munkaadók, gazdagok és szegények, iparosok és gyárosok szivét; ha nem a gyülölet, hanem ez a jóakaró szeretet vezet bennünket tárgyalásainkban és szervezkedéseinkben; ha nem akarunk másoknak ártani és nem akarjuk mások romlásával a saját érdekeinket előmozdítani, szóval, ha nem a Rousseau szociál-programmját követjük, amely bellum omnium contra omnes, mindeneknek mindenek ellen való harcát hirdeti, hanem a Krisztus szociál-programmját tűzzük zászlónkra, vessük szivünkbe, amely szerint minden ember a mi felebarátunk, akit szeretni tartozunk — akkor, uraim, egy óriási lépést tettünk a szociális kérdés megoldását illetőleg; leraktuk azt a biztos alapot, amelyen a szociális törvényhozás és társadalmunk szociális átalakulása — amely előbb-utóbb be fog következni — minden megrázkódtatás nélkül megtörténhetik.

Sajnos, ettől az ideális állapottól még nagyon messze vagyunk; sőt egyáltalában szomorúan kell azt konstatálnunk, hogy a keresztény felebaráti szeretet univerzális jellege kezd a mi társadalmunkból mindjobban eltünni s helyét elfoglalja a faj- és osztálygyülölet.

Ép ezért nekünk, mélyen tisztelt uraim, főleg a lelkipásztoroknak és tanító uraknak rendkívül fontos szerep jut a szociális tevékenység alapozásánál. Önöknek kell az önökre bizott nép, úri és szegény nép szivét már a gyermekkorban a keresztény szeretet iránt fogékonnyá tenni. Önöknek kell ezt a Krisztus által proklamált, de ma már itt-ott elfeledett igazságot ismét az emberek szivébe vésni, hogy minden ember a mi felebarátunk, tehát minden emberben meg kell becsülnünk az emberi méltóságot. Ez az igazi humanizmus, amely tulajdonképen nem más, mint a keresztény szeretetnek érett gyümölcse. Igen, humanizmusra kell tanítani a népet, hogy humánus módon bánjanak egymással: a gazda a cselédjével, az úr a paraszttal, a gyáros a munkással, az iparos a legényével — és viszont. Ez a keresztény szeretetből fakadó humanizmus fogja azt a kettős előítéletet, amely szociális életünk annyi bajának forrása, eltüntetni, t. i. hogy az úr nem fogja alárendeltjét rabszolgának, ez urát nem fogja zsarnoknak tekinteni, hanem mindegyik a másikban felebarátját fogja látni és becsülni. Elsősorban pedig nekünk kötelességünk ez, mélyen tisztelt uraim, nekünk, akik a nép lelki-

pásztorai és tanítói vagyunk, hogy ezt a humánus bánásmódot példánkkal is gyakoroljuk. Változnak az idők, változnak a társadalmi érintkezés módjai is. És amin ezelőtt 40—50 évvel nem ütközött meg a nép, azt a hangot, azt a modort, azt a bánásmódot nem tűri el a mai nemzedék. Már pedig nekünk arra kell törekednünk, mélyen tisztelt Uraim, hogy a népet, a társadalom minden rétegét minél jobban magunkhoz fűzzük. Úgyis a mai világ minden áramlata arra irányul, hogy a népet a papoktól és a felekezeti tanítóktól eltávolítsa; ha még mi magunk is a mi modorunkkal és bánásmódunkkal elidegenítjük magunktól a népet, hát könnyen úgy járhatunk, hogy népünk a nemzetközi, vallástalan szociáldemokrácia táborába sorakozik, és mi pásztorok leszünk nyáj nélkül.

De folytassuk az örök új törvény taglalását. A szeretet, melyet Krisztus hozott e földre, univerzális jellegű minden tekintetben. Nemcsak minden emberre kiterjed, hanem fogékony minden emberi nyomor, szenvedés, szükséglet iránt is. «Nincs az a társadalmi betegség, nincs az a szenvedés, amely a keresztény szeretetet érintetlenül hagyná. És ezt fényesen bizonyítja a keresztény jótékonyság története.

Minden az emberiség testi és lelki nyomorának enyhítésére alakult intézmény a katholikus egyház talajából fejlődött ki. Ezt a dicsőségét az egyháznak elvenni, letagadni nem lehet.

Ingyen kenyeret és ingyen tejet már ezelőtt ezerötszáz évvel osztogattak szent Benedek minden kolostorában, de oly módon szolgálták ki a szegényeket a szerzetesek, mintha Krisztus jelent volna meg a kolostor kapujánál.

Az első kórházakat az egyház alapította és ma van legalább is 30—40-féle férfi- és nő-szerzet és kongregáció, melyeknek tagjai fogadalom által kötelezik magukat a vakok, a hülyék, a siketnémák, a nyomorékok, a fekélyesek, a ragályos és gyógyíthatatlan betegek önfeláldozó ápolására.

Még mielőtt az államok gondoltak volna javítóintézetek fölállítására, az egyház kebelében megalakult a Jó Pásztor-apácák kongregációja, hogy a bukott leányok megmentésén fáradozzék — és alakult férfi-kongregáció, hogy az utcai csavargó gyermekeket összegyűjtse, nevelje és a társadalomnak megmentse.

A vöröskereszt-egyleteknek még hire-hamva sem volt, mikor Rómában már a kereszténység első korszakában a polgárháborúk iszonyai között keresztények lopóztak a harcterekre, hogy a sebesülteket segélyben részesítsék.

Nemcsak melegedőszobákat állítottak föl, hanem a Simplon és Szent-Gotthárd magaslatain a hó és jégmezők között kolostorokat, hogy a szerzetesek hű kutyáik kiséretében, saját életük veszélyeztetésével kimenjenek a hóviharokba, fölkeressék a megfagyott utasokat s őket a kolostor kályhájának és

az önfeláldozó szeretetnek melegénél új életre keltsék.»[1]

Az összes iskolákat, a népiskolától kezdve föl az egyetemig, az egyháztól kapta, tanulta Európa népe. De a földmívelés, az ipar, az anyagi jólét megteremtésében is az egyház volt a népek mestere, vezetője. A középkori szerzetesek nemcsak a keresztet és a Szentírást, hanem a kapát, ásót és ekét is a kezükbe vették és hogy az egykor nomád magyar nép földmívelő nemzet lett, ezt a bencés és cisztercita szerzeteseknek köszönheti elsősorban.

Ime, ez az egy-két példa, melyekhez még hozzáfűzöm a hithirdetők, a misszionáriusok önfeláldozó munkásságát, mutatja a Krisztus örök új törvényének univerzális, egyetemleges jellegét. És ezt jól meg kell jegyeznünk, mélyen tisztelt uraim, mert sokan vannak a keresztények között manapság, akik azt hiszik, hogy a felebaráti szeretet törvényének eleget tesznek az alamizsnaadással. Ó, akik így gondolkoznak, azok nem szeretnek. Mert a szeretet nem ismer ilyen határokat és korlátokat; a szeretetnek csak egy törvénye van: segíteni mindenütt, ahol szükség van a segítségre, és ahol képesek vagyunk segíteni.

Az alamizsnaadás a mai szociális bajok háborgó hullámai között csak egy-két csepp olaj, mellyel a háborgást nem lehet lecsillapítani. Azzal, hogy egy-

[1] Mihályfi Ákos, Keresztény jótékonyság. Budapest. 1904. 12—13. ll.

két koldus tarisznyájába vetünk egy-egy darab kenyeret, a szociális nyomor enyhítéséhez nem járultunk semmivel.

Sőt, mélyen tisztelt uraim, koldusokról lévén szó, engedjék meg, hogy egy dologra figyelmeztessem önöket, vigyázzunk az alamizsnaosztogatással, nehogy a szociális bajok megszüntetése helyett azokat újakkal növeljük; vigyázzunk az alamizsnaosztogatással, nehogy professzionátus koldusnemzedéket neveljünk. Vannak koldusok, akiket az Isten gondviselése tett koldusokká: nyomorékok, munkaképtelen, mindenkitől teljesen elhagyott szerencsétlenek. Ó, ezeket segítsük, ezeknek adjunk alamizsnát, ezekkel szemben gyakoroljuk az irgalmasság cselekedeteit, ezekről mondja Krisztus: amit ezen kicsinyek egyikével tettetek, velem tettétek.

De vannak más koldusok is, akiket a jólelkü keresztények, főleg a jólelkü papok helytelen irányban gyakorolt alamizsnálkodása csábított a koldus-pályára s növelt föl hatalmas koldus-kaszttá. Ha elmegyünk valamely papi városba, ott látjuk ezt a kasztot a székesegyházak körül, hogy bezsebelje a gazdag alamizsnákat s ezekből éljen tunya, here, nagyon sokszor botrányos, erkölcstelen életet. Nekem már volt alkalmam egy-kétszer közelebbről megismerkedni az ilyen papi pénzen hizlalt koldusnépséggel és mondhatom, uraim, hogy azok a jólelkü adakozók rosszabbra nem fordíthatták volna alamizsnájukat, mint erre a here népségre.

De ne gondolják, uraim, hogy én önöket az alamizsnaadás, a jótékonyság gyakorlásától vissza akarom tartani. Sőt ellenkezőleg, épen arra akarom önöket buzdítani, hogy nagyobb mértékben adakozzunk, mint eddig tettük, csak helyesebb módon gyakoroljuk az alamizsnálkodást.

Először is nem azok a legnagyobb szegények, akik a koldustarisznyával jönnek hozzánk, vagy akik folytonos könyörgőlevelekkel ostromolják a főpapokat; a legnagyobb szegények nem mutatják magukat, nem hirdetik magukat, nem tolják föl magukat, ezeket nekünk kell fölkeresnünk; a szégyenlős háziszegények, akik otthon sinylődnek, nyomorognak, éheznek, de ezt nem merik nyilvánosságra hozni. Ezeket fölkeresni, ezeknek juttatni, talán sokszor észrevétlenül egy kis segélyt, ruhát, fát, pénzt, ételt, oly módon, hogy a test nyomorán segítve legyen, a lelket azonban meg ne sebezzük: ime, ez a keresztény jótékonyságnak, a keresztény szeretetnek egyik legszebb megnyilvánulása.

Azután meg, ismétlem, hogy a felebaráti szeretet univerzális, ez kiterjed az emberiség mindennemű bajának orvoslására, magába foglalja az irgalmasságnak nemcsak testi, hanem lelki cselekedeteit is. Különben is, több a szegény manapság, aki alamizsnát el sem fogad, akinek nem alamizsna, hanem munka kell; azután meg nem a szegénység a legnagyobb baj, hanem az elégedetlenség, a lelkek háborgása, az elmék megtévelyedése, a sziveknek el-

érhetetlen vágyaktól való túltengése, az erkölcsi elzüllés a társadalom minden rétegében. Ime, egy óriási terület, kopár karszt, nyomasztó sivatag tárul elénk, amelyet elsősorban a keresztény szeretet áldozatai vannak hivatva egy jobb jövő reményének zöld virányaival beültetni.

De, mélyen tisztelt uraim, a keresztény szeretet univerzalitásának egy harmadik jellegére is rá kell mutatnom, amely a megelőzőkből ugyan önként folyik, de amelyet mégis jó lesz külön is hangoztatnunk. A felebaráti szeretet munkájában mindnyájunknak részt kell vennünk. Annyi a baj, annyi a nyomor, annyi segítségre van szükség, hogy itt mindenkinek össze kell fognia, ebből a mentési munkából ma senki sem vonhatja ki magát. Volt idő, mikor mindent a papokra, mágnásokra és egy-két ötkerekű filantrópra hagyhattunk; ma már elmult ez az idő. Ég a talaj lábaink alatt, mindenütt új és új lángok törnek elő; mindenkinek hozzá kell látnia, hogy a szeretet sugaraival oltogassuk az egész társadalmunkat fenyegető tüzet. Ma már elégtelen a papok, a mágnások jótékonysága a társadalmi betegségek orvoslására. Mindenkinek ki kell ebből vennie a részét: az ügyvéd uraknak, a hivatalnokoknak, kereskedőknek, uraknak, hölgyeknek egyaránt. És itt a szeretet adójánál vélem elsősorban megvalósítandónak a progresszív adózást. Itt nem lehet adómentes senki sem, de annál többet tegyen mindenki, minél többet adott neki az Isten vagyonban, észben, tehetségben,

szivben. Cui multum datum est, multum requiretur ab illo. A kinek sok adatott, attól sok fog megköveteltetni.

Lássuk már most egy-két vonásban, mélyen tisztelt uraim, a felebaráti szeretet gyakorlásának módjait.

A szeretet először is áldozatot kíván. Nem szavakkal, hanem tettekkel kell szeretnünk embertársainkat.

Áldoznunk kell a vagyonunkból, a jövedelmünkből és pedig áldoznunk kell mindnyájunknak kivétel nélkül — és áldoznunk kell sokat, mert rettenetes sok a gyógyítani való. «Sajnos, e téren hazánkban sok visszásságot találunk. A magyar katholikusok megszokták, hogy mindent a főpapokra és mágnásokra hagyjanak a jótékonyság terén. Máskép van ez a külföldön: a belga, a német, a francia katholikus ügyvéd, orvos, hivatalnok, háziúr, évi jövedelmének egy bizonyos percentjét jótékony célokra fordítja.»[1] Kövessük, mélyen tisztelt uraim, a külföldi példát, mert ismétlem, a Krisztus parancsa a felebaráti szeretetről mindnyájunknak szól kivétel nélkül.

Adakozzunk, áldozzunk mindnyájan, a szeretet leleményes; ha igaz szeretet van lelkünkben, tudunk egyet-mást megtakarítani az adakozásra is. És itt nemcsak alamizsnaadásról van szó; hanem kiváltképen arról, hogy pártoljuk, anyagi áldozatainkkal segítsük mindazon intézményeket, melyek a nép testi

[1] Mihályfi Ákos, Keresztény jótékonyság. 15. l.

és lelki betegségeinek orvoslását, nyomorának enyhítését célozzák. Ime fölsorolok egy-két intézményt, melyeket mindnyájuknak, főleg a főtisztelendő lelkész és tanító uraknak pártfogásába és propagandájába a legmelegebben ajánlok a szociális kurzus rendezőségének nevében: a Szent-István-Társulat népies tagsága, a Katholikus Egyesületek Országos Szövetsége, a munkásegyletek, nővédő-egyesületek, legény-egyletek, a nép számára kiadott «Új Lap» és az «Igaz Szó», amelyek nagy anyagi áldozatok nélkül fönn nem tarthatók és tömegesen nem terjeszthetők. Egyáltalában ma már nem volna szabad papot és intelligens katholikus világi férfiút vagy nőt találnunk, aki valamely országos jellegű katholikus egyesületnek, szervezetnek alapító vagy pártoló tagja ne volna.

De nem elég az anyagi áldozat. A keresztény szeretet nem elégedhetik meg az odadobott alamizsnával; a keresztény szeretetnek le kell hajolnia a szegényhez, a beteghez, a szenvedőhöz, a meghasonlott vagy tévelygő szívhez, hogy őt fölemelje, megnyugtassa, megvigasztalja. A személyes foglalkozás a szegényekkel — ez a keresztény szeretetnek a békecsókja, amely letörli a könyet a szemből, elűzi a keserűséget a szívből.[1]

Vannak egyes jótékony intézményeink, melyek egyenest e célból alakultak, hogy személyes érintke-

[1] Mihályfi, f. i. m. 17. l.

zést hozzanak létre a szegényekkel, a betegekkel, a társadalom ezen mostohagyermekeivel. Ilyenek a szent Vince és szent Erzsébet egyletek. Mindkettőnek közös a célja — amaz a férfiak, ez a nők számára alapítva — egyrészt a tagokban ápolni a vallásos életet, másrészt a keresztény jótékonyságot oly módon gyakorolni, hogy a szegény családokat maguk a tagok rendes időközökben (hetenként egyszer) saját otthonukban meglátogatják és nemcsak anyagi alamizsnát nyujtanak nekik (amely rendesen nem pénz, hanem ruha, élelmiszerek stb.), hanem a léleknek is vigaszt visznek, a szegényekkel éreztetik a szeretet melegét.

Rendkívül áldásos hatása van a jótékonyság ezen gyakorlásának a szegényekre is, akiken segítünk, de azokra is, akik ily módon adják az alamizsnát. A szent Vince és szent Erzsébet egyletek útján csak a valódi szegények jutnak segélyhez, amely nem rideg alamizsna, hanem résztvevő szeretet is, amely a szegény lelkét is megvigasztalja — míg másrészről a szegényekkel való személyes érintkezés által ismerjük meg igazán a nyomornak nagyságát s előttünk ismeretlen ezer meg ezer változatát; ez a megismerés növeli az alamizsnaadóban a részvétet, a szeretetet — s így az alamizsnálkodás mindkettőt, a szegényt is, meg a segélynyujtó gazdagot is fölemeli, megnemesíti, megszenteli. Csak nemrég mondotta nekem egy előkelő fővárosi úr, aki buzgó tagja a Szent-Vince-Egyletnek, hogy életének azok a legboldogabb órái, melyeket a szegények padlás- és

pincelakásaiban tölt el, mint irgalmas szamaritánus.

Sajnos, hazánkban ezek az egyletek még mindig nem tudtak teljesen meghonosulni, holott Franciaországban, Belgiumban, Németországban alig van város vagy népesebb község, amelyben ne virágoznának — és a külföldön az intelligens katholikus férfiak — jogászok, ügyvédek, hivatalnokok, grófok és bárók — valamint az intelligens hölgyek a szegényeknek és betegeknek látogatását, gondozását, a velük való személyes érintkezést a keresztény felebaráti szeretetből folyó kötelességüknek ismerik. Bárcsak a külföldi művelt katholikusok példája minél több lelkes követőre találna hazánkban is! Különösen óhajtandó pedig az, hogy minden nagyobb városban szent Vince és szent Erzsébet egyletek alakuljanak: mert az egyesületi szervezet, miként minden téren, úgy a jótékonyság terén is egyesítve az erőket, azoknak működését hatványozza.

A személyes áldozatnak rendkívül értékes gyöngyeit képezik azok az intézmények, amelyek patronage, védőegyesület, ifjúsági egyesület, otthon cimek alatt a fiatalság, főleg a munkás-ifjak és leányok megvédését, az ő szellemi és erkölcsi életük emelését tűzték maguk elé föladatul. Mindezen egyesületek szervezetének gerincét az képezi, hogy vasárnap délutánokon összegyüjtik védenceiket, őket egész délután elfoglalják, nemes szórakozásokkal, énekkel, zenével, jó olvasmányokkal, hasznos kézimunkával,

s ily módon, míg egyrészről szivükre-lelkükre nemesítő hatást gyakorolnak, másrészt megóvják őket azon veszélyektől, melyeknek épen vasárnap délutánokon van kitéve leginkább a munkás-fiatalság.

Klasszikus hazája ezen védő-egyesületnek Franciaország, ahol a legújabb statisztikai adatok szerint 4200 katholikus patronage áll fönn, ezek közül körülbelül 2300 fiúk és 1900 leányok számára. Magában Párisban 1900-ban 176 nővédő-egyesületben 26.000 leány részesült oltalomban és az egyesület áldásaiban.[1] Budapesten özv. gróf Pálffy Pálné buzgósága hozta létre a nővédő-egyesületet, amelynek ma már öt fiókja van, amelyekben vasárnap délutánonként 7—800 munkásleányt gyüjtenek össze. A védőnők intelligens hölgyek: tanítónők, uriasszonyok és leányok arisztokrata hölgyek, akik vasárnap délutánjaikat arra szentelik, hogy a védő-egyesületben összegyűlt munkásleányokkal foglalkoznak, őket szórakoztatják, tanítják, szóval az igazi keresztény szeretet melegével magukhoz édesgetve, magukhoz emelve nevelik.

Vidéki nagyobb városainkban mindenütt vannak jótékony nőegyletek, melyek azonban csak a szegények anyagi fölsegélyezésével foglalkoznak. Bár megértenék ezek a jótékony hölgyek, hogy az anyagi segítségnél nemesebb az irgalmasság lelki cselekedeteinek gyakorlása; valamint, hogy a mai társadalom

[1] Mihályfi Ákos, Katholikus jótékonyság a nagyvárosokban. Budapest, 1901. 17. l.

ezernyi bajának orvoslásához okvetetlenül szükséges a személyes áldozat is. Ezt tehetnék oly üdvösen a szent Erzsébet és a nővédő-egyesületek fölkarolása által.

Egyáltalában, mélyen tisztelt uraim, a szeretet örök törvénye ma azt követeli tőlünk, hogy minél több személyes érintkezést hozzunk létre a szegény néppel és a munkásosztályokkal. Ahol csak tehetjük, tudásunkkal, műveltségünkkel, vallásosságunkkal, társadalmi tekintélyünkkel álljunk a munkásosztályok, egyáltalában a nép mellé, hogy őket jóakaró szeretetünk melegével a szociáldemokrácia fölforgató eszméitől, a társadalmi és erkölcsi szétzülléstől, mindjobban terjedő vallástalanságtól megóvjuk.

Alapítsunk a nép számára egyesületeket, de ezekben az egyesületekben vegyünk tevékeny részt is, fölolvasásokkal, eszmecserékkel, jó könyvek terjesztésével igyekezzünk a népre fölvilágosítólag és nemesítőleg hatni. Ép így támogassuk és tanácsainkkal irányítsuk a népet mindazon törekvéseiben, melyek anyagi jólétének emelésére, jogainak biztosítására és megóvására irányulnak.

Igaz, hogy mindez egy kis áldozatot is kíván tőlünk, néha-néha le kell mondanunk egy-egy megszokott szórakozásunkról; de mélyen tisztelt uraim, megérdemli ez a fenyegetett társadalom, ez a fenyegetett keresztény kultura és civilizáció azt a kis áldozatot, hogy néha-néha az alsózás, kaszinózás, vadászás, kuglizás, kvaterkázás helyett szabad időnket

a felebaráti szeretetnek oly módon való gyakorlására fordítsuk, amely egyedül képes a forrongó, elégedetlen kedélyeket megnyugtatni, megvigasztalni. És ezt a kis áldozatot annál inkább meghozhatjuk mindnyájan, mert örök időkre szól, s így minket is érint a Krisztus igérete: «Amit legkisebb embertársaitokkal tesztek, velem teszitek», ennek alapján a felebaráti szeretet minden kis áldozatával Krisztus jutalmát biztosítjuk magunknak.

TARTALOM.

I.

Ünnepnapok a templomban.

Lap

Szent beszéd ft. Perényi Kandid ciszterci áldozópap új miséjén a zirci apátság templomában 1897. augusztus 15-én, Nagyboldogasszony ünnepén ... 5

Szent beszéd a ciszterci rend nyolcszázados emlékünnepe alkalmából a zirci apátság templomában 1898. április 30-án ... 21

Szent beszéd 1900. dec. 7-én a budapesti kármeliták templomában boldog Dénes és Redemptus kármelita vértanuk tiszteletére tartott triduum első napján ... 37

Szent beszéd a budavári koronázó Mátyás-templomban Szilveszter estéjén, 1900. december 31-én ... 55

Szent beszéd a Szent Család ünnepén (vizkereszt utáni III-ik vasárnapon) a budavári Szent-Szív intézetben, 1901. január 27-én ... 71

Szent beszéd a budapesti kármelita templomban szent Terézia napján, 1901. október 15-én ... 87

Esketési beszéd Bohuniczky Malvin és Windisch Imre esküvőjén Kalocsán, az iskolanénék templomában, 1902. január 16-án 103

Szent beszéd Jézus Szent Szive ünnepén a Szent Szivről nevezett kolostor templomában, 1902. június 6-án ... 111

Ünnepi szent beszéd a székesfehérvári ciszterci rendi kath. főgimnázium Mária kongregációja első felvételi ünnepén az intézet templomában 1903. Gyümölcsoltó-Boldogasszony napján ... 133

Lap.
Ünnepi beszéd szent István Magyarország első apostoli királyának ünnepén a budavári koronázó templomban, 1903. augusztus 20-án ... 151
Esketési beszéd felsőeöri Paal Anna és Mihályfi József dr. esküvőjén 1903. október 3-án a dombovári templomban ... 165
Alkalmi szentbeszéd a ciszterci rend székesfehérvári templomában a főgimnáziumi ifjuság Mária-kongregációjának tagfelvételi ünnepén, 1905. december hó 8-án ... 173

II.

Ünnepnapok a Forumon.

A katholikus társadalomról. A budapesti katholikus kör adventi felolvasó estéjén, 1893. december 13-án ... 187
A hitéletről. Előadás a budapesti katholikus kör felolvasó estéjén, 1896. március 13-án ... 207
A katholikus egyetem. Beszéd az I. orsz. kath. nagygyülés nyilvános ülésén, 1900. augusztus 18-án ... 227
A katholikus egyetem. Előadás az I. orsz. kath. nagygyülés szakosztályában, 1900. augusztus 17-én ... 241
Kath. jótékonyság a nagyvárosokban. Előadás a Budapesten 1901. május hó 20—22-én tartott első keresztény szociális kurzuson 257
XIII. Leo nagysága. Ünnepi beszéd a budapesti katholikus kör Leo ünnepén, 1902. április 17-én ... 289
A katholikus egyetemről. Előadás a IV. országos katholikus nagygyülés első szakosztályában, 1903-ban ... 303
Keresztény jótékonyság. Előadás a budai katholikus körben, 1904. március 2-án ... 331
A kath. autonómiáról. Előadás az ötödik országos katholikus nagygyülés nyilvános ülésén, 1904. október 22-én ... 353
Ünnepi beszéd. A pécsi katholikus körben, 1904. dec. 8-án ... 367
Beszéd néhai Mihályfi György arcképének az enyingi takarékpénztár helyiségében, 1904. augusztus 25-én végbement leleplezési ünnepélyén ... 385
Új örök törvény. A Veszprémben 1905. junius 27-én tartott keresztény szociális kurzuson ... 391

A SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT BIZOMÁNYA.

Ára 4 korona.